

המחיר
7 ש"ח
ניחן לשלם בנדירים פלוס וקהילות

אוסף

אוסף גיליונות מבית צוף הוצאה לאור

זהבהנים הלזים... אשר שמרו את משמרת מקדשי

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים
בקברי צדיקים ובלוויות

כח התשוקה בימי הנערות
הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

גדול מאחיז
חנוך לנער - הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

כתיבה כדיבור בספיה"ע
ובשאר מקומות
הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

כהנים בעלי מזמין בזמן הזה
מים זכים

במעלות קדושים וטהורים
גילוי זהותו העלומה עד לאחרונה
של מחבר ה'פסקי תוספות'
רבינו יעקב מגורטהויזן זצלה"ה
ותיאור עלותו על המוקד עקה"ש עם קהילתו

בגתיבות
הפרשה

מים זכים

הפרשה המתכונת

טמונה בפרשה

לקראת
שבת
מלכתא

שיעור חומש

נחל
אליהו

יעלית חן

הוצאת מוסד תלמידי חכמים

שיעורי דעה

עטרת המועדים

גיליון
עומק הפשט

פניני הלכה

תוספת
שבת

מחשבות טובות

תמצית
סיפורי נבואה, הלכה ומוסר

תורת המידות

ובלכתך
אמור בלדך

{ אז נדברו }

הוצאת מוסד תלמידי חכמים

ממגד
גשר ירחים

חשבתי דרכי
נקודות אור ימים משנת הברייתא שסירא זנוקיל

עומק דעת

ועד ליל שבת
עינינו גל

חנוך
לנער

תזכין ענינים

אוסף הפרשה

- 57** שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"
-
- 59** נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
-
- 61** יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
-
- 63** אמונה בין בתרי הפרשה
תובנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
-
- 65** מים זכים
משא ומתן ופילפול בנידונים
ערבים ונחמדים
-
- 67** בנתיות הפרשה
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א
-
- 69** הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים
מפרשת השבוע
-
- 70** טמונה בפרשה
עלון לעידוד העיון והבקיאות
בפרשת השבוע
-
- 73** לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשן"
-
- 78** במעלות קדושים וטהורים
גילוי זהותו העלומה עד לאחרונה
של מחבר הפסקי תוספות'
רבינו יעקב מנורטהויזן זצלה"ה
ותיאור עלותו על המוקד עקה"ש עם
קהילתו

אוסף ההלכה

- 37** עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי ספירת העומר
-
- 39** הלכות טהרת כהנים
הגאון רבי ישראל כהן שליט"א
-
- 41** עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
-
- 45** פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
-
- 53** תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
-
- 55** שיעורי דעה
מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

אוסף הדעת

- 5** ממגד גרשי ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
-
- 7** השבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
-
- 9** עומק דעת
הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
-
- 11** ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
-
- 13** תורת המידות
הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א
-
- 15** עינינו גל'
מאמרי עין לא ראתה
-
- 19** חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
-
- 21** ובלכתך
הרב אהרון לוי שליט"א
-
- 22** מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
-
- 23** אז נדברז
מחשבות לבני הישיבות
-
- 29** מי באד
התחזקות באמונה ובעבודת ד'
-
- 31** מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
-
- 34** מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

אזהרה לכהנים

בדבר כניסת כהנים למבנה קבר שמעון הצדיק
ומבנה קבר רבי יהודה בר אלעאי

על אף שיש שם הפסק לחציצה בין אהל הציון לשאר האהל,
בכ"ז ע"י אנשים ובגדיהם הנמצאים תחת ההפסק, מתחברים האהל בקל.

והכהנים נכשלים בכניסתם שם באיסורי טומאת כהנים

היות וע"י כל דבר הגבוה טפח הנמצא תחת החריץ ואפילו ע"י אדם מתחבר הכל לאהל
אחד [אהלות פרק י"א ג-ד, ורמב"ם ט"מ פרק י"ב ה"א ופרק ט"ז ה"ז].

וגם מחויבים הישראלים להפריש הכהנים מאיסור זה

וכן ישראל הנמצא או מניח דבר המאהיל תחת החריץ הרי הוא מטמא את
הכהנים ועובר באיסור וכמ"ש הרמב"ם ישראל המטמא כהן לוקה (פ"ג הלכות
אבל ה"ה).

וכפי שנתבאר בהרחבה בספר "משמרת הכהנים" פרק ח' סעיפים י"ז-כ"ה.

באנו על החתום:

דוד כהן אברהם יצחק הכהן קוק נתן הכהן קופשיץ

איתמר גרבוז יחיאל פישהוף ישראל בונים שרייבר

כן שמעתי בנפורש ממון רבינו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוקלה"ה - בן ציון הכהן קוק.

חיים קניבסקי שלום כהן אני מצטרף להנ"ל ומצפה שיתקנו מהרה

משה שטרנבוך

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר

בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46

על כל תרומה לאוסף גליונות

(למעט תשלום על פרסום או קניית גליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גליונות' ושאר גליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

'פיקודי ה' שרים משמחי לב' – אימתי
הן שרים כשיוצאין מפי יצר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט
תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת אמור שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 137 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

בענין הנסיעה לקבר רשב"י במירון

הנה עוד מעט יהיה ל"ג בעומר בי"ח באייר, ויש כאלה ששמחים שיש הזדמנות לנסוע לטיול כביכול... ובאמת יש אנשים רציניים שאצלם זה דבר רציני, ומנהג אבותיהם לנסוע למירון בל"ג בעומר, והם נוסעים כפי המסורת המקובלת בידם. אמנם, בישיבות שלנו לא נהוג לנסוע.

ידוע שגם דעת החתם סופר נגד הנסיעה למירון בל"ג בעומר (ש"ת חת"ס יו"ד רלג), ומסופר על נכדו הגר"ע סופר זצ"ל אב"ד פרשבורג, שכשהגיע לארץ ראה שיש הרבה שנוסעים למירון, וחשב גם הוא לנסוע, ויצא לדרך אבל אירעה תקלה ברכבו, ומשתיקנו את התקלה, שוב אירעה עוד תקלה, והבין כי זהו מן השמים, מפני שזקנו החתם סופר מתנגד לזה ואינו מניחו לנסוע לשם, וחזר על עקבותיו.

זה לא מתאים לכולם, וכאמור בישיבות לא נהוג לנסוע בל"ג בעומר, אלא יושבים ולומדים כרגיל, אדרבה יש צורך בהתמדה גדולה יותר בימים אלו, שהם ימי הספירה והכנה לקבלת התורה, ואם נוסעים זה עלול להיות כמו טיול, ויש בזה חשש ביטול תורה.

לכן מנהג הישיבות שלנו הוא שלא לנסוע.

*

אנחנו קיבלנו את ההשפעה מהרב מברסק, מהחזון איש ומהרב מפוניבז' זצ"ל, והם לא נסעו, לכן אנחנו לא נוסעים, אלא יושבים ולומדים, כי תלמוד תורה כנגד כולם.

והרי במשנה ריש פאה אמרו 'ותלמוד תורה כנגד כולם' על הדברים שאדם אוכל לפירותיהן בעולם הזה, כיבוד אב ואם, גמילות חסדים ועוד הרבה דברים, 'ותלמוד תורה כנגד כולם' - שזוכים בו לפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא כנגד כולם.

אם כן וכי כדאי להפסיד את הרווח הזה, הרווח של פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא שזוכים בתלמוד תורה, כנגד כולם, האם כדאי להפסידו?!

*

יש כאלה שהולכים לראות מדורות, או שנוסעים למירון וחושבים שירווחו בזה התעלות, אבל באמת אין זו התעלות אלא ירידה וביטול תורה, ומהעשה שהיה באחד שנסע למירון, וסיפר למרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל כי נסע לרבי שמעון, והגר"ד התפלל ואמר: "וכי עד שם היית צריך להרחיק בשביל רבי שמעון?" ושאל הלה, וכי היכן נמצא רבי שמעון אם לא שם, ודפק הגר"ד על הסטנדר ואמר: "לי יש את רבי שמעון כאן בגמרא!"

*

בימים אלו של ספירת העומר היתה לישראל תשוקה גדולה ושמחה בתורה, ומה מאד מתאים לדבר בימים אלו על לימוד התורה ודרכי קנייניה, ובפרט בלילה הזה, ל"ג בעומר, שהוא יום פטירת רשב"י שכל הש"ס מלא מאמרים ממנו על לימוד התורה, וכן בספרו הזוהר הקדוש יש הרבה סתרי תורה ומאמרים על לימוד התורה.

למשל, מה שמובא בנפש החיים שער א' (פ"ג בהגה"ה) מדברי הזוהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", היינו שאם לומדים תורה בלי יראת שמים, חסר בשלמות התורה, אף על פי שהתורה גם מביאה לידי יראה, מכל מקום בלי יראת שמים אי אפשר להתחיל, כמאמרם (אבות ג'ז) אם אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין חכמה, ואמרו (שבת לא,א) עה"פ יראת ה' היא אוצרו, שהיראה משולה לקב חומטון המקיים את התבואה, כך היראה מקיימת את התורה ביד האדם, לכן יש הכרח של יראה, אבל העיקר הוא לימוד התורה הק'.

'כי אם לשארו הקרוב כו'

מצות טומאת קרובים ומצות אבלות

איתא בבכורות (מט,א) דתינוק שמת תוך ל' יום אין עליו חיוב אבלות, ואפי' כשמת ביום ל' דלגבי פדיון הבן נחלקו בזה תנאי, לענין אבלות כו"ע מודו דהוי כתוך ל' ואין מתאבלין עליו.

וקשה להני דסברי אבלות מה"ת היא, א"כ הוי ספק דאורייתא וניזיל לחומרא, ועוד האיכא רוב, דרובא בני קיימא ניהו ואמאי לא נחמיר מספיקא.

וכתב הרמב"ן (מו"ק כ,א) דחיוב אבלות הוא רק במי שלבו דוה עליו, דיסוד האבלות הוא בטבע הצער על המת, דאם אינו מצטער הוי בזיון למת, אבל כשבדרך הטבע אין לבו דוה עליו לא חייבה תורה באבלות, וספק נפל, אפי' דרובא בני קיימא, עדיין הטבע הוא שאין לבו דוה עליו עד שיצא בודאי מתורת נפל, לכן אין בו חיוב אבלות. והכי היכי הרמב"ן כן מדלענין טומאת כהן לקרובים, שציוותה תורה להטמאות לז' קרובים, איתא בתורת כהנים מיעוט לספק קרוב או ספק נפל, וכתב הרמב"ן דמדפטרה תורה בספק חזי' דכל החיוב אינו אלא בלב דוה עליו ומשא"כ בספק דאין לבו דוה עליו לא הותרה בו טומאת כהנים.

ויל"ב כונתו, מאי שיאטיה דטומאת כהנים ללב דוה עליו, דלכא' דוקא אבל שייכא האי סברא, אכן נראה הביאור לפ"ד הרמב"ם בסה"מ (ע' לז) דמקור מצות אבלות, למ"ד דאורייתא, הוא מפרשת טומאת כהנים, דהמצוה ליטמא לקרובים יסודה מכח מצות האבלות, שבכדי לחזק חיוב האבלות ציוותה תורה לכהנים המוזהרים על הטומאה ליטמא לקרוביהם, שעיי"ו יתחזק ההרגש שיהי' לבו דוה עליו יותר, אחרי שרואה שהתורה התירה בקרובים אף טומאת כהנים, והרי שהוא ענין חמור מאד.

מבואר א"כ ברמב"ם דמצות טומאת כהנים כוללת בתוכה גם מצות אבלות, ולפ"ז שפיר י"ל דמצות הטומאה אף היא תלויה במי שלבו דוה עליו, שהרי זהו יסוד מצות הטומאה, בכדי שיהיה לבו דוה עליו ויקיים האבלות כדין, והכל עניין אחד, ושפיר למד הרמב"ן זה מזה.

אלא דלכאורה צ"ב, שהרי כתב הרמב"ם (פ"א מאבל ה"ב) דמצות אבלות מתחלת רק אחר הקבורה, ואילו מצות הטומאה לקרובים היא משעת מיתתו ועד הקבורה, הרי שמצוות אלו הם בזמנים שונים ואין נימא דחדא מצוה היא.

וצ"ל דאמנם מצות ניהוג אבלות היא רק אחר הקבורה, אבל בכדי שיהא האבלות בשלמות התירה תורה טומאת קרובים מיד בזמן האנינות, שעיי"ז יתחזק בלבו הצער על המת, ויתאבל עליו אח"כ כראוי.

*

ובעיקר מה שהביא הרמב"ן מתו"כ דצריכין מיעוט בספיקא לגבי טומאת קרובים, צ"ב

לשיטת הרמב"ם דספק תורה אינו לחומרא אלא מדרבנן, אמאי בעי קרא למעט הכא ספק.

וכתבו האחרונים דמייירי שיש רוב, וכנ"ל בספק נפל דרובא בני קיימא, ומדינא אזלי' לחומרא מה"ת ובעי' קרא להקל, עוד נפ"מ היכא דעבר ונטמא אי לוקה ע"ז, דלולא המיעוט מקרא, אף שמשפק פטור הוא מליטמא מ"מ אין מלקין אותו אם נטמא, דס"ס הוי ספק ודילמא מצוה קעביד, ואפי' במקום רוב שאינו מחוייב לא מהני רוב לחייב מלקות, ולכן בעי' קרא למעוטי בתור ודאי ושוב אם נטמא לוקה.

(משיעורים פ"ק דכתובות)

'ובא השמש וטהר'

שלישי לטומאה בחולין

הנה בחולין שייכת טומאת אב, וראשון ושני לטומאה, והוסיפו חז"ל ללמוד שהתרומה נפסלת אף בשלישי בק"ו מטבול יום, שטבוי' פוסל התרומה בנגיעתו, כדכתיב גבי יולדת 'בכל קדש לא תגע', ועוד כתיב 'ובא השמש וטהר', דרק אחר הערב שמש הותר בתרומה, והרי טבוי' טומאתו פחותה מ'שני לטומאה' דהא מותר במע"ש, הרי שאינו חשוב 'טמא', ואם אעפ"כ הוא אסור בתרומה ואם נגע בה פסלה, ק"ו לשני שאסור בתרומה ואם נגע בה פסלה בשלישי. ובקדשים הוסיפו עוד ללמוד ממחוסר כיפורים שנפסלים גם ברביעי.

ויל"ע בתרומה שנתחללה מקדושתה, כגון כהן שסך בשמן של תרומה דאיתא בכריתות (א,י) שפקע קדושתה וכדו', יל"ד אי כשנעשית שלישי ושוב נתחללה, פקע טומאתה משנעשית חולין, או נימא דאף בחולין שייכא טומאת שלישי, אלא דחולין אין בהן תורת קבלת טומאה יותר מ'שני', אבל משקיבל טומאת שלישי תו לא פקע ונשאר בטומאתו.

והנפק"מ בזה, אם נגעו חולין אלו בקדש האם יעשו אותו רביעי, וכן הוא נפק"מ בכגון שחזרו ונעשו תרומה כגון שנתנו לכהן בתורת תשלומי תרומה, האם יחזור לטומאתו או נימא דמשעה שנעשה חולין פקעה מיניה טומאה.

ומסתברא טפי לומר דלא פקעה הטומאה אף שהוא חולין, דהא כל טבול יום דאדם וכלים חשיב כשני, וכנ"ל, ואף דאדם וכלים לעולם לא מקבלים טומאת שני, הרי שהחסרון הוא דוקא בקבלת הטומאה הפחותה, אבל משקבלו טומאה מקודם שוב שייכא בהו אף טומאת שני, ה"נ לענין חולין שנעשו שלישי בעודם תרומה, נימא דשפיר שייכא בהו טומאת שלישי גם עתה.

אכן אי"ז מוכרח, דגבי טבול יום גזרת הכתוב הוא 'ובא השמש וטהר' אבל באוכלין לא מצינו קרא דשייכת בו אף טומאה פחותה ממה שיכול לקבל תחילה, וצ"ע.

(משיעורים פסחים יד, וע"ע ה"ע"ו בענייני טהרות)

כעבד ישאף צל

ההצלחה בתורה תלויה בזכויות ניצול הזמן - הערובה לגדול בתורה

זכות התפילה מועילה להצלחה בתורה

ושמעתי מעשה ממרן החזון איש זצ"ל שסיפר על אחד שבצעירותו לא היה בעל כישרון כלל, עד כדי כך שכשלמד את דברי רש"י הפשוטים "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה כגון מצרים מצרימה" לא הבין מה שרש"י אומר, ואף על פי כן לבסוף גדל והצליח בתורה, ונעשה רב עיר בחוץ לארץ, מפני שהיו לו זכויות. ואמר החזון איש שהזכויות היו דמעות של הסבתא, שבכתה והתפללה בהדלקת הנרות על הצלחת הצאצאים בתורה.

תפילה של ההורים נותנת זכויות לילדים, וכאשר ההורים מתפללים ומבקשים מכל הלב, זה משפיע ונותן זכויות גם למי שאינו מתפלל, וכפי שסיפר החזון"א על האדם שהוא שנעשה גדול בתורה בזכות הדמעות של הסבתא.

והנה אדם זה גדל והצליח בתורה, ונעשה רב עיר, משפיע ובעל הוראה! למרות שהיה חלש מאד בכישרונותיו, אבל היו לו זכויות, ועם זכויות זוכים להצלחה בתורה. לכן צריכים לדעת שהכל תלוי בזכויות. ואם רואים את התלמידים שדברי תורה חביבים עליהם, ומחשיבים את התורה, ודאי שכל אחד יכול לגדול ולהצליח, רק צריכים לעסוק בתורה.

תפילה - הקדמה לקנייני התורה

והנה יש להבין מדוע לא הוזכרה 'תפילה' בדברים שהתורה נקנית בהם, הרי התפילה מוכרחת להצלחה בתורה, וכפי שאמרו בנדה (עב), ששאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, אמר להם "רבה בישיבה וימעט בסחורה", ושאלו שוב שהרי "רבה עשו ולא הועיל להם", אמר להם "יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו", והיינו שצריכים גם להתפלל על הצלחה בתורה.

והקשו שם בגמרא "מאי קא משמע לן", ופירש רש"י למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי. היינו שזה פשוט שצריכים תפילה ולא שייך הצלחה בתורה בלי בקשת רחמים, אבל אולי מספיקה התפילה לבד ולא צריך ללמוד כל כך הרבה כדי להכחיס, ותירצו "דהא בלא הא לא סגיי" הרי שהחידוש הוא שצריכים גם להרבות בישיבה.

א"כ מאחר שהתפילה מוכרחת להצלחה בתורה, ולא שייך שום הצלחה בלי תפילה, יש להבין מדוע לא נזכרה התפילה בין קנייני התורה?

וצריכים לפרש כי בודאי שצריכים תפילה, אבל תפילה היא הקדמה לדברים שהתורה נקנית בהם, שעל ידי התפילה זוכים לסייעתא דשמיא להשתלם בכל קנייני התורה, ואילו קנייני התורה שנמנו בברייתא הם פעולות ודרכים הטבעיים המביאים להצלחה בתורה.

וכעין זה כתב הגאון רבי ישראל סלנטר לגבי תיקון המידות (אור ישראל מכתב י"ד), כי הדרך לתיקון המידות היא על ידי פעולות ודרכים טבעיים המחזקים את המידות הטובות, וכגון אם רוצה לקבל אהבת חסד, צריך שייעשה הרבה פעולות של חסד מתוך אהבת חסד, ועל ידי זה תתחזק בו האהבה, שהפעולות משפיעות על המעשים, וכל מעשה טוב שאדם עושה מתוך חשק ורצון טוב, מחזק אצלו יותר את החשק לזה, ואם אדם רוצה לשנות את טבע המידות, צריך תחילה לעסוק בספרי המוסר שמלמדים את הדרכים הטבעיים המביאים לתיקון המידות, ולא שייך לזכות לתיקון המידות בלי עסק המוסר, מפני שאינו יודע את הדרכים המביאים לזה, ואפילו אם יבקש רחמים ויתפלל הרבה על תיקון המידות, כל זמן שאינו עוסק במוסר הרי הוא כמו אדם שמבקש לראות בלי עיניים, שצריך נס מיוחד לזה, ואינו שייך בדרך הטבע.

וכך היא המדה גם בקנייני התורה, שכל המ"ח דברים הם הדרכים הטבעיים לזכות לקנין התורה, וכמו שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה, ולא שייך לקנות קרקע בלא קניינים, כך גם התורה אי אפשר לזכות בה אלא על ידי קנייני התורה, ומה שמתפללים על הצלחה בתורה זהו הקדמה לכל הקניינים, שמבקשים סייעתא דשמיא לקיים את כל הדברים שהתורה נקנית בהם, אבל אם לא מקיימים את קנייני התורה לא תועיל התפילה, מפני שצריכים לזה נס שלא כדרך הטבע.

[א.ה. ואין בזה סתירה לדברים הנזכרים לעיל שצריך הקניינים הן ע"י זכויות המ"ח דברים, דהו גופא הזכות, שעוסק בדברים המביאים בטבעם להתעלות בתורה, ושיש להם קשר ישיר לתורה, ואך תפילה אינה אלא פעולה חיצונית המועילה לתורה, ואינה מגוף קנייני התורה, ופשוט]

חשוב מאד לדעת, ולא כולם יודעים את זה, בפרט צעירים, שכל אחד יכול להיות גדול בתורה ממש! אם יש מצוה של עסק התורה וידיעת התורה, והמצוה היא על כל אחד ואחד, סימן שזה שייך, וכל אחד יכול להיות גדול בתורה... רק צריך שיעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו, אם יש חמש דקות פנויות - שינצל אותם! ולא יבזבז זמן סתם על סקרנות.

יש סקרנות לדברים שאין בהם ממש, וידוע שסקרנות תופסת זמן שאין לשער, אפילו כשהולכים ברחוב, ורואים מודעה ומתעכבים לקרוא, זה בזבוז זמן, ומה משנה לו מה שכתוב במודעה, הרי באותו הזמן יכול לעסוק בדברי תורה, לחשוב משהו, או להגיד פרקי תהלים, העיקר שיעשה משהו.

הסקרנות תופסת המון זמן במשך היום, ואילו ניצול הזמן נותן הרבה הספק, שאפשר להספיק הרבה בתורה, וגם נותן זכויות, וההצלחה בתורה תלויה בזכויות ולא בדרך הטבע.

'אימה ויראה' - זכויות להצלחה בתורה

וזהו שאמרו באבות פרק ששי שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והרבה מהדברים שם אינם מועילים בדרך הטבע, רק מצד הזכויות שבזה. ותחילה אמרו שם בתלמוד בשמיעת האוזן בעריכת שפתיים וכו' שהם דברים המובנים גם בדרך הטבע, אבל אחר כך אמרו "באימה וביראה" וזה לא מובן מצד הטבע, כי אדם שמפחד, שיש לו 'אימה ויראה', הרי הוא לא מרוכז וכיצד יצליח בתורה?

אבל האמת היא שיראת שמים זה משהו אחר, יראה של בשר ודם באמת מבלבלת את האדם, אבל יראת שמים אינה כן, וכידוע שיראת שמים אינה מזיקה לכוחות הנפש ולא לכוחות הגוף, אלא אם כן כבר יש לאדם יראה ומוסיף יראה יותר ממה שצריך ומכניס עצמו למתח, אבל יראת שמים כמו שצריך אדרבה, היראה נותנת זכויות וכוחות להתמדה ולהבנה בתורה, ובשכר היראה זוכים להצלחה בתורה.

והדברים ידועים, שהיו צעירים לא בעלי כישרונות, שגדלו והצליחו בתורה, ולפעמים גם באותה המשפחה יכולים להיות שני אחים, עם אותם הכישרונות, ופעמים אף האחד יותר כישרוני מהשני, ואף על פי כן הפחות כישרוני הצליח יותר ונעשה תלמיד חכם גדול ממש, ואילו הראשון שהיה יותר כישרוני לא הצליח כל כך, ומעשים שבכל יום רואים את זה, וזהו כי ההצלחה בתורה אינה תלויה בכישרונות אלא בזכויות, וזה שהצליח היו לו יותר זכויות, כגון באימה וביראה, שהוא מפחד מביטול תורה ומנצל את הזמן כראוי.

מ"ח קניינים תועלתם בעיקר ע"י הזכויות שבכך

וכן כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, הם זכויות להצלחה בתורה, ואמנם יש בהם גם הרבה דברים שמובנים מצד הטבע, אבל העיקר הוא מצד הזכויות שבזה.

כגון בתלמוד, זוהי זכות מה שעוסק בתורה, וכן בשמיעת האוזן זוהי גם זכות, שהוא משתדל לשמוע בדיוק את מה שהוא שומע, וכך גם בעריכת שפתיים, ובבינת הלב, שהוא משתדל להבין, כל אלו הם זכויות שבביל הצלחה בתורה, כמובן זה גם בדרך הטבע, אך אין זה רק בדרך הטבע אלא זה גם זכויות, ועל ידי הזכויות זוכים להצלחה בתורה.

וכן על זה הדרך - 'בשימוש חכמים', זה דבר מובן שצריך רב הצליח בתורה, וכן 'דיבוק חברים' זה מובן, ו'פלפול התלמידים' גם כן מובן, שהתלמיד שואל והרב עונה וזה מוסיף הבנה לרב עצמו, זהו ההסבר בדרך הטבע, אבל האמת היא שאין טבע, כמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא "שכל דברינו ומקרינו... אין בהם טבע ומנהגו של עולם", אלא הכל בהשגחה לפי הזכויות, רק לעיני בשר נראה כאילו שזה טבע, אבל זהו הסתר פנים והאמת היא לא כך.

וכמו שלוקחים תרופות לרפואה, צריכים לקחת את התרופה, אבל לדעת שלא התרופה מרפאה אלא זה בהשגחה, וגזירת הכתוב היא שצריכים לקחת תרופה, "ורפא ירפא", כדי שלא יהא ניכר הנס, אך באמת זהו נס והשגחה מיוחדת ולא בדרך הטבע, רק כדי שתהיה בחירה יש הסתר פנים שיחשבו שזה טבע, כי אם היו רואים בחוש את ההשגחה לא היתה בחירה, ועל מה היה מגיע שכר. וכך גם ההצלחה בתורה אינה בדרך הטבע, אלא תלויה בזכויות.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת אמור ענייני תפילה | גליון מס' 241

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לויז ע"ה

עיקר העבודה היא לחיות באופן שמוקד החיים הוא בעתיד [ב']

לימלאך שהופך לניקוד של יְהִיָּה, וכך זה מסודר כהוה היה יהיה, וזה נקרא מְלָךְ מְלָךְ מְלָךְ, אלה הם דברי הגר"א. וכך, נקודת ההתחלה היא תמיד מְלָךְ, כאן נמצאת נקודת ההתחלה. מלך זה ה-ה-ה, אלא שההוה הזה הוא סוד נעוץ סופם בתחילתם ותחילתם בסופם. וכך, ההוה נעוץ בימלך והימלך נמצא בהוה.

לכאורה, יש כאן מקום לשאול שאלה. מדוע אנו אומרים שבסוד סופם נעוץ בתחילתם נקודת המוצא היא תמיד מההוה, מדוע ההוה נקרא תחילתם. ובאמת אם נתבונן, מחד, הרי כך גם אנו אומרים 'ה' מְלָךְ ה' מְלָךְ ה' ימלאך לעולם ועד, זאת לא לשון תורה אבל זו לשון חכמים שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה. אומרים זאת בפסוקי דזמרה, ב'יהי כבוד', ויש לזה דין מיוחד ואף אסור להפסיק באמצע השבח הזה [ע"י משנה ברורה סימן נ"א סק"ב שכתב בשם אליה רבא "בפסוק ד' מלך ד' מלך ד' ימלוך לעולם ועד לא יפסיק באמצע כמו בין ה' אלקיכם לאמת"], ואנו אף חוזרים על הלשון הזו בפיוטים רבים, בפיוטים של אשכנזים מעט ובפיוטים של ספרדים אומרים זאת בפיוטים רבים. ובאמירה הזו אנחנו מקדימים את מְלָךְ, ומאידך, בסוד 'היה הוה ויהיה', בשם הויה ברוך הוא, אנחנו משתמשים תמיד בהיה תחילה. והשאלה היא מדוע נקודת המוצא היא ההוה.

ביאור הדבר הוא, בשבח שלנו, הנעוץ סופם בתחילתם ותחילתם בסופם שייך רק להיום ולמחר. הנעוץ סופם בתחילתם של היה הוה ויהיה, זה נעוץ סופם בתחילתם של שמו יתברך, בשבח בשמו יתברך, ודאי ששמו יתברך כולל את כל הזמנים כולם, ושמו יתברך כולל את כל העבר הוה והעתיד, וזה היה הוה ויהיה. היה והוה ויהיה אלו ג' הויות, וכמו שכתוב בגאון שזה שם י"ב [והארכנו בזה בעבר], אבל זה לא בשבח שלנו. התפיסה של נעוץ סופם בתחילתם ותחילתם בסופם דידן, זה הוה ועתיד. ההוה והעתיד אלה הם התחילתם בסופם.

פירוש, עומק הדברים של עניין נעוץ תחילתם בסופם וסופם בתחילתם זה שאנו נועצים את קצה הימלוך בתחילת ההוה. תחילת החיות שהיא ההוה, אחר שאנחנו חיים בהוה, ההוה הזה מצטרף לימלאך.

כיום המימד של עתיד נלקח מהעולם

נוסיף כאן כמה מילים ששייכים לעניין העבודה בכלל, לכל התפיסה. אנו צריכים לזכור ולהבין, כל הבריאה של היום, כל מה שהעולם היום נראה כמו שהוא נראה, זה משום שסילקו ממנו את העתיד. היום המלחמה הגדולה ביותר היא במה שנקרא עתיד. משתדלים להחזיק את האדם חזק מאד בתוך ההוה, בכל הכח. תמיד מחזיקים את המתח של ההוה. לא נותנים לבני אדם מרווח זמן לחשוב מה יהיה. אין דבר כזה מה יהיה. גם העתיד שהם תופסים, גם כשמדברים על מה יהיה, זה לכל היותר מה יהיה בעוד שעתיים או מה יהיה מחר, או שמחכים למה שיהיה בעוד שבוע או שבועיים. הכל מרוכז למציאות של הוה. המימד הזה הנקרא עתיד זה דבר שנלקח מהעולם. זה דבר נורא ואיום, כל מי שהוא קצת בר לבב מרגיש זאת.

ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא

נמשיך לבאר בעניין מְלָךְ מְלָךְ מְלָךְ. הארכנו בעניין ימלוך, שמוקד החיים הוא בעתיד, ואלו הם חי הנצח. עתה, אותו הדבר הוא אם נעתיק זאת זה למְלָךְ. בשורש מְלָךְ מונח תמיד המקור שממנו כל הדברים יוצאים. שם, העיקר הוא העבר, מה שהיה, נקודת המוצא, זה הוא מְלָךְ אבל, זה בעולמות של מְלָךְ, בטרם כל יציר נברא. אכן, אנחנו לא נמצאים שם, אנחנו נמצאים במְלָךְ וימלוך. הקב"ה ברא אותנו בתוך מציאות של מְלָךְ, וזה סוד 'היום לעשותם', וה'מחר לקבל שכרם' זה מציאות ימלוך. אבל המְלָךְ זה המקום שממנו יצאנו.

כשאנחנו מדברים על מְלָךְ, אנחנו מדברים על עולמות שאינם שלנו. ארון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא' זה לא שייך אלינו. אבל נבוא רק להעתיק משם את התפיסה, כי באמת, גם שם זה כך, גם שם כל ההמשך הוא המשך רק עד כמה שיש שייכות לעבר, לנקודת המוצא. הקיום האמיתי הוא במוצא, הקיום האמיתי הוא המקום שממנו יצאנו, משם אנחנו חיים. אנחנו חיים בהוה את המקום שממנו יצאנו. ובעתיד, בעולמות ההם, הכוונה היא להגיע בחזרה לאותו מקום. ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא' דומה ל'בטרם כל יציר נברא' [אף שלא בדיוק, זה לא יהיה מה שהיה אלא יותר מכך]. בעולמות ההם, העתיד נתפס כתקווה להגיע בחזרה לעבר. זה באמת מעבר להשגה שלנו. זה גם לא נחוץ לנו ולא נוגע לנו, זה לא העולמות שלנו. העולמות שלנו זה היום ומחר.

עבורנו נקודת המוצא זה ההוה

הקב"ה ברא אותנו בהיום והבטיח לנו את המחר. כאן הקב"ה שם אותנו. הוא שם אותנו בהיום והבטיח לנו מחר. היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, ותו לא מידי. העבר בשבילנו זה אמונה, זו ידיעה שיש דבר כזה, שזה בא ממצאות כזאת, אבל כשמדברים על היום ומחר, הרי שהיום זה החיים, לכן בשבילנו בעצם נקודת המוצא זה הוה, היום. וכלשון הכתוב (דברים ה' ג') "אנחנו אלה פה היום כולנו חיים", (שם ד' ד') "ואתם הדברים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", אנחנו נמצאים בהיום, בהוה, ומן ההוה נשלחים תפיסות לעבר ולעתיד, אבל המציאות עצמה זה ההוה. אין לנו מציאות עבר, יש לנו עבר שאנחנו חיים אותו בהוה, ויש לנו עתיד שאנחנו חיים אותו בהוה. העתיד יהיה הוה מחר והעבר היה הוה אתמול, והתפיסה שלנו היא בהוה. החיים שלנו, המציאות שלנו, זה בהוה. במְלָךְ. כאן זה יוצא, כאן נקודת המוצא.

נעוץ סופם בתחילתם כלפינו – זה ההוה והעתיד

עתה, כפי שהבאנו בעבר, הגאון מאריך בתחילת ספר יצירה (מ"א ג') ואומר דבר מופלא, שהניקוד של מְלָךְ מְלָךְ מְלָךְ הוא בסוד נעוץ סופם בתחילתם ותחילתם בסופם, וכך זה הופך להיות הוה היה ויהיה. היינו, את החולם של ימלאך שהוא הסוף מעבירים למְלָךְ והניקוד נהיה כמו ה-ה, אחר כך מְלָךְ, זה ניקוד של עבר, זה הִיָּה, והסגול של מְלָךְ עובר

אלו הם דברי הזוהר [ח"ב ק"ג ע"א] שא"ל אחר איסתרס ולא עביד פירי, זה מאמר מפורסם שמובא רבות. כתוב בזוהר שהעבודה זרה היא ציור של סריס שאינו עושה פירות. פירוש הדבר, זה מי שאין לו את הדבר הזה הנקרא עתיד. אין לו המשך.

גן עדן הוא גן של אילנות – זו צורה של נצח

זה הרי העניין במה שנקרא פירות באילנות. הדברים עתיקים וידועים, זה כתוב בגאון בכמה מקומות וגם בספר מעלות התורה לאחיו של הגאון, מתחיל בזה את הספר. הוא מדבר על העץ, על האילן. כל פרי באילנות נושא בתוכו גרעין. כשאלן עושה פירות, עשיית הפירות נושאת בתוכה את כל הגרעינים שישנם בתוך הפירות, כל החלקים שישנם בתוך הפירות שאפשר להמשיך ולשתול אותם ויצא מהם עץ חדש עם עוד פירות ועוד גרעינים וכו' וכו', וכן הלאה וכן הלאה, וככה זה עד לעולם ועד.

לכן העץ הוא תמיד דוגמא למה שנקרא חיי עולם. הלא מה הוא גן עדן, גן עדן זה מקום של עצים. כך כתוב בפסוק 'ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם'. הקב"ה נטע את זה ונטיעה זה דבר שנאמר באילנות. וכי זה מה שיש בגן עדן, אכן, כתוב כאן שהאילנות נושאים בתוכם בהכרח את הנצח, את הקיום לעולם ועד. כל אילן עושה פירות, ובכל פרי ופרי, חוץ מהפרי שלו יש בו בתוכו היכי תמצוי לעוד אילנות עם עוד פירות, עם עוד גרעינים, עם עוד היכי תמצוי של עוד אילנות של עוד פירות, וכן הלאה וכן הלאה לעולם ועד. כל הנצח כולו נמצא בעץ. האילנות זה הנצח. האילנות זו המציאות. ודאי, כלפי גן עדן זה משל, אבל כתוב כאן שהצורה של גן עדן היא בתור אילן שעושה פירות, זה מונח בזה. אין לך דבר שמייצג נצח יותר מאילן. וכמו שבכל דבר אין מילים אחרות למטה כדי לבטא דבר שלמעלה, כל הדברים מדברים בתחתונים ורומזים בעליונים, כך כאן, זה הדבר שרומז ונותן תפיסה במה שנקרא נצח.

החילוק היסודי בין עץ לשאר דברים, כדוגמת בעלי חיים שניתן לגדל אף מהם ולדות, הוא, שבאילנות יש את הפירות שניתן ליהנות מהם, זו מעלה שיש רק באילנות. בכל הדברים שבעולם אם משתמשים בדבר עצמו זה מכליא קרנא. אם נשתמש בבעל חי בעצמו לא ימשיך ממנו שום דבר, ואם נשתמש בו רק כדי לגדל מהם עדרים עדרים, הרי שזה לא גן עדן, זה לגדל ממנו עדרים עדרים. אכן, באילנות, יש לנו את הפירות של כל דבר ודבר, ויחד עם האכילת פירות יש כאן לא מכליא קרנא, והקרן קיימת. בפרי יש גרעין, וכך ניתן גם להשתמש בפרי וגם האילן קיים, יש גם את זה וגם את זה, ואילו בשאר דברים אין את זה. אם אדם יאכל מהביצה אפילו מעט לא יצא אפרוח, ואילו בפירות, ניתן לאכול אפילו את כל הפרי.

העץ הוא לא מכליא קרנא. באילן יש את כל ההנאות כולן. ההנאות האלה הן לא מכליא קרנא, והן נותנות לנו את ההמשך של ההנאות האלה לכל הנצח נצחים, זה מה שמייצג ומצביע על הנצח.

עתה, זו הכונה ביאל אחר איסתרס ולא עביד פירא. איסתרס, זה מלשון סריס, זו מהותו אליבא דאמת, זה מה שהוא. הוא אמנם חושב לא כך, הוא חושב שהוא עושה פירות ופירי פירות עד סוף כל הדורות, אבל האמת היא שאל אחר איסתרס ולא עביד פירות. אל אחר, אין לו את המימד של העתיד, אין לו את העשיית פירות.

השייכות לעולם הבא היא רק בשייכות לעתיד

כל מי שרוצה להיות קצת שייך לחיי העולם הבא, שתהיה לו שייכות לחיי העולם הבא, להיות בן עולם הבא, וכמו שמפורסם בשם בעלי המוסר שפירוש המילים 'בן העולם הבא' זה כמו בן כפר, בן כרך, בן עיר, היינו, שהוא מסתובב פה והוא שייך לשם, מי שרוצה בזאת צריך להיות שייך למה שנקרא עתיד. לתפוס שהעיקר זה לא ההוה אלא העתיד. להיות חי בתוך ימולך, זה דבר אמיתי, דבר שצריך להבין אותו ולדעת אותו.

כל מי שהעתיד בשבילו זה רק מיני חלומות על מחר לא תופס את העתיד באמת. אכן, עתיד באמת בתור עתיד, לא עתיד שמחר יהיה הוה אלא עתיד אמיתי, כל מי שתופס עתיד אמיתי יש לו שייכות לנצח. לתפיסת חיים של נצח, יש לו שייכות למה שנקרא עולם הבא. צריך להעביר ולו במקצת את מוקד הקיום, מוקד החיים, מוקד התפיסה, מההוה לעתיד. זה נקרא להיות שייך למערכת אחרת.

זה עניין ה'נעוץ סופם בתחילתם ותחילתם בסופם' בשבילנו. עד כמה שזה מדובר עלינו, תחילתם וסופם זה היום ומחר, זה הוה ועתיד, וסוף העתיד הוא תחילת ההוה. נעוץ סופם בתחילתם, הכוונה היא שמלכתחילה זה הולך לשם. תחילתם מתכוונת לסופם, וסופם, זו המסקנה של התחילתם, זה בא מהתחילתם. המחר בא מהיום, לכן זה נקרא מחר.

העולם הבא זה עולם שמגיע רק אחרי העולם הזה

הרמב"ם, ביד החזקה (פ"ח מהלכות תשובה ה"ח) שואל למה העתיד נקרא עולם הבא. הצד שכנגד לעולם הזה צריך להיות העולם ההוא. הקוטב שכנגד 'זה' זה 'הוא', [וכפי שידוע הפסוק 'אשר יאמר כי הוא זה']. 'זה' זה דבר שמונח לפנינו, דבר נוכח, ו'הוא' זה דבר נסתר. אם כן הקוטב כנגד ל'זה' צריך להיות 'הוא', וכנגד 'העולם הזה' צריך לקרוא 'העולם ההוא', למה קוראים לזה העולם הבא. ואם בכל אופן אנו אומרים העולם הבא הרי שאז צריך לשנות את המילים העולם הזה, כי ההיפך מהבא זה לא הוה, הוה לא עומד כנגד הבא, ההיפך מהבא זה הנמצא, הנוכח. אכן באמת הפירוש של 'הבא', זה משום שזה בא מתוך 'זה'. 'הבא', הכוונה היא שזה אחרי 'זה'.

מה שנקבל במחר מגיע כתוצאה מהעבודה של היום. הבא, זה נקרא שהוא העתיד של העכשיו. זה פירוש המילים הבא. זה מה שיבוא אחרי עכשיו. אם זה נקרא עולם הבא, אנו שומעים את הדברים בתוך המילה עצמה. זה גם עומק הדברים בדברי הרמב"ם [ואין כאן המקום להיכנס לענין זה]. עצם פירוש המילה עולם הבא, הכוונה היא הבא אחר כך, הבא אַחֲרַי. נמצא, שזה תמיד עולם הבא. אין הכוונה, עולם הבא, שבמחר זה יהיה העולם הזה, שהיום זה הבא ומחר זה יהיה העולם הזה, כי אם כן, מדוע נותנים לזה שם שלא יחזיק מעמד, שם שהוא זמני אבל באמת זה לא כך, משום שהעולם הבא הוא תמיד בא. זה תמיד עולם הבא.

בתחיית המתים העולם הזה לא יהיה העולם שעבר. בתחיית המתים העולם הזה יהיה עולם הוה. אבל ההוה לא יהיה שווה כלום, זה לא יהיה זה. הוא אכן יהיה קיים, אבל הוא יהיה קיים בצורה של שכר, הוא יהיה קיים בצורה של מחר.

ידוע מה שכותב נפש החיים על "שכר מצוה מצוה", שהמצוה בעצמה היא השכר של עצמה. לא עצם העובדה שאני עושה מצוה נותנת לי זכות לקבל שכר, זה חסר משמעות, זה כלום, אולם שכר מצוה מצוה, הכוונה היא שהשכר עצמו זה המצוה בעצמה. המצוה זה 'היום לעשותם' והשכר זה 'מחר לקבל שכרם', נמצא שהפירוש בשכר מצוה מצוה, שהמצוה מעתיקה את עצמה ממציות של היום לעשותם, והמצוה הזאת בעצמה מקבלת תפיסה של מחר לקבל שכרם. אותו הדבר שהאדם עשה פה, פה הוא היה היום ומחר הוא יהיה מחר, זה בהכרח כך.

צריך להתבונן בדברים האלה לכל הפחות משהו, צריך לתת להם טיפה של מחר, אי אפשר לעשות את הכל לגמרי היום. אכן זה רק על ידי התבוננות, הדברים לא נתפסים אף פעם בתחילת המחשבה. כשמדברים על עתיד אי אפשר לתלות את זה לגמרי במה שהוא הוה גמור, רק הרגע בלי שום מימד של עתיד. ההוה באמת לא שווה כלום, הוא ממש לא שווה כלום, זה נקרא עולם עובר. "למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך" (עי' נזיר ד' ע"ב). עולם שאינו שלך, הכוונה היא, את העבר אין לך, את העתיד אין לך, ואת ההוה אתה לא מחזיק. זה נקרא עולם שאינו שלך, אין לך בו שום תפיסה, אין לך בו שום אחיזה.

עומק העת

מסדר הגאון רבי יהושע אייבנשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'יד אהרן'

פרשת אמור

כח התשוקה שבימי הנערות

בבריתא דרבי פנחס בן יאיר - 'תורה מביאה לידי זהירות', ועוד כתוב בחז"ל 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', ומדובר כאן על שתי פעולות שונות של התורה כנגד היצר הרע. 'תורה מביאה לידי זהירות', הכוונה היא שעל ידי שאדם לומד את התורה הוא מתחיל להתבונן במעשיו ולשלוט בעצמו. וזהו ג"כ על דרך מה שכותב ר' ישראל מסלנט באיגרת המוסר שהלימוד בעיון פועל על שכלו של האדם וזה מחייב אותו לקיים את מה שלומד, והדברים ארוכים ואכמ"ל.

אולם מעבר לכך, יש את הבחינה בתורה שהיא 'תבלין' ליצר הרע. וכשם שמאכל מר נהפך להיות מתוק ע"י התבלין, שהתבלין משנה את כוח החריפות או המרירות וממתיק את המאכל, כן התורה היא תבלין כנגד היצר הרע שהיא לוקחת את היצר הרע והופכת אותו לצד הטוב. וכעניין שמצינו בפסוק 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך' ודרשו חז"ל 'בכל לבבך - בשני יצריך', והיינו שאדם צריך לקחת גם את היצר הרע ולהביא גם אותו לידי אהבת ה'.

זהו הביאור בעניין של 'אהבת כלולותיך', שניתן להשתמש בכוחות הנעורים ולשעבד אותם לאהבת התורה. כאשר אדם לומד עם הגאה וחשק, הוא מתחבר לתורה ואוהב אותה. אדם אוהב את מה שנהנה ממנו, ולכן אם קונים את התורה והיא נהיית 'תורה דייליה' זה מביא לאהבת התורה עצומה, ובכך מקיימים את ה'בשני יצריך', והתורה מתבלת את היצר הרע.

בפרט כאשר נמצאים בימי ספירת העומר, בין פסח לשבועות, שזהו זמן הנעורים של כלל ישראל אחר הלידה שהיתה בפסח, ומתחדש בנו כעת כוח הנעורים, צריכים לקחת את הכוח הזה ולשעבד אותו לחשקת התורה. שחשקת הנעורים היה הכוח של 'לכתך אחרי במדבר', שכלל ישראל הלכו לקראת מתן תורה עם חשק עצום שבא מכוח הנעורים. הקב"ה יעזור שנזכה לשעבד את הכוחות שלנו לתורה, וכך נקבל בשבועות את התורה מאהבה.

א

נמצאים כעת בתקופה שבין פסח לחג השבועות. נעמוד כאן על נקודה מסוימת שהיא דרך עבודה בכלל, וקשורה לעבודת הימים הללו בפרט: בספרים הקדושים כתוב, שאחר דור המבול נאמר בתורה 'ויאמר ה' אל לבו לא אספ לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו' (בראשית ח, כא). פרש"י: 'מנעוריו כתיב, משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע'. אמנם הספורנו מבאר בדרך נוספת, ש'נעוריו' הוא מלשון נעורים וז"ל: 'כי בהיות המזגים מכאן ואילך פחותים מאשר היו קודם המבול לא יאיר בהם הכוח השכלי מנעוריהם כבראשונה באופן שיתקומם למתאוה המתגבר עליו מנעוריו'. מבואר, שבתקופת הנעורים הכוח התאווני גובר באדם ביותר, ולאחר דור המבול, הכוח השכלי שתפקידו לגבור על כוח התאוה כבר לא פעל בהם כמו לפני המבול.

מצד שני, אנו מוצאים סוג נוסף של כוח התאוה בימי הנערות. ביציאת מצרים כתיב: 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' (ירמיהו ב, ב). מבואר מזה, שכלל ישראל בעת יציאת מצרים עמדו בבחינה של תקופת הנערות, ועל דרך מה שידוע, שביציאת מצרים היתה הלידה של כלל ישראל, ולאחמ"כ בא כוח הנערות. וגם כאן מוזכר הכוח המיוחד של אהבה - אהבת ה' לכלל ישראל, שהיה זה בגדר 'אהבת כלולותיך'. ובעצם זהו אותו כוח התאוה המבואר בפסוק 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו', אלא שנתחדש כאן, שניתן לקחת את הכוח המיוחד הזה שבזמן הנעורים ולהפוך אותו לחשקת התורה, כשם שכלל ישראל השתוקקו לקבל את התורה בכוח התשוקה שבימי הנעורים.

ב

נראה לבאר את העניין כך: בלשון חז"ל מצינו שתי נוסחאות בדרך בה פועלת התורה על היצר הרע, האחד הוא מה שנאמר

דברים שאמר רבינו שליט"א בכנס חינוך השנתי מטעם ארגון 'לב שומע'

בענין הקשר בין הרב לתלמיד

הענין הראשון בנוגע לקשר בין רב לתלמיד הוא לרצות בטובת התלמיד. למשל הרב מוסר שיעור, מה הוא אומר בשיעור, האם הוא מנצל את זה בתור במה לומר את כל מה שחידש בסוגיא, או שהוא חפץ שהתלמיד יתחבר לדברים ויעלה בלימוד. יש לשים לב שהגישה לא תהיה שהרב חשב על מהלך בסוגיא ועל התלמיד מוטל להשתעבד ולשמוע את כל חידושי של הרב, אלא שהרב ייתן את דעתו למקום שבו התלמיד אוחז בסוגיא, אלו דברים עליו לשמוע בסוגיא כדי לגדול וכיצד להעלות אותו בלימוד. <<<

חלק גדול מהבעיה כיום היא שהרבה מהשיעורים הנמסרים הינם מעבר ליכולת הבנתם של התלמידים. בגמ' במסכת סוכה (כח, א) כתוב שהוויית דאביי ורבא נחשבו ל'דבר קטן' אצל רבי יוחנן בן זכאי, אולם ביחס לדורות מאוחרים יותר זה נחשב לדבר גדול (עי' בריטב"א שם). הפשט הוא שהדורות שונים זה מזה בדרגת ההבנה.

במקרים רבים הבחורים עדיין לא אוחזים במצב שמפריע להם באמת הקושיא הגדולה של הגרעק"א בסוגיא, אלא הם אוחזים הרבה קודם לכן, חסר להם דברים יותר בסיסיים בפשט הסוגיא, וממילא הם שומעים רק דברים שמעל הראש שלהם, ובמצב כזה אינם מתחברים לסוגיא ולשיעור. היסוד הראשון הוא להכיר היכן הבחורים אוחזים ומה הם צריכים לשמוע בסוגיא, ואיך להעלות אותם מהמקום בו הם נמצאים. לאחמ"כ אפשר גם לומר להם את הקושיות הגדולות בסוגיא, אבל דבר ראשון צריכים להכיר את הרמה של הבחור. אם נוהגים כך, הבחורים מבינים שהרב באמת דואג לעלייתם ולא רק מחפש לומר את חידושו.

וכך זה בכל דבר ודבר. אם בחור בא להתייעץ בשאלה פלונית והוא מרגיש שמכוונים אותו מתוך שיקולים חיצוניים של טובת הישיבה וכדו' ולא דואגים לטובתו האמיתית לא ייווצר כאן חיבור. אבל אם בחור מרגיש שהוא בא לשאול עצה והרב בודק ושוקל מהי טובתו האמיתית - זה יוצר את החיבור מתוך התחושה שהרב באמת רוצה בטובתו. כמובן שניתן להוסיף ולומר לו שעליו להימנע מדבר מסוים כי זה יזיק לישיבה, אבל חשוב ליצור את המצב שהוא מבין שדואגים לטובתו באמת ובכנות. הוא יכיר בכך שאוהבים אותו ושוקדים על טובתו וכך ייווצר הקשר.

בנוסף לכך צריכים להכיר בעובדה שלכל אחד יש כשרונות אחרים וחלק משלו בתורה. לא תמיד השיעור הנמסר בישיבה מתאים לכל אחד, ובמקרים מסוימים צריכים לכוון את הבחורים שאינם אוחזים בכך, שילמדו לפי דרגתם, כגון שיתנו מעט יותר דגש על לימוד בקיאות וכו'. כמו"כ ניתן לדבר איתם בלימוד על נקודות יותר פשוטות בסוגיא, לעודד אותם לסכם את הדברים כפי יכולותיהם, וכך יוצרים עמם קשר ואהבה אמיתית.

וכן בענין הדרך להגיע לאהבת התלמידים, היסוד הוא כמו שאומר הגר"ש שקאפ בהקדמה ל'שערי ישר', וגם במכתב מאליהו (קונטרס החסד) מאריך בענין, שטבע האדם שאוהב את עצמו, וכוח הנתינה גורמת לאהבה משום שהנותן רואה במקבל חלק ממנו. כפי שאב אוהב את בנו לא מצד שדואג לעצמו ולכבודו על ידי הבן אלא מצד שהבן הוא חלק ממנו. אם אדם נותן לשני והשני מקבל ממנו זה יוצר ביניהם אהבה.

אך כל זה בתנאי שהרב באמת נותן לתלמידיו ורוצה בטובתם. אם הוא חושב בעיקר על עצמו ועל החידושים שיש לו להשמיע בסוגיא, אזי הוא בעצם 'נוטל' ולא 'נותן' משום שמטרתו כדי לקבל ולא כדי לתת. כוח האהבה בין הרב לתלמיד הוא עד כמה מרגיש שהוא בנה את התלמיד, כמה הוא באמת נותן לו דואג לטובתו ומגדל אותו, וכך תיווצר ביניהם אהבה עמוקה.

ובעצם היחס שבין הרב לתלמיד, יש להקפיד שהדבר ייעשה בדרך של מסירה וקבלה, ולא שהתלמיד ירגיש שווה לרבו. אם הרב מוריד את עצמו מדי כלפי התלמיד הרי שאין כאן דרך של נתינה וקבלה, והתורה ניתנת בדרך של 'מסירה' ועל התלמיד להרגיש שהרב נמצא מעליו ומשפיע עליו, כדרך שאמרו חז"ל שיש לבקש את התורה מהרב הדומה למלאך. אולם כל זה לא מונע את הרב מלהבין את הבחור ולתת לו את ההרגשה האמיתית שהוא מבין אותו ורוצה בטובתו ומקרב אותו אליו.

≡ בענין העלייה לציזון הרשב"י בל"ג בעומר ≡

בשנים האחרונות הולך וגדל ציבור העולים למירון ביום ל"ג בעומר. אף בחוגים שלנו ישנם צעירים רבים שהולכים לפקוד את ציון הרשב"י, ורבים מסופקים האם אכן ראוי לנסוע. והנה איננו נכנסים כאן לדון בענין מצד דיני ביטול תורה ומצד מהות העבודה שביום זה, ברצוננו לגעת כאן בנקודה אחרת שמוטל עלינו להתבונן בה.

הנה דברים שנפסקו להלכה, אין ספק שכולם חייבים בהם. אולם דברים שהם על פי קבלה ואינם מצד ההלכה, נוגעים לאלו ששייכים יותר לענייני קבלה, שלהם יש שייכות אמיתית לכך. ל"ג בעומר על פי ההלכה הוא מה שמוזכר בדברי השולחן ערוך, שפסקו תלמידי רבי עקיבא למות וזהו יום שמחה. ועל פי קבלה הוא יום ההילולא של רשב"י ולימוד הזוהר הקדוש.

מרח המשגיח ר' ירוחם זצ"ל ממיר כותב באיגרת: 'מי כמוכם יודע צורת ישיבתנו בכללה מהי, ללון בעומקה של הלכה והלימוד בעיון רב... ומי יכול להתבונן בגודל מעלת הדברים שיהיה האדם משכיל בכל דרכיו ולא לחיות חיי פשוט ושזאת היא סכנת כל האדם ר"ל. כידוע אדם התועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ח"ו, ובכל הדברים ירד ח"ו מטה'.

הבה נתבונן: מהיכן באה המשיכה הגדולה של בחורים לנסוע למירון, והרי מדובר בכאלו שאינם שייכים לענייני קבלה, ובדרך כלל אינם מרגישים קשר ושייכות אמיתית לכך. אם כן מדוע הם נמשכים לזה, והרי בשאר דברים שעל פי קבלה הם אינם נוהגים. אלא שקיימת אווירה ומשיכה כללית לנסוע, והם נמשכים בשטחיות אחר מה שכולם עושים בלא שום מהלך של הבנה.

מטרת הישיבה היא לחנך ולהפוך את הבחור להיות 'משכיל בכל דרכיו, ולא לחיות חיי פשוט', כדברי ר' ירוחם. עלינו לחיות במהלך אמיתי ולנהוג מתוך עמקות והבנה, ולא להיגרר בשטחיות אחר כולם. דבר זה הוא ההפך מלהיות 'משכיל בכל דרכיו', ועלינו להתרחק מדברים כאלו.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשיה"ק

זה לעומת זה עשה האלוקים

לאומות העולם לומר אילו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקב"ה, ואיזה נביא היה להם כמשה - זה בלעם בן בעור".

ולכאורה יש להבין, אם היה נצרך להעמיד לאומות העולם נביא שישווה למדרגתו של משה עד שיהיה אפשר לומר עליו 'אבל באומות העולם קם', מדוע עמד לכך זוקא בלעם בן בעור שהיה תכלית הטומאה, וכי האם תשובת המשקל לאדם בדרגתו של משה רבינו הוא אדם כמו בלעם. אדרבה, בפשטות היה אמור לעמוד אדם בעל מדרגה. אולם כך היא צורת הבריאה, שכח הטומאה עומד במידה שווה לכח הטהרה, וזוקא משום שגדול הנביאים היה משה רבינו - נצרך להעמיד מולו אדם עם כח טומאה של בלעם הרשע.

על פי זה מלמדת המשנה שבכל פעם שהשפיע הקב"ה טוב על ישראל מכוח עשרת המאמרות, עמדו כנגד זה עשרה כוחות אחרים של רע שבאו לאידיך גיסא. עשרת הניסים שהיו לאבותינו במצרים הם כנגד עשרת המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים, ועשרת הניסים שנעשו לאבותינו על הים הם כנגד עשרת המכות שבאו על המצרים בים.

וכבר לעיל מיניה, כאשר מביאה המשנה את עשרת הנסיונות של אברהם אבינו, היינו עשרה כוחות של 'נס להתנוסס' שאברהם הגביר בהם את צד הטוב. ומן הצד השני, בסיפא דמתניתין מביא התנא עשרה כוחות של רע שניסו אבותינו את הקב"ה במצרים, שהם עומדים כנגד עשרת כוחות הטוב כגון עשרת הניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש. ללמדך שכמו זה כן גם זה ורוח אחד לכל: הטוב והרע שקולים הם ויבואו שניהם, ולעולם לא יהיה כח מסיים של צד אחד שלא ישווה בקומתו לצד השני.

כיוצא בדבר מצינו בפרק קמא דכלים, דהתם תנן עשר טומאות זו למעלה מזו, ולאחר מכן עולה התנא בקודש ומביא עשר מעלות בקדושה זו למעלה מזו, הגם דאין זה שייך כלל לענין דפירקא העוסק בדיני טומאה וטהרה. אך גם שם בא התנא להשמיענו את מנין עשרה, שעשר הספירות עומדות כנגד עשר מדרגות הטומאה זה לעומת זה, ומאותו מקום שבאת ללמד את חילוקי הטומאה, נמצאת למד את מעלות הקדושה.

ב. כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו:

בסוף מסכת קידושין (מ', ב') מביאה הגמ' את הברייתא שלעולם צריך אדם לראות את עצמו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, עשה עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה. ולכאורה איזו מחשבה היא זו, שהאדם צריך לחשוב בכל רגע כאילו כל העולם כולו תלוי על בלימה - בדיוק כעת הוא חצי זכאי וחצי חייב, ובדיוק המעשה של עתה יכריע את הכף אם לשבט אם לחסד... הלא העולם כולל מעשים רבים ובריות רבות לאין תכלית, ומה סברא יש שדוקא בשעה זו יהיה מצבו מחצה על מחצה.

אולם אותה מציאות של 'מחצה על מחצה' היא מציאות קיימת שמוטבעת בטבע הבריאה, שכאשר יש בעולם שפע גדול של טוב, יעמוד מולו שפע גדול של רע, וכאשר כח הטובה יתמעט גם הזוהמא תפחת ותלך. ואדרבה, הסברא הפשוטה היא לחשוב שהעולם עומד במצב שקול, ודוקא המעשה שעתה הולך האדם לעשות יגביר את ההשפעה אם לכאן ואם לכאן.

יסוד זה הוא יסוד מציאות הבריאה אשר מקיף פרטים רבים אין ספור, והעיקר הנלמד מזה לדין הוא מה שהורנו חז"ל - 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו'. שאין זו מילתא בעלמא אלא דבר מוכרח, שככל שיהיה לאדם יותר צד טוב כך יהיה לו יותר צד רע שהוא מצווה לגבור עליו, וגודל הרע יהיה כפי גודל הטוב. ויעוין בגמ' בסוכה (נ"ב, א') שמביאה את המעשה באביי, שראה איש ואשה הולכים בדרך והלך אחריהם מהלך שלושה פרסאות כדי להפרישם מאיסור, וכשראה שלא נכשלו בעבירה אמר על עצמו שמוטב שלא הזדמן מעשה לידו, כי הוא לא היה בכוחו לעמוד בכגון דא. אתא ההוא סבא ותנא ליה שכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

הרי לנו דברים כפשוטן, ש'כל הגדול מחבירו' אינו אומר רק שלגדול יש יצר יותר גדול, אלא שיש ביניהם צד השווה, עד שאדם גדול כמו אביי יצטרך גבורה גדולה הרבה יותר מיכולת של בני אדם מן השורה. והיינו מהאי טעמא, שכאשר יש באדם טוב שנותן לו כוחות של טוב, מוכרח שתעמוד מולו לשון מאזניים שתטה את הכף לצד השני, וככל שהיצר הטוב גדול יותר - כך גדול כוחו של היצר הרע.

על המגיד מדובנא מובא שפעם פנה אל הגר"א בבקשה שיעתיר בעדו, לואי שיהיה לי יצר הרע כמו מר... נזעק הגר"א ואמר לו שחלילה לו כדבר הזה, ואין

"עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים ועשרה על הים, עשר נסיונות ניסו אבותינו את המקום כרוך הוא במדבר שנאמר (במדבר י"ד, כ"ב) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי" (ה', ד').

א. זה לעומת זה עשה האלוקים:

בפתח דבריה מלמדת המשנה, שעשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. עשרת הניסים שהיו במצרים הם ההצלה מעשרת המכות, ועשרת הניסים שעל הים כוללים עוד תשעה ניסים נוספים מלבד קריעת ים סוף, וכפי שהביאו רבינו יונה והראשונים, שהמים נעשו כקשת, שהארץ היתה יבשה ולא נעשתה כטיט, וכן הלאה, כפי המפורט שם בפירושי רבותינו.

עוד אומרת המשנה, שמלבד עשרת מכות מצרים שמפורשות בפסוקים היו עוד עשרה מכות על הים, וגם הם מתפרשות בדברי רבינו יונה ושאר המפרשים, שהקב"ה הוריד עמוד אש וענן, מוטט את הארץ שתחת המצרים, הסיר את אופני מרכבותיהם וכו'.

ולבסוף מסיימת המשנה שעשרה נסיונות ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר, וכאן שוב חוזרת המשנה על המנין 'עשרה' אך לא לענין ההצלה מן המצרים אלא לענין הליכת עם ישראל במדבר. ומבואר לנו שמדיש פירקין ועד כען, סובב התנא והולך סביב ה'עשרה' בד"ק, מה הם הענינים שהיו בהם עשרת דברים.

ואכן גם הלאה בהמשך הפרק מביאה המשנה עוד ענינים שיש בהם מנין עשרה: במשנה הבאה מפרט התנא את עשרת הניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ולאחר מכן במשנה ו' מובאים עשרת הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות.

ולכאורה יש לנו ללמוד מה בא התנא ללמדנו בכל הנך שהיו 'עשרה', וכי מניא אתי לאשמעינן. הלא כולנו יודעים על מכות מצרים ועל הצלת בני ישראל בתוך הים, אך מה בכך שהיו עשרה, וכי אילו היו תשעה ניסים או אחד עשר היה הלימוד משתנה. ובכלל יש להבין מה שייכים כל הענינים הללו להכתב בתוך מסכת אבות, אמנם יש חידוש בכך שהיו מכות גם בים סוף ושהיו כמה פרטים בגאולת ישראל וכו', אך מדוע יש בכך לימוד לדין, ומשמע שדוקא המנין שבהם הוא הלימוד שנוקט לנו התנא, שממנו נוכל ללמוד את המעשה אשר נעשה.

אכן ברור שכל המשניות בפרקין שמביאות את המספר 'עשרה' הם המשך למשנה הראשונה שבתחילת הפרק, 'בעשרה מאמרות נברא העולם'. ולאחר שהביא התנא את עשרת המאמרות, המשיכה המשנה להביא אגב זה עוד דברים אחרים שיש בהם עשרה, כאשר ברור שהכל המשך אחד לאותו כח של עשרה מאמרות.

וכפי שהקדמנו במשנה א', עשרת המאמרות הן עשרת הספירות שקיימות בבריאה, ולנו אין עסק בנסתרות ואין לנו את היכולת להשיג מה הן עשרת הספירות, אולם ברור שהספירות הן עשרה כוחות של טוב שמשפיעות את הנהגת הקב"ה על הבריאה. ועל כך מלמדת המשנה, שלעומת אותן עשר ספירות יש עשרה כוחות אחרים של רע, אשר מהווים כעין התנגדות לעשרת המאמרות ועומדים מהעבר השני.

אנחנו מורגלים לחשוב שביחס לכח הטוב ישנן מדרגות על גבי מדרגות, כשתמיד יש מעל מדרגה אחת עוד מעלה או תוספת, בעוד שכח הרע הוא העדר - ולא שייך בו חילופי מדרגות. שכן כל רע הוא העדר של טוב, ואם הדבר רע הרי זה אומר שאין בו שום טוב, ומה שייך יותר 'רע' מ'רע'. אולם המשנה מלמדת שלא כן, אלא גם ברע יש עשרה מדרגות שעומדות כנגד עשרת המאמרות, והיינו עשרה כוחות של טומאה שכל אחת עמוקה מחברתה.

ואין זו מציאות בעלמא, אלא חלק בלתי נפרד מהנהגת הבריאה שנוקבעה בעשרת המאמרות, ש'זה לעומת זה עשה האלוקים'. בכלל זה נקבע שתמיד כח הטוב יהיה שווה לכח הרע וכח הרע ישווה לכח הטוב, ולא יהיה כח אחד שיגבר על פני חבירו. הלא כל מה שהאדם הושם בעולם הוא למטרת הבחירה, שיבחר בטוב על פני הרע וכך יזכה להדבק בטוב, ולשם כך מוכרחים להיות שני הכוחות שווים זה לזה ותהיה הבחירה שווה בין שניהם.

חז"ל אמרו (במדבר רבה פרשת נשא י"ד, כ') "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, כדי שלא יהא פתחון פה

לו כלל יכולת לשער מה רב גודלו של היצר שיושב בין מפתחי ליבו...

מכיון שהטוב נלחם עם הרע והרע עם הטוב, ומאחר שהבחירה ניתנה בלב לב אדם, כורח המציאות הוא שלא יהיה הבדל בין הכוחות. אם לשם משל יש לאדם כח גבורה של תשעים אחוז, יהיה לו לעומתו כח של תאוה בעל משקל תשעים שינסה להטות אותו לצד השני, ולעולם לא יהיה הבדל בין היכולת לבחור בטוב ליכולת לבחור ברע.

כאן המקום לחזור על דברי הגר"א שהקשה לשם מה עמדו לישראל נביאים כפליים כיוצאי מצרים, כמבואר בגמ' במגילה (י"ד, א'), והלא נבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה, וכמפורש שם בסוגיא, ומי בעינן כולי האי לאותן דורות בלבד שיתנבאו להם למעלה ממילין נביאים להודיעם את דבר ה'.

ופירש הגר"א שלכל אחד עלי אדמות יש תפקיד המיוחד לו בעבודת ה', לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, ובזמן שבית המקדש היה קיים ועמדו נביאים במעמדם - היה כל אחד הולך לנביא שיפרש לו את דרכו כלפי המקום, וכך היה יכול לדעת במדויק מה רצון הקב"ה ממנו על פי הכוחות והטבעים שניתנו לו. ולשם כך הוצרכו כל אותם רבבות נביאים, להורות לכל אחד בפני עצמו את הדרך אשר ילך בה וכיצד יוכל לעבוד את ה'.

וכתב הגר"א, שעתה שחורבה עירונו וכל שעריה שוממין, מה יעשה אדם ויחכם כדי לדעת היאך לעבוד על פי דרכו. אלא אמר הגר"א שיש לפנינו שני דרכים, ראשית כל יבחן אדם בעצמו מהו הדבר שיקשה לו יותר מכל, ובזה יודע אפוא שהוא תפקידו המוכן לו - דוקא בזה לעבוד את ה'... וזה לגבי הלא תעשה, אולם לגבי קום ועשה יקח האדם את מה שיותר מושך אותו לבבו ויידע כי ממנו יקח לעבוד את ה' לפי שורש נשמתו.

ועל פי הדברים האמורים נוכל להבין את העומק שגנז לנו הגר"א בדבריו, דאין זה רב שהדבר הקשה הוא פקודת האדם ומשאו בעולם הזה, אלא יש בו סימנא מילתא על הצד השני, מהו כח הטוב של האדם שאותו יוכל להגדיל עד למעלה ראש ולהוציא על ידו את הכוחות העצומים שחננו האלוקים.

שהרי אם יש באדם דבר מסויים שיקשה לו, על כרחך שהדבר מעיד על כח אחר של טוב שעומד לעומתו. ובעוד שאצל אדם אחר שהדבר לא קשה אצלו כל כך - גם הטוב הוא כח מצומצם, אצלו שהדבר קשה לו מאד - בהכרח שהטוב שכנגד הוא בעל גודל, שכאשר יתגבר ויוציא אותו אל הפועל - יוכל לעלות עד רום שמיים, ולא ישווה בזה ערכו לעומת אנשים אחרים.

וכבר הבאנו את דקדוק לשון המשנה שאמרה 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', לא 'הכובש את היצר' אלא 'יצרו' בדוקא, יצרו המיוחד לו, ללמדך שהגבורה שבה יבחן האדם היא כאשר הוא כובש את היצר הפרטי שלו - שהיא עיקר עבודתו בעולם.

ולדברינו, אין זה רק מצד הגבורה שנדרשת מן האדם, אלא כל נקודת הבחירה שאיתה הוא מתמודד מעידה על הכוחות המיוחדים שצפונים בו, כאשר אצל כל אדם, גודל יכולותיו נמדדים לפי הדברים שקשים לו, שכנגדם יוכל לגלות אלו כוחות נתן לו הבורא להשפיע שפע של טוב. אם הוא יכניע את הרע מדרגה אחר מדרגה, גם הטוב יתגבר מדרגה אחר מדרגה, וכמידת הצורך להכניע את הרע, יגבר כוחו של הטוב עד למעלה.

לפעמים האדם רגיל להניח את הדברים הכבדים וללכת אחרי הקל הקל תחילה, הרי הוא עובד את ה', עוסק בתורה ומקיים את המצוות, ואם כן מה לו להקריב אליו דוקא את הקשה ממנו. יש לו גם טענת פטור שאומרת שאת הדברים הקשים לא תובעים ממנו, עדיף לו להתמקד במה שנח לו, וכך יוכל לעבוד את ה' בהשקט ובטח. מה לו להכניס את ראשו לתוך המלחמה, ללכת אחרי דברים שאין לו חפץ בהם, ולהתאמץ לגבור על המידות הפוכות מנטיות ליבו. ואכן אין זה מחזה נפוץ לראות כאלו שמחפשים דוקא את הקושי, ולא נח להם בכל ההצלחות שהם מצליחים לעשות בקלות...

אולם משל למה הדבר דומה, לאדם שגילו בגופו מחלה מסוכנת, וכעת הוא זקוק לעבור תקופה ארוכה של טיפולים מייסרים. דא עקא, שמלבד חולשת המחלה יש לו גם כאבים עזים, שאין בכוחו לעמוד בהם עד שתבוא הרפואה. מה עושה הרופא? נותן לו לבינתיים משככי כאבים, שאותם יוכל לקחת בנוסף לטיפולים. אך החולה חושב שהנה הוא מצא את אשר ביקשה נפשו... וכי מה הוא צריך עתה להתייטר גם בטיפולים קשים, שיקח רק כמות מוגברת של אקמול ושלוש עליו נפשו...

אדם שמסתפק במועט ועובד את הקב"ה רק באותם שטחים שנוחים לו, דומה לאותו חולה שמתמקד במשככי הכאבים במקום לאחוז בעיקר. כי עיקר העבודה הנרצית מהאדם היא דוקא אותה עבודה קשה, של הדברים שלא נוחים לו ונוגדים את הנטייה הפשוטה שבו, שהם מגלים מה הם הכוחות המיוחדים שיש רב בו - הן בצד הטוב והן בצד הרע. מצד הרע יש לו קשיים מסויימים יותר מהאחרים, אבל המה מעידים גם על הצד הטוב, שכאשר יסקיע עתה להתייטר גם בטיפולים קשים, שיקח רק כמות מוגברת של מאשר מי שאין מולו את הרע באותם נושאים.

ג. זמנו של זה לא כזמנו של זה:

כך זה תמיד, כל הבריאה עשויה במהלך של 'זה לעומת זה עשה האלוקים',

בלי שישנה בכלל איזו דרגה עומד האדם או כל העולם כולו. לטוב יהיה כח כמו הרע ולרע כמו הטוב, וממילא הכוחות הקלים שבאדם - יעמדו כנגד הכוחות הקלים, והכוחות הכבדים והמוגברים יעמדו כנגד הכוחות הגדולים. כל מה שנוטר לאדם הוא לבחור מצד עצמו, האם להניח את עצמו ביד כבודו ולהשאיר את כוחות נפשו במדרגה נמוכה, או שמא להיות 'גדול מחביריו' ולהגיע למעלות נישאות שלא היו עמו עד הנה.

ואין זה רק לענין דברים שבין אדם לאדם, אלא אף לענין זמנים, לא כל העיתין שווין, יש זמנים נוחים שבהם אין התגברות של רע ונקל לאדם לעשות את המוטל עליו, ויש זמנים קשים שבהם הרוע שולט והאדם זקוק לתעצומות גוף ונפש כדי לכופ את יצרו. ועלינו לדעת שכן הוא לענין הטובה, אכן בזמנים הטובים והנוחים הכל קל, אבל גם הדרגות שהאדם יכול להגיע אליהן - אינן קרובות כלל לכוחות הגדולים שקיימים בזמני הקושי, כשגם כח הטוב מתגבר לעומת הרע ושניהם כאחד גדלים והולכים.

בשלהי דקייטא לדוגמא, אפשר להרגיש בחוש איך כח הטומאה מתגבר עד לשער המ"ט, ולא זו בלבד שבתוך בית המדרש המצב אינו דומה סופו לתחילתו, אלא בכל העולם כולו שוררת טומאה נוראה בחוצות קריה בדרגה שלא קיימת כמותה בשאר ימות השנה. ואם כן אדרבה, דוקא בזמנים כאלו אפשר להתרומם עד לרום המעלה, כשהאדם עומד ומחזיק ונוטל את כח הטהרה הגדול שיש לעומת הטומאה. זמנים אלו הם זמנים שניתן להשיג בהם בחינות מסויימות אף יותר מהיום הקדוש בשנה, שכן אף שביום הכיפורים יכפר הקב"ה עלינו לטהר אותנו, אין ספק שגם בזמנים שהחושך יכסה ארץ גדול כח הטהרה לאין כמוהו, כנגד אותה מידה של טומאה.

לא מדובר כאן דוקא על כוחות של טומאה בפועל, אלא על כל הרוע והלכלוך שקיימים בעולם, שגם הם חלק מהטומאה שיורדת על הבריאה. כל עצלות של חוסר מעש, הליכה תאחרי התאוות ורפיון ידיים, היא גם כן כח של רע, שעומד כנגד המדרגות הנישאות שהאדם יכול להשיג. אם כן במקום להניח את עצמו וליפול בתוך האוירה שמסביב, האדם יכול להתחזק ולהבין שדוקא בשלהי תמוז יש לו כח להשיג דברים שאין לו יכולת להשיג בזמנים אחרים, על אחת כמה וכמה בסוף אב, שהמדרגות שיש בו אינן דומות לזמן זמנים טובא...

אין זו חכמה לשבת ולעסוק בתורה בתחילת אלו, כשבית המדרש מלא וכולם מגיעים עם כל כוחם, וגם מי שילמד אז - לא ישיג כמו מי שילמד בזמנים הקשים יותר, כשאין איש מסביב ואין על גבו אלא את ה' אלוקיו. כי אז, עצם הקושי מלמד שיש גדולה שחבויה דוקא באותו נסיון, ואם האדם ישכיל להפוך את הניסיון ל'נס להתנסס' אזי יזכה ליטול את המתנות שניתנו לו ולהתרומם לאין שיעור.

בפרק ה' מהלכות תשובה (ה"ב) כתב הרמב"ם ז"ל: "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גזור על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם" וכו', וכאן נראה לכאורה שהרמב"ם תפס את החבל משני קצותיו, מצד אחד יכול האדם להגיע עד מעלת אבותיו ולהיות כמשה רבינו, ומצד שני יכול הוא לרדת לרשעותו של ירבעם בן נבט.

ואכן היא הנותנת: ההפך מצדקותו של משה רבינו היא דוקא רשעות כמו של ירבעם, ואם לאדם יש כוחות להיות כמו משה - בעל כרחך שהצד השני יהיה להיות כירבעם, ולרדת עד שאול תחתיה. ומאידיך, אם יש כח ביד האדם להיות שפל אנשים, בהכרח שגם לענין מידה טובה יש בידי להיות האדם הגדול בענקים... אין משהו אמצעי ולא שלב ביניים, ההפך מהטוב יהיה בדיוק כמו גודל הטוב וההיפך מהרע יהיה כגודל הרע, ולאדם רק נותר לבחור להיכן הוא שייך - האם לפסגת המדרגה של משה רבינו, או חלילה לאיך גיסא.

וכאמור, אין מציאות בבריאה שאינה עומדת זה לעומת זה. ואפילו בזמן החורבן, כשהגיע זמן הריחוק הגדול ביותר בין ישראל לאביהם שבשמים, אז צמחה ראשית הגאולה, כמבואר בחז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד ואיכה רבה א', נ"א) שבתשעה באב נולד המשיח. ולכאורה היה מתאים יותר להצמיח את קרן הישועה בזמנים אחרים שאינם של חורבן, ומדוע דוקא בזמן שכזה מולידים את הגואל. אולם הא גופא קא משמע לן, שעצם המציאות הנוראה של החורבן מחייבת שיעמוד לעומתה כח אחר של גאולה, כי זה לעומת זה עשה האלוקים, ולא שייך חורבן בלי הגאולה שתעמוד לאחרי.

וכן הוא בכל נושא וענין ובפרט בכל מלאכת עבודת הבורא, עשרת המאמרות שמשפיעים שפע טובה וברכה עומדים כנגד עשרה כוחות אחרים שמשפיעים את ההפך, ניסים כנגד ניסים ונסיונות כנגד נסיונות, וכאשר האדם מוציא את הטוב מתוכו דוקא לעומת הרע שמתגבר והולך - יש בכוחו להשיג מעלות על גבי מעלות, למצוא את את הדברים שיש בהם ממש, ולבחור במדרגות הגדולות באמת. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ולאור באור החיים, וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב, כן ישיגו וישמח בו.

הזרדת המידות

פירקי יסוד בעבודת המידות על פי ספר 'אמונה וביטחון' לחזון-איש

שיעורי המשיגה הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

חשיבות הכרת המכנה הנפשי של האדם

פרק ג

וחשוב לדעת ולהבין את סיבת השינוי בהתקדמות בין אנשים.

כותב החזו"א:

ואמנם אם אנו מוצאים לפעמים יחידים שיחוסן למדות אינו על צד השויון בכל מדה ומדה. כמו שראינוהו שמדת התאוה להערב לחך לא תעבירנו על דעתו ואהבת הכבוד תעבירנו על דעתו.

כשבוחנים אדם באופן פרטי, ניתן לראות פערים גדולים אצל אותו אדם ביחס למידות מסוימות. לדוגמה, פער גדול בין יכולתו לעמוד כנגד התאוה, לעומת חולשתו מול הגאווה או אהבת כבוד. באדם אחר זה יכול להיות הפוך: רדיפה נוראה אחרי הכבוד, ומאידך, הוא מצליח בקלות להתגבר על תאוה.

הפרשים אלו קיימים אצל כל אדם, כשהוא בוחן בתוך עצמו יוכל לראות שיש דברים שבאופן כללי יותר קל לו לשלוט בהם, וישנן מידות ותכונות אחרות שקשה לו מאד להתגבר עליהם.

דוגמא פשוטה לכך: נתבונן בשני אנשים בשעת רעבונם. האחד, יקנה לעצמו מנת פלאפל בדוכן הקרוב, השני לעומתו, ירגיש שלא לפי חשיבותו לאכול ברחוב.

סיבת ההבדל ביניהם היא, כי באחד מידת התאוה שולטת יותר ומכניעה את הרצון לכבוד. והשני, אף שהוא רעב ותאב לאוכל, אהבת הכבוד לא נותנת לו 'להשפיל את עצמו' עבור תאוה.

ולכן מצוי לראות אנשים שבאמת מתקדמים במידות מסוימות, לדוגמא, מוחלים על כבודם בקלות, ומאידך בענייני תאוה קשה להם להתמודד. ואנשים אחרים, שיכולים להתענות כל ימיהם, כשירגישו איום כלשהוא על כבודם - לא יצליחו לשלוט בעצמם¹.

המידה הטובה והמידה הרעה

בפרקים הקודמים עסקנו בדברי החזו"א, שבשורש כוחות הנפש ישנם רק שתי מידות, מידה אחת טובה ומידה אחת רעה. המידה הרעה מזינה את כל המידות הרעות כולם, והמידה הטובה מזינה את כל המידות הטובות ולוחמת נגד כל המידות הרעות.

יסודות שורשיים אלו בנפש האדם, מבדילים בין שני סוגי אנשים: בעל המידה הרעה, הוא אדם שחי את חייו בצורה טבעית, ללא רצון פנימי והחלטה לשינוי מהותי במידות עמהן נולד; הוא "מזניח את חייו על מתכונתם הטבעי". וכך, למרות שכל עסקו הוא בקיום תורה ומצוות, בהכרח, מידותיו הרעות רק יתגברו.

לעומתו, בעל המידה הטובה, חי מתוך רצון פנימי והחלטה מהותית לרומם את חייו לחיות חיים רוחניים - ל'בכר את הרגש המוסרי על הרגש התאווני', ובכך יוצר מציאות בה הוא נלחם בכל המידות הרעות כולם.

בפרק זה נלמד את המשך דברי החזו"א, העוסקים בצורה בה מתבטאת המידה הרעה והשלכותיה על מהלך עבודת האדם, עד כדי שמידותיו הרעות יכולות להתפתח ולהגיע להשחתה מוחלטת.

החזו"א מעורר על תופעה המצויה אצל האדם שעדיין לא הגיע לרצון והחלטה שחייו יהיו חיים רוחניים, שחי חיי הרגל טבעיים וכל התקדמותו בלימוד וקיום תורה ומצוות נעשית מתוך מסגרת החיים הרגילה בה הוא חי ומורגל מנעוריו.

אנשים שונים. נטיות שונות. התקדמות שונה

בקרב אנשים החיים 'חיי הרגל', ניתן להבחין ולראות שאנשים שונים מתקדמים התקדמות שונה בעבודת ה'.

¹ אחד הקשיים המצויים לרוב אצל בחורים צעירים הוא התמודדות עם קנאה המתפרצת כאשר הם רואים בחור בן גילם מתקדם ומגיע להישגים והצלחות משמעותיות. הסיבה לקנאה זו, מפני שחסרה להם ידיעת ההרכב הנפשי של החבר. יתכן שמי שהתקדם בתכונה מסוימת, זאת משום שעבורו בטבע דבר זה יותר קל, ובדברים האחרים הקשים לו מטבעו, הוא הרבה יותר רחוק משלימות.

**חשיבות הכרת מננה כוחות הנפש
ממשיך החזו"א:**

"אך בהיות שמלחמה זו כבדה מאד ואין נצחוננו השלם בטוח והיא נטושה כל ימי חלדו, זה האיש עדיין לא הגיע במעלתו לנצח הרבה ולא מצאה ידו רק לעמוד בנסיונות קלים ולא מצאה ידו לעמוד בגדולות".

האדם שלא הגיע להחלטה שהוא נלחם לחיות חיים רוחניים ולעבוד על כל המידות שלו, מתגבר רק בדברים שיותר קלים עבורו לפי תכונות נפשו.

צריך לשים לב, שבדרך כלל זו הצורה בה היצה"ר מפיל את האדם.

אדם המתגבר ומתקדם בדברים הקלים עבורו, נוצרת לו תחושה כביכול הוא בדרגה גבוהה, לפי הצלחותיו. ומצוי שאח"כ היצה"ר מפיל אותו בדבר שנראה בעיניו ככשולן גמור, הוא נשבר, מרגיש חוטא ושהנפילה הזו מעידה על שהוא לא באמת עובד ה'. כשהאמת היא, שבדבר בו הוא נפל, כמעט ולא היה לו סיכוי לעמוד לפי תכונות נפשו.

בלי שאדם יכיר היטב את הרכב תכונות הנפש שלו, נדמה לו שהוא בדרגה גבוהה, לפי ההישגים שהוא מגיע אליהם בדברים הקלים יותר עבורו.

**חלוקת העבודה לפי כוחות הנפש - קביעת דרגת האדם
ממשיך החזו"א:**

"וזה מתחלף אצל אנשים בגיל אחד וששניהם במעלה אחת בשרשם, זה שטבעו נוטה אל הכעס יותר מנטייתו להערב, מתקדם אצלו הפרישות מן הערב לפרישתו מן הכעס. וזה שנטייתו אל הערב יותר מנטייתו אל הכעס מתקדם אצלו הפרישה מן הכעס לפרישתו מן הערב, וכן כיוצא בו בשאר המדות".

אפשר לראות אנשים שמתענים בקלות 'שני וחמישי', 'שובבי"ם', בימי הסליחות וכדו', וזאת כי הם בעלי כוחות גופנים וגם קל להם להתגבר על תאוות האכילה. לאדם כזה ישנה סכנה, שמא יחשוב שהוא קרוב לשלימות,

כשבעצם במידות אחרות עדיין הוא רחוק מאד. כהמשך לדוגמא זו, ניתן לראות אדם המתענה בשני וחמישי, ובמקביל דואג שאחרים 'דעו' שהוא יושב בתענית... הסיבה לכך, כי בעבודה על תאוות הכבוד הוא מאוד רחוק.

אדם שאינו מודע לפערים הגדולים שישנם בתוכו, למשל, בין רמתו בהתנזרות מענייני העוה"ז לרמתו שלו באהבה לכבוד, עשוי להישבר מכל נפילה. תחושה זו קורעת את האדם; הוא לא יודע היכן הוא נמצא.

ולכן אדם חייב להכיר את כוחותיו, כדי לדעת היכן להשקיע את עיקר הכוחות להתקדמות; לדעת מהו הדבר הקשה לו יותר, ושם להשקיע את עיקר כוחותיו. - ומה שקובע מהי דרגת האדם, זה האופן בו הוא מתמודד עם הדברים שקשים יותר עבורו. וסיבה נוספת, בכדי שלא יחשוב שהוא ברמה גבוהה יותר או נמוכה יותר ממה שהוא באמת.

השלכות המידה הרעה

"ועל הרוב אנשים אלה לא מכלל השוקדים על השלימות הם במדה הראויה אלא יש להם הכנה טבעית למקצת הטוב הנוח להם והמותר הם מוזנחים לטבע האדם אשר עיר פרא יולד".

אדם שלא הגיע להחלטה שהוא רוצה לחיות חיי התעלות, להילחם בכל מידותיו הרעות ולהגיע לשלימות, ימשיך להתקדם רק לפי מידותיו הטבעיים. במידות הטובות הטבעיות שלו הוא יתקדם הרבה, ובמידות שבהם מטבעו יותר קשה לו להתגבר, הוא יתקדם לאט; ומדרך הטבע אף תהיה נסיגה, ויוכל להגיע להשחתה מוחלטת במידות אלו.

לכן, כדי להתקדם ולהתעלות בעבודת ה', זקוקים להתבוננות ושימת לב, לדעת מהם ההכנות הטבעיות והמידות המולדות של האדם וההרכב הנפשי שלו. זה שורש הסיבה, שמבלי להקדיש מלחמה בכל המידות הרעות כולם האדם לא יכול להתקדם, ובחלקים שיזניח הוא יכול להגיע להשחתה מוחלטת. צריך הכרה ברורה בכל המידות, כדי לדעת כמה ואיך להשקיע בכל חלק וחלק ובכל מידה ומידה.

לע"נ ראש משפחתנו: הר"ר נפתלי בן יהושע אהרן וגשל זצ"ל - ליום השלושים להסתלקותו י"ח אייר תשפ"ג

<p>זאת למודעי: הדברים נכתבו לפי הבנת הכותב וע"כ כל טעות שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד. נשמח לקבל כל הערה והארה!</p>	<p>'בית ועד' השיחה השבועית ושיעורי המשגיה שליט"א מידי שבוע במייל להצטרפות: 4160846@gmail.com</p>	<p>כל הזכויות שמורות למכון 'ישרים דרכי השם' להנצחות פניות והערות: 053-31123-76 02-567-24-74 y0533112376@gmail.com</p>
---	---	---

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
אמור

שקוראים קר"ש, או שלש מליון חסר אחד, כבר הוא הבדל שמים וארץ כמשל הכספת הנ"ל, וע"כ זה שחיסר קריאת-שמע בעונתה הוא מעוות לא יוכל לתקון, כי איך יתקן את מה שמיעט רח"ל בעוצמה וההיקף הכתרתו של המלך...?

ג. ומי שיתבונן במבט תקופתי יוכל לראות מה משמעות מעשה קטן לכל דורותיו אחריו, שכל תוספת זיכוך בנפש או בדקדוק המעשים, משמעותיים ביותר ביחס לדור הבא. מעשה ביהודי אמריקאי מליקווד הזדמן לפני חמישים שנה לרח' אלנבי בתל אביב, הוא חש בצמא גדול ונכנס לקיוסק מקומי לרכוש לעצמו שתיה מרעננת, המוכר, יהודי זקן, הבין ע"פ המבטא שמדובר ביהודי תוצרת חוץ, שאל אותו מאין בא, והלה שמח להסביר לו מהי אמפריית התורה לייקווד ומי העומד בראשה ה"ה הגאון רבי אהרון קוטלר... הלה שמע את שמו של רה"י וקפץ כנשוך נחש... מה אמרת אהרן קוטלר נהיה ראש ישיבה? לא יאומן לא יאומן...!! האמריקאי ביקש הסבר ממה ההתפעלות, ואז סיפר לו אותו קיוסקר קשיש עובדה מופלאה ביותר - "לפני שנים רבות הייתי קצב מפורסם בעיירה שלי, יום אחד הגיע אלי הרב דמתא, שבמסגרת תפקידו עסק גם בלימוד תורה לנערי המקום, והנה הוא רואה שתחת ידו גדלים ב' אוצרות ברוכי כשרון, אהרון קוטלר, ויעקב קמנצקי, ולדעתו צריך לשולחם לסלבודקא הישיבה כדי שיגדלו תלמידי חכמים, הוא פנה אלי בבקשה שהואיל לממן את נסיעתם, ובכן, מה רבה שמחתי כשאני שומע שמן הכרטיסים שרכשתי להם, צמחה לה ישיבת ליקווד, ובנותיה..." פלא והפלא ממש!

הקב"ה עתיד ליתן לנו שכר עצום ומופלא על כל מצווה, והוי זהיר בכל מצוה קלה כי אי אתה יודע מתן שכרן של מצוות, א"כ אם ישנה אפשרות לקבל שכר אדיר ונפלא על כל מצוה, שוב לא נתפלא היאך ניתן גיהנם כה גדול על כל עבירה רח"ל. בפרט בכוח הדיבור, שבכל תיבת תורה שמוציא מפיו זוכה לשכר נורא, שכל תיבת תורה כנגד תרי"ג מצוות, א"כ האפשרויות הגנוזות בפה נעלות מכל האברים, לכן אמר הגר"א שעל כל דיבור הבל שמוציא את כוח דיבורו לריק, עתיד להתקלע מסוף העולם ועד סופו רח"ל. ומידה טובה מרובה פי חמש מאות, שעל כל רגע שחוסם פיו מרכילות ולשה"ר, ומשאר דיבורי הבלים, זוכה על ידו לאור הגנוז שאין מלאך ובריאה יכולים לשער...

גדלות האדם

א. פרשת אמור, מקיפה את כל עבודת הרגלים, מצות, ד' מינים, והיא נותנת לנו את המבט האמיתי על "אדם" איך שמעשיו בעולם הגשמי כאן, מונענעים את כל העולמות, כפי שמאריך הנפה"ח שזהו שאמרו חז"ל ברמז "דע, מה למעלה, ממך" כלומר מה שנעשה למעלה הוא ממך, מכוח המעשים שלך, ואתה הוא זה שגורם להריק שפע לעולם.

ניקח לעצמינו משל מאדם שמצא את עצמו על גג בנין, הוא אינו יודע איך הגיע לשם ומי שם אותו כאן, הוא גם בכלל לא יודע שזה גג בנין, התחיל להסתובב הנה והנה, הביט על הנוף היפה, ולפתע רגלו נתקלה בחפץ, התכופף וראה בורג מעניין, התחיל לסובב ולסובב, ופתאום נשמע קול נפץ... ומכל עבר יללות של אמבולנסים ורכבי הצלה, באמת אין לו מושג מה קרה? על הבורג שסיבב, היתה תלויה נברשת קריסטל ענקית בת מאות מנורות שהאירה באור יקרות אולם למטה, ברגע ששחרר את הבורג, התמוטטה המנורה על קהל ענק, המנורות כולם התנפצו לרסיסים, ישנם הרוגים ופצועים, וכל השמחה הושבתה. כשהמשטרה תפסה אותו והשליכה אותו לצינוק הוא צווח ויילל "לא ידעתי... לא ידעתי מה אני עושה..." נכון. אך הו"ל ללמוד... וזהו גודל האזהרה דע מה למעלה, ממך...!!

ולמשל מה שהזהירו חכמים לומר את פסוקי-דימורה מילה במילה כמונה מעות, היינו נמי משום שבכל תיבה ותיבה מעורר בשמים ממעל את כל המלאכים לשורר שירה לפני הקב"ה, ואם יאמר את הפסוקים בשפה רפה ובמרוצה, ימעט את שירת המלאכים וימעט ח"ו מכבודו של מלך... וכן זה שחיסר קריאת-שמע בעונתה, הרי זלזל בזה בהמלכה היומית, משל למלך שרצה לקנות ארמון מפואר, ולצורך כך, היה עליו לשלוח באניה כספת מליאה דגרי זהב, ומפאת משקלה היו צריכים לאסוף עשרים איש שירימו ביחד את כל הכספת הכבידה, ובגלל איש אחד שהתעצל ולא בא, לא נשלחה הכספת והפסיד המלך את אפשרות הקניה... וכך בכל יום בהמלכה היומית עולה כבוד שמים נפלא מן הנבראים, אשר ממעט בשיעור מסויים את כוחות הרע ע"י הכרזה זו, ואם יש למשל 3 מליון יהודים

הפנטנט של חז"ל להצליח למרות הכל

א. מי שלא שלא חולם להשיג כתר של תורה, מי שלא שואף להיות שקוע בתורה, ולשלוט בכל סוגיות הש"ס, ובכל מכמני תורה, לא נעסוק בו כעת בכלל. כעת מאמר זה יעסוק, במי שכן חולם וכוסף בכל מאודו להשיג את הכתר המופלא הזה, במי שכן חפץ ומשתוקק בכל מאודו להביא את עצמו למצב של שקיעות מוחלטת בלימוד, וגם מנסה בכל מיני דרכים וצורות להגיע לזה, אבל עדיין הוא מרגיש שהוא לא ממצה יכולות, ולא מצליח להגשים אפשרויות... נעמיד כאן הגדרה מסויימת של חז"ל שאולי תתן פתח ותסלול דרך, להגיע אל פסגת השאיפות, ולצלוח כל קושי.

ונקדים עוד הקדמה. יש כל מיני מחסומים שמעכבים את הלומד להגשים את כוחותיו, מהם סגוליים כמו שייכות לטומאות הזמן ח"ו, מהם טבעיים כמו התעצלות ועייפות, ומהם מחמת אי שמירת התנאים כתפילה, חזרה ושקידה, אך המחסום הגדול ביותר הוא, כשחושב שהחיבור לתורה למעלה מכוחותיו, ובפרט כשניסה כמה פעמים והניסיונות העלו חרס, מסקנתו עלולה להיות שעליו לחתום ייאוש...

ב. אז נגיד קודם את נקודת המרכז של המאמר דרך משל ואח"כ נביא את המקור לזה מהמדרש. הנה חז"ל אומרים קשה זיווג של אדם כקריעת ים סוף, ואחד מהפירושים הוא שכאשר עומד בחור מבולבל, ויש לו ספיקות על איזה סוג הצעה ללכת ועוד כל מיני התלבטויות, אומרים לו כמו בקריעת ים סוף "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", כי המציאות שלהם היתה בדיוק כך, שעומדים הם מול ים שוצף וגואש, ומאחוריהם שועטים המצרים, והמדבר סוגר עליהם מהצדדים, ולא נותר להם ברירה אלא להיכנס לתוך הים, הבעיה היא שעדיין לא נקרע, אלא היה עליהם להכנס עד לצווארם, ורק כשהמים הגיעו לאפם ועמדו לטבוע, רק אז נקרע הים לרווחה... וכך זה בזיווג של אדם, הוא צריך להתחיל משהו, לא לעמוד בחיבוק ידיים ולהתלבט, ורק עד כמה שייכנס עד לצווארו לתוך הענין, יבקע בפניו הים...

מעתה נוכל לומר בדרך צחות, שזיווג של האדם הגדול ביותר היא התורה הקדושה בעצמה, כדכתי' "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" ודרשו חז"ל אל תקרי מורשה אלא "מאורסה" שהתורה מאורסת לנו, וכפיית הר כגיגית היה מעין חופה על ראשם של ישראל, וכדמשורר הפייטן- "תואר כלה מאד נתעלה, בקבלת יום זה", אמנם גם הזיווג של אדם הלזה - התורה, אפשר לומר שהוא קשה כקריעת ים סוף ממש כדוגמת הבחינה הנ"ל, שצריך להכנס לתוך

המים עד לצווארו, וכשיגיעו המים עד לאפו, וימסור נפש עד שירגיש שטובע, רק אז יבקע בפניו, יופי ימא דאורייתא.

ובמילים פשוטות, הצורה המובטחת לזכות לשקיעות אמיתית וצלילה בים התורה, הוא דווקא ע"י כניסה בלתי הגיונית, ע"י שמהתעקש לשמור על סדרים גם מול קשיים, וממשיך להוציא את תיבות הגמ' מפיו גם כשהם יבשות כחרס, ומוסיף להתנדנד על הגמ' גם כשמרגיש פיצוצים בראש, ומקפיד להקשיב לחברותא גם כהלב שלו מתפקע מרגשות ממשפחתו המאתגרת וילדיו הקפצנים, וגם שהוא דאוג מהמצב המדיני, הפוליטי, החברתי או הפנים קהילתי.

ג. חז"ל לא בחלו במילים, ודיברו דיבורים הכי מפורשים וברורים בתנחומא בנח, ואמרו, שתורה שבע"פ היא "עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, ואינו לומדה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו", כלומר לימוד התורה הוא אתגר בלתי אפשרי, אתגר שלגמרי גדול עלינו, הוא מלווה בתחושות של מיתה, של שאל, והדבר היחיד שמניע אותנו קדימה בשעותינו הקשות, היא הידיעה שה' יתב' חפץ שנמשיך להתקדם אל תוך הים דווקא בצורה כזו הזויה, בלי בטריות, בלי מנוע, וללא טיפ טיפת חשק, כאשר המניע היחיד שלנו, זה אהבת ה' העצומה שבלבינו, ודוקא בצורה הזאת, יקרע לפתע הים ונחוש בתענוג הנורא של הלימוד, ויסורו כל המעכבים והמונעים, ונגלה מטמוניות.

ולכן הם אומרים שם, שהקב"ה "כרת ברית" עם ישראל על לימוד התורה שבע"פ שנא' כי על "פי" הדברים האלה כרתית אתך ברית (שמות לד) ואמרו חז"ל: "לא כתב הקב"ה בתורה 'למען' הדברים האלה ולא 'בעבור' הדברים האלה ולא 'בגלל' הדברים אלא 'על פי' הדברים וזו היא תושבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שמשולה לחושך..." כלומר, ברית, זה אומר משהו שמחזיק בכל תרחיש, חיבוק דו-צדדי, שמחייב לשמר את הקשר "על כל הקופה..." ועל כל מצב של קושי שלא יהי', וכפי שממשיכים חז"ל לתאר: "שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תושבע"פ, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה..." הנה מצאו לנו חז"ל פנטנט יקר להתגבר על קשיים!

אז בבקשה, מי שיש לו קושי, מוזמן לכתוב "ברית" שזה אומר שהוא הולך להיכנס בקיר פשוטו כמשמעו! ולמה...? כי הוא אוהב את ה', וסומך עליו בעיניים עצומות, שבצורה כזו הוא יקרע לו את ים התלמוד, ויגלה לו את כל החמודות הגנוזות בה, ובטוח שהגישמא' קיגע ושירת התורה תפציע ותתגלה אליו מתוך הכרזת אמת: "הרי את מקודשת לי..."!

א. אחד מהטרגדיות שכל השומע ליבו מתכווץ באימה, זה תינוק שנשכח באוטו ומת רח"ל. לא רק משום שזה דבר שאדם כביכול עושה לעצמו, וזה תחושה בלתי נסלחת, שמסתם שכחה, ומרגע של פיזור נפש, ארע דבר כה קורע לב, הרחמן יצילנו. אלא משום שלגודל החשיבות של חיי אדם בעינינו, ועל אחת כמה וכמה, הורה, ביחס שלו לבנו מחמדו שכה טרח בהבאתו לעולם ובגידולו, הרי זה בלתי נתפס בעליל, איך יתכן שדבר בעל ערך כה גבוה, יעמוד במצב של העלם ו"שכחה", זה דבר שאי אפשר להכיל...!!

והנה פשוט וברור, שדבר כזה שלא יקרה, לא יכול להיות רק ע"פ גזירת ה', שהגיע זמנו של התינוק להסתלק, והי"ת לבדו הביא את השכחה הזאת, ובהדי כבשא דרחמנא למה לו, ולא שייך בזה שום הרהור ופקפוק, כעוד הרבה דברים שנדמה לאדם שהוא מעולל לעצמו, ובאמת הכל בגזירת עליון, "ואין לנו חלק בתורת משה עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו אין בהם טבע ומנהגו של עולם", רק הכל מאיתנו יתב' ברחמנות גדולה, ובאופן שאין לבו"ד יכולת להשיג. אבל אולי הקב"ה רוצה לרמוז לנו במקרים כאלו, שנתעורר בדבר אחר שהוא כן באחריותנו המליאה, כפי שנב' כעת.

ב. הנה לאדם יש מתנה ושמה "חיים", והיא מתנה כל כך יקרה כי בעזרתה אדם יכול לרכוש לעצמו לנצח נצחים את כל השכר האדיר המיוחל בגן עדן העליון, כאשר הוא נוטל את הרגע החולף, ומקיים בו מצווה תפילה וכ"ש תורה, הוא מעביר את הרגע החולף לרגע נצחי שנשאר בידו לעולמים.

אבל אם הוא חלילה בפיזור נפש, ובהיסח הדעת, עלול להעלם ממנו נתחי חיים שלמים, ואז לגבי אותו רגע חולף, שהולך ומתקתק ופוסע ללא הרף במחוג השניות שבשעון, שהוא כ"מונה פעימות" קצבי ועקבי, שמודד את הרגעים שמתחמקים לנו בין האצבעות ונופלים לתהומות האבדון, והולכים ונמוגים באפס עשייה ובחדלון ידיים, או גרוע מכך בעבירה ואיסור, שגם מסובב את צער הגיהנום שאי אפשר לשאתו... הרי זה "רציחה" של אותה "מתנת חיים" נשגבה.

ואם נעמיד לנגד עינינו את התכלית האמיתית של עולם הזה, שכולו מסדרון עלוב בדרך על הטרקלין, וכמאמרם ז"ל באבות (ד,בא) רבי יעקב אומר: העוה"ז דומה לפרוזודור בפני עוה"ב, התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס לטרקלין. א"כ נבין שכל תעסוקה שמתעסק אדם בעוה"ז חוץ לעסקי התורה, שמשכיח ממנו את העסק האמיתי של התורה, הרי זה כמו לשכוח תינוק באוטו רח"ל, שהוא דבר שאין לו

תקנה!! והוא טרגדיה נוראה שמגיעה ברגע של פיזור הנפש והיסח הדעת. וכך בכל יום מאבד אדם את רגעיו ושעותיו ע"י פיזור הנפש והיסח הדעת, והמדובר בחייו שלו בעצמו!

ג. ובביאור המזשנה באבות הנ"ל מובא בספר רבי מתתיהו היצהרי על אבות (שהיה מהראשונים, מגאוני ספרד שלפני שש מאות שנה), שהמשל הזה כפול, לא רק מצד הגודל והפאר שיש בין הטרקלין ופרוזודור, אלא גם מצד תפקיד פרוזודור שהוא בא כהכנה לכניסה לטרקלין. וז"ל: "...שערך עוה"ז אל עולם הנשמות הוא בערך הפרוזודור אל הטרקלין, וזה בשתי בחינות - אחת, בקוצר וברוחב. שתיים, בהיות הראשון הכנה והשני התכלית, וש"א" להשיג התכלית כי אם ע"י ההכנה. הנה פרוזודור הוא שם מונח על חדר קטן בו יכנסו אל הבירה הגדולה הנקרא בלשון חכמים טרקלין, ששם מושב כבוד השר או המושל. והעוה"ז ימי שנותינו בו שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, ועולם הנשמות הוא לדורי דורות, והיא בחינה אחת (שבעים שנה מול נצח).

השניה, כי בפרוזודור יתקן האדם מלבושיו כדי שיכנס האדם מסולסל לפני השר היושב בטרקלין, ולא יתכן שיכנס שם מנוול ושם יתקן עצמו, כדי שלא יהיה ללעג וקלם לפני השרים והעמים רבים אשר שם. וכן נפש האדם א"א לה להשיג השלימות אם לא בעוה"ז באמצעות חושים חיצונים ופנימיים כ'מדמה' ו'זוכר' ודומיהם, בעיונו במצוות והפינות התוריות, וחכמת הנמצאות, והשתדלותו בעשיית המצוות שהם עבודת הי"ת, וכפי מה שהשיג יתענג שם, לא יוכל להשיג יותר. שאם היה אפשר לנפש האדם בהיותה לבדה להשיג שלימות, לא ישימנה הי"ת בזה החומר העכור אשר לה בזמן הסכנה, שאחד מאלף לא ינצלו מהיותם נלכדים ברשת החומר בתאוה ובגודל לבב. ולזה אמרו ז"ל במקו"א, מי שטרח בע"ש יאכל בשבת (ע"ז,גא), כלומר כמו שבשבת א"א לו להכין צרכי סעודתו כי יש בו איסור מלאכ' וצריך לו לאכול ממה שהכין בערב אם מעט ואם הרבה, כן הוא בשוה ענין שלימות הנפש בעוה"ז עם עולם הנשמות...

מובן מדבריו הטרגדיה העצומה שבאיבוד הזמן, כי אם לפני שבת צריכים לטרוח כל יום שישי רק בשביל שלשה סעודות, להכין את הבית ובגדים, תבשילים סלטים וחלות, וכ"א מבין ששווה להשקיע שעות רבות, אף שזה יום אחד. מה נגיד על חיי הנצח, בוודאי שכל רגעיו חיינו צריכים להיות מוקדשים כולם לעוה"ב, מתוך חישוב איך נזכה יותר ליום שכולו שבת! ומי שמחמת שכחה והיסח הדעת איבד זמנו, אזי רגעיו חיי התאדו, ומתו לו שעותיו באופן הטרגי ביותר, ואף שכעת אינו חש בהפסד הצורב, למעלה יתלוש בשרו!

הגנרטור של "הכבוד"

א. נמצאים אנו בתקופת האבילות על תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זב"ז ומתו בין פסח לעצרת כמבואר בגמ' (יבמות סב, ב), וכבר תמהים רבותינו, היכן מצינו עונש מוות על אי נהיגת כבוד בזולת, ואיך עלתה להם כך, שנמחקה ישיבה ענקית של כ"ד אלף תלמידים, מחמת חוסר נתינת כבוד...? ונראה להציע מהלך חדש, ע"פ יסוד פשוט בחכמת הנפש.

הנה יש לנו כמה מנועי הפעלה, שאיתם אנו פועלים את כל פעולתינו, אין ספק ש"רצון" זה כוח, "אמונה" זה כוח, אבל הגנרטור הגדול ביותר, שמפעיל את האנושות כולה הוא ה"כבוד", זהו הכוח העצום ביותר שפועל אצלנו תמיד.

והדברים מפורשים בספרו של גאון הנפש, רבינו רמח"ל, (במסילת ישרים פ"א), וז"ל: "... כללו של דבר, הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם... ולולי זה, כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיתה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל, אלא שלבלתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו מכנים עצמו בעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו, על כן אמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ד): הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם... עכ"ל.

ומבואר, שכל התאוות והחמדות הם שלב שני, כי האדם בקטנותו נותנים לו את הבסיס של הצרכים שלו וחי טוב, אבל כשהולך וגדל רואה את המותגים שלובשים חבריו, ואת המעדנים והממתקים שזוללים, אזי הכבוד שלו מחייב אותו שלא ליפול מהם, ואז כבר משתעבד לדברים הללו.

ולכן מסיים שם הרמח"ל, שאדרבה מכיון שהכבוד הוא המנוע הגדול ביותר, א"כ צריך לחבר את המנוע הזה לתורה, ואז האדם יפרח וישגשג, וז"ל: כלל הדברים הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם, וא"א לו להיות עבד נאמן לקונו כל זמן שהוא חס על כבוד עצמו, כי עכ"פ יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סכלותו. זה הוא מה שאמר דוד המלך ע"ה (שמואל - ב ו): ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. והכבוד האמיתי אינו אלא ידיעת התורה באמת. וכן אמרו ז"ל (אבות פ"ו): אין כבוד אלא תורה, שנא' (משלי ג): "כבוד חכמים ינחלו", וזולתה אינו אלא כבוד מדומה וכזוב, הבל ואין בו מועיל... עכ"ל. והדבר ידוע בכל היכל ישיבה, שהכוחות והמוחות פועלים בכיוון שמקובל ורצוי בישיבה, ואם הישיבה למדנית התחרות היא על עוד עומק ולומדות, והעילויים בישיבה מתחרים על מערכות

עמקניות. ואם הישיבה בקיאותית התחרות היא על שעת שטייגען, והמעולים בישיבה מתחרים על ה-15-14 שעות שטייגען ביום. וכן יש ישיבות שהתחרות היא מי הכי צדיק.

ב. וממילא מובן מדוע נסתלקו תלמידי ר"ע, שהרי הם היו צריכים להעביר לדורות הבאים את תורת ר"ע, ומפורש בגמ' שמשמת ר"ע בטל כבוד התורה שהיה דורש על כל תג ותג ועל כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, ואת כל זה החזיקו תלמידי ר"ע, וכשנסתלקו אבדה התורה הזאת לנצח, כי אין איש יודע איך אפשר לדרוש כך על כל אות. אבל זה לא בא כעונש אלא כמציאות, שמאחר ולא נהגו כבוד זב"ז, ממילא לא הרגישו חשיבות בתורתם, וכאשר נאבדת נקודת הכבוד, שוב אין עמלים בתורה ויורד כל קרן התורה, כמבואר ברמח"ל, והא קגרים לאיבוד תורת ר"ע.

ובאמת יש כאן עומק מבהיל, שהרי באמת אין הקב"ה בורא שני אנשים שוים, וכל אחד יש לו את חלקו בתורה, ומבואר ברמח"ל שלא רק שבעים פנים יש לתורה, אלא שישים ריבוא פנים יש לתורה, וכן ידוע שישראל"ל ר"ת: יש שישים ריבוא אותיות לתורה, ונמצא שהתילי תילים שדרש ר"ע בכל אות, הוא תילי תילים של חידושים שיש לכל אחד מישראל בקלסר חידו"ת שלו, ור"ע שהיה שורש התורה שבע"פ של כל הדורות, השיג את תורת כל הדורות, ולכן התיקון לכך הוא בימי הספירה שבהן ל"ב טו"ב ימים, ול"ב בגי' כבו"ד, וכאשר יש לב טוב, כ"א חולק כבוד לשני, על תורתו המיוחדת לו, וממילא זה מגלה את התילי תילים שגנוזים בליבו, שאינם יכולים להתגלות אלא על ידו בלבד.

ג. החיזוק שיוצא מזה, שצריך ללכת תמיד בין החכמים, וכמאמרם ז"ל "הולך אצל חכמים, יחכם", כי שם מעריכים רק את התורה ותו לא מידי, ועי"ז יצליח לחבר את הגנרטור הכי גדול שיש בעולם, לתורה, ויבין שאין כבוד אלא תורה.

ובאמת זה מתחיל מהערכה לעוד חמש דקו' לימוד, ואם מזלזל בחמש דקו' האחרונות של הסדר, או בכל הבנה הכי פשוטה בתורה, אז הוא זלזול בכל חשיבותה של תורה, וזהו אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', שהרי בכסף לא מזלזל בפרוטה, כי יודע שפרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול, וכך בלימוד קובץ על יד ירבה, וכל פירור ופירור בונה את המערכות הגדולות שעתיד לחדש. וכדברי הזוהר (פר' פנחס) שהזרק פירורין על הארץ רדיף בתריה שר העניות, וכ"ש למי שזרק פירורין דאורייתא... וביהלומים ידוע שכל ליטוש קטן מקפיץ את ערך היהלום לפעמים באלפים, וכך צריך לכבד כל פירור של תורתנו.

חנוך לנער

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הר"ג חנוך דרורי שליט"א

גליון 3 | פרשת אמור

“גדול מאחיו”

יש ילדים שעניים בדעת, בכישרונות ובכישורי חברה, ויש שדלותם בעולם של רגשות או בתנאים סביבתיים ובריאותיים...

גם על אלו הקריאה “הזהרו בבני עניים” צריכה להדהד באוזנינו. כיצד איפה נזהר בהם?

כתוב בפרשתינו “והכהן הגדול מאחיו” [ויקרא כ"א י' ואחז"ל [ויק"ר כ"ו ט'] "למה נקרא שמו גדול, שהוא גדול בחמישה דברים, בחכמה ובכח וכו'. בכח - שהוא גיבור, בא וראה כשהניף את הלווים כ"ה אלף הניף ביום אחד...

שואל רבי חיים שמואלביץ זצ"ל לשם מה צריך להיות הכהן הגדול, גדול בכח, ואף כי הגבורה היא מעלה באדם, מ"מ מה הוצרך הכהן הגדול למעלה זו?

ומסביר רבי חיים שמואלביץ ביאור חדש במהותה של מעלת הגבורה. מדרכו של עצל להצדיק את עצלותו בכך, שהמלאכה למעלה מכוחותיו, ואין ביכולתו לעשותה, ואף לאחר העמל והיגיעה לא יעלה הדבר בידו.. **אף אתה אמור לו, שקר אתה דובר** .. שאין לו לומר כי אינו מסוגל בכך, אלא יגבה ליבו בדרכי ד' ואז יראה כי כוחו איתו לעשות גדולות ונצורות.

עוד טענה בפי העצל כי מסתפק הוא במועט ודיו במה שעושה בלא טורח מרובה. עליו לדעת כי אף זאת טענת שווא ושקר היא, ולא זו בלבד שהוא מחסר מעצמו את השלימות הנדרשת והמושגת ע"י העמל בכל כוחו, אלא אף את המעט אשר חושב להשיג לעצמו, אף הוא יהיה לו לפוקה ולמכשול.

רבי מאיר שפירא זצ"ל בוורשה פולין שנת תרפ"ו בדורשו לפני הורים ומחנכים סיפר: שבעת כהונתו כרב בעירה גלינא. ערכו מבחן פומבי לכל ילדי העיירה בנוכחות כל חברי הקהילה. בין הילדים נמנה הילד אפרים בייטריג המכונה אפריימל, ילד כבן שמונה. ילד ככל הילדים, ילד עני, הבן של רבי בנימין הסנדלר. כשנשאל אפריימל שאלה בעת המבחן, ענה תשובה מצויינת. שאלתיו, סיפר ר"מ שפירא. אם אתה עונה כ"כ טוב, מדוע אתה עדיין בכיתה הנמוכה. בתגובה, פרץ אפריימל בבכי וענה: מפני שחברי הקהילה אינם מכירים במאמר חז"ל "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה". הייתה התרגשות רבה והוחלט באותו מעמד להשקיע בילדי העניים בכלל ובאפריימל בפרט. כל כך השקיעו באפריימל עד שנשות הקהילה היו מברכות את בניהן ישימך.. כאפרים.. היו מתכוונות לאפריימל ביטריג. לאחר כשנתיים אפריימל חלה ל"ע ונפטר. ליוו אותו כל בני העיירה לבית מועד לכל חי. כשגופתו הקטנה הונחה במעמקי האדמה. הספידו ר"מ ואמר "הבן יקר לי אפרים" כמה יקר היית לנו אפרים.. "אם ילד שעשועים" כמה השתעשענו בך.. "כמידי דברי בו" בכל פעם שאדבר בך.. "זכור אזכרנו עוד" אזכור את ה"עוד" שיכל לצאת ממך, רבי אפרים בייטריג גדול הדור. וכל חברי הקהילה סיימו עימו "על כן המו מעי לו" ... קרא ר"מ בדרשתו לקהל ואמר בקול נרגש "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה" ..

לא צריך היום להיות הבן של הסנדלר כדי להיחשב עני.

יש כל כך הרבה סוגי עוני.

ותחת לעשות פרי יעש באושים.

לעיתים הילד הוא זה שנושא בתואר ה"עצל" שאינו מאמין בכוחותיו או מסתפק במועט.

ולעיתים אנו! מחשיבים אותם כבני עניים..

שאיננו מאמינים ביכולותיהם של ילדינו ותלמידינו ועיתים גם מסתפקים בדרישה מועטת מהם.

ובמסילת ישרים" {פ"ו} כותב : כי רעת העצל אינה באה בבת אחת, אלא מעט מעט בלא שידע וירגיש בה, .. **בתחילה מחסר הטורח אשר היה ראוי לו**, ומזה נמשך שלא ילמד בתורה כל הצורך, ומפני חסרון הלימוד, כשיבוא אח"כ ללמוד תחסר לו ההבנה..

על האדם לדעת כי "החשבונות הרבים" שיש לו, ממקור עצלות הם נובעים. אומר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ומצינו בגדולי עולם שחישבו חשבונות של טעם ואע"פ כן גילה הכתוב כי בעומק כל החשבונות היה טמון שורש של עצלות.

בעל **חובות הלבבות** כותב בהקדמתו שהיו לו כמה טעמים שלא לחבר את חיבורו, אך חשד בעצמו שמידת העצלות הביאתו לכך, ולכן ביטל את כל חשבונותיו וכתב את חיבורו הקדוש.

הסבא מקעלם זצ"ל ביומו האחרון, אף שהיה באפיסת כוחות מוחלטת בהגיע זמן התפילה לא ויתר לעצמו.. רבי שמחה זיסל חשד בעצמו שמא אין זה אלא מידת העצלות השולטת בו.. בשארית כוחותיו קם ממיטתו להתפלל ובאמצע התפילה ב"עזרת אבותינו" כבה אור העולם ונשמתו הגדולה עלתה לגנזי מרומים.

ומעתה נראה, אומר רבי חיים שמואלביץ בביאור מהות ה"גיבור", כי כשם שבגבורה האמיתית - "איזהו גיבור הכובש את יצרו" {אבות פ"ד} אין הכוונה שבכוחות עצמו הוא מנצח את יצרו, שהרי אמרו חז"ל {קידושין ל' ב'} "ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" הרי שאין גיבור בעולם היכול לכבוש ולנצח את היצר, אלא הכוונה שנלחם בכל כוחו ובכל מאמצי

נפשו.. ובזכות זאת הקב"ה עוזרו ויכול..

יש לנו את הכח לרצות. יש לנו את הכח לגרום לרצות. הרב דסלר {מכתב מאליהו חלק ד'} אומר: **"אל תעשו שיעשו, תעשו שירצו לעשות ויהיו מאושרים בעשייתה"**.

הגיעו אלי לפני כמה שנים, הורים לילד בכיתה ד'! בטענה שהם רואים שבנם יגדל להיות נער "נושר"! עניתי. ברור. כך נראה שיקרה. "שמחו" שאני מסכים עימם. הסברתי להם, אם כך אתם רואים אותו היום. לשם מבלי משים תוליכו אותו..

היוצא מדברינו אומר רבי חיים זצ"ל, כי גם גיבור הכובש את יצרו וגם גיבור גופני, שניהם לא בכוחות עצמם מצליחים, **אלא גבורתם נעוצה בכך שמנצלים הם את כל כוחותיהם הגופניים והנפשיים בלי שמץ של עצלות ורפיון, כל חושיהם דרוכים ומוכנים לפעול את המוטל עליהם.** כח זה היה צריך להיות בכהן..

ניצול כוחות הגוף והנפש משורש אחד הם! והם מכח היפוכה המוחלט של העצלות..

ילד. נער, יהלום הוא של בורא עולם! צריך לרצות לנצל את כוחותיו. צריך הוא מישהו לידו שמאמין בו בכל כוחו שיש בידו יכולות אלו. שעסוק הוא ב"עוד" שיכול לצמוח ממנו. שלא נותן לשום סוג של עניות לחסום את דרכו בעבודת ד'.

"הזהרו בבני עניים".. קרא רבי מאיר שפירא זצ"ל

ניטע בהם את הרצון לרצות.

נעניק להם משמעות וחוויות הצלחה אמיתיות.

נביא אותם בע"ה להיות בבחינת "גדול מאחיו"

פרשה בארבע

שלוחה 10<21

שאלת הידיעה והבחירה

שאלה: באחד משיעוריך ציטטת את רבינו סעדיה גאון שכתב כי יסודות האמונה ניתנים להוכחה שכלית. האם ישנה דרך שכלית לפי תור את סוגיית הידיעה והבחירה? אם הקב"ה יודע הכל כיצד יש לנו בחירה חופשית, והרי הוא יודע מה שנבחר?

תשובה: הראשון שעסק בשאלה זו היה רבינו סעדיה גאון. אחריו עסקו בכך גדולי הראשונים. הרמב"ם, הרלב"ג, ורבי חסדאי קרסקי ע"ה.

בצדק טענת שלכאורה מדובר בסתירה, מצד אחד מתחייב שהבורא יתברך ויתעלה יודע מחשבות בני אדם, מגיד מראשית אחרית וצויה הדורות מראש, ומכאן שאין העתיד נסתר מנגד עיניו ח"ו. מצד שני, בתורה שקבלנו מסייני, נכתב במפורש שהאדם בעל בחירה חופשית שנאמר: "ובחרת בחיים".

על קושיה זו משיב הרמב"ם: כיון שבשונה מאיתנו הבורא ודעתו אחד הם, אין בנו היכולת להבין כיצד ידיעתו אינה מחייבת וזה שנאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". מתשובה זו של הרמב"ם עולה שיש לשאלה זו תשובה ואין סתירה בין ידיעת הבורא ליכולת הבחירה האנושית, אלא שאין בכוחנו השכלי המוגבל להבין תשובה זו.

חכמי ישראל בימי הביניים לא הסתפקו בתשור בה זו וחיפשו לה תשובות אחרות, משום שביימיהם חי יהודי משומד שכתב ספר בו ביקש להסביר את התנצרותו. לטענתו, האדם משולל בחירה ומעשיו והחלטותיו מוכתבים מראש ומתחייבים מידיעת הבורא, ועל כן לא ניתן להאשימו על ש"בחר" להתנצר, מוכרח הייתי, כך כתב. הכוונה שהסתתרה מאחורי ספר זה לא הייתה תמימה, בטענות אלה ביקש המשומד לפתות את היהודים להתנצר, ובעזרת שלילת הבחירה, ביקש להפיל את מחסום החששות שלהם. אם גם אתם אינכם בעלי בחירה, לא תיגעשו על כך כיון שאנוסים הייתם. ספר זה התפרסם מאוד בימיהם, וחכמי ישראל

מקום לשאלות המבוססות על סיבה ומסובב כמו "מי ברא את ה'?" ואם התשובה לכך שליית, נמצא שאין כאן שאלה כלל.

אפשר ולכך מתכוון הרמב"ם באומרו שאין בנו היכולת להבין את התשובה לשאלה זו. לא משום שאין בנו השכל הנדרש לכך, שכל ניתן לקנות. אין בנו יכולת זו מסיבה מהותית. שכלנו כפוף למימד הזמן והמקום, ועל כן אין בו היכור לת השיג את מה שאינו כפוף למימד זה.

בתשובה זו מבקש הרמב"ם ללמדנו יסוד חשוב במגבלות השכל. ללמד כי שאלות המתעוררות מתוך הכפוף לחוקיות הטבעית אינן יכולות להישאל על מי שאינו כפוף למימד זה.

במילים אחרות, ממציא השחמט אינו צועד לבייתו כמו פרש או רץ, וגם לא כמלך. הוא ממציא החוקים ועל כן אינו כפוף להם.

ונקודה לסיום. בדרך כלל שאלה זו נשאלת כדי להקשות על יסודות האמונה. אלא שאני משתמש בה כדי להקשות על הכפירה.

כשאני נפגש עם אנשים ששואלים שאלה זו, אני משיב להם שלפני שאנו עוסקים בשאלתם עלינו לבחון ראשית לכל אם יש לאדם יכולת בחירה? שכן ללא בירור זה שאלתם אינה מתחילה.

האם יש לכם יכולת להוכיח את הבחירה החופשית? והרי קיומה סותר את כל המוכר לנו בטבע? האם יכול צמח לשנות את טבעו? האם בעל חיים יכול? ואם אין לכם היכולת להוכיח זאת, ואם הטבע משדר הכרחיות ולא בחירה, בטרם אתם מקשים על ידיעת הבורא, הביאו ראיה ליכולת הבחירה עליה אתם מבססים את שאלתכם.

אנו מקבלי התורה יודעים שיש לנו יכולת בחירה משום שהדבר נכתב בתורה, ולפי שאת התורה קבלנו מאת הבורא יתברך, ולפי שכתב לנו בה שאנו בעלי בחירה, אנו כאלה גם אם אין בנו היכולת להבין כיצד מתיישב הדבר עם המציאות הטבעית או עם ידיעתו.

שבקשו לעמוד בפרץ ולבטל את דבריו נאלצו לשוב אל שאלת הידיעה והבחירה ולבקש לה מענה שכלי.

בספרו "מלחמות השם" קובע הרלב"ג, כי כיון שיש סתירה בין ידיעת ה' ליכולת הבחירה האנושית, מחוייב הוא שהגביל הבורא את יכולת ידיעתו כדי להעניק מרחב בחירה לאדם. לעומתו, רבי חסדאי קרסקי בספרו "אור ה'", חולק על דבריו וקובע כי ידיעת ה' אינה מוגבלת, ועל כן אין מעשי האדם נעשים מתוך בחירה, אלא כוונתם בלבד.

יחד עם זאת, עיון מעמיק בתשובת הרמב"ם מעלה כי קביעתו שאין ביכולת האדם להבין את הסתירה בין הידיעה לבחירה אינה פשטנית כלל. לדברי הרמב"ם התשובה לשאלה זו היא - אין שאלה. שאלה זו שייכת לקבוצת שאלות שנשאלות במקרים רבים מפי ילדים ונערים. לקבוצת שאלות זו משתייכות שאלות כגון: "מי ברא את הקב"ה?" או "מה עשה הקב"ה לפני שברא את העולם, או "האם הקב"ה יכול לב"רוא אבן שאינו יכול להרימה", שהמושגים להם שקיימת בכלם סתירה פנימית.

הבה נבחן את השאלה "מה עשה הקב"ה לפני שברא את העולם?".

מבלי דעת מניח השואל טרם שאלתו שהבורא יתברך כפוף לזמן שיש בו עבר ועתיד, שכן בשאלתו ישנן שלוש מילות עבר. "מה עשה" לפני "ו"שברא". האם זה אפשרי? האם הבורא כפוף לזמן? האם מי שברא את החומר והזמן כפוף להם? וודאי שלא. אלא שאם הבורא לא כפוף לזמן שברא כיצד אנו שואלים עליו שאלות שמתקיימות רק במימד הזמן? כיצד זה אנו מנסים להכיל שאלות המתקיימות רק במימד שיש בו עבר ועתיד, כמו "מה עשה" לפני "ו"שברא", על בורא שאינו כפוף למימד שיש בו מרכיבים אלו?

האם מחוץ למימד הזמן יש מקום למילים כגון "לפני" ו"אחרי"? האם בעולם שאין בו זמן יש

מה שבוטח טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 3

התפילה בישיבה

עבודת השם וקירבת אלוקים, שהרי התורה אינה סתם חכמה אלא חכמה אלוקית, ואנו לומדים כיצד רצונו של הבורא שהברואים ינהגו בעולם שברא, בדומה לזה גם התפילה אינה רק בקשות ממי שיכול לתת הכל, אלא הכרה שכל מה שיש לנו זה מיד הבורא.

מפורסם בשם החזון איש זצ"ל שיותר קל ללמוד 12 שעות ביממה, מאשר ללמוד 8 שעות. והדברים מתאימים גם לגבי תפילה. יותר קל להתפלל במתינות מאשר להתפלל במהירות. כמו שלענין לימוד התורה כל תוספת של לימוד מחברת את הלומד יותר למה שהוא לומד, ומאידיך הפסקות שאינם נצרכות מנתקות את האדם במידה מסוימת ממה שהוא למד, ולכן אח"כ קשה לו יותר לחזור ללמוד בצורה איכותית וטובה, כך גם בתפילה, תפילה מהירה לוקחת פחות זמן, אבל היא לא מאפשרת להתחבר כראוי לתפילה, אבל תפילה במתינות מאפשרת חיבור טוב לתפילה באופן לא מרגישים שהזמן עובר.

תפילה טובה משפיעה גם על איכות הלימוד במשך היום, וכמו שכתב החזון איש באגרת 'הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, עמל הלימוד עוזר לאור התפילה, והתפילה עוזרת את הלימוד. תפילה בבחינת קבע מרחיקה את הלימוד, והלימוד בעצלותיים מונע תפילה'.

אחרי שמקבלים טעם טוב בתפילה אפשר גם להתפלל מהר יותר, אבל השנים שלומדים ומתפללים בישיבה במתינות ובריכוז בלי עול וטירדות ניהול בית, מהוים בסיס לתפילה טובה לכל החיים, גם כאשר צריך בבוקר לשלוח את הילדים ללימודים ולהגיע בזמן לכולל. השקעה זו של תפילה ארוכה יותר תחזיר את עצמה בהמשך החיים בכפל כפלים, כשתתענג על התפילה בעוד 10 שנים ולא תרגיש שהזמן עובר ותצטער שהתפילה נגמרה, זה בזכות אותם ימים שהקדשת זמן נוסף לתפילה ובנית את הבסיס לתפילה טובה ועוצמתית.

ולסיום אכתוב בקצרה דברים נוספים שחשובים לתפילה טובה. א' בשביל להתרכז כראוי צריך להגיע לתפילה עם ראש נקי, לא כדאי להתפתות להציץ בעיתון דרך לתפילה, מאחר וזה בא לידי ביטוי בריכוז בתפילה. ב' כדאי להגיע לתפילה בזמן, כאשר התחלת התפילה בצורה טובה, התפילה ממשיכה באותה רצינות ובאותו הטעם, ואילו כשצריך למהר בהתחלה לא נכנסים לעבודה שבלב כראוי. ג' אל תצפה להיות מרוכז כל התפילה, זהו יעד קשה מאד וא"א להגיע לזה בתחילת הדרך. ד' חשוב ללמוד את מבנה התפילה, מתחילתה עד סופה, וכך ידוע מראש מה עושים בכל חלק - תפילת שמו"ע מורכבת מהודאה להקב"ה על חסדיו, שבח להקב"ה על גדולתו ורוממותו, ובקשות על צרכי האדם. ה' חיבור לתפילה מגיע ע"י הבנה פשוטה של מה שאומרים, אל תנסה להתבסס רק על הסברים עמוקים, ואל תנסה להביא את עצמך להרגשים חזקים, דברים אלו יגיעו לבד דווקא אם תתרכז בפשוטם של דברים. בהצלחה רבה.

למדור מחשבות טובות באוסף גיליונות, שלום וברכה.

אני לומד בישיבה גדולה וכעת בשיעור ב'. הישיבה בעיר מרכזית שיש בה הרבה מניינים טובים לתפילת שחרית בכל שעה, ואעפ"כ אני משתדל להתפלל בישיבה בקביעות. אמנם לאחר תקופה אני מרגיש שאני קצר רוח בתפילה, והסיבה לכך מפני שהתפילה בישיבה ארוכה יותר ממקומות אחרים. הקושי הזה מפריע לי להתפלל כראוי, ונראה לי שאם אתפלל במקומות אחרים אוכל להרויח עוד זמן. אשמח לשמוע מה באמת התועלת בתפילה ארוכה יותר, ומה הענין להתפלל דווקא בישיבה.

תשובה:

מתוך דבריך אני למד שאתה מעונין להתפלל בישיבה, ולקבל טעם בתפילה איכותית, ואתה מבקש דרך איך להגיע לכך. זהו בהחלט כלי קיבול טוב להתעלות בעבודת התפילה.

רבים סבורים שהישיבה אמורה לגדל את הבחורים בלימוד התורה ולתת להם כלים כיצד להתעלות בתורה. ע"י סדרי הלימוד, השיעורים, ובקבלת היסודות הלימודיים בשימוש חכמים ודיבור חברים, והקשר עם הרמ"ם, קונים ידיעות נכבדות בסדרי נשים נזיקין ומפתחים הבנה ישרה ועמוקה בסוגיות הש"ס. אין ספק שזהו עיקר העסק בישיבה ובשימת דגש על החלק הלימודי גדלים וצומחים בישיבה לתלמידי חכמים. אמנם חשוב לדעת שעם העסק בלימוד, הישיבה נותנת כלים ואפשרויות לבחורים להתעלות בעבודת התפילה, עד שלאחר שנות הישיבה, התפילה מקבלת צורה שונה לגמרי. החיבור לתפילה חזק ויציב, והריכוז וההרגשים בתפילה יהיו עוצמתיים יותר, צורת התפילה בישיבה היא נכס שמלווה את בן הישיבה לכל החיים.

כשם שאינו דומה הבנה של ילד הלומד סוגית 'אוש שלא מדעת' בפרק 'אלו מציאות', להבנה של בחור שלומד את אותה הסוגיה, בהבנת הדברים, ברוחב הידיעות בסוגיה, בירידה לעומקם של דברים, ובחיבור הפנימי לדברים, וכו', כך אינה דומה תפילת ילד לתפילתו של בחור, בהבנת התפילה, בירידה לעומקם של דברים, ובחיבור הפנימי להקב"ה שמתבטא בכל מילה בתפילה.

תפילה בישיבה יש בה הרבה מעלות. ידועים דברי הגמרא (ברכות ה.) אמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי.

בדברי הגמרא הנ"ל יש זה הסברים רבים, לבחור שמחפש להתעלות הן בתורה והן בעבודת השם מתאים ההסבר שכאשר מתפללים ולומדים באותו מקום התפילה והלימוד מהוים המשך אחד של

{ אז נדברו }

פרשת אמור תשפ"ג | לסדר: "שבע שבתות המימות תהינה..." | גליון מספר: 601

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

שערי הישועה במירון שנפתחים כבר ביום ששי הקרוב...

אמנם ל"ג בעומר יחול למעשה רק בשבוע הבא... אבל העת רצון ושערי שמים שנפתחים... זה כבר מתחיל ביום ששי הקרוב... כידוע: מובא בזוה"ק: שבפסח שני מתחילה הארה שנקראת "תרעין פתחין"... שערי שמים נפתחים למשך שבעה ימים ומי שרוצה יכול להיכנס...

ולמה?? כי כידוע... פסח שני המקורי... מאיפה הוא התחיל?? מאותם אנשים שקבלו פטור!!! פטור מקרבן פסח... הם קיבלו אישור שהם פטורים מקרבן פסח... הכל בסדר... אף אחד לא יבא אליכם בטענות... אתם גלאט... אבל לא... הם מגיעים למשה רבינו בהכנעה ואומרים: נכון... אנחנו "לא יכולים" להקריב קרבן פסח... אבל אנא... "למה נגרע..." אנחנו גם רוצים...

ההמיית לב הזו!!! המשאלת לב הזו שזועקת: "למה נגרע..." הצמאון הזה עלה ופתח את שערי שמים... ולדורות עולם!!! כל שנה ב"ד באייר מתעוררת שוב אותה המיית לב... אותה השתוקקות של כל אחד ואחד מאיתנו במשבצת שלו... כל אחד ואחד מאיתנו בחולשות שלו... במקומות שאני לא אשם... אני לא אשם שאני לא מצליח ללמוד שעתים רצוף... מה אעשה... אני היפראקטיבי... אני לא אשם שאני סוחר את החיים וקם מאוחר בבוקר כי זה מה שאני... זה האופי השלעפער שלי בכל דבר... (גם "אם היה היום טיול הייתי מאחר אותו") אני לא כ"כ אשם בחוסר יציבות שלי בקדושה כי נפלתי כבר בגיל מאוד צעיר שלא באשמתי ועד שהבנתי עניין כבר הייתי עמוק בתוך בבוץ... בקיצור: כל אחד מאיתנו עם החולשות שלו שמבחינה מסוימת אני יכול להשיג אישור פטור... אבל אבאלע... למה נגרע???

אני לא מחפש להיות לא אשם ולהיפטור!! אני רוצה כן להיות מחובר ללימוד... אני רוצה כן להיות קדוש... אני רוצה כן לשמור פקודיך וחוקך בלי עצב ואתפלל כדת וכראוי וכנכון ולא לחכות מתי התפילה תסתיים... אנא ה'... אני לא מתלונן... אבל אני כן מפציר: למה נגרע... אני גם רוצה!!!! אני רואה את ה-מתיקות וערבות טוב התורה אצל החברים שלי ואני מתגרה... אני רואה יהודים עם עיניים טהורות ונקיות ואני מתגרה... למה נגרע???

אז הנה!!!! ב"ד באייר הקרוב... יום ששי!! מאז שערי שמים נפתחים... וזה הזמן לפעול בדיוק בנושא הממוקד הזה... אבא שבשמים: אל תשאיר אותי מחוץ למשחק...

האם אתה מצליח לנחש מה הקשר בין 'למה נגרע' של פסח שני לבין-- ל"ג בעומר??

אני יכול להגיד לך בנימה אישית... שבשנים האחרונות אני מאוד פוגש את הקשר... יש לי כבר תפילה שעומדת לי על הלשון... אני מחכה בקוצר רוח להגיד אותה לה' כשאגיע אי"ה בל"ג בעומר למירון... אבא שבשמים... בשלוש שנים האחרונות היה לי פטור מלהגיע למירון... בתש"פ היה קורונה, בתשפ"א היה האסון הנורא, בתשפ"ב המשטרה לא נתנה... הייתי פטור לכל הדעות ולכל השיטות... אבל!! זה בכלל לא ניחם אותי... שאני פטור מלהגיע למירון... זה אפילו לא התחיל להרגיע אותי... למה?? כי אני!!! אני רציתי!!! אני פה רוצה לנסוע למירון... למה נגרע?? הייתי שבור מזה... הייתי שבור שאני לא זוכה להגיע למירון... כי זה עניין שלי!! אני רוצה להגיע לשם!! אז אנא ה'... למה נגרע?? למה רק במירון זה עניין שלי?? איפה זה בבית מדרש... איפה זה בשמירת עיניים שלי... למה שם זה פחות עניין שלי?? למה אחרי תפילה מזופתת... מספיק לי איזה תירוץ מוצדק למה אני לא מצליח להתרכז בתפילה וזהו... זה מספק אותי?? הרי במירון היו לי תירוצים הרבה יותר מוצלחים וזה לא סיפק אותי... כי רציתי... היה איכפת לי... זה היה עניין שלי!!! זעקתי מקירות לבי- למה נגרע... אז איפה זה בבית מדרש?? למה שם זה פחות עניין שלי?? למה ביחס לפלאפון הככה ככה? שמי כמוני יודע עד כמה הוא מוריד אותי... (אני האחרון שצריך שיסבירו לי מה הבעיה) למה בזה יש לי הסברים מנומקים למה אין ברירה ואני חייב את זה ויש לי אישור ופטור... (אנב, והייתם נקיים... צילום אסטרונומיה... לי אישית יש פלאפון כשר) למה בעליה למירון לא חיפשתי פטור... אלא הפכתי עולמות כי זה עניין שלי... אנא ה'... אני רוצה שגם בדברים יותר מהותיים זה יהיה עניין שלי!! למה נגרע... שהלמה נגרע? שלי לא ישאר אי שם בעליה למירון... אני משתוקק לקחת את הקבלנות הזו ללימוד שלי... לתפילה שלי... לעיניים הטהורות שלי... שזה יהיה עניין שלי!!

זה בדיוק ההבדל התהומי והמעבר החד מחודש ניסן לחודש אייר... בחודש ניסן ה' מחבק את עם ישראל... יסובבנו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו... בואו... כדאי לכם... והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי והבאתי... זה משתלם... והייתם לי סגולה... למען ייטב לכם... עד כאן חודש ניסן!!

ואז מגיע חודש אייר... מגיע ל"ג בעומר!! מה קרה ביום הזה?? ביום הזה מונח על השלחן אצל ר"ע מכתב התפטרות!! ובו נכתב: עקב הרעת תנאים והואיל ואחרון התלמידים נטש אותי ביום זה לעולם שכולו טוב... אני מודיע על פרישת מהתפקיד... למסמך הזה היה את כל הסיבות שבעולם להיות מוגש לבורא עולם ביום זה... רבש"ע: הבטחת לנו שכדאי לעסוק בתורה וזה משתלם... מצטער... כעת אני רואה שזה לא משתלם ולא כדאי... אבל ר"ע לא אמר את זה... אתה יודע למה?? כי בשביל ר"ע... לעשות רצונך יתברך זה עניין אישי שלי!!

ר"ע לא מחפש אישורי מחלה... אדרבה... ר"ע עומד וזועק: למה נגרע... אני רוצה שוב לזכות להרביץ תורה... אותו דבר רשב"י... שנאלץ לברוח למערה מפני הגזירה... אם ר"ש היה מחפש תירוצים היה לו בשפע... אבל הוא זעק "למה נגרע"... התורה זה עניין שלי!!! ושם הכל קרה... ננצל את השבוע של תרעין פתחין וכנס בשער הזה ונזעק "למה נגרע", ותפילתנו לא תשוב ריקם.

ניתן לקבל את הגיליון בפקס באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם
בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

'המסולאים מפז'

הספר מותמקד בנתינת עצות וכלים לעצמאיים המעוניינים לפתוח עסק (מורשה) הנקרא בשם: עסק התורה.

לפניך טעימה חלקית מהנושאים שנפתחים בספר... (בצורה לא מסודרת)

כיצד ניתן לרכוש ידיעה בכל חלקי מקצועות התורה??
כיצד ניתן למנוע ריפיון והאם בכלל?? מתי צריך לסגור את הגמ' ולצאת לפוש... ואילו מתי להתגבר ביתר שאת ולעמול?? איך מגיעים לחשקת התורה?? איך ניתן ליצור מתיקות וערבות התורה...?? צרה ושמה חברותא... כיצד לדעת להתרגל ללמוד גם לבד?? מה זה לא חברותא? ומה עושים בתחרות סמויה עם החברותא? עד כמה אני מחויב למסגרת או לטובת הישיבה?? איך כותבים חבורה...?? איזה הערה בלימוד עדיין נחשבת בסה"כ פשט פשוט ברש"י ומאיזה שלב ההערה הזו כבר נחשבת חידוש בסוגיה שראוי להיכתב ולהימסר (חבורה??) האם יש סיכוי שיום אחד גם אני אהיה עקבי ומסודר ואגיע בזמן לסדר ואוכל בזמן ואישן בזמן? האם לימוד המוסר הוא נחלת הפרטית של הליטאים... והאם תורת החסידות שייכת רק למגור החסידי?? רגע... למה לא לומדים בישיבות נביא...?? (רגע... ואם לא לומדים נביא... לכן מה??) בחור שלא התחבר מעולם ללומדים הישיבתי האם הוא בגדר תלמיד שלא ראה ברכה בלימודו?? האם יש בעיה ללמוד שוטנשטיין?? האם דף היומי שייך לבעלי בתים?? והשאלה העצובה והכאובה: ואיפה רוב המתמידים נעלמים במרוצת השנים?? ואיך בדורות הקודמים ידעו את כל התורה כולה בגיל שלושים... והאם יש סיכוי שגם אצלי זה יקרה? ואיך בדיוק?? האם יש עניין לגשת למכתבים... ואם זה מלחיץ אותי נורא מה עושים...?? ומה העניין להיות סתם ככה בקי בתורה שבכתב... (מ"ב מסעות... אלופי עשיו... גדלים... נשיאים... למאי נפקא מינה)?? והאם יש עניין ללמוד משנה ברורה גם ללא ההכרעות העדכניות של 'דרשו' מופסקי דורנו?? מה קורה אם אני לא מצליח לכתוב חבורה... זה אורך לי חודשים שלימים... מה עושים?? מה ההבדל בין התמודדות בקדושה של המתמיד לבין העויד?? ואם עוברת עלי תקופה של חוסר חשק בולט בלימוד... כיצד מאבחנים מי פה החולצה... האם הנפש הרוח או הנשמה?? ומה זה "השקפה"... האם יש עניין לדעת השקפה? ולאיה חלק ב"ד החזקה רמב"ם זה מסוג...?? והאם יש עניין לחזור מאה פעמים על הגמ'... ובאיזה שלב ניתן להפסיק?? ומה עושים עם השאיפות שלי?? והאם יש עניין להתלמד לדבר בפני ציבור...?? והאם יש אחד שבנוי ללמוד טור ב"י ולא גמרא??

אלו הם חלק מהנושאים שנפתחים בספר זה...

ניתן לרכוש במוקדי המכירה של גיליון זה, כמו כן ניתן להשיג אצל נציגי גיליון זה בישיבות הק'

לכירור מוקד המכירה הקרוב אליך:

0527683095

0548446691

המאמר מוקדש לידידי שמחה כבר להתגלח...

ובכן: אני לא יודע האם אתה נוסע למירון בל"ג בעומר או לא... והאם זה יהיה עוד לפני שתתגלח או לא... אבל מה שבטוח: אם שמת לב: יש לרשב"י עסקים עם עניין השערות... כל יהודי יודע שבחאלאקע הולכים לרשב"י... גם מי שבל"ג בעומר לא נוסע למירון אבל בחלאקע שלו או של הבן שלו הוא כן נסע למירון... גם הליטוואק הזה שאין לו שום עסק בנסתרות... גם הוא יודע של"ג בעומר זה יום שקשור לתגלחת וחלאקע... צא ולמד ממרן ר' חיים קנייבסקי שבל"ג בעומר הוא היה סוגר את הגמ' לשעתיים תמימות כדי לגזור שערות של מאות ילדי חלאקע... ואני יכול להעיד בכלי שני כנשוי למשפחת המשגיח הרב וולבה ז"ל... כשהרב וולבה היה מגיע ממרומי גילו למירון בשביל חלאקע... והרב וולבה היה רחוק מעיניינים' כרחוק מזרח ממערב...)

אז מה באמת הסיפור?? מה הקשר בין רשב"י לתגלחת של שערות וכר???

תאמין לי שאני לא באמת יודע!! הלוואי והיה לי את השגות בדברים אלו... מה שכן... דבר אחד אני יודע: שהנושא של השערות! הנושא של לא תקיפו פאת ראשכם והנושא של "לא תשחית פאת זקנך"... אנחנו אולי מכירים את הנושא הזה בעיקר מהזוית ההלכתית היבשה... (הלוואי והיינו מכירים... הסטטיסטיקה אומרת שאנחנו ממש לא בקיאים במשול (זה) אז זה!!!! שלהוי ידוע לך שהנושא הזה של שערות זה **דברים העומדים ברומו של עולם!!!** כל השפע וצינורות הקדושה או לחילופין הטומאה... הכל עובר איכשהו דרך השערות... **רק לשבר את האוזן:** אם רשב"י ביום פטירתו גילה את האדרא זוטא... אז כידוע: **יש גם אדרא רבא!!!**

האדרא רבה עוסקת בעיקר בנושא הזה!! אתה יודע מה... בא לא נלך רחוק... אם שמת לב כי האנעים זמירות' נסוב סביב בחינות של 'יחזו בזה זקנה ובחרות **ושער ראשך בשיבה ושחרות**, זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב כאיש מלחמות ידיו לו רב, **מחלפות ראשו** כבימי בחורות **קווצותיו תתלים שחרות**... וכמובן שהוא יתברך אינו גוף והפיטן עצמו מקדים ומסתייג: דימו אותך ולא כפי ישך... המשילוך ברוב חזיונות... אבל עדיין!! למה עדיין הוא כן כביכול ממשיך את הקב"ה במושגי גוף? כי... כי היות וה' תלה את כל השפע האלוקי בגוף של היהודי ובמעשיו... אי לכך: בחור צריך לדעת שהבחינה של 'מחלפות ראשו כבימי בחורות' שבפרקי המרכבה מכוונים כנגד **מחלפות ראשי- אני הבחור לטוב ולמוטב!!!**

כלומר: פאת הראש והזקן **שלי** הם המתג שמפעיל או מכבה סוג שפע אלוקי... שאני מפעיל או מכבה אותו בהתאם לזהירות שלי בשמירת הלאוים שה' ציוה אותי ביחס למקומות האלו... עכשיו בינינו: האם אני הבנתי מה שאמרת עכשיו?? תאמין לי שלא!!! אבל מי אמר שאני צריך להבין... **לי אין בעיה**... כל זמן שאני לא נוגע בזקן ובפאות... הצינורות הקדושים עושים את העבודה בלעדי... הקב"ה משפיע דרך הפאות והזקן שלי את כל ההשפעות גם אם אני לא יודע איך זה עובד... (כמו שאני לא יודע איך הלב והכליות והנשימה עובדים... וזה לא מפריע להם לעבוד... כל זמן שאני לא הורס את הבריאות בידיים... זה 'נוסע' ב"ה לבד גם בלי שאני בקי בגוף האדם)... **אבל אתה!!!** ברגע שאתה כן נוגע שם... וכן מתעסק בפאות ובזקן ואתה כן מתקרב לקצה... ומסכן את הזקן והפאות בלאו דלא תקיפו ולא תשחית... הההלו... פה יש כלל: **לפני שאתה עושה נזקים!!! לפחות תדע את ההיקף שלהם**... ולכן אני חושב שבחור שמתגלח במכונת גילוח ומתקרב לקצה... הוא מוכרח לרכוש מינימום של ידע והשגה באדרא רבא ו'אריך אנפין...' ש' שידע על איזה רגישויות הוא דורך... ושתדע: צינורות הקדושה זה לא מיסטיקה שהמציאו אותה הבאבות... זה משהו שמפורש כמעט בכל דף בזה"ק... כל הי"ג מידות של רחמים תלוים בדיקנא... ושם אתה בוחש ומתקשקש כמו ילד קטן שמשחק בארון חשמל... ולכן כמדומני שחובה לעדכן את כל אותם בחורים שיש להם ניסיון בנושא של כל תקיפו... ההלו... תדעו לכם שאם פעם שמעתם על רשב"י הקדוש... וזה נשמע לכם משהו רציני?? אז תדעו לכם שרשב"י עושה עסק מאוד גדול מהשערות...

בל"ג בעומר אתה תראה הרבה ילדים חמודים שעושים להם חלאקה... ובפרט במירון!!

סתם בשביל מושגים ביהדות... מה העניין של החלאקה הזה?? זה ילד שמחנכים אותו לראשונה ללאו דלא תקיפו!! זה הכל!! וכל פעם שאני רואה את ילדי החלאקה... אני חושב לעצמי: יש פה עוד הרבה בחורים בני עשרים שהם!!! הם ילדו החלאקה האמיתיים... ולא במקום של זלזול... אלא באמת... ס"ו"ס כל העניין של חלאקה זה ברית הפאות!! מחנכים את הילד לשמור על לאו דלא תקיפו... ואצלך... לא משנה למה... משהו שם נכבד ונשחק במשך השנים... וצריך לרענן את החלאקה... אז קדימה... בא לרבי שמעון... ונעשה שחזור של חלאקה... ואני משבח לך שיהיו ישועות גדולות!!! (רק לשבר את האוזן: ידוע שמרן הבריסקער רוב לא רצה לעשות חלאקה לילדים... למה?? אני לא ספר!! מישוה הסביר לי פשט בריסקאי בבריסקער רוב... הרי כל תקיפו זה לא להוריד שערות... אלא אדרבה... כשאתה בא להוריד את השערות... אז בבקשה- תשאר פיאות וזקן... ממילא טען הבריסקער רוב: כשאתם נותנים לי להוריד שערות... עשיתם אותי בסה"כ הספר שגוזז את השערות... אבל להשאיר ולא לגזוז... את זה אתם לא משאירים לבריסקער רוב... את זה אתם משאירים לשמנדריק שהוא עוד יגדל והוא יחליט בינו לבין עצמו האם הוא משאיר או לא...)

בקיצור: צר לי להוציא לך את האויר מהמפרשים... אבל האדמורי"ם והצדיקים שגוזזים השערות של ילדי החלאקע... עם כל ההתרגשות... בינינו... הם עושים את זה נטו במקום של מידות טובות... כי בסוף בסוף החלאקע האמיתי הוא שלך!! המספריים האמיתיות מופקדות בידיים שלך!! ביראת שמים של הספר שהפקדת את ראשך אצלו... או לחילופין באמבטיה מול המראה עם המכונת גילוח... שם!!! שם אתה הוא האדמו"ר... אתה הוא הצדיק... ואתה תחליט האם אתה מפריש פאה בשדה ועד כמה אתה מתקרב לקצה... אתה פה הסיפור!!! ושלא תבין... שלא יקום השוטה התורן שיפרש את דברי כאילו אני מזלזל בחאלאקע... ההיפך הגמור ב-180 מעלות!!! חאלאקע זה הדבר הכי חשוב בעולם... אבל איפה?? איפה הוא בעיקר חשוב? **מול הספר!!!** שם זה קורה בפועל!! שם עלולים להיכשל בצינורות הקדושה... שם עלולים להגיע לקצה... שם במכונת גילוח... שם מתקרבים לפיצוצים אמיתיים מול צינורות הקדושה... אצל ר' חיים קנייבסקי או שיבדחט"א אצל האדמו"ר שליט"א זה רק הפרוטוקול... זה האירוע הרשמי עם העוגות והצילומים... אבל התגלחת האמיתית מתחילה 10 שנים לאחמ"כ שידידנו התחיל לסלסל בשערו והתחיל להתקרב יותר מידי לגדר... אז בבקשה... נא לקחת את העיניינים ברצינות... אמרתי לך את זה בזמן... כשאתה עדיין נראה עם הזיפים... אני כמובן לא מדבר על 'לגדל זקן'... אנחנו ממוזמן לא אווזים שם... אני מדבר על דאורייתת גמורים... תפתח את הנושא... תברר מול מו"ץ האם אתה מסתפר כהוגן... ותדע לך: שאם תקבל על עצמך בל"ג בעומר במירון להתחזק בנושא הזה... אתה יכול לפעול ישועות... התפילות שלך מתקבלות... תשמע לי... אל תשכח לבשר בשורות טובות...

האם ה' מחפש משטחים של תורה לפי קילו???

ישנה נקודה מאוד מעניינת ומתמיהה שמסתמא שמת לב אליה... רבי עקיבא למד 24 שנים בישיבה והוא חזר עם 24 אלף תלמידים!!!! זאת אומרת כל שנה נוספו לו עוד אלף!! ובדיוק אלף... ושלא תגיד לי שזה ישיבה שהתחילה עם קצת... ועם השנים זה צבר תאוצה ואז זה נהיה מחזור של 1000... לא!! בפירוש לא!! והראיה: שאחרי 12 שנים היו לר"ע 12.000 תלמידים ואילו אחרי 24 שנים היו שם 24.000 תלמידים. זה אומר שהייתה פה התפתחות מאוד עקבית!! מספר קבוע של תלמידים על כל שנה נוספת!!!

עכשיו: איך אתה מבין את זה?? איך זה יכול להיות?? איך זה תמיד יצא מספר כזה עגול?? איך כל שנה בדיוק אלף.. איך לא קרה ששנה אחת היה 800 ושנה אחת 1500... איך כל שנה בדיוק אותה כמות??

נו... מה אתה אומר?? מה התשובה?? פשוט מאוד:

זה בדיוק כמו שתשאל על דף היומי!! איך יכול להיות שכל יום כל יום מספיקים בדיוק דף?? איך יכול להיות שבמשך שש וחצי שנים לא קורה אף פעם שיום אחד למדו חצי דף או שתי דפים??

מה התשובה?? אדוני!! זה לא יצא ככה במקרה... זה משהו מתוכנן!! היות והצבנו לעצמנו יעד לסיים את הש"ס ובשביל זה אנחנו צריכים להספיק כל יום לכה"פ דף... אז אנחנו דואגים שזה מה שיקרה!! זה קורה לא בגלל ש'ככה זה יצא משמים'... אלא דואגים לזה... משתדלים לעמוד ביעדים שהצבנו לעצמנו... וברוך ה' מצליחים בס"ד...

אותו דבר כאן: אם בישיבת ר"ע כל שנה היו עוד אלף תלמידים נוספים... ההיגיון אומר שזה לא יצא ככה במקרה... היה פה יעד!! היה פה הספק!! הייתה פה חתירה בלתי נדלית של הספק ויעד של להגדיל!! להגדיל תורה ולהאדירה... להרבות ולהוסיף מידי שנה עוד ועוד ספסלים לבית המדרש... והיעד שהוצב היה אלף!! (למה דווקא אלף?? לא יודע... אם אתה מאוד רוצה... אני יכול להגיד על דרך הדרש: שהחשבון היה שהיות ואלף נכנסים לתלמוד ואחד יוצא להוראה... לכן היה איכפת להם שמכל שנה יצא לכה"פ אחד שראוי להוראה) בקיצור: ככל הנראה היו שם יעדים!!! הספקים כמותיים!! והייתה שם חתירה בלתי נלאית לעמוד ביעד בכל דרך!!

דא עקא!!! שיש כלל ברזל: בכל מקום שיש מירוך אחרי יעד תובעני!! בכל מקום שיש חתירה קנאית לעמידה ביעדים ובהספקים!! יש לזה מחיר ישיר והכרחי שאי אפשר לדלג עליו!!! **מה המחיר הישיר???**

שעל הדרך נאלצים לוותר על כל מיני דברים שנותרים מאחור... נאלצים להזחיק לצד דברים

אחרים שלא עמדו בקצב... בקיצור: במילים אחרות: נאלצים לא לנהוג כבוד בכל מיני דברים... **רוצה כמה דוגמאות פשוטות???** לעלון הזה יש דעד ליין... יש לו תאריך ויעד והספק... הוא מוכרח לצאת כל שבוע... יש יום מסוים ושעה מסוימת שהוא חייב לרדת לכבש הדפוס... ואת המחיר אני לא צריך להגיד לקוראים... אתם פוגשים בעצמכם את המחיר... יש אנשים שקבוע מתלוננים: למה יש לך טעויות לשון של זכר ונקבה... זה **לא מכובד!!** זה **לא מכבד** את העלון... למה אתה **לא נוהג כבוד** בעלון שלך?? ומה אני עונה?? אתם צודקים... אבל מה אעשה... יש מירוך אחר יעד! יש הספק!! להספקים ויעדים יש מחיר... המחיר הוא ש"לא נהגו כבוד"... אז אצלי הלא נהגו כבוד מתבטא בתיקוני לשון... (או בלחץ והתפרצויות שלא נוהגים כבוד במי שנמצא שם באותו רגע) ובעיתונים אחרים ה'לא נהגו כבוד' מתבטא בסופר שכתב מאמר והיות והוא הגיש מידי מאוחר אז נאלצו לא לנהוג בכתבה שלו כבוד והוציאו את המגזין בלעדיו

רוצה דוגמא הכי מצויה של 'לא נהגו כבוד'?? בדף היומי... אני לומד דף היומי ופתאום אני רואה תוס' שמחייך אלי משמאל... מאוד מתחשק לי ללמוד אותו... אבל לא!! אני נאלץ להפוך דף ולא לנהוג כבוד ברצון שלי ללמוד את התוס'.. (לא חלילה שאני לא נוהג כבוד בתוס'... זה ששמו את התוס' בתוך הדף ואני דלגתי עליו זה לא אומר שאני לא מכבד את התוס'... אבל אני ע"פ לא נוהג כבוד ברצון שלי) ואני מעדיף לא לספר לך מה קורה אם הגעתי בדף היומי לסוגיה קצת מורכבת ולא לגמרי הבנתי... וכדי להבין לגמרי אני אצטרך טיפה להתעכב... והיות וההספק דוחק בי... בשביל זה יש לי שפאכטעל... אני מטיח פה... מורח שם ואיכשהו הופך את הדף... (שישאר בינינו...) נו... מה זה אם לא... לא נהגו כבוד!! ההספק והיעד שנושפים לי בעורף מאלצים אותי ברגע של חולשה לא לתת לסוגיה הזו את הכבוד הראוי לה... (ואח"כ עוד שואלים מה העניין ללמוד בעיון... כמוכן אני מדבר על העיון האמיתי...)

רוצה עוד דוגמא אחרונה??? גיוס המונים או המצי"נג שמהלך עלינו אימים! מה כ"כ מעצבן אותנו במצי"נג?? הן אדם שנמצא פה מעבר לשפופרת הוא בלחץ... יש לו יעד... יש לו הספק... הוא התחייב כך וכך כסף... והוא צריך לגייס אותו תוך 36 שעות... וכולנו פוגשים את ההשלכה הישירה!! תראה איך הוא לא נוהג כבוד בעצמו... איך הוא מפעיל עלי לחץ ולא נוהג כבוד בי... ואני בסה"כ מבין אותו... כי סו"ס ביום יום הוא לא כזה... כי הכבוד שלו לא היה נותן לו!! וגם הכבוד שלי לא היה נותן לו להפעיל עלי אמבושט... מה עשו המומחים?? איך מפצחים כבוד???

מפעילים מכבש של לחץ והספק ועמידה ביעדים... וזהו!! אם כבוד זה טנק!!! אז הלחץ והעמידה ביעדים הוא טיל נגד טנקים... הוא הטיל היחיד שיכול לגרום להוציא אנשים מהטנק של הכבוד...

ומעתה: בזהירות גדולה ומתוך חרדת קודש לגודל מעלתם של תלמידי ר"ע... אולי זה גם הנקודה כאן: מה הפשט ש"לא נהגו כבוד זה בזה"...?? לא יודע מה... דבר אחד ברור: היות ובישיבת ר"ע היה חתירה ליעד והספק לכמות של תלמידים!! היות והיו

מוכרחים לעמוד במכסה שנתית של אלף תלמידים חדשים! אוטומטית היה לזה מחיר של "לא נהגו כבוד זה בזה"... אז במה התבטא אצלם ה"לא נהגו כבוד" זה בזה???

לא יודע!! ואני מעדיף להשאיר את זה פתוח... כי סו"ס אין לנו השגה במדרגה שלהם ובדקויות שעליהם הם נתבעו... אבל מה שכן-

יום אחד הקב"ה דפק על השלחן ואמר: סטופ!! די!!

אני לא רוצה הספקים של תורה... לא מחפש כמויות של תלמידים... אני לא מחפש אלפי שעות של לימוד וגם לא עשרות אלפי דפי גמ'... אני רוצה אישיות!! אני רוצה תקשורת!! אני רוצה את הבן שלי!! את הבן זוג שלי!! אני רוצה את היהודי שעומד מאחורי הנכונות לכזו תוצרת...

ואז מפעל חיים אדיר של 24.000 תלמידים קרס בבת אחת... כל ההספק והיעד נעלם ונכחד תוך שלוש שבועות... ומה נשאר?? מי נשאר??

נשאר אדם אחד בודד!! הלא הוא רבי עקיבא! שיש לו כעת את כל הסיבות שבעולם להפנות עורף ולהתמלא בהתנכרות להנהגת ה'... אבל לא!! הוא מיישיר עיניים אוהבות לאבא שבשמים והוא מבטיח: אני איתך ה'!!! והוא מוכן להמשיך ולהתמסר להרבצת תורה גם כשהעולם נשאר שמים והוא צריך להתחיל הכל מאפס... והיום הקשה והנורא הזה- ל"ג בעומר נהפך ליום של שמחה... **ולמה??**

ה' הפסיד כביכול ביום הזה כמויות. ה' הפסיד ישיבה של עשרים וארבע אלף תלמידי ר"ע... אבל מה ה' קיבל במקום זה?? ה' קיבל במתנה את הכלה הכי נאמנת בעולם ש"בשוא גליו"... בשיא הל"ג בעומר שכל משברך וג"ליך עלי עברו... גם אז הוא נשאר נאמן לה'!! הקב"ה כבר מגלה בסוד למשה רבינו ש=אדם אחד יש בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו והוא עתיד להיות הכלה הנאמנת ביותר שלי! שתהיה מוכנה ללכת אחרי בכל מצב וללא תנאים... והקב"ה מדגיש למשה: **אדם אחד יש!!** אני לא צריך שנים... מספיק לי אחד!! זה לא עניין של כמויות... זה עניין של עומק של נאמנות! בדיוק כמו שעשרה ילדים בגיל עשר לא שווה ערך לאדם אחד בן מאה... ככה כמויות של תורה לא שוות ערך לאדם אחד שמוכן להתמסר עד הסוף לתורת ה'... **והניתוח הכואב הזה התרחש בל"ג בעומר!!**

זה היה ניתוח כואב מאין כמותו ואנחנו מתאבלים עליו במשך ל"ג יום... אבל דווקא ביום הל"ג... בשיא הג'... דווקא אז נשמעה קריאת מזל טוב בכל העולמות... לרבש"ע מגיע מזל טוב... הבן זוג הנאמן ביותר של ה' נכנס כעת לחדר יחוד לבד עם ה'!! בטח לבד... לא נשאר לו אפילו תלמיד אחד... ודווקא אז הוא נשאר שם לבד עם ה' בנאמנות גמורה... עם הפנים קדימה... לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה... והוא כבר בדרך אי שם לרבותינו שבדרום... אי שם בנגב... לכתך אחרי במדבר...

המסר הזה הוא מפחיד מאוד!! צריך לשנן אותו בזרנו:

כידוע: אנחנו מאוד סופרים כמויות... מאוד נצמדים להישגים ומספרים... בדור שלנו יש אמנם כבוד גדול לתורה... אבל אם תשים לב: הכבוד שלנו מאוד נצמד לכמויות... אנחנו מכבדים תורה. אבל בתנאי שהיא בכמויות... יש לנו כבוד גדול לעולם הישיבות... אבל איזה?? איפה שיש כמויות של תלמידים... מישהו יודע להעריך בית מדרש קטן?? מישהו יודע להעריך כולל של 15 אברכים?? אנחנו מאוד מכבדים את גדולי ישראל... מתי?? כשפקיע שמיייה וכולם מכבדים אותם... האם אנחנו יודעים לכבד את הגדול בישראל שעדיין מהלך בצידי הדרכים ואף אחד עדיין 'לא שם עליו'???

אני מכיר מקרוב את האברכים היקרים שעשו מאמץ לארגן את הכינוס "אשריך" בין הזמנים ניסן... כאב לי שבסוף זה התבטל... אבל אחרי!! אחרי שזה כבר התבטל... חשבתי לעצמי... רגע... אולי ה' רוצה להגיד לנו... אני רוצה **אשריך** מסוג אחר!! אני לא רוצה אשריך של עשרים אלף בחורי ישיבות... אני רוצה אשריך מהסוג של **אשריך שראיתו בכך!!**

אותו רשב"י שנמצא לבד לבד במערה ושם!!! שם הוא לוחש לעצמו ולבנו: בר יוחאי נמשחת **אשריך!!** אותו בחור ישיבה ששרוי לבד... בצער מערה... כל אחד וההתמודדות שלו ושם!! שם קנית הדרך והדרך... שם קורה **האשריך הגדול ביותר!!** רשב"י לא שייך לדור של ה-24.000 תלמידי ר"ע... הוא שייך ליום שאחרי... לרישום הפצפון של החמשה תלמידים של ר"ע... ושם!! שם צמח הנמשחת אשריך שרבות אלפי ישראל יפזזו וירקדו סביבו בל"ג בעומר... אשריך האמיתי מחכה לנו הרחק מהמוניות

ואני אעשה את שלי... אני אמשיך לדבר לקיר... ולהגיד מידי שנה שוב ושוב לאותם בחורים משיעור ג' בישיבה קטנה שחושבים שה"אשריך" הגדול מחכה להם בישיבה המהוללה והנוצצת שנרשמים לה 24.000 בחורים... ואני אגיד את שלי... (לי בטח אין טובת הנאה... אני לא מרויח מזה שקל) תדע לך בחור יקר: שאם אתה באמת רוצה לצמוח בשיעור קומה רחנה... ה"אשריך" הגדול מחכה לך דווקא בחממות... במקומות הפחות כמותיים... שפחות שמים דגש על הישגים... אי שם בהיכלי התורה החמוקי יריכיין הצנועים... שם!! שם תקנה הדרך והדרך... אני אמנם מדבר לקיר... אבל עדיין... אל תזלזל... תשמור את המסמך הזה... אם ובמדה ולא תתקבל לישיבה שחלמת עליה ואז יחשיך עליך עולמן ותחשוב שסגרו בפניך את שערי העליה בתורה... אז אני כבר עכשיו מודיע לך שיתכן **ואשריך שראיתו בכך!!** (עכ"פ אצלי בודאי זה מה שקרה...)

הגיע הזמן שנפסיק לסגוד לכמויות!! נפסיק לספור משטחים של בחורים... נפסיק להעריך דברים לפי הממדים המספריים שלהם... ה' לא מחפש תוצרת... ה' לא מחפש קונטיינרים של מלא תורה... ה' רוצה אישיות!! ואישיות של בן תורה צומחת דווקא בשקט... באחד על אחד... במערה של רשב"י ובנו... והמסר הזה יאמר על אפס ועל חמתם של כל

אלו שאחראים על החיצוניות והכמותיות ועל הסחר בשמות...

רשב"י מכריז בבטחה: שאם אני ובני עוסקים בתורה ואנחנו בן עליה... אז גם אם שנים הם, אני ובני הם!!! מה אומר פה רשב"י???

ראיתי בני עליה והם מועטים!! מה פירוש מועטים?? הם לא גדלים בהמוניות... הם לא מתעלים ממלא מלא שטייגן שמרעיש סביבם... אלא דווקא בשקט!! דווקא כשהם מתבשלים במיץ של עצמם ויש להם שקט תעשייתי שהם נאלצים להעריך מבפנים את תפקידם... (ללא הקביים והגלגלי עזר של האוירה החיצונית) שם צומחים בני עליה!!! אומר רשב"י: יום יבא ורבות אלפי ישראל יצטופפו בקברי ויריעו לי: בר יוחאי נמשחת אשריך!! אשריך רבי שמעון... איזה צדיק אתה... אבל לא!!! אני אענה להם: רבותי: לא מכאן צמחתי! לא בהמוניות הזו גדלתי ונתרוממתי...

אני הייתי זרוק במערה לבד יחד עם הבן שלי... לא היה שם אף אחד שיגיד לי אשריך... ושם לחשתי לבן שלי: רגע... אנחנו בני עליה?? אנחנו יושבים ועוסקים בתורה?? אם ככה אז אשרינו!! רגע... אבל מי אמר? בא נבדוק... בא נעשה סבב של ישיבות... ונראה האם סופרים אותנו ברשימה של הבני עליה?? לך תדע... אולי המערכת והממסד החליטו לשיר למישהו אחר אשריך. ואילו אותנו הותירו מאחור כי אנחנו סתם זרוקים במערה... (כן... זה הפחד של בחור להישאר בחממה... אתה לא תספר לי... יש לי דוקטורט וניסיון עשיר בהתפתחות בחממה... אתה מפחד שהמערכת תשאיר אותך מאחור... כאילו שיש ישות כזו...) אז לא!! אומר רשב"י: אני לא צריך הסכמות מהעוילים... אל תשכחו שאני תלמיד של רבי עקיבא!! ולא סתם... אלא תלמיד של היום שאחרי... תלמיד של הרבי שהאישיות האצילית שלו נבחנה דווקא בהתמסרות שלו מול חמשה תלמידים... (ועוד לאחר שהיו לו 24.000) ולכן אני משכיל להבין שאם זה אכן נכון שאני ובני- אנחנו בני עליה!! אז זה נכון בכל מחיר!! גם אם רק אני ובני יודעים את האמת הזו... אז זה אני ובני אנחנו לא צריכים את האישור של עולם הישיבות שיאשר את זה

יהודים יקרים: אתם יכולים לחזור הבייתה... אתם לא צריכים להגיד לי בר יוחאי אשריך... אני ובני ידענו את זה לבד במערה... ואנחנו לא צריכים חצי מיליון אנשים שיאשרו את זה... אבל בכל זאת!! טוב שבאתם לכאן... טוב שבאתם אלי... אני רוצה להגיד לכם שכל אחד מכם... לב יודע מרת נפשו... כל אחד יודע בדיוק מה עובר עליו... איזה קשיים... איזה התמודדויות... איזה התגברויות... ואם אתה בן עליה ואתה עושה רצון ה'... אתה יכול לשיר לעצמך: **נמשחת-- אשריך!!**

אבל כאן המקום להסתייג... סו"ס נכתב כאן מסר כללי שה' לא מחפש תוצרת... ה' לא צריך כמויות ומשטחים של תורה. ה' רוצה את האישיות!

נו... אם ככה... בשורה תחתונה... מה יוצא לנו מכאן?? שזהו... ה' לא צריך דף היומי... ה' לא מחפש להרבות תורה בכמויות... עזוב... שב ברוגע... תעצור את המירוץ... שב תלמד בשלווה... אל תמהר לשום מקום... אבל לא!! זה לא נכון!! כי ברור שיש הספק!! ופשוט

וברור: שאם יש עניין ומעלה ללמד חמשה תלמידים... אז הלוואי וזה יכפיל את עצמו ויגיע לעשרים וארבע אלף... סו"ס מתמטיקה זה מתמטיקה... ברור שאחד ועוד אחד שווה שתיים... ובחור שיכול ללמוד מאה דפי גמ' או חמש מאות דפי גמ'... ברור שהוא יתבע על החמש מאות דף שהוא יכל ללמוד...

אז מה קץ?? הרי סו"ס סיכמנו שהקב"ה לא מחפש כמויות ותוצרת??

אז התשובה כתובה כמעט בפירוש בגמ':

הגמ' אומרת: "ושבתם וראיתם בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו..." והגמ' מבארת שזה הולך על מי ששנה פרקו מאה ואחד פעמים... שמת לב מה שלמה המלך מדגיש?? אם יש מעלה לחזור 101 פעמים על המסכת... המעלה היא לא במספר!! אלא במה? **בעובד אלוקים** שמסתתר מאחורי המספר הזה!! כלומר: **האישיות** של מי שמסוגל לחזור 101 פעמים זה הוכחה שע"כ יש פה עובד אלוקים שמוכן כ"כ להשקיע!! כלומר: אנחנו לא מתלהבים מהמספר 101... אנחנו מתלהבים מה**עובד אלוקים** שעומד מאחורי זה!! הבנת את הקנייטש?? בחור שמסוגל לשנן ולחזור על 500 דפי גמ'... זה דבר נשגב... למה?? כי המספר 500 מצליח לסנוור אותנו?? לא!! אלא מאי?? כזה בחור שלומד 500 דפי גמ'... זה בשבילנו אינדיקציה שיש פה בחור שמוכן להתמסר לתורה בעוצמה שכזו...

אלא!! שמה עלול לקרות לפעמים?? שמרוב שנכנסת למירוץ... עם הזמן זה נכנס למחול שדים... כל היום שלך מסתובב סביב ההספק והמירוץ ומתי לחזור... ואיך להיבחן... האישיות שלך ממזמן נמחקה... אתה בכלל לא פה... הכל דוהר קדימה קדימה נו נו... אני אוחד ב-420... והלאה... וכאן אתה צריך לעצור רגע ולשאול: סטופ!! שלום לי... מי אני?? מה שמי? לאיפה אני רץ?? בעצם מי אמר... בשביל מה בכלל?? אה... אני מתחיל להיזכר... פעם רצית להיות 'עובד אלוקים' כזה שמוכן לעסוק כ"כ הרבה בתורת ה'... אם ככה אז בא נעצור את המירוץ לעת עתה... תקפיא לכמה זמן את הסהרוריות סביב ה-500 דפים... קודם תחזיר את המזרח לירא אלוקים!! תשנן לעצמך שאני פה בשביל להיות עובד אלוקים ואני רוצה ללמוד 500 דפי גמ' כדי להתמסר למענו יתברך... ברגע שהחזרת לקב"ה את האישיות... כעת תמשיך בריצה... כעת אפשר לחזור למירוץ... הבנת את הרעיון?? תשמור את הכלל זה אצלך ותקח אותו לכל מקרה לגופו... כי הרבה פעמים כשנכנסים למירוץ... שוכחים לגמרי לגמרי את ההנחת היסוד... לאן רצים... וכאן צריכים לעצור לרגע... להחזיר את האישיות למרכז!! לזכור ולשנן שההספק והמספרים זה לא הנושא אלא האישיות שעומדת מאחוריהם... להפנים את זה... ואז לצאת שוב למירוץ... וחוזר חלילה... זה רצוא ושוב שאף פעם לא נגמר...

ככה זה צריך להיות!! נכנסים למירוץ... ואז נעצרים בצידי הדרך... נזכרים ב'עובד אלוקים', וממשיכים לנסוע על מאה ששים... ודו"ק.

תקציר אירוע הקיץ הקרוב בבית ובבית חיינו... שמרו תאריכים אלו פנים...

השנה זה יוצא טוב... פסח שני יוצא בדיק ביום ששי... מה טוב בזה??

כי תבין: פסח שני זה חג של הנשים!!! כמובן באופן לא רשמי... אבל ככה זה יוצא... כי אצל גבר להידחות לפסח שני זה מחדל... מחדל חמור על הגבול של חיוב כרת... לכן באופן כללי גבר משתדל לעשות הכל כדי לא להידחות לפסח שני... וממילא גבר שכבר כן נדחה לפסח שני הוא מגיע בהיבט... עושה את זה בשקט... מה שבטוח: הוא לא מרכיב את הטלה על כתפו כמו המחזות המרנינים של ערב פסח... הוא גם לא עושה את הטרסק של ליל הסדר כי הוא מרגיש לא נוח... (חוץ מהחבורה המרכזית של אנשי חב"א קדישא שהם עושים פסח שני בשיטה כי הם היו טמאים בשיטתיות בערב פסח... ולהם דווקא מגיע כל הכבוד על ההקרה והחסד של אמת שהם הסכימו להפסיק את האירוע מספר 1 בכלל ישראל בשביל לשמור על כבוד של יהודי) וממילא ציבור הנשים הם אלו שתופסות את המקום המרכזי בפסח שני... הם אלו שנשארו בבית עם הילדים הקטנים בליל הסדר... והם עכשיו מחליפות את בעליהן... אז פסח שני הוא היום טוב הבלעדי של נשות ישראל הצדקניות!! עכשיו: במקביל!! יום ששי הוא גם היום בה"א הידיעה של הנשים בבית מקדש!!! כל אמא יהודיה מסיימת לבשל לשבת... ואז היא לשה עיסה וקורצת חלה... ואז!! בזמן שנותר עד שהחלה תתפח... היא רצה מה מהר לתפילת האמהות המסורתית בבית המקדש... כן... היא איבדה חלתו של עולם- את האדם הראשון שעפרו נצבר כאן בבית המקדש ולכן היא נצטווה על הפרשת חלה וכאן זה המקום להתפלל על הילדים... "וזכני לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים אוהבי ה' וראי אלוקים..." ואז היא מסיימת את תפילתה וחוזרת הבייתה...

מידי יום ששי מתקיים מעמד תפילת הנשים בבית המקדש... כל הנשים שמתגוררות במרחק יום אחד מירושלים מגיעות לשפוף דמעות בבית ה'... יש כאלו שיכולות להיכנס בפנים הר הבית ואפילו בעזרה... ויש כאלו שנאלצות להישאר מחוץ להר הבית (יולדות וכדו') ואז הם תופסות את הכותל הקרוב ביותר לקודש הקדשים... הלא הוא שריד בית מקדשנו ששרד בזכות הדמעות של אלו שגם כשהימ"ק היה קיים הם נאלצו להתפלל מולו)

עכ"פ השנה שני האירועים משתלבים גם יחד... גם יום ששי וגם פסח שני... הקשיבה אדון לקול שזועתם ולמכון שבתך השמים תעלה תפילתם כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים...

כמובן שאי אפשר לשכוח שהיום שלפני פסח שני!! הוא יום טוב דומיננטי בפני עצמו... ביום זה מקדימות ומגיעות עשרות אלפי יולדות להקריב קרבן יולדת כדי להתיר להם לאכול בקדשים למחרת... יש היערכות רבתי אצל הכהני בית אב וכנהי משמר לקראת אכילת עשרות אלפי חטאת העוף עד חצות...

היום לשם שינוי... במקום להתמקד בנושא מסוים... היום נעשה סקירה כללית על תקציר האירועים והמעמדות שהולכים להתרחש לאורך הקיץ הקרוב... אז דבר ראשון: מיד לאחר פסח שני... מתחילה היערכות לקראת חג השבועות!! חג השבועות כידוע... הוא חג יוצא דופן... יש בו משהו יותר רגוע!!

מיד!!! מיד אחרי חג השבועות מתחילה העונה החביבה של קציר החיטים והעלאת הביכורים... והראשון הוא כמובן ביכורי החיטים והשעורים... (השעורים כבר נקצרו בניסן, אבל החיטים מיד אחרי שבועות מתחילה העונה) בהתחלה זה עדיין מטפסף לאט לאט כי רק עכשיו זה מתחיל... ואל תשכח שקציר של תבואה זה סיפור שלם!! זה לא כמו קטף של פירות שאתה קוטף וקדימה לי רושלים... תבואה זה מוטוריקה עדינה... זה קוצר ומעמר דש וזורה מרקד... זה דבר שאורך לו זמן... ממילא הביכורים הראשונים אמנם מגיעים לירושלים מיד אחרי חג השבועות... אבל במשך החודש זה מתחיל לצבור תאוצה ואז מתחילים להגיע שיירות אדירות... כל בעלי שדות תבואה עולים בגיל ורנן לבית ה'... כל עיר והביכורים שלה... כל שיירה והכברת דרך שהיא עשתה מקצה גבול א"י... אשרי עין ראתה כל אלה...

ואז מגיע ר"ח תמוז ואיתו אט אט מסתיימת לה העונה של ביכורי חיטים... אחרוני הביכורים עדיין מגיעים לירושלים... ואז בבת אחת מפציעה לה עונת ביכורי התאנים... כן... הגיע הקיץ או לא הגיע?? השיירה הראשונה שהקדימה והגיעה לירושלים עם ביכורי התאנים זה לא חכמה גדולה!! כי בדרך כלל מדובר בישובים שקרובים לירושלים... וקו"ל שהקרובים לירושלים מביאים אותו לת... כלומר: הם קוטפים את התאנים ומגיעים איתם ככה!! לחיים!! היישר מהעץ!! ע"פ רוב תאנים זה פרי שמייבים אותו וזה תהליך שלם עד שזה נהיה גרוגרות ואז עושים מזה עיגול גדילה- כמו איזה סיר קוגל וככה מביאים אותו לירושלים... אבל סו"ס יש גם תאנים לחים, זה גם מאכל בפני עצמו!! אבל הוא רלוונטי רק למי שמתגורר ממש קרוב לירושלים... (כי ברגע שאתה גר קצת קרוב וקצת רחוק... זה נהפך להיות נישט האין נישט האנר... ואז התאנים נהפכים להיות מוקצה כידוע... שבשלב שבין תאנים לחים ליבשים... התאנים עוברים שלב של "פרי ריחיה" ומשם נלמד המושג מוקצה המיתולוגי...) ולכן מיד אחרי ביכורי החיטים יש גל פתאומי של ביכורי תאנים לחים ואז יש איזושהי הפסקה של שבועיים... וכולם יודעים שזה השקט שלפני הסערה... שאז מופיעים בזה אחר זה רבבות אלפי ישראל עם ביכורי תאנים וגרוגרות... זה הביכורים הכמעט הכי דומיננטיים כי תאנים יש לכולם!!!! תאנים כולם מגדלים...

וככה לאורך כל חודש תמוז ואב זה היום טוב של ביכורי תאנים וגרוגרות... ואז מגיע תשעת הימים... ושוב הזירה מתחממת והפעם זה מגיע לנקודת שיא!!! עוד כמה ימים מתחילה עונת הבציר...

עונת הבציר זה כבר לגמרי תקופה שחולקת מקום לעצמה!! אז דבר ראשון: עונת הבציר היא עונה מאוד עליזה... כרמים זה משהו שתמיד הולך עם מחול וריקודים... יש הרבה שחוק ומצב רוח במתחם של כרם... וכתוצאה מזה מתעוררת כוונת שיא בזירה הבטחונית הרוחנית של "השופטים ושוטרים" לקראת אכיפה בתחום "הזיהה מחניך קדשו" "סו"ס למי אבוי ולמי אוי נאמר על הפריקת עול שעלולה לבא כתוצאה מהיין... (בקיצור: כמו ששור ביומי ניסן הוא מסוכן כי הפריחה של החציר גורמת לו שזחה דעתו עליו... אז חודש אב אותו סיפור קורה לבן אדם ברגע שהוא רואה יין כי יתאדם...) בתקופה הזו יש הרבה בני עליה שתופסים חיזוק ומקבלים על עצמם נזירות... עכ"פ במקביל באותו זמן מתחיל עונת הגתות שזה אומר שמורידים את החומת ברלין שמפרידה בין החברים לבין עמי הארץ כי הע"ה גם נטהרים ונאמנים על טהרת הגתות... ובמקביל מתחילים לעלות לירושלים לביכורי ענבים ויין... וזה כבר ממש שמחה של מצוה...

וככה זה לאורך חצי חודש אב וכל חודש אלול... ולקראת סוף אלול מתחיל הקטיף של התמרים שזה כמובן כבר משתלב עם ארבעת המינים... בקיצור: כעת מניתי לך בקצרה את שרשרת האירועים בבית חיינו לאורך הקיץ הקרוב... א"ה נשתדל לסקר כל אירוע בפני עצמו בהרחבה... כמובן שכל אירוע כזה מתחלק לשני חלקים: החלק השני הוא: זה סדר קדשים- במעמד העלאת הביכורים למקדש... אבל החלק הראשון: זה סדר זרעים... כל התהליך בשדה... החל מפרט ועוללות ושכחה ופאה... וכל בתרומה גדולה ובמעשר ראשון ותרומת מעשר שזה יום טוב בפני עצמו... מה שבטוח: חזרנו לשגרה מלאה של שנה ראשונה שאחר שנת השמיטה... ישנה התרגשות והתחדשות והתרענונות בכל כזה מעמד... ואנחנו כעת רק בהתחלה... לא נותר לנו כעת בערב חג השבועות אלא ללמוד בעיון את סדר זרעים... ובחג השבועות להתעדכן בתקנות או גזירות חדשות שהתעדכנו בבית דין הגדול בסדר זרעים לאורך השנה וחצי האחרונות...

כבר הוזכר כאן בגיליון זה בשנים הקודמות שלמרבית האבסורד דווקא רשב"י שכל האורות והכיסופים מתנקזים אליו... הרי אם נרצה להגדיר במילה אחת את משנתו של רשב"י זה:

עושים מה שצריך!!!!

דווקא בגלל שרשב"י הוא עמוד הגבורה!! והוא תמיד נצמד למה שצריך לעשות... דווקא הוא היה הכלי המתאים ביותר שדרכו הגלגלה תורת הסוד לעולם... מאותה סיבה שמכל הזרנוקים ומכל המטטרות והברזים הראשיים... מי נבחר להשקות את התינוק?? דווקא הבקבוק עם הפיה הקטנטנה!!! ולמה?? כי עם כל הכבוד לזרנוק של מכבי אש... אם תכנין אותו לכיוון הפה של תינוק... התינוק יעוף... יהיה פה רק נזקים ואילו טיפה אחת של מים לא תכנס לפיו של התינוק... לכן דווקא הבקבוקון הקטן עם הצוואר בקבוק והפיה הקטנטנה היא הצנור המתאים להשקות תינוק...

על אותו משקל: כשהוכשר הדור הראשון שהיה ראוי להתחיל לגלות בו את הזורה המבטיח של תורת הנסתר... את האור העצום הזה א"א להעביר בזרנוק של אור... אדרבה... צריך דווקא את מי שיש לו את כח הצמצום הכי גדול... כדי לפתוח את האור הכי דקיק שדרכו יועבר הזורה בצורה מבוקרת שלא יהיה פה חלילה ריבוי אור ושבירת כלים... ולכן דווקא רשב"י שהוא עמוד הגבורה והתקיפות!! דווקא הוא הבוציא דנהורא שדרכו האור העצום יכל לבקוע בצורה המבוקרת ביותר... ולכן זה בדיוק הפוך ממה שאנחנו מדמיינים... כשאנחנו מדמיינים את רשב"י אנחנו רואים אורות נשפכים... אבל למעשה דווקא שם היה את הגבורה הכי גדולה... ותכל'ס... במה התבטא הגבורה והצמצום של רשב"י?? זה התבטא בזה ש-

עושים מה שצריך!!!!

אצל רשב"י אין כזה דבר לפעול על פי רגשות ואורות... אצל רשב"י עושים רק מה שנכון ומה שרצונו יתברך כעת שזה מה שצריך!! גם אם רשב"י מגלה לנו את כל סודות התפילה בשורה התחתונה רשב"י עצמו לא מתפלל... אך יכול להיות?? כי מה לעשות... בשורה התחתונה רשב"י צריך לעשות כעת משהו אחר!!!

אם רשב"י היה בינינו כיום... קח בחשבון שהוא היה יושב בבני ברק כל הלילה ודורש בפנימיות העניין של עולו ואתננישו בהילולא דבר יוחאי... נו... אז רשב"י היה נוסע למירון?? לא!! למה לא?? כי מאיזו סיבה שתהיה הוא צריך לעשות כעת משהו אחר!!! אתה יודע מה?? אני אגלה לך סוד: ברור לי שאם רשב"י היה כיום הוא לא היה מגיע למירון... אתה יודע למה?? מסיבה ממש צדדית: כי השו"ע אומר שאסור לעבור כנגד המתפלל, אבל הזוה"ק מחמיר שאסור לעבור גם לצדי המתפללים!! (והי"ב מביא את זה... אגב: אני באופן אישי קבלתי היתר מרב להקל שלא כוה"ק כי אני היפראקטיבי ואין לי כח לחכות גם לצדי המתפללים... אבל עכ"פ כך הזוה"ק אומר!!! לא אני) ואני שואל אותך: ביום עמוס בציון הרשב"י (אם זה ל"ג בעומר או ער"ה וכדו') שעל כל מנין שמסכים יש שני מנינים שמתחילים... האם יש סיכוי בעולם לזוז שם בלי לעבור כנגד או בצדי המתפללים?? אין מצב!! נו... ובינינו... ראינו משהו שזה היה שיקול אצלו??

אז זהו!!! שאצל רשב"י כאן היה נגמר הסיפור!! הוא לא היה נכנס לציון ולו בגלל השיקול הזה!! הנה לך דוגמא של "עושים מה שצריך..." בקיצור: אם אתה מחפש לקחת משהו מהאור של רשב"י או הדבר הנכון ביותר זה לקחת משהו דווקא מהגבולות של רשב"י... שזה אומר: אני מקבל ע"ע להתחיל לעשות מה שצריך!! (מקורה ספציפית מסוימת) כל אחד במשבצת שלו ובינינו... אני מדבר על עבודת ה' שאני יודע מה צריך כעת לעשות לפי רצון ה'... ותכל'ס בשמחה... אני עושה מה שאני רוצה... ואני מקבל ע"ע להתחיל לעשות מה שצריך!! וכמובן: אל תעלה על האוטובוס למירון לפני שסיימת לעשות כל מה שנכון לעשות לכה"פ באותו יום... לב יודע מרת נפשו...

הנאום המדהים וחוצב הלהבות...

יש סיפור מתוק שחביב עלי... מעשה באיכר כפרי ופשוט שמדי שבת היה יושב יחד עם אשתו ושניהם יחד למדו פרקי אבות... שניהם למדו והתחזקו יחד... פעם אחת הוא מסביר... פעם אחת היא מסבירה...

אגיוואלדיג... מסכת אבות מלאה בכ"כ הרבה דברי מוסר והתעוררות... ישבו יחד והתעוררו והתחזקו... ואז שבת אחת הם הגיעו למשנה האחרונה של פרק ג'... קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, תקופות וגיטראות פרפראות לחכמה... פה הם נתקעו!! מה כתוב כאן? קנין...?? מה זה ה'קנין' הזה?? אולי הכוונה לקניין תעשה את התיבה... "גופי הלכות" מה זה גופי?? אולי הכוונה לגופנים- פונטיים... בקיצור: הצדיק'ל שלנו התחיל לעיין בפירושים... מקמט את המצח חזק חזק... מנסה להבין... ובסוף אחרי הרבה עמל ויגיעה פנה אותו כפרי לאשתו ואמר לו... תקשיב... עייתי פה בפירושים... לא לגמרי הבנתי. אבל מה שכן יצא לי זה **ש.ש.ש. שצריך להיות יהודים טובים!!** אוהו... יופי... בטח... הכל מובן... רבי חנניא עלן עקשיא אומר רצה וכו'...

הסיפור הזה הוא די מצחיק... אבל מצטער מאוד... אל תמהה לצחוק ולגחך על אותו איכר כפרי כי... לא נעים לומר... למען האמת אנחנו לא כ"כ רחוקים ממנו... **רוצה שאני אוכיח לך שאנחנו לא הרבה יותר טובים?**

יש לי מבחן פתע... אנחנו מתפללים שחרית... רגע אחד יש קדיש ואז אנחנו אומרים "יהא שמייה רבה מברך"... אחרי רגע אנחנו פתאום אומרים "ברוך ה' המבורך לעולם ועד"... ואז אח"כ בחזרת הש"ן אנחנו אומרים "קדוש קדוש קדוש"... סליחה קורא יקר: אתה יכול להגיד לי בשליפה מה ההבדל בין קדיש לקדושה וברכו?? אני רוצה שתסביר לי טיטטיש!! מה אמרת ב"יהא שמייה רבה"?? ומה אמרת ב"קדוש קדוש קדוש"?? ומה ההבדל בין שניהם לבין ברכו?? נכון שאתה לא יודע??

תהיה רגוע... גם אני לא!!! נו... אז מה זה כן?? אם אין באמת הבדל בין יהא שמייה רבה לבין- ברוך ה' המבורך... אז תכל'ס... מה אני ואתה מכוונים כשאנחנו אומרים גם את זה וגם את זה? לא נעים לענות... אנחנו מכוונים **ש.ש.ש. שצריך להיות יהודים טובים...**

לא נכון?? אני לא צודק?? אנחנו מכוונים שיהא שמייה רבה מברך כזה וברוך ה' המבורך כזה וקדוש קדוש קדוש... סלט כזה... האמת היא שאני לעצמי די התקשיתי להודות באמת הצולבת הזו... אז עשיתי את המבחן הזה לאשתי... שאלתי: מה את מכוונת ב"יהא שמייה רבה"?? היא ענתה לי בכנות: מה זה משנה... אני יודעת שזה משהו טוב... נו... אז מה את חושבת ב"ברוך ה' המבורך"?? שזה משהו עוד יותר טוב... אוהו... מצוין!! בשביל אשה זה מצוין!!! זה מספיק! (לא בניצניתי... אני מתכוין בציניות... כשאשה מתפללת היא בסה"כ רוצה שיהיה טוב ואין צורך לכוין ביותר מזה...)

עכשיו: בנינו... אתה מבין לבד שלמעשה ההבדל בין יהא שמייה רבה... לבין ברכו את ה' המבורך זה כמו הבדל בין זרעים מועד... וקדוש קדוש קדוש זה כבר נשים נזיקין... זה אמירות שונות לגמרי!! זה כותרת שונות לגמרי!! וזה רק דוגמא קטנה... **אתה רוצה דוגמא עוד יותר צינית??** אני רוצה עכשיו להעתיק לך רשימה ארוכה של אוסף תנאים ורוחנים שלא קשורים אחד לשני: בסדר?? קדימה: הבעות... שבלב... האבת ה'... הכנעה... קבלת עול מלכות שמים... מנהג... בטחוק... ענווה... תשובה... יחוד ה'... עול תורה... יראת שמים... ברכה... קדושה... צניעות... הלל... הודאה... עול מצוות... סייעתא דשמיא... אמת... טהרה... יראת חטא... התבטלות... התלהבות... משיח... שכינה... כסא הכבוד...

נו... עברת על כל הרשימה?? עד כאן הכל בסדר?? עכשיו בא תראה משהו מדהים!!! תראה איך אני לוקח את כל הרשימה הזו ועושה מזה סלט שלם... ואני בונה מזה נאום... אבל ממזה נאום... שפתיים ישק...

ששקט... אני מתחיל לדבר: רבותי: התכנסנו כעת לכבוד קבלת עול מצוות של הילד... יהודים יקרים: חובתנו לדעת שזה כל העניין של עבודה שבלב!! כשיהודי מקבל על עצמו ללכת עם האמת, והטהרה... אז הוא זוכה לקדושה לאמונה... והכל מתוך ענווה, וכמובן צניעות... ואיך אפשר שלא לדבר על ההלל וההודאה... שכשיש יראת חטא והתבטלות אז זוכים לשכינה הקדושה והכל מתוך התלהבות ואמונה ובטחון וזה מגיע עד כסא הכבוד וכך נזכה למשיח צדקנו בבנין בית המקדש...

אה... מה אתה אומר על הנאום שלי?? אתה צוחק?? תדע לך שאם הייתי עומד ומוסר את הנאום הזה בפאתוס באיזה אירוע רשמי... אתה הווייט יושב שם וחצי מקשיב... ולא היית קולט לרגע שלמעשה בלבתי את השכל מתחילה ועד סוף!!! למעשה לא אמרתי פה כלום...

כי... כי באמת באיזה מקום יש לנו איזה אוסף של אוצר מילים ביהדות וכל פעם אנחנו איכשהו יורים איזה מילה אחרת לחלל האויר... פעם זה קשור יותר... פעם זה קשור פחות... אבל לא נורא... במילא זה לא נ"פ... מה זה משנה יחוד או אמונה או דבקות או בטחון... העיקר זה משהו טוב... העיקר שבסוף צריך להיות יהודים טובים...

עד כאן ציניות!! וסליחה... כי אני באופן אישי לא אוהב ציניות??

תכל'ס... כלפי מה הדברים אמורים?? יש משהו כזה שנקרא תורת הנסתר!!! וההתייחסות שלנו לתורת הנסתר מתחלקת לשני סוגים: יש כאלו שחונכו מהבית על חיבור מסוים לתורת הנסתר... אז זה מה שהם קיבלו מהבית... לעומת זאת מי שלא קיבל את זה מהבית... כמוני כמון... שגדלנו על התפיסה שאין לנו עסק בנסתרות... מבחינתנו פנימיות התורה ותורת הנסתר זה קופסא כזו שאם נרצה יום אחד... ננשום את הנשימה העמוקה וניכנס לנושא!! ואם לא אז הכל בסדר... תורת הנסתר תמשיך להישאר בתוך המגירה ונוכל להסתדר בלעדיה... אז זהו שלא!!! ומותר לנו לדעת את זה...

ש... שמה?? שכמו שאותו כפרי... אם הוא חושב ש"קנין ופתחי נדה הן גופי הלכות" הכוונה היא שצריך להיות יהודים טובים... אז מבחינתנו הוא לא יודע קרא וכתוב... אז זהו!! שמי שלא יודע פשוט פשוט מה אני אומר ב"יהא שמייה רבה", ומה ההבדל בין 'קדוש קדוש' לבין 'ברוך כבוד ה' ממקומו', אז גם אנחנו מבחינה מסוימת לא יודעים קרא וכתוב...

וממילא יום אחד אנחנו אמורים להגיע איכשהו בטעות לפנימיות התורה!!! אני מדגיש: **בטעות!!** למה בטעות?? כי מה אעשה... רציתי להבין אחת ולתמיד מה זה "ברוך!! אתה!! ה'!! אלוקינו! מלך העולם!! בשביל להבין טוב מה זה ברכה... בשביל זה אתה מוכרח איכשהו להתחבר עם הפנימיות שעליה מדבר רבינו נפש החיים בשער ב'...

ואכן באמת... במאות שנים האחרונות ירדו לעולם שני סוגי 'ממירם' לפנימיות התורה... קוראים

המכנה המשותף בין שניהם... שגם מי שלומד חסידות וגם מי שמתעסק במחשבה... זה לא אומר שהוא מקובל שלומד בישיבת המקובלים והולך בבגדי לבן בשבת... רק מה כן?? מדובר בעובד ה' אז למדן שכמו שואב למסוגל לטייח תוס' כך הוא לא מסוגל לטייח את העבודה הפנימית שלו ואם יש יהוד ה' ואמונה ובטחון ודבקות... אני לא מסוגל להמשיך לחיות עם הלכות וההזנה הזו... אני רוצה להבין... להגיד כל דבר!!! וכאן מגיעים ספרי החסידות או ספרי המחשבה כדי להסביר לאותו עובד ה' מה הוא עושה... וזה בלי להיכנס לתורת הנסתר בצורה רשמית...

צריך לדעת שגם לפני אלף שנה שעדיין לא התגלה ספר הזהרה וכ"ש שלא התגלתה תורת האר"י... גם אז היה פנימיות התורה!! למה?? כי מה נעשה שאם שמת לב... כששם ה' מוזכר בתורה... פעם מוזכר שם אדנות ופעם הו"ה... פעם אלוקים ופעם קל ה', פעם צבקות ופעם שקי... והאם פעם הפריע לנו מה ההבדל? למה כאן כתוב שם כזה וכאן שם כזה?? זה כבר לא חכמת הקבלה!! זה להבין פשוט בתורה!! ממילא כל מי שבאמת רצה להבין ולהשכיל בתורה ובעבודת ה'... היה מוכרח להגיע איכשהו לרובדים פנימיים שיתנו לו מענה ומפה בעבודת ה'...

כך שפנימיות התורה או לחילופין התעסקות במחשבה וחסידות זה לא משהו שנמצא במגירה ואתה תחליט לפי העניין האם לפתוח את המגירה הזו או לא. **לא!! לא!! לא!!**

ההגדרה היא קצת שונה!!

פנימיות התורה ומחשבה וחסידות זה משהו שבאמת כעת עומד מהצד ולא מפריע... לא מנסה לדחוף את עצמו בכח... (ולכן בדרך כלל ההמלצה לא ללמוד את זה בשיטה...) וכל זמן שאתה עדיין שטחי ולא מפריע לך שאתה לא מבין עניין תמשיך ככה... אין עניין לדחוף לך מושגים בכח!! כל זמן שאצלך פסוד"ז וברכות ק"ש ואשרי ובא לציין את מקשה אחת של אוסף משפטים 'מרגשים' וטוב לך עם זה... אתה מכוין עם זה... אז יופי... הכל טוב... לא אמרו כלום... המשך כך... אבל!!! ברגע שתתעורר מעצמך לכל מיני שאלות... נניח יום אחד אמרת 'ויברך דוד' כמו בכל יום ואז כשהגעת ל'ך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד וכו'... ופתאום זה התחיל להפריע לך... מה?? מה רוצה דוד המלך להגיד בכל המשפט הארוך הזה?? מה זה כל האוסף מילים האלו?? אם יש לך כזו שאלה... בא... בא אלי... אני אסביר לך את זה בטוב טעם: תקשיב... לך ה' הגדולה והגבורה... בטח!! למי שייך הגדולה והגבורה... נו... למי?? לחי העולמים... נו... הלאה... והתפארת והנצח וההוד... נו... מה חשבת... למי שייך כל הפאר והנצחיות וההוד והממלכה?? בטח... זה שייך לה'... אז הנה... זה הפירוש!!! אה... טוב לך?? קבלת את ההסבר? הניח את דעתך?? מצוין... אם ההסבר כזה מיישב את דעתך... אתה יכול להמשיך הלאה והכל בסדר... אבל!!! אם אתה תעשה פרצוף מאוכזב... ותגיד לי: מצטער... לא ענית לי על השאלה... אני עדיין לא מבין מה זה לך ה' הגדולה והגבורה וגו'... אז אני אחייך חיוך גדול ואגיד לך: ברוך הבא... זכותך כעת לעמוד כמו הילד החכם ולשאל מה העדות החוקים והמשפטים והגדולה והגבורה והתפארת והנצח?? תלך כעת למשיב של הישיבה שיש לו השגה במחשבה. ותנדנד לו וסיביר לך... ואם הוא יתחמק תגיד לו שזכותך המלאה להבין פסוק מפורש שאתה אומר כל יום בפסוד"ז. מתי זכותך להבין?? כשזה מפריע לך! כשאתה לא מוכן לטייח... כל זמן שזה לא מפריע לך... אז אז מה אתה רוצה?? מה אתה מנסה להיות סנוב וללמוד ספרי מחשבה... כאילו שאתה מבין משהו...??

ספרי חסידות ומחשבה נועדו למי שחסר לו משהו!!! והספרים האלו נותנים לו מענה... אתן לך דוגמא: לא נעים לי להודות... בשלב מסוים ה'קדיש' נהיה לי נדוש ומשעמם... תבין אותי... בתפילה שחרית אחת יש לנו עשרה קדישים!!! ואני היפראקטיבי... מילא להגיד פעם בשנה ז' פעמים למנצח לבני קורח בסדר... אבל כל יום עשר פעמים לענות אמן ויהא שמייה רבה בקדיש... כמה אפשר? הלכתי למישהו והוא התחיל להסביר לי את המבנה של התפילה... ופתאום קלטתי שיש פה מבנה! ופתאום קלטתי שאין קדיש אחד שחוזר על עצמו... כל קדיש ממוקם בהיכל אחר והוא ממשיך שפע על מה שתחתיו או מעליו... (תלוי איפה)

פתאום נהיה לי גישמאק!!! הכל מקבל מימד אחר... ואז קלטתי שאם עד היום הייתי עסוק בלקבל ע"ע עוד חיזוק ועוד קבלה להגיע בזמן לתפילה ולא לצאת לפני הסוף... פתאום קלטתי... שההלו... עד היום היה לי פשוט משעמם!! במקום להתעסק באכיפה ובקנסות... אולי תנסה ליצוק תוכן בתפילה... הנה לך דוגמא ש-פנימיות מילאה לי כאן איזהו חלל!!! איזה חוסר עניין שלפתע רואים אותו באור אחר...

בקיצור: עובד ה' אמיתי יום אחד לצורך פנימיות התורה ברמה מסוימת... ואחרי שהאמר הזה נכתב (לא כ"כ ברור לי למה) אז למאמר הזה יש אולי תועלת והוא צריך להיכתב... כי ישנם למינים ועובדי ה' שממזמן חסר להם משהו... ממזמן יש להם צורך להבין כל מיני דברים אבל יש להם מין הסתייגות מלגשת אל הקודש!! סוג של סטטוס קוו שאין לנו עסק בנסתרות!! לא!! יש לך טעות!! מי שרוצה להבין עניין... הרי תורה היא וללמוד אני צריך... כל זמן שדרישת ההבנה מגיע מצידך... ש-לך חסר משהו!! אתה רוצה להבין עניין... שאתה שואל מה העדות והחוקים והמשפטים... האבא שבשמים מוכן לענות לך כהלכות הפסח עד גמירא... נא לא להדחיק!! לא להשאיר פינות חלולות ושטחים מוזנחים... לא להשאיר פינות חסרות עומק ופנימיות... לא יתכן שלמדן שהתרגל להעמיק ולהבין מה שהוא עושה... ברגע שהוא מגיע לעבודת ה' הכל אצלו נהיה בעלבתית לגמרי... תפתח את הראשו!! תפתח את הלב... ואל תוותר... ותפלל לה' שיפתח לפניך שערי אורה ושערי זוהר תורה שערי זוהר חכמה שערי זוהר בינה שערי זוהר דעת...

ואם מקודם אותו כפרי הבין ש"צריך להיות יהודים טובים"... גם אנחנו נוכל לסכם ביסוד אחד כללי. שאם נתעסק כן לחפש כותרת אחת שמאחדת את כל אוסף המושגים של היהדות... הרי בסופו של דבר כל תורת הפנימיות חותרת ליעד אחד... הלא הוא: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד... ואיך?? איך זיל גמור... פעם מזוית של יראה... פעם באהבה... דבקות... יחוד ה'... תורה... אמונה... בטחון... הכל בסוף יחוד ה'. הכל בסוף חותל ל"וידעת היום"!!! שנהיה כולנו "יודעי שמך" ולא רק "לומדי תורתך לשמה".

אז הייתם קדושים - יהיה קדוש, ויעבור בכל הנסינות. עוד יאמר בזה מה שביאר הרמ"ק מרדכי ז"ע (עין קדישין השלם, פר' קדושים) את דברי המדרש (ויק"ד טו), 'כול כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם' שבאו חז"ל להורות לנו את הדרך על ידה נוכל להתקדש, וכך אמרו יחזקאל (בניחוח) כלומר, כיצד יהיה הדרך להיות קדוש כמוני, **תלמוד לומר, כי קדוש אני**, שילמד אדם את עצמו לומר בכל עת כי קדוש אני, עלי להתאים הנהגתי למדרגת הקדושה, (ס'פאסט נישט - לא מתאים) עד שלבסוף אכן יזכה להיות קדוש. ודע, כי מלבד ש'רוב גופי תורה' וכל מצבו ומעמדו של האדם תלויים ב'סוד' הקדושה, וכדוגמת הבניין שחזקו הוא כפי חזק יסודותיו, **הרי עם כל העולמות העליונים תלויים ועומדים באופן הנהגת האדם במידה זו**. ואלוהי מאמר נורא של הרה"ק הרבי רבי בונם ז"ע (תורת שמחה, והוא ח"ג מספר שמחת ישראל, אות פט) המבאר את הכתוב 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם', דהנה בתורה כתיב **'קדשים תהיו חסר ואו'**, ואילו **'כי קדוש אני נכתב מלא ואו'**. ומבאר בהקדמו את מה שאמרו בשם הרה"ק המגיד הגדול ממעוזיטש ז"ע על דברי רש"י 'כי קדוש אני ה' אלוהיכם - קדושתו למעלה מקדושתכם, וכה אמר ה' המגיד: קדושתו למעלה, קדושתו של הקב"ה למעלה בגבהי מרומים, באה בכיכול מקדושתכם, מקדושתם של בניו עם בני ישראל, שעל ידי שיהודי מתקדש

הרי הוא גורם בכיכול להקב"ה שיתקדש לעילא ולעילא. ובהו יבואר 'קדושים תהיו', דמתחילה הקדושה בכיכול 'חסרה', ורק אחר שנתקדש בקדושה של מעלה יהיה 'כי קדוש אני', מלא ואו', וכיכול לתמלא הקדושה בשלימות. וכבר פירש הבעש"ט הג' (הואא תולדות יעקב יוסף עקב) בלשון חז"ל (אבות ב א) 'דע מה למעלה במת' - **שכל הנהגה 'למעלה' היא 'ממך'**, כפי הנהגתך בהאי עולמא... שמע נא לדברי הגה"ק מרן ר' חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפש החיים' שער א' פ"ד, 'רוח חיים' אבות פ"ה) **שמחשבתו של אדם מישראל בעולם הזה מכריעה ומשפיעה על העולמות העליונים, הן לטב הן לרע, ואיש שראה הפונם במחשבתו היו פונם למעלה בעולמות יתר מאלו שעשו טיטוס ונבוכדנצר בקדוש הקדשים**, (!!!) כי הם לא פגמו מאומה למעלה, עד שהוצרכו להתפלל ולבקש 'יודע כמביא למעלה' (תהילים ע"ה) - שכביכול לא נודעו מעשיהם למעלה, לא כן בנוגע למעשי בני ישראל, כגודל חזקו כוחו לטוב כן גדול הזיקו ח"ו, **ומאידך כשעש בתשובה מתקן ומחזיר שפעת אורם של כל העולמות העליונים עד לאין חקר**, יעו"ש.

ולמהחיש את הדבר באופן נורא - אמר הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, הבה נצייר לעצמנו, אילו היינו שומעים קול המרזי, שמעו נא - טיטוס הרשע עומד להיכנס עכשיו לבית קדשי הקדשים ולחלל את הקודש באופן הנבזה ביותר ר' יוחנן הסנדלר], מקום זה נמצא בערך כ-10 דקות של עליה קשה מחלקו העליון של המושב (הכביש של 'שיזפון') וכ-20 דקות של עליה קשה מחלקו התחתון של היישוב [אזור המכולת]. כחודשיים לפני שבת פרשת ראה תשע"ח (ר"ה אלול) נסעתו למירון כדי לשכור לשבת פר' 'ראה' דירה קרובה ככל האפשר למתחם בו ישהה הרה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א, דהיינו בחלק העליון, שם הדירות יותר חדשות, ובפרט שזה מרחק הליכה יותר קצר, כיון שצריך ללכת דרך זו כמה וכמה פעמים בשבת, והעליה הינה קשה, ובפרט שזה כמה פעמים בשבת אחת. התחלתי לדפוק אצל בעלי הצימרים ואצל רובם היה כבר תפוס, ואצל מיעוטם שהיה פנוי הם הסכימו להשכיר בתנאי שאני ישכור דווקא ל-3 יודעים רצופים, ודבר זה לא התאפשר לי כלל, חזרתי הביתה הידועתני שכנראה לצערי לא

יעזור השי"ת שנזכה להיטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה, ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות...

מעשה מיוחד לכבוד שבת שלפני הילולת הרשב"י זיע"א.

בה אני רחוק מעשה מחוק באמונה ובטחון
"בר יוחאי - מושב טוב ישבת"
בידי הוה עונדא, בראיית השגחה פרטית בחוש ב'אתרא קדישא - מירון, וכה היה המעשה: דרכו של הרה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א לשבות בצוותא באתרא קדישא מירון יחד עם בני החבורות מארץ הקודש, ובדרך כלל שוכרים את מתחם ישיבת 'בני עקיבא', הנמצא ב**מושב למעלה** מעל 'ציון המצוינת' [לדי מתחם ההדלקה של חסידי 'באיאן', באזור הקבר של

נוכל השנה לנסוע לשבת עם ר' מייך. ביום רביעי פרשת 'ראה' החלטתי שכדאי לנסות שוב, הרמתי כמה טלפונים והיה תפוס, אחרי כמה טלפונים אמר לי מישהו שאצלו יש מקום, אבל החיסרון היה שהוא ב**מושב למטה**, אחרי המכולת, 'תפסת מונע תפסת', וסגרתי איתו. ביום חמישי התקשרתי לאחראי על השבת במירון, כדי לוודא שאני לא נוסע לחינם, ושאלתי אותו היכן תתקיים השבת השנה, לתדהמה הוא ענה לי "באלופת 'בני עקיבא' שבמושב למטה!!!" שזה מרחק הליכה של כדקה וחצי מהדירה שהשגתי זה עתה! חודשיים שאני מנסה להשיג דירה למעלה כדי שאהיה קרוב, והקב"ה סידר לי עוד הרבה לפני זה, הכי קרוב שיש. וכבר כתב המשנ"ב בסיומן א': "טוב לומר פרשת המן בכל יום להורות שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה".

דברים נשגבים כמעלת הקובע מקום לתפילתו
כיון שבשבעות האחרונים עסקנו במדור זה בעניין, 'כבוד התפילה' ו'הקובע מקום לתפילתו', ששניהם מטעם כבוד ה' כמו שהובא ב'בית יוסף' בשם 'רבינו יונה' - התקשר אלי אברך חשוב, וביקש לצייין לדברי ה'פסקי תשובות' (סימן ז) המביא דברים נשגבים כמעלת ה'קובע מקום לתפילתו'. לשון ה'שולחן ערוך' (סימן ז' סעי' י"ט) "יקבע מקום לתפלתו, שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל, אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע. כתב ה'פסקי תשובות' (ע' שם שמביא לכל דבר מקור, כדרכו) אמנם יכול לקבוע ביהכ"נ מסויים או מקום מסויים בביהכ"נ לימות החורף ומקום מסויים לימות הקיץ, ולא זו בלבד אלא יכול לקבוע מקום מסויים לתפילה לימות החול ומקום מסויים לשבתות או לימים טובים, וגם בימות החול יכול לקבוע מקום תפילה מסוים לכל אחת משלושת התפילות שבכל יום. ויש לזכור שגם אם מחמת אונס מתפלל בביתו, יקבע לו מקום מיוחד ששם מתפלל, אף שהדבר קורה לעיתים רחוקות. וגדול שכרו של הקובע מקום לתפלתו וכדאיאת בגמ' (ברכות ו:) שנקרא חסיד ועניו מתלמידיו של אברהם אבינו שקבע מקום לתפילתו כדכתיב וישכם אברהם וכו' אל המקום אשר עמד שם. ובטעם הדבר של 'קביעת מקום לתפילה', כתב השו"ע (בסי' צ"ח סעי' ד) **השתפילה דומה לקרבן שכל אחד קבוע מקומו ולשחיטתו ומתן דמו, והמקום הוא שאדם מתפלל שם קונה קדושה וכשמתפלל באותו מקום שוב קדושת המקום מסייעת לו שתקובל תפלתו, ורושם הקדושה תופסת מקומה ונשארת שם לעולם**. [דגל מחנה אפרים פ' וישב (ד"ה וישב יעקב), ובספר הגן (דרך משה ליום תשיעי, הוזכר בליקוטי מהרי"ח סדר הנהגת התפלה) 'צריך לברור לו מקום אחד להתפלל שם תמיד ולא היום במקום זה ולמחר במקום אחר, ובכתבי האר"י ז"ל הביא משל נאה למלך שרצה ללכוד חומת העיר וכו' לוקח קנה שריפה ויורה כמה פעמים במקום אחד עד שתיקב החומה, אבל אם טיפש ויורה פעם כאן ופעם כן החומה נשארת שלימה, כן מיי שחרב ביהמ"ק נעשה הפסק חומת ברזל ביניו לאבינו שבשמים, והתפלה כקנה שריפה' וכו'. ומכל הלין נלמד ע"כ על חשיבות התפלה במקום שהתפללו בו ובמקום שהתפללו באותו (בדמיון בחז"ל ריש פ' ויצא לענין תפלת יעקב אבינו בהר המוריה). אמנם בחיי אבינו אסור ליטב על מקום אביו הקבוע בביהמ"ד אפילו אינו שם (כדאי' בשו"ע י"ד סי' ר"מ סעי' ב' וערוה"ש שם סעי' ט' וכן איש חי' פ' שופטים שנה ב', וע"ע שו"ת רבנות אפרים ח"ב סי' מ"ח), ואף לאחר פטירתם אין אדם יכול לתבוע מקום אביו בביהמ"ד מדין ירושה - כה"ח ס"ק קכ"א בשם ספר חסידים ועו"פ עיין שם].

הצל מאחרי לפרוש מן השבת'
הנה ידוע ומפורסם בכל תפוצות ישראל סגולת קבלת שבת מוקדמת. אבל... נראה שיש מקום לחזק - לאחר את יציאת שבת, כדי שח"ו לא יהיה הדבר כמשאוי. ומסתבר שיש יותר עניין וסגולה בקבלת שבת מוקדמת שאז ניכר שמוסיף מן החול על הקודש, אבל ודאי וברואי שיש סגולה גדולה מאד וכבוד השבת להוסיף על השבת ביציאתה. ובפרט אנשים שלא מצליחים לקבל שבת מוקדם, כדאי מאד להוסיף על השבת ביציאתה. וכמו שכתב השו"ע (סימן רצג) "מאחרין תפלת ערבית, כדי להוסיף מחול על הקודש". וכתב ע"ז 'המשנה ברורה': "היינו אין דמן הדין סגי במה שיתעכב מלעשות מלאכה עד הזמן המבואר בס"ב מ"מ לכתחלה ראוי ונכון וכן מנהג כל ישראל לאחר את התפלה כדי שיתוסף יותר מחול על הקודש. והנהגה לומר קודם מעריב המזמור אליהם יחננו [תהלים טו] ועוד מזמורים נכזר בסידורים". פגע התארח החפץ חיים' זצוק"ל ב'ירוש' וכשהגיע זמן מוצש"ק אמרו האנשים לחפץ חיים' שכבר יצא שבת, ואפשר להדליק נר. נאנח וחרפץ חיים' ואמר, 'איך לא תחוסו על זקניכם וקוביכם, הנמצאים בגיהנום, ונהנים מכל רגע שהגיהנום שובת'... (השבת במחצית הח"ה). כעין זה מסופר על מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, שהאריך פעם בשיעורו במוצ"ש, נענה אחד המשתתפים ואמר, 'הרשעים בגיהנום הרוויחו היום', נתרכזם פניו של מרן זיע"א ואמר 'יש הרבה שינא יידן [היודים טובים] בגיהנום, לא רק הרשעים... והוסיף: כל אחד לא יהיה בגיהנום בזמן שמר שבת, אז למה אנשים ממהרים להוציא את השבת, כי כל אחד בטוח שהוא עצמו לא יהיה בגיהנום...

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

דף כו

למצב של עמידה בנסיון ועמדה בו. וזהו גופא זכותה כדברי רבי אליהו לפיאן, דהעמידה בנסיון מגלה התגברות חדשה על היצר. ועוד יש לעיין בזה הרבה.

דף כז

רמ"ח אברים אצל אשה

כשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין אותו (את הבועל). התוס' מביאים בשם הירושלמי שהגימטריא של 'המאררים' היא תצ"ו, כנגד רמ"ח אברי האיש ורמ"ח אברי האשה יחד, שנלקים ע"י המים הללו.

הבן אריה מקשה על הירושלמי שבכורות (מה, א) מבואר שבדקו את אברי האשה ומצאו שיש לה יותר מרמ"ח, דהיינו רנ"ב. (ויש עוד איבר שנעלם אחרי מיתתה).

ויש לציין שבמקומות אחדים יש יחס למנין השונה של אברי האשה. כגון בדברי האליה רבה (רסג, ב) לענין שעושים בשבת נר כרוך וכפול, דפעמיים 'נר' עולה חמש מאות, כנגד אברי האיש והאשה (שאברה יתרים על של איש בארבעה).

ובבני יששכר (אדר מאמר ב דרוש ג) כתב דאברי האיש והאשה יחד עם אותו אבר שנעלם בשעת מיתת האשה, עולה 501, בגימט' "אשר" "ראש". וזו תיבת "ישראל" - לי ראש.

ומצינו במקומות אחרים, שלא מזכירים את המנין השונה באשה. כגון מה שמקפידים שיהיו בקריאת שמע רמ"ח אברים. ולא נזכר שאשה הקוראת את

שמע צריכה לדאוג למנין שונה. (ודנו בזה האם תוסיף א"ל מלך נאמן).

ובנוסח מי שברך לחולה, כתב ב'שער הכולל' (ברכת המלך אות ד) שלנקיבה לא יאמר "רמח אבריה", אלא "בכל רמח אבריה" שמשמע שיש לה עוד אברים.

ובעומק הדברים נראה, וכן מבואר במנחת אלעזר (ח"ב סי' כח) ובשבט הלוי (ח"ח סי' רנא, ח), שהנה רמ"ח אברים ושס"ה גידים אינו מספר בעלמא, אלא כך הוא צורת אדם השלם, והוא כנגד הצורה העליונה. הקב"ה מתגלה כאן בצורת אדם, כפי שנאמר ביחזקאל שהנביא ראה את הקב"ה בצורת אדם. וכן בתורה עצמה כשמדברים כלפי מעלה, מדברים כפי אברי האדם.

יש תרי"ג מצוות כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ואין זה רק באברי האדם תתאה, אלא הוא בוקע ועולה מצורת אדם העליון.

מה שיש באשה תוספת של כמה אברים, הוא ענין פרטי, ואינו תוספת בעיקר צורת האדם.

וגם על דרך הפשט, יש לדעת שאותם אברים נוספים שבאשה

ונקתה ונזרעה זרע

מבואר בסוגיין שאם המים בדקוה שלא זינתה, מקבלת שכר משמיים "ונזרעה זרע".

ושאל רבי אליהו לפיאן זצ"ל (לב אליהו בשביבי לב על פרשת נשא) שהרי אשה זו נסתרה באיסור לאחר קינוי, והכיצד מקבלת שכר. וביאר, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, והגם שנסתרה, סוף סוף שמרה על עצמה מלהיטמא בפועל באותה סתירה, והתגברה על יצרה, על כך מקבלת שכר.

והנה בגמ' יומא דף פ"ו איתא "היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה כגון שבאת לידו דבר עבירה וניצל ממנה, מחוי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום". וכן פסק הרמב"ם בהל' תשובה.

בספר החסידי הקדום "רב ייבי" (תהלים לו, ג) מביא בשם הבעש"ט שביאור הגמרא הוא שהבעל תשובה צריך להביא עצמו לידי נסיון ולעמוד בו. ורבי צדוק הכהן (תקנת השבין אות ט) תמה מאד איך יתכן שיביא עצמו לידי נסיון וכתב שלא ניתן ליאמר כלל. אך כפי שמציין רבי צדוק, כן מבואר כבר בכלי יקר (במדבר יט, כא). וכן מובא בעקידת יצחק (שער צו) שצוטט בשל"ה. ומבאר בכך את הנאמר (ברכות לד, ב) "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד", כלומר שהצדיק אסור לו להכנס לנסיון, ולבעל תשובה מותר כדי שבכך תהיה תשובתו שלימה.

ובאופן מחודש עוד יותר ממשיך רב ייבי: "והקשו במתיבתא דרקיע, הלא כשהלך לעבור עם אותה אשה עבירה, הלך בחציפות ושחק עם האשה עד שבא לידי עבירה, ועכשיו כשבא לעשות תשובה והולך לאותו מקום שהאשה שם, הולך בכפיפות ראש בצניעות כדי למאוס ולשנוא את העבירה, א"כ אינו תשובה גמורה שאינו דומה לעשיית העבירה. ותירצו במתיבתא דרקיע, שבאמת הותרה לבעל תשובה פעם שנית לילך בחציפות ולשחוק עם האשה שעבר עמה פעם ראשון, ומ"מ יכוף יצרו הרע למאוס ולשנוא את העבירה שלא יעבור, וזהו תשובה שלימה".

[וכמובן שאין שום היתר לעשות כן למעשה, ולא הבאנו את הדברים אלא משום שמצאנום בכמה ספרים כנ"ל, אך פשיטא שאינו למעשה.]

ומ"מ הקושייה של רבי צדוק קשה מאד, וכי איך שייך לומר שאדם יכול להכניס עצמו לידי נסיון? ויש ליישב את כוונת המפרשים הנ"ל שודאי ח"ו שאדם יביא את עצמו לידי נסיון בכוונה תחילה, אבל אדם שיצרו התגבר עליו והביא אותו לידי נסיון, שכמעט עמד לעשות אותה עבירה שוב, אבל אז עצר את עצמו, הרי זכה להיות בעל תשובה גמור, שכן עמד בניסיון באותה אשה וכו'.

ואם כנים הדברים י"ל דזהו מה שקורה לסוטה שנסתרה - שהגיעה

ובמגן אבות לרשב"ץ (עמ"ס אבות פ"ג מ"ח, והחיד"א ציין את דבריו) כתב בתוך דבריו שיש שלשה פירושים אפשריים למילה ברבי: א) גדול הדור. ב) בן רבי. ג) שם חכם.

וכן בספר קיצור כללי התלמוד שסביב לחיבור מבוא התלמוד (נדפס בגמ' שלנו סוף מסכת ברכות), מזכיר שלוש אפשרויות אלה.

ושניהם מסיקים שתלוי בפשט העניין מה כוונת מילה זו. וכאן בגמ' ביאר רש"י שהכוונה היא לגדול הדור.

דף ל

כיצד אמרו שירה

בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה וכו'... והובאו ג' שיטות.

לר' עקיבא כולם שמעו משה את השירה, וענו אחריו ראשי פרקים.

לר' אליעזר חזרו אחרי משה כל מה שאמר, כקטן המקריא את הגדול.

לר' נחמיה כולם אמרו יחד, ומשה רק התחיל ופתח.

מהר"ל (גבורות ה' פרק מז) מבאר ששירה נובעת מחיבור עם הקב"ה. וכמה שאדם יותר מחובר להקב"ה, כך יותר שייך לשירה. והביאור כמו שדיברנו בעבר, ששירה היא מלשון 'עיגול', (כל בעלי השיר יוצאים בשיר) דהיינו שלימות, כאשר הכל מתאגד ומתחבר יחד למקשה אחת של גילוי הקב"ה, במצב כזה בוקעת השירה ועולה.

אומר המהר"ל: משה רבינו הוא האדם שהתחבר להקב"ה במידה הגבוהה ביותר, ועל כן שייך לשירה בשלימות. לעומת זאת, עם ישראל הוא במדרגה פחותה מכך. לפי ר"ע השירה האמיתית והשלימה היא של משה רבינו, וכלל ישראל יכול רק להשיב בראשי פרקים. לפי ר"א השירה הזאת שייכת יותר למדרגת כלל ישראל, אך הוא נזקק לשמוע הכל מפי משה. לפי ר' נחמיה די בכך שמה רבינו יתן את האות, ואז כלל ישראל בעצמו יכול לפצוח בשירה.

ואאמו"ר שליט"א בהערותיו למהר"ל מבאר שהמחלוקת היא מה היתה דרגת השירה על הים. לר' עקיבא היתה שירה הגבוהה ביותר, בדרגת משה. לר"א היתה בדרגה אמצעית. ולר' נחמיה היתה בדרגה פחותה, שהיא מדרגת עם ישראל באותה שעה.

השם משמואל (פרשת בהעלותך תרע"ד) מביא תוספת דברים: לכולי עלמא צריכים את משה, והיינו שענין השירה הוא שהגוף והנשמה מתחברים יחד למקשה אחת. ככל שהגוף יכול להתחבר לנשמה בצורה חזקה, כך דרגת השירה עולה. אצל משה הגוף מזוכך ולכן שייך לשירה באופן הנעלה ביותר. על כן כולי עלמא מודו שמה רבינו צריך להיות מעורב באיזה אופן בשירה.

ונוסיף עוד נדבך הקשור לעניין:

במכילתא פרשת יתרו (פרשה ד, ח) איתא לגבי עשרת הדברות, בביאור מה שנאמר שם "לאמור". רבי ישמעאל לומד שעל כל עשה אמרו 'הן' ועל כל לאו אמרו 'לאו'. ולפי ר"ע אמרו על כל

אינם מטמאים במת, כפי שמציין ב'בן אריה' דלעיל. והמעין בגמ' בבכורות יראה שהאברים הנוספים אינם משמשים את האשה אלא את הוולד. נמצא שהם ענין נוסף ולא מעיקר צורתה. (ושמעתי מאחי הגרמ"י עוד, דבמיוחד אצל סוטה שפגמה באברי ההולדה אצלה אברים אלה אינם נחשבים לכלום ודפח"ח).

ומובן איפה, מדוע מתייחסים לאשה ברמ"ח אברים, כי זה עיקר צורתה, וכן הוא החלק שמקביל לצורה העליונה.

דף כח

אין האיש מנוקה מעוון

אם הבעל אינו מנוקה מעוון, אין המים בודקין את אשתו.

המל"מ (פ"ב מסוטה) מאריך בסוגיא זו, ובאחת מהערותיו דן כשהבעל עשה תשובה, האם חשיב מנוקה מעוון. וכן בספר חיים שאל (ח"ב סי' ג) להחיד"א מסיק שתשובה מועילה, ומנמק: איבעית אימא קרא - שהרי הפסוק אומר וניקה האיש מעוון, לשון עתיד (שלא כתוב 'ולא היה לאיש עון'), שיניקה עצמו מהעוון ע"י תשובה. ואף שאין אנו דורשים מעצמנו את הפסוקים, אין זו דרשה אלא פשט הפסוקים.

איבעית אימא סברא - שיודעים אנו שתשובה מנקה את האדם לגמרי. ובפרט למש"כ המל"מ שאם היתה בעילה בשוגג המים בודקין אותה, ובודאי שתשובה עדיפה מעבירה בשוגג. (והוסיף שם עוד ראי' מהגמ' ביבמות עיי"ש).

אולם מסייג החיד"א שכל זה כלפי שמיא, אבל ב"ד של מטה לא יתחשבו בכך, ולא יסמכו על התשובה שעשה אותו אדם, אלא יימנעו מלהשקות את האשה. ויסוד לכך, מעצם הדבר שכל מי שעשה עבירה שעונשה בידי אדם, אין מועילה תשובה, ומשום שאין לדיין אלא מה שענינו רואות ואין אפשרות לדעת שהיתה תשובתו שלימה, שעיקרה בלב, ועל כן אין הדיינים מתחשבים בתשובתו.

דף כט

בריבי

אמר ר' יוחנן טעם בריבי איני יודע. והכוונה לר' יוסי. ופירש רש"י ביטוי זה: חכם וגדול הדור. וכן כתוב ברש"י ורשב"ם במקומות נוספים.

החיד"א ב'שם הגדולים' (מערכת גדולים אות ב קו"א) מביא שיש שפירשו ש'בריבי' הוא קיצור של 'בן רבי'.

ואיתא בגמ' בערכין (טז, ב) אמר ר' יוחנן בן נורי כמה פעמים לקה עקיבא בן יוסף על די, שהייתי קובל לפני ר"ג ברבי. מי הוא ר"ג ברבי? מביא החיד"א שיש מפרשים שהוא בנו של רבי - רבינו הקדוש. אך מאריך החיד"א שלא יתכן הדבר, שכן רבי היה מאוחר לתקופתו של ר"ע בשנים רבות. ובהכרח שהביטוי "ר"ג ברבי" הוא תואר כבוד.

מיראה מקבל את השכר בעתיד "מה רב טובך אשר צפנת", השכר שמור וצפון לעתיד. אבל העובד מאהבה, מקבל את חסד ה', ושמוח בו, כבר בעוה"ז.

והדברים עולים בקנה אחד עם מה שהבאנו בשם המהר"ל בחילוק בין העובד מיראה לאהבה. שהעובד מיראה שייך רק לעולם הזה, ושכרו מחכה לו לעת"ל. אבל העובד מאהבה שייך לב' העולמות יחד, והוא חי בעולם הזה יחד עם עולם הבא, וכבר כעת בעולם הזה יש לו שייכות לשכר של לעתיד לבוא. ונפלא.

דף לב

תפילה בכל לשון

אלו נאמרין בכל לשון, פרשת סוטה... ותפילה.

מובא בתשובות הרמב"ם (סי' רנד) ששאלוהו כיצד ניתן להתפלל בכל לשון, הרי מצינו דיוקים בלשונות ששייכים רק בלשון הקודש, כמו "אהבה רבה" או "אהבת עולם", וכן "אמת ויציב" מול "אמת ואמונה". ובכלל, הרי אסור לשנות ממטבע שטבעו חכמים.

והשיב הרמב"ם דמה שהותר להתפלל בכל לשון, מדובר שמתרגם מילולית את כל המילים, באופן מדויק.

בספר חסידים (סי' תקפח) מובא שעיקר התפילה הוא כוונת הלב, ולכן עדיף להתפלל בלשון שהוא מבין. והובא במגן אברהם.

אולם כתבו האחרונים שיש מעלה בתפילה בלשון הקודש. ויסוד הענין, כפי שהובא בפנ"י (ברכות כח, ב) וחיד"א (שו"ת חיים שאל ח"ב סי' יא), שכאשר חז"ל תיקנו את התפילה, בכל מילה טמנו ענינים גדולים וכוונות נסתרות העולות עד לרקיעים העליונים. והביאו מה שאמרו בגמ' (ברכות כח, ב) שכשבאו לתקן ברכת המינים ביקשו משמואל הקטן שיעשה זאת. ולמה לא יכלו לבקש מכל אחד. אלא שצריכים דקדוק והבנה עצומה במספר המילים ובקישוריהם העליונים, ולזה צריכים רוח הקודש.

בנפש החיים (שער ב סופ"ג) כתב שאמנם כל תפילה עושה תיקונים גדולים. וכמו שכתב בזוהר שכל תפילה עושה תיקון מיוחד, ומה שנעשה בבוקר לא נעשה בערב, ומה שנעשה אתמול לא נעשה היום. ומה שנזכר כאן שיוצאים יד"ח בכל לשון, הוא לפי שורת הדין, דאף שבאמת לא יוכל להגיע לכל המעלות הגבוהות, אך יוכל לפחות לצאת ידי חובה.

וכן הכריעו גדולי הדורות האחרונים, כהחת"ס ועוד, שלא לשנות מסדר וצורת התפילה.

ובשם רבי נחמן מברסלב מובא (ליקוטי מוהר"ן תנינא כה) שאין הדבר סותר לכך שמעבר לתפילות הקבועות יש מעלה גדולה לחבר תפילות אישיות, בלשון שמדבר דייקא (דאם אינו דובר לה"ק בחיי היום יום, קשה לו לפרש שיחתו וגם אין הלב נמשך אחרי הדיבורים), ולשיח לפני בוראו בכנות ופשטות. ובכך מרגיש את השייכות והחיבור אל הקב"ה. "והוא דרך ועצה טובה מאד, להתקרב אליו ית'. נמצא דמחבד מה שיתפלל אדם תפילה בלשון חז"ל, צריך הוא להוסיף תפילה בלשונו כדי להתחבר כראוי לבורא העולם.

דבר 'הן', ולדעת חכמים לאמור קאי על קבלת הדברים קודם מתן תורה. וביאר המשך חכמה (כ, א) שמחלוקתם שייכא לסוגיין. ר"ע סובר בסוגיין שעם ישראל מצטרף באופן כללי לשירה, וה"ה שגם לדברות הם עונים על כל דבר 'הן', שזו הצטרפות כללית. ור' אליעזר בסוגיין שסובר שעם ישראל חזר אחרי משה את כל השירה, הוא סובר כר' ישמעאל שבעשרת הדברות היו אומרים על הן הן ועל לאו לאו, שזו הצטרפות גמורה. וחכמים שסוברים שלא היו אומרים כלום, הפירוש הוא כר' נחמיה שהיו שווים בדרגתם למשה לענין השירה, וכך היו שווים לענין שמיעת הדברות.

והדברים מתחברים היטב. הרי איתא במכילתא לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. והרמב"ן כתב שפרשת המן נאמרה מיד אחרי קריעת ים סוף, לפי שלא ניתן המן אלא לעובדי הים. הרי שקריעת ים סוף מוליכה באופן ישיר למתן תורה, ומובן שנתלים זה בזה.

דף לא

עושה מאהבה ועושה מיראה

עושה מאהבה מקבל זכות לאלפיים דור. העושה מיראה זוכה לאלף דור. וכפי שכתב רש"י העושה מיראה המדובר כאן הוא יראה משובחת (ולא כמו היראים המגונים שנתבארו לעיל גבי פרוש מיראה).

ויש להבין מה עומק הענין שביראה זוכים לאלף דור. במהר"ל (תפארת ישראל) מבאר את הענין, ויובן יותר ע"פ מה שכתב בנתיב אהבת ה' (פ"א).

ונקדים מה ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל:

המספר אלף הוא הגבוה ביותר. הגם שיש 'רבה', באמת אין זה מספר והוא מלשון ריבוי. המספרים מגיעים עד אלף ולא יותר. כמו"כ אנו יודעים שלכל אות יש גימטריא, ואותיות המנצפ"ך הם המספרים 900, 800, 700, 600, 500 (לפי סדר: כ, ה, ו, ז, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ). הרי שהשיא של הגימטריא האפשרי הוא 999, ולאחר מכן עוברים למספר אלף, שהוא בעצם חזרה לתחילת המספרים: ולכן המספר "אלף" והאות "אל"ף הם אותם אותיות משום שהם מקבילים זה לזה.

העובד מיראה זוכה לאלף דור, שהוא מספר שלם. כלל העולם. העובד מאהבה מקבל אלפיים דור, ומבאר המהר"ל שיש לו לא רק את העולם הזה אלא גם את העוה"ב, ומכאן הכפילות.

ונראה הביאור, שאדם העובד מיראה מתחבר למידת הדין של הקב"ה. והוא בחינת העוה"ז שנברא במידת הדין. אבל בעוה"ב מתגלה ההטבה הגמורה של הקב"ה, שם רואים בשלימות את מידת החסד וההטבה האלוקית.

מי שעושה מיראה מתחבר למידת הדין ומקבל את המקסימום שניתן לקבל בעולם של מידת הדין, שהוא העוה"ז. העושה מאהבה מחובר למידת ההטבה הגדולה של הקב"ה, ויש לו נגיעה בעוה"ב. ולכן יש לו ב' עולמות של אלף.

ונצרך לכאן נקודה שמופיעה ב'עין אליהו', שעוסק כמה שמסופר על שני תלמידי רבא, שאחד הקרו לו בחלום את הפסוק "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", ואחד הקרו לו "וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ויעלצו בך אוהבי שמך". ומבאר העין אליהו, שהעובד

תמצית

סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

'הדף היומי' מבחן 174 אמור סוטה ל"ב - ל"ח

לדעת

מבחנים שבועיים
בדף היומי, משלב ח"ח ואהבת תוד
0737-289-669

לדעת חכמה

- האם מי שאירע לו דבר צריך להודיעו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, ומנלן?
א' לא, דכתיב בחנה "וקולה לא ישמע".
ב' כן, דכתיב במצורע "וטמא טמא יקרא".
ג' כן, כדמיצני שאומרים בוידוי מעשר "ארמי אובד אבי".
- מה היה משקלו המולל של האשכול שמשאו המרגלים (רש"י ל"ד.)?
א' מאה ועשרים סאה.
ב' ארע מאות ושמונים סאה.
ג' תשע מאות ושישים סאה.
- לאיזה נס היו ישראל ראויים כשעלו לבנות את בית שני, לולא שגרם החטא (רש"י)?
א' שהירדן יקרע בפניהם.
ב' לעלות בכח ולא להיות נישועבדים למלכות.
ג' שהצירעה תלחם בשבילים.
- מנין שברכת כהנים היא פנים כנגד פנים?
א' דכתיב "כה תברכו" והיינו כנגח.
ב' דכתיב "אנור להם" כאדם האומר לחבירו.
ג' מדרבנן.

שאלה מדברי התוס'

כאיזה אופן המתים יודעים מהנעשה בעולם?
א' האבות יודעים ושאר המתים אינם יודעים.
ב' כשמבקשים מהם להתפלל.
ג' לעולם אינם יודעים.

לע"נ ר' ישראל יעקב בר יצחק אייזיק ו"ל.

מבחן שבועי בדף היומי

- מה נאמר דווקא בלשון הקודש?
א' חליצה וברכת כהנים.
ב' קריאת שמע וברכת המזון.
ג' פרישת סוטה ויודי מעשר.
- מתי תפילה נאמרת בכל לשון, גם בלשון ארמית?
א' דווקא בצבור.
ב' דווקא ביחיד.
ג' בכל אופן האדם צריך להתפלל בלשון שהוא מבין, בשביל שיסוין ליבו.
- מי נשא את הארון כשעברו ישראל את הירדן?
א' כהנים.
ב' לויים.
ג' הנשיאים.
- מהו המקום המשובח ביותר במצרים?
א' גושן.
ב' צוען.
ג' שפת הנילוס.
- מדוע נענשו אנשי בית שמש אחרי שראו את הארון?
א' מפני שהמשיכו בטלאכתם, ו"א שגם דיכרו כגנתו.
ב' על שלא קמו לכבודו ולא השתחוו לו.
ג' על שבאו לשאתו, והרי הארון נושא את נושאו.
- אחד מז' אומות ששב בתשובה, האם מקבלים אותו?
א' מחלוקת.
ב' בארץ ישראל לא ובחו"ל מחלוקת.
ג' בארץ ישראל מחלוקת ובחו"ל מקבלים.
- מדוע הוסיף הקב"ה ליוסף אות משמנו וקראו יהוסף?
א' מפני שקידש שם שמים בסתר.
ב' מפני שלא סיפר לאביו שאחיו מכרוהו.
ג' מפני שטרח בקבורתו של יעקב.
- מדוע זכה שבט יהודה למלכות (סוטה ל"ז)?
א' מפני שיהודה הודה ולא כוש.
ב' מפני ששבט יהודה ירדו ראשונים לים.
ג' מפני שקיבל ערבות על בנימין.
- איפה עמד שבט לוי בשעת הברכות והקללות שבהר גרזים והר עיבל?
א' בין שני ההרים.
ב' הזקנים למטה והשאר למעלה.
ג' י"א מולם למטה, ו"א רק הזקנים, ו"א רק הראוי לשרת.
- מתי צריך הכהן לעקור רגליו?
א' לפני סיום ברכת שומע תפילה.
ב' ברצה.
ג' העיקר שיגיע לדוכן לפני סיום מודים.

לע"נ ר' חנוך בר יעקב יום טוב ו"ל.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל': 0737-289-669

במעמדות נדרים פלוס' (לדעת)

במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com

בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה: להאמת: 0737-289-669 שלוחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרלות בכל שבוע:

פרס ראשון על 500 ₪ במזומן,

פרס שני זיכוי 400 ₪ ב"יפה נוף",

פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נוף

משנה ברורה

סימן קכ"ח מסעיף ל"ט עד סוף סימן ק"ל

אלו עבירות שעבר הכהן מונעות נשיאות כפים?

- א' עבודה זרה ושפיכות דמים וכן העובר על עבירה שרק כהנים מחהרים עליה.
- ב' עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים.
- ג' עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים וחילול שבת בפרהסיא.

כהן שנטמא במזיד למת שאינו מז' קרובים, האם נושא כפיו?

- א' כן, אבל לא יברך לבדו.
- ב' לא, עד שיקבל בבי"ד שלא ישוב ויטמא למתים.
- ג' בכל אופן מותר.

אבל על אביו ואמו בתוך י"ב חודש, האם נושא כפיו?

- א' כן.
- ב' לא.
- ג' מחלוקת שו"ע ורמ"א.

מדוע נהגו במדינות אשכנז לישא כפים רק ביו"ט?

- א' כיון שראו שאם נושאים כפים בכל יום באים לזלזל בברכה.
- ב' כיון שאז שרונים בשמחה, וטוב לב הוא יברך.
- ג' מפני גזירת המלכות.

האם מותר להשתמש בכהן בזמן הזה?

- א' מותר, מפני שאין לנו את עבודת הקרבנות.
- ב' אסור, דהוי כמועל בהקדש.
- ג' מותר, וראוי להתמיר.

כהן שעבר ועלה לדוכן במנחה, מה דינו?

- א' מורידים אותו, אפילו ביוה"כ.
- ב' אין מורידים אותו.
- ג' ירד, אבל ביוה"כ אין מורידים אותו.

האם מותר לומר תפילת רבונו של עולם וכו' חלום חלמתי, בכל יום?

- א' במקומות שנושאים כפים בכל יום מותר.
- ב' מותר רק אם חלם.
- ג' מותר רק בימים טובים.

שמירת הלשון

ח"ב פרקים כ"א כ"ב

מדוע לא הועילה תפילתו של משה רבינו לסלק לגמרי את הנחשים השרפים מישראל?

- א' כיון שישראל כבר נתנו כח בדיבורם לשרף העליון לקטרג.
- ב' מפני שמשה רבינו לא התפלל על זה.
- ג' מפני שלא עשו תשובה.

מה נכלל במצות "זכור את אשר עשה ד' אלוקיך למרים"?

- א' רק זכירת הלב.
- ב' זכירה בפה, דשמירת הלב נאמרה כבר ב"השמר בנגע הצרעת".
- ג' שאם יבוא נסיון של לשון הרע לידו יעורר עצמו ע"י זכירת מעשה מרים, אבל בשאר זמנים א"צ לזכור.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

שאלה ראשונה

כתב רבינו (שמירת הלשון ח"ב פרק כ"ב) שהקלקול שמגיע מכח דיבורים לא טובים של האדם הוא הרבה יותר ממה שמגיע ע"י המעשים, ומביא על זה ראייה ממה שמוציא שם רע שזה דיבור משלם מאה כסף, ואילו אונס ומפתה משלמים חמישים כסף. עוד הוכיח זאת רבינו מדאיתא בגמרא (ב"מ נ"ח:): גדול אונאת דברים מאונאת ממון. וצ"ב דלכאורה הסיבה שמוציא שם רע משלם יותר אינו בגלל שהדיבור פוגם יותר, אלא בגלל שהנזק לאשה הוא יותר, והתשלום אף שהוא קנס הוא על הנזק, וכן מה שגדולה אונאת דברים מאונאת ממון זה בגלל שהצער לשני הוא יותר, והכל לפי הענין וא"כ מנלן שלענין חטאים הדיבור פוגם יותר ממעשה, וכי נאמר שהמדבר על עסקיו בשבת הוא יותר חמור ממחלל שבת ע"י מעשה.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669 □ בעמדות זוררים פרו"ם (לדעת) □ במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com □ בטקסט: 0799-414-144 □ במקומות הנפתח נשמע 0737-289-669
מנהיגת התכנית פתחה חזום שישו בבוקר עד יום שישי בבילה | הנרילה בכל שבוע
על 500 ש"ח בחזונו, וכן זיכר 400 ש"ח בי"מ נוף, ועוד 10 זכרים בזיכר 120 ש"ח בי"מ נוף

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומתעדים.

סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה

וכן שיעורי על ספירת העומר מגילת רות והכנה לתג השבועות

בטל 03-6171132

כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל 0733-718-246

עֲטֵרַת הַמִּזְעָדִים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

כתיבה כריבור בספירת העומר וכה"ת

יסוד הדין כתיבה כריבור בספירת העומר

הגרע"א בתשובה כ"ט-ל"ב דן בארוכה בענין כתיבה כריבור בספירת העומר, מקרא מגילה, ברכת המצוות ושבועה. והאריך בזה במכתבים עם דודו הגאון ר' וולף איגר זצ"ל.

ולכאורה כל עיקר הנדון תמוה, מהיכי תיתי דין זה "דכתיבה כריבור", והרי לענין "שומע כעונה" בעינן לילפותא מקרא דמלכים, כמבואר בסוכה לח ע"ב, וע"ע תוס' ברכות כ ע"ב, וא"כ מהיכי תיתי בסברה הך דינא דכתיבה כריבור.

שוב ראיתי בסוף תשובה ל"ב מהגרע"א במילים ספורות גילה לן בזה יסוד הדבר, דכתב דהא דכתיב "וספרתם", היינו **במעשה הן ע"י דיבור הן ע"י כתיבה**. והיינו דביאר בזה הגרע"א דלא נאמר בעיקר ההלכה דספירה תורת "דיבור" ורק אתינן עלה משום "כתיבה כריבור". כי אם דבעיקר ההלכה נאמר "מעשה ספירה". ומתקיים מעשה ספירה באחד משני דרכים. א. דיבור ב. כתיבה, ולאפוקי הרהור דלא מהני, ואה"נ דאי נאמר תורת "דיבור", לא אהני דין כתיבה להחשב כריבור, דהרי ליכא ילפותא לכתיבה כריבור.

והדברים מתבארים מדברי התוס' גיטין דף ע"א ע"א דבחליצה דנאמר "ואמר ואמרה", בעינן בפה ולא מהני כתיבה. וראיתי בצמח דוד על אתר דכתב דלענין ברכת כהנים, אי משום שנאמר "כה תברכו", אה"נ דשפיר י"ל דמהני כתיבה כריבור, אמנם הרי נאמר "אמור להם", והיינו דין אמירה, וא"כ הרי זה בכלל מש"כ התוס' בגיטין לענין חליצה דלא מהני במקום אמירה תורת כתיבה, יעו"ש דדן לענין מגדף בכתיבה.

ומבואר בזה מאי דהקשינו, דאף דליכא ילפותא לכתיבה כריבור, הרי בעיקר הדין יסודו דבעינן "ביטוי ע"י מעשה", ובהך מעשה ביטוי מהני ע"י דיבור או כתיבתו. וחלוק בזה מהלכתא דשומע כעונה, דנתחדש במקום דבעי דיבור, ונתחדש דשומע כעונה.

שומע כעונה בספירת העומר

ואמנם לפ"ז צ"ע מיניה וביה, דלכאורה לא שייך לדון דיהני יחד

באותו המצוה, כתיבה כריבור, ושומע כעונה. דממ"נ, אי מהני כתיבה כריבור בספירת העומר וכדו', והיינו כדביאר הגרע"א ד"וספרתם" לא נאמר תורת דיבור, כי אם ביטוי דספירה ע"י מעשה, אי ע"י מעשה דיבור אי מעשה כתיבה. א"כ הרי לענין שומע כעונה ליכא מעשה דספירה, ואף דנתחדש פרשת שומע כעונה, הרי זה שייך רק היכא דנאמר "דיבור", לזה נתחדש שומע כעונה. ואמנם להך גיסא דמהני כתיבה, הרי ע"כ לא נשנה דין דיבור אלא ספירה במעשה. וא"כ יל"ע היאך מהני שומע כעונה, דדנו הפוסקים דמהני בספירת העומר. באופן דבפשוטו היה נראה להכריע בנדון דכתיבה כריבור. דהיכא דנאמר "שומע כעונה", א"כ לא מהני "כתיבה כריבור". ולאידך גיסא היכא דמהני כתיבה כריבור, ע"כ נאמר דין ביטוי ע"י מעשה, וא"כ לא מהני שומע כעונה, ולעולם לא מתקיימי הנך תרי דינים כאחד די באותה המצוה דבא לצאת יד"ח.

ואמנם שיטת הגרע"א אינה כן ולא נחית לכה. דהרי דנו הפוסקים דיוצא בשומע כעונה בספירת העומר ומ"מ יצא לדון דיהני אף כתיבה כריבור דיסודו הוא ספירה ע"י מעשה, ודעת הגרע"א בזה צריך ביאור ותלמוד.

ספירה ע"י מעשה כדי לאשווי חפצא דספירה

ואשר יראה בשיטת הגרע"א, דהדין מעשה דבעי ספירת העומר ודעימי, אין זה כדי שהגברא יצא יד"ח בעי מעשה ידי' כי אם דרק ע"י מעשה חשיב חפצא דספירה. ובעינן תורת מעשה לאשווי לשם מעשה ספירה, והך "חפצא דספירה" בעינן דיתחס להגברא כדי לצאת יד"ח, ובהא כל דמתחס אליו מכח דהוא ספר בעצמו, או מפרשת שומע כעונה, דאהני ליחס ספירת חבירו אליו כדעת החזו"א בכל שומע כעונה, מהני. והוי ככל קריאת המגילה דבעינן מתוך הכתב, ומ"מ מתחס מפרשת שומע כעונה. דהדין "מתוך הכתב" נאמר בעיקר החפצא דקריאה, ובהא משוי ל" לשם קריאה, ואהני שומע כעונה ליחס הך קריאה, להשומע. ואמנם יש בזה חידוש טפי מקריאה מתוך הכתב, דהתם מ"מ שייך לתורת דיבור, ודיבור מתוך הכתב הוא קריאה, ויש שומע כעונה לתורת דיבור וקריאה. אמנם הרי

(א) ואמנם לפ"ז יל"ע ממש"כ הגרע"א בתשובה ל', "דאם כתיבה כריבור איך מצינו ידינו ורגלינו סופרי סת"מ שכותבים שם הוי"ה הא אסור לקרותו בכתיבתו בזה"ז, וע"כ צריך לחלק דהיכי דמכוון בהיפוך, דכתיבתו לא יחשב לקריאה לא מקרי קורא השם". ויל"ע, דכל דבריו הנ"ל, לכאורה רק אי נימא דנתחדש הלכה דכתיבה כריבור, ולזה חדית לן הגרע"א דהיכא דכוונתו שלא יחשב כריבור, בזה לא נתחדש דכד"ד, אכן להמבואר בדבריו בסי' ל"ב הרי לא אתינן עלה משום הלכה מחודשת דכד"ד, כי אם דבעיקר הדין והמצוה נאמר ביטוי ע"י מעשה, והך מעשה ביטוי מתקיים הן ע"י דיבור הן ע"י כתיבה, ובהא בפשוטו לא אהני דכוונתו לא להחשב כריבור. ויתכן דכל דברי הגרע"א דמהני להתכוון שלא יחשב כריבור, זהו רק להך שיטה דאכן ילפי' מהא דמיעט רחמנא גבי עדות מפייהם ולא מפי כתבם, ומשמע דבעלמא כד"ד, ולפ"ז י"ל דהוי ילפותא וחלות דין, ואף מהגרע"א דחה זאת מ"מ הנדון לענין סופרי סת"מ אזיל להך שיטה.

(ב) וכיוצא בזה לכאורה מתבאר מדברי הנוב"י קמא יו"ד סי' ס"ד דמצדד דמהני נדר ושבועה ע"י שליח [ודלא כתוס' נזיר דף י"א, ואכ"מ] ואף דנאמר ביטוי שפתים וא"כ מאי אהני תורת שליחות הרי מ"מ המשלח לא ביטא בשפתיו. והיה נראה מזה, דהדין ביטוי הוא נאמר בעיקר החפצא דנדר ושבועה לאשווי לשם נדר ושבועה, ולא משום דאך ע"י הביטוי שפתים זהו מתייחס להגברא. וזמש"כ הנוב"י דמהני שליחות בנדר ושבועה דהרי חל שם שבועה ונדר ע"י ביטוי שפתים דהשליח, ואכן כדי לייחס הך חפצא דנדר ושבועה להמשלח, מהני זאת מפרשת שליחות.

ודעת החולקים על הנוב"י יעויין בית מאיר אהע"ז סי' ק"כ ס"ד הוא משום דסברי דהדין "ביטוי שפתים" הנאמר בנדר ושבועה, הוא לא דין בחפצא דנדר ושבועה בלבד, כי אם ליחס השבועה ונדר לגברא וכמעשה בגופו. וא"כ מופקע בזה תורת שליחות וזהו ספק הרמב"ן ב"ב קכ"ז ע"ב, יעו"ש.

ועד"ז הנוב"י הנ"ל הוא לשיטתו בחי' הצל"ח ברכות כ"א ע"ב לדון דיהני דין שומע כעונה בנדר ונזירות. ותמוה, דהרי ליכא "ביטוי שפתים". וע"כ לשיטתו דהדין ביטוי שפתים הוא דין הנאמר בחפצא לאשווי לשם נדר ושבועה, וכיון דחייל חפצא דנדר ונזירות, שוב אהני פרשת שומע כעונה לייחס זאת לשומע. אמנם לפ"ז צ"ע מאי דמתבאר שם מדברי הצל"ח דכל הנדון דיהני שומע כעונה בנדר ונזיר הוא לדעת התוס' ברכות דאינו מפסיק לשומע קדושה באמצע י"ח, מטעם חשיב כעונה בעצמו, והרי לפמש"כ, אף לשיטת רש"י דמפסיק ולא נדון כמדבר בעצמו, מ"מ לענין נדר ונזירות י"ל דמהני, דהרי המבטא שפתים מתקיים אצל המשמיע, ואך בעינן ליחס הנדר ונזירות, וצ"ע.

הכא בספירת העומר ליכא דין "דיבור", כי אם דין "ביטוי במעשה", ובה חשיב **ספירה**, ומדין שומע כעונה מתיחסת אליו "הספירה", ואף דאינו "דיבור" בעצם, כי אם "ספירה", ועיין. וגדולה מזו מצינו, דעת השאגת אריה סי' ו', דבכל מצות שופר בעינן להלכתא דשומע כעונה ביחס לתקיעה, דאף הוא מחלקי המצוה. ואף דאין בזה בתקיעה תורת "דיבור", מ"מ מהני **ליחס** "התקיעה" אליו מדין שומע כעונה.

ומבואר היטב דעת הגרע"א, דאף דמחד גיסא נשנה בדין "וספרתם", דין ביטוי ע"י מעשה או בדיבור או בכתיבה, כ"ז לאשוויי לשם **ספירה**, ושוב מהני **ליחס** לחבירו ע"י פרשת שומע כעונה. וכשיטת החזו"א בכל שומע כעונה. ואה"נ לדעה הידועה בשם הבית הלוי ודעמי' דדין שומע כעונה היינו דהשומע כמדבר והוא יוצא מכח כדיבור של עצמו, וא"כ אין זה רק ליחס דיבור חבירו אליו, כי אם דנדון כמדבר עצמו, בהא, לפום הבנת הגרע"א דנאמר ביטוי ע"י מעשה, לא מהני שומע כעונה. באופן דביאור דברי הגרע"א זהו ע"י תרי הנחות. א. דדין מעשה בספירה זהו בכדי לאשוויי לשם ספירה. ב. שומע כעונה זהו ליחס פעולת המשמיע לשומע כדרך החזו"א בכל שומע כעונה.

יצא מוציא בספירת העומר לדעת הגרע"א

אמנם שיטת הגרע"א נראה מדבריו בגליון או"ח סי' רע"ג סעיף ד', דחלוקים המה בזה שומע כעונה מערבות יצא מוציא. דבשומע כעונה, אתינן עלה כדברי החזו"א דיוצא בקידוש דחבירו. ואילו ע"י דינא דיצא מוציא, חשיב דהשומע מקדש בעצמו ע"ד בית הלוי, והארכנו לעיל סי' מ"ח יעו"ש. ואה"נ לענין ברכת כהנים יהי' חלוק היכא דכהן מוציא חבירו בדין שומע כעונה, הדין עם החזו"א דמתייחסת אליו ברכת חבירו. אכן בכהן המברך רק לחבירו ומדין יצא מוציא, בהא נדון כברכת השומע, והרי לא אמר בקול רם, ובהא הדין עם הבית הלוי. ועד"ז כתב בשו"ת כתב סופר סי' כ"ז דבדין ערבות היכא דמוציא מדין יצא מוציא, לא חשיב ברכת המשמיע, כי אם ברכת השומע, ולא יענה אמן דהוי כעונה אמן אחר ברכתו. ולפמש"כ לענין ספירת העומר, להך גיסא דמהני כתיבה כדיבור, ומ"מ מהני נמי דינא דשומע כעונה, אמנם לצאת ע"י דין ערבות בדין יצא מוציא, לפ"ז אינו יוצא, דהא בדין יצא מוציא לא חייל אצל המשמיע חלות שם ספירה דמצוה, דהרי כבר ספר, וכל מאי דמהני הוא מכח דנדון כספירה דהשומע, והרי השומע עצמו לא עשה ביטוי זאת ע"י מעשה, ועיין.

שומע כעונה לחצי ברכה

והנראה לדון עוד, דהנה דעת הגרע"א בכמה דוכתי דמהני שומע כעונה לחצי ברכה יעויין ביאור הלכה ריש סי' רע"א ובסי' קכ"ו סעיף ב"ג. ולכאורה זהו אופן דאצל המשמיע לא נשלם חלות הברכה וקריאה, וא"כ בזה לא סגי בזה דשומע כעונה מיחס "הקריאה" והברכה" דהמשמיע, דהרי השומע עצמו משלים חציו השני, וע"כ

(ג) והתם מבואר אף דהמשמיע אמר רק חציה, ודלא כהקהלות יעקב ברכות סי' יא.

השומע כעונה הוא לא ליחס התוצאה ד"ברכה" ו"קריאה", כי אם דכל מלה נדון כאומרו השומע, וזהו ע"ד הבית הלוי. ובאמת, דעת החזו"א סי' כ"ט ו', דפשוט דלא מהני שומע כעונה לחצי ברכה, והוכיח כן מהרי"ף ותוס' ברכות דף מ"ו, וזהו עולה לשיטתו ביסוד דינא דשומע כעונה. ואמנם לפמש"כ צ"ב בדעת הגרע"א, דהרי נתבאר דדבריו לענין ספירת העומר מוכרחים לדברי החזו"א. אלא"כ תרתי איתנייהו בכל שומע כעונה, וכאשר הוכחנו מדברי הרא"ש פסחים, ומ"ב סי' ק"צ כמש"כ בעטרת המועדים סי' ס"ו וסי' פ"ה יעו"ש, ואכ"מ.

ואמנם יתחדש לפ"ז דהיכא דמהני כתיבה כדיבור, לא מהני שומע כעונה לחציו, דהרי אי מהני כתיבה כדיבור, ע"כ כל מאי דמהני שומע כעונה, רק אי מהני ליחס הביטוי דהמשמיע, וכל דהמשמיע אמר חציו, לא נשלם חפצא דספירה וברכה, ואין מה ליחס להשומע, ויש עוד להאריך בכ"ז, ועיין היטב.

שליחות מעשה האם בעינן שיחול שם מעשה עבירה במעשה השליח

ובהאי ענינא מצינו אף לענין שליחות מעין פלוגתא זו. דהנה כתב הנתה"מ סי' שמ"ח דאף דיש "שליחות מעשה" לגוי, משום דלא נתמעט שליחות דגוי, אלא היכא דפועל חלות דומי' דתרומה, ובהא נתמעט מאתם בני ברית, ולא לשליחות מעשה. ולפ"ז דן לענין אמירה לעכו"ם בשבת, דלכאורה יאסר מהתורה מדין שליחות. וכתב בזה, כיון דאצל הגוי ליכא בזה שם "מעשה עבירה", א"כ אף אי ניחס למשלח, הרי אין כאן חפצא דמלאכה. וזהו עדש"נ מהנוב"י לענין נדר ושבועה. אמנם דעת שאר אחרונים, בית מאיר חת"ס ישועות יעקב סי' רס"ג ופמ"ג שם ובשערי תשובה משו"ת פני יהושע, דבכי האי גוונא שייך תורת שליחות לחייב המשלח, וכגון אחד קיבל שבת דשרי לומר לחבירו דלא קיבל שבת לעשות מלאכה, כדאיתא ברמ"א סי' רס"ג, והוא דעת התוס' המבואר ברשב"א שבת קנ"א, והעירו דיאסר מחמת שליחות. ומבואר מדברי גדולי האחרונים, דאף דבאופן דאצל המשלח ליכא שם "מעשה עבירה", מ"מ ע"י דין שליחות, חשיב עבירה לגבי המשלח. דהוא חשיב **עושה** המעשה גופא מדין שליחות, ולא רק **ליחס** מעשה השליח אליו. ודלא כיסוד נתה"מ, ותלי' במש"נ, וזהו ע"ד הפלוגתא לענין שומע כעונה.

וי"ל דזהו נדון האחרונים המבואר במ"ב סי' רס"ג לענין ברכת המצוות, אי המשלח יכול לברך על מעשה השליח. דתלוי בזה, אי רק מתייחס מעשה מצוה דהשליח, או נדון כעושה בעצמו. והיינו דכו"ע מודו ליסוד הברכי יוסף דברכת המצות נתקנה על **מעשה מצוה** ולא על **קיום מצוה** בלבד יעויין שו"ת הגרע"א סי' ט'. והנדון כנ"ל בגדרי שליחות, ועיין קובץ הערות סי' ח אות ד', ונוב"י אהע"ז קמא סי' פ', ואכ"מ.

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון
לרגל הילולת רשב"י הובאו פרטי דינים
בזהירות כהנים בקברי צדיקים ולוויות

א. הריץ בקברי צדיקים כמצוי בקבר שמעון הצדיק

כבר פסקו קמאי שאין לכהנים להקל כלל להיכנס לקברי צדיקים (עי' בספר עמ' ל).

יש מקומות שעשו מבנה מהודר אצל קברי צדיקים כבית המדרש או בית כנסת ומשום שרצו שגם חלק הכהנים לא יגרע משהייתם במבנה זה עשו חריץ בגג התקרה בין מקום הקבר לבין מקום התפילות כדי שיחצוץ בין המקומות, הדבר מצוי בקבר שמעון הצדיק במזרח ירושלים וכן בצפון בקבר רבי יהודה בר אלעאי בבירה ליד צפת.

אולם מכשול גדול עלול להיווצר בזה שהרי במשנה במס' אהלות (פ"א משניות ג-ד ונפסק ברמב"ם ט"מ פ"ב ה"א ופ"ז ה"ז) מבואר שדעת בית הלל שגוף אדם נחשב כאהל ואם הוא נשען על מקום של טומאה הרי הוא מעביר את הטומאה וכן חפץ גבוה טפח א"כ נמצא שבשעה שאדם עומד תחת החריץ או מניח דבר הגבוה טפח תחתיו, הרי הטומאה עוברת מצד הקבר לצד המבנה ונטמאים הכהנים השוהים במבנה

אף באופן שהחריץ רחב יותר מגודל אדם מ"מ בשעה שאדם מושיט את ידו ויש בה טפח הרי הוא מעביר את הטומאה ואף החליפה מצטרפת לשיעור טפח [כמבואר במשנה שם שאף ב"ש שפליגי על דעת ב"ה לענין גוף האדם מ"מ מודים שאם לבוש בבגדיו שהם מעבירים את הטומאה]. ומצוי הדבר שאדם יורד עם ילד או מבוגר או כל הושטת יד כמעביר לו חפץ וכדו', וכן אדם רחב או בשעה שלובש כובע רחב.

כשדן הגהמ"ח עם הגר"נ הכהן קופשיץ שליט"א ביקשו הגר"נ שינסח את מכתב האזהרה לכהנים בזה והצטרפו לזה כל גדו"י מכל החוגים ובראשם הגר"ח קנייבסקי וחכם שלום כהן זצ"ל, ומארי שמעתתא דטהרות כהגר"א גרבוז הגר"י פישוהוף הגר"ב שרייבר שליט"א ועוד ובחודש האחרון נצטרף גם הגר"מ שטרנבוך שליט"א ואף הוסיף בקשה לתיקון הדבר מהר.

שוב נו"נ עם הגר"א גרבוז והגר"י פישוהוף שליט"א שיתכן מכיון שבמבנים הנ"ל יש תחת החריץ מדרגות והרי אמרו במתני' "אדם הדולג (- קופץ) אינו מעביר את הטומאה" (אהלות פ"ח מ"ה),

אך נקט שיש לחלק שהטעם שהדולג אינו מעביר את הטומאה משום ששהייתו שם אינה תלויה בדעתו ושליטתו ואם ירצה להתעכב אינו יכול כמבואר בסדרי טהרות (אהלות דף קלד: ד"ה והעוף הפורה, ובמקו"א בספר ריש פ"ט דן הגהמ"ח לפי"ז שמסוק מעל לוויה או שאר מקום טומאה אינו מעביר את הטומאה, ועי"ש הערת הגר"י פישוהוף), וגדר זה אינו שייך בהליכה ובירידה במדרגות, והסכימו לדבריו. והגר"ר שמואלביץ ציין שכן מפורש בדברי ר"ת בספר הישר (חלק החידושים ס"ו רז) עי"ש. (עי' היטב בספר עמ' קפד-קצד).

ב. הושטת הפצים מהקבר לכהן העומד בחוץ

חשש נוסף מצוי בקברי צדיקים באופן שהכהן נמצא מחוץ לקבר ומבקש מישראל הנמצא בתוך הקבר להושיט לו סידור תפילה או תהילים ויש בזה כמה חששות ובפרט יש להיזהר כשיש טפח בכל ההושטה שנחשב אהל המעביר את הטומאה (אך אם היד מתקצרת לפחות מטפח יש להקל כשהנידון מצד זה ומשום שבשני גושים יש להקל, וראה לעיל שאף בגד מצטרף לשיעור טפח), ולכן ראוי שיבקש הכהן מהישראל שיניח את הספר ע"ג מקום סמוך לקבר ומשם יקחנו הכהן.

באופן שהדבר המושט מקב"ט (כעט פרקר או פלא', וראה בסוה"ס לענין סידור מעור) אף באופן שאין טפח הדבר תלוי במח' אם כהן מוזהר בטומאה בחיבורין וראוי להיזהר מזה (עי' ביה"ל ס' תט ובהרחבה בספר עמ' רנו והלאה).

ג. זהירות בלוויות מצפיפות אנשים ומרכב הח"ק

כשיש ציבור גדול השוהים אחד ליד השני בצפיפות מצוי שהטומאה מתפשטת ועוברת (עי' האנשים וכו"ל ממתני' אהלות וכו"ש שיש מטריות כובעים וכדו', ויזהר מהושטת אצבע קטנה תחתם), וכמו כן יזהר אז להתקרב לרכב הח"ק ובפרט מנגיעה ברכב הח"ק שהרי אם יש בהושטה טפח שוב נטמא בטומאת אהל ואם אין ופח הדבר תלוי אם יש טומאה בחיבורין בטומאת כהנים (עמ' קפח-קצד).

אין צריך לומר שיש להיזהר בשעת לווית המת ממאהלים כעצים גגות וכדו', וראוי שאנשי הח"ק יקבעו את דרך הלוויה

ומ"מ מותר לכהן הנמצא בתוך רכב (אף שאין בו עשרה) לעמוד סמוך למת וכן הפוך מת הנמצא ברכב יכול הכהן לעמוד צמוד לו ומשום שנחשב הרכב כמקום בפני עצמו ומעוד טעמים (עמ' רפה- רפח).

מצוי בבתי קברות שיש צורת הפתח או פי תקרה ויל"ד אם מועיל לדין הרחקת ד"א וכמצינו בעוד דוכתי שצריך דין מחיצה, ד"ל דהכא נצרך שיהיה ניכר ההפסק בין הכהן למקום הקברים וכלשון הגמ' שם 'מסימי מחיצות' וכן דעת הגר"מ ש קליין אולם דעת הגר"י פישוהוף דהדין הכא שווה לכל דין מחיצות שעביד רשות המפסקת, עוד דן המחבר אם עומד מרובה, או מחיצה התלויה מהני לענין זה עישה"ט (עמ' רפו והערות בסוה"ס).

מת בתוך בית וכן במבנה קברות אין צריך להרחיק מהבית ד' אמות (רמ"א ס"י שעא), מת שיש מעליו גג ואין לו מחיצות, יש להסתפק האם צריך להתרחק ד' אמות ממקום סיום הגג, או ד' בהרחקת ד' אמות מגוף המת קבר (ע"י מר ואהלות אות כו וכן הובא מהגר"ח זצ"ל שנסתפק בזה) ולכן מת הנמצא בבית או בבית הלוויות, ויש גג מעל גבי הכניסה, יש להסתפק אם יש להרחיק ד' אמות ממקום סיום גג הכניסה. וכמו כן לענין גג שלפני הכניסה לבית החולים, או גג שלפני מבנה (עמ' רצא).

אולם גג המתחיל להאהיל בתוך ד' אמות של מת [וממשיך לאחר הד' אמות], צריך הכהן להתרחק ד' אמות ממקום גופו של מת, ולא ממקום סיום הגג.

כתב הגר"י פישוהוף (בספר עמ' רצ) יש להסתפק אם מותר הכהן להכניס ידו או שאר אבריו לתוך ד' אמות של המת, ולכאן תליא בהנ"ל אם הוא דין ברשותו של המת או רק חשש שמא יאהיל בלבד, ע"ש. והדבר מצוי מאד שהכהן העומד סמוך למחיצת עשרה בינו לבין קברים וקורא תהילים ודו' ומניח לתהילים על הגדר עשרה טפחים ועלול בקל להעביר ידו מעבר למחיצה ונמצא שנטמא. ונראה שראוי להחמיר בזה.

ז. כנסת טומאה למקום ציבורי

ידוע הנידון אם סטיסטיקה יש בה דין רוב, ובכמה מדיני התורה כבר דנו ודשו בזה רבים, ובדין טומאת כהנים יש בזה הרבה נפק"מ כמכניס ארון המת למטוס אם יש לחשוש לאיסור החמור של מטמא כהן וכן נסיעת רכב הח"ק עם המת במנהרות גדולות או הליכה עם שאר מיני טומאות הפורשות מן המת כאבר או נפל וכדו' במקומות ציבורים, והמחבר האריך בזה והעלה שבטומאת כהנים יש לחוש יותר בכל זה וכמצינו בהרבה תשובות של הפסוקים כהרדב"ז והנבו"י והבנין ציון, וכמצינו דין מיוחד הכא של ציון קברים (מו"ק ה. שו"ע או"ח סי' תקמד) ומשום טומאת כהנים ואף בזמן הזה (כמבואר שם) א"כ בדין כהנים יש לחוש יותר ואין להכניס טומאה למקום שיש הסתברות שיש כהן, וכן ה"ה לענין מושל אבר שלא יסתובב במקומות ציבורים המקורים, והסכים לדבר הגר"נ הכהן קופשיץ שליט"א (עמ' תקכג- תקכז).

ברחובות רחבים ושאינם מקורים (עמ' קפא והלאה) מלבד דין הרחקת ד"א המובא להלן. [א"י"ה במהדוה"ח יובא מו"מ המחבר עם הגר"נ נוסבים שליט"א בדין עצים המתפשטים ומביאים את הטומאה לרחוב (כמצוי בבית קברות סנהדריה) אם כופים את הבעלים לקוצצם, וע"י בספר עמ' קפב, ועמ' קצד בדין פינוי קבר המזיק לרבים].

ד. מיקרופון מאהל המת לכהן

בלווית המת בשעת ההספדים מצוי שרוצים שהכהן יספיד את המת, ומוצאים את המיקרופון עם החוט לכהן הנמצא מחוץ למקום ההספד, לשיטת הסוברים שכהן מוזהר בטומאה בחיבורים צ"א אם מותר ויש כמה צדדים להקל, ולמעשה מכל מקום ראוי שיחזיק הכהן את המיקרופון ע"י טישו וכדו' (עמ' רסא, ובהערות הגר"י פישוהוף בסוה"ס).

ה. בגדר דין הרחקת ד' אמות מן המת

רבנן גזרו טומאה מדבריהם על ד' אמות מן המת (סוטה מד.), ופירש"י טעם הגזירה כדי שלא ירגילו וכו' להתקרב אצלו, ויחשוב שלא האהיל על המת, ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאהיל ולא יתן דעתו לכך, ולכן אסור לכהן להיכנס בד' אמות של המת (שו"ע יו"ד שעא ו).

ויש לדון בדבריהם אם הוא גדר איסור או טומאה ממש שנחשב כל הד"א כרשות המת, והעיקר נראה כדברי רוב האחרונים (ושכ"נ בראשונים שהוא דין טומאה, ומה"ט כתב בחזו"א (אהלות יג יז) שצריך הזאה שלישי ושביעי, ולשון הרמב"ם (אבל ג יג) שהוא אבות הטומאה מדבריהם.

והנה דנו הפוסקים מת הנמצא במקום שאינו מקום קביעותו כגון בשעת הלווייה וכדו' אם מותר לכהן לעמוד בסמוך אליו או שגם בזה יש להרחיק, יש הסוברים שמת הנמצא שלא במקום קביעותו אינו בכלל זה (דרישה, ש"ך שם סקי"ח), ולכאן תליא בהנ"ל אם הוא רשות המת י"ל שבכה"ג שאינו מקום קביעותו ליכא לגדר זה, והחכמ"א (קנט יד) ועוד אחרונים חלקו וכן למעשה ההוראה שאף בזה אסור לכהן ולכן כהן המספיד בלויה ברחובה של עיר יש לו להרחיק ד' אמות מן המת.

עוד יש לדון בשאר מיני טומאות ככזית בשר או אבר מן החי או מן המת אם גם ממנו יש להרחיק ונראה דתליא בחקירה הנ"ל שאם הוא רק מצד רשות המת י"ל שהוא שייך רק במת שלם (עמ' רפג - רצד וכ"ז מלבד החשש בצפיפות הנ"ל).

ו. פרטים בדין מחיצה בין הכהן לבין המת

כשיש מחיצה עשרה בין הכהן למת מותר הכהן לעמוד שם, ואפי' המחיצה מקבלת טומאה, ואף מחיצת לבוד מהני, ודי במחיצה מרוח אחת, אולם מחיצת אנשים אינה מועילה.

נושא הגיליון

'בן חמש שנים למקרא'

לְדַבֵּר בָּם

1. התחלת לימוד פסוקים

משיודע לדבר: מבואר בגמ' (סוכה דף מב.), ונפסק **ברמב"ם** (תלמוד תורה פרק א הלכה ו), **ובשו"ע** (יו"ד סימן רמה סעיף ה) משיתחיל הקטן לדבר, חייב האב ללמדו פסוקים מהתורה, כמו תורה צוה לנו משה (דברים פרק לג פסוק ד), ופסוק ראשון של קריאת שמע שמע ישראל ה' אלקינו ה' אָחַד (דברים פרק ו פסוק ד), ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים, עד שיגיע לגיל 6-7 שאז מוליכו ללמוד תינוקות.

ובספרי (דברים פרשת עקב פיסקא מו פסוק יט), דרשו זאת מהפסוק (דברים פרק יא פסוק יט) **וְלַמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם**, כאשר הקטן מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה, ואם אין מדבר עמו בלשון קודש ואינו מלמדו תורה ראוי לו כאילו קוברו, שנאמר **וְלַמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם**, אם למדתם אותם בניכם למען ירבו ימיכם וימי בְּנֵיכֶם, ואם לאו למען יקצרו ימיכם, שדברי תורה נדרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן.

לדעת **היעב"ץ** (מגדל עוז דף טו) 'משיתחיל לדבר' הכוונה מגיל שנה ותשעה חודשים (21 חודשים), ובפירוש **הרד"ק** (ישעיה פרק כח פסוק ט), משמע שהכוונה משעה שיגמל מהיניקה, ומסתבר שכוונתו לגיל שנתיים, כלשון **הפסוק** (בראשית פרק כא פסוק ח) **וַיַּגְדֵל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל**, ופירש **רש"י** (שם) לסוף 24 חודש.

דבר העורך

הכנה לקבלת התורה

עומדים אנו כעת בימים הנעלים של ספירת העומר, ומתכוונים לחג מתן תורתנו, בתקופה זו מתאים מאוד סדרת הגיליונות בנושא החשוב של מצות תלמוד תורה, כאשר הגיליון הקודם הראשון בסדרה (מספר 392), התמקד בגדר חיוב האב ללמד את בנו תורה.

הגיליון הנוכחי (מספר 393), מתמקד בנושא 'בן חמש שנים למקרא' מאיזה גיל עד איזה גיל האב חייב ללמד את בנו תורה, והאם גם בנו גדול הוא בכלל החיוב. מאיזה גיל מלמדו פסוקים ואותיות. זמן התחלת לימוד מקרא, משנה, גמרא, ובהמשך נלמד בגיליונות הבאים מה המנהג כיום.

דבר נפלא רואים כשנכנסים לעומק סוגיות מצות תלמוד תורה לבנים. על פניו נראה שכל הנושא של מה ללמד, אך ללמד ומתי ללמד, אינו קשור לגדרי בירורי ההלכה, וכולו תלוי רק במנהגים השונים על פי הוראות גדולי התורה, ואין להמון העם עסק בנסתרות.

אולם ככל שמעיינים במקורות הגרחבים והעמוקים שקיימים בנושאים אלו, מגלים שמזה מאות שנים קיים פולמוס ארוך ורב היקף בנושא צורת הלימוד מאב לבנו ומרב לתלמידו ובפרט לגבי צורת הלימוד בתלמודי תורה שהתחבטו בו גדולי הדורות, כמה להדגיש כל דבר, היקף, שינון, עומק, הרגל, כמה ללמוד, כמה לחזור, מאיזה גילאים ובאיזה אופנים, וכפי שיתבאר א"ה בהרחבה בגיליונות.

חובה לציין, שהגיליונות לא מתיימרים להכריע בשאלות הרוח גורל שמסורים אך ורק לגדולי ופוסקי הדור, והמטרה היא רק לברר את הענין ולהציג ציטוטים נבחרים מגדולי הדורות ללא נקיטת שום עמדה עצמית בענין.

לאור ההצלחה הגדולה בזמן חורף, השבוע א"ה יתחדשן סדרת שיעורי הילכתא של

זמן קיץ תשפ"ג על די 'ועד יידי הילכתא', כאשר ביום חמישי ישא דברים הג"ר יהודה שרשבסקי שליט"א בנושא 'כשרות המאכלים', שמעו ותחי נפשכם. ואשרי למי שזוכה להקדיש שיעור וללמד את מאות המשתתפים לקיים את ההלכה כדבעי, לדעת לחיות כהלכה.

בברכת התורה
עקיבא זוסף לוי

שמואל בר שילת - שהיה מלמד תינוקות, פחות מבן שש לא תקבל, מבן שש תקבל וספי ליה כתורא, ואיך התקינו באושא רק מגיל 12. מתרצת הגמ' מגיל שש מגלגל עמו, שמתחיל ללמדו בלי לרדת לחייו, ומגיל שתיים עשרה יורד עמו לחייו. ואיבעית אימא לימוד מקרא הוא מגיל שש, לימוד משנה הוא מגיל שתיים עשרה. כדאמר אביי בשם אומנתו, בן 6 למקרא, בן 10 למשנה (היינו לגלגל, ובן 12 ספי כתורא - תוס').

עוד מבואר שם בגמ', אמר רב קטינא כל המכניס את בנו פחות מבן שש, רץ אחריו ואינו מגיעו, שאביו רץ אחריו בנו לחזקו ואינו מגיעו שמסוכן למות. ויש אומרים חביריו רצין אחריו שרוצים להיות פקחין כמותו ואין מגיעין אותו, והוקשה לגמ' שסותרים המאמרים זה את זה? ומתרצת הגמ' בשני אופנים. לפי התירוץ הראשון שתי המאמרים מתקיימים בתינוק כי הוא חליש וגמיר, שאכן נחלש מחמת לימודו וגם נעשה פקח. לפי התירוץ השני הכוונה שאם הבן כחוש הוא נחלש מהלימוד, ואם הבן בריא הוא לומד יותר טוב מחביריו.

4. בן חמש למקרא

סתירה: תמהו הראשונים שיש כאן סתירה מפורשת, במשנה באבות כתוב שמתחילים מקרא בגיל 5, ואילו בגמ' כתובות ובבא בתרא מפורש שמתחילים ללמוד מקרא רק בגיל 6, ותירצו באופנים חלוקים ויוצא נפק"מ להלכה בין התירוצים. ועיין בספר **אמרי יעקב** (סימן רמה ביאורים ד"ה מכניסין) שהעמיד את השיטות השונות.

מהלך א' - 3 דרגות: לשיטת **התוס'** (כתובות דף נ. ד"ה שיהא אדם. ד"ה וספי ליה, ד"ה בר שית, בבא בתרא דף כא. ד"ה בבציר) הסדר הוא כך:

בריא לגמרי - בגיל 5 מגלגל עמו במקרא כמבואר במשנה, בגיל 6 ספי ליה כתורא במקרא, בגיל 10 מגלגל עמו במשנה, בגיל 12 יורד עמו לחייו במשנה.

בריא קצת - בגיל 6 מתחיל מקרא, כלשון הגמ' כבן שש. כחוש - בגיל 7 מתחיל מקרא, כלשון הגמ' כבן שבע.

מהלך ב' - תחילת שש: לשיטת **הרמב"ם** (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ו) כאשר הילד מגיע לגיל שש בבריא או בגיל שבע בכחוש כל אחד לפי כחו, מוליכו האב למלמד תינוקות. וביאר **הבית יוסף** (יו"ד סימן רמה אות ח) שהרמב"ם לא ציטט את לשון המשנה בן חמש למקרא, כי סובר שכוונת המשנה והגמ' חד הם - 'כבר שית' פירושו 5

לדעת הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (בנתיבות ההלכה חלק מט עמוד 614), קטן היודע לדבר הכוונה ששולט בדיבורו, ויכול לומר מעצמו תורה צנה לנו משה. אבל אם הוא יודע רק לדקלם מילים שחוזרים לו פעמים רבות, אינו נחשב כמדבר. והוסיף שלימוד בנו א-ב הוא בכלל חיוב תלמוד תורה, שמכשירו ללימוד התורה, אבל לא לענין לברך על לימוד זה ברכת התורה.

2. התחלת אותיות ונקודות

בן ג': וכתב **האברבנאל** (בפירושו לאבות), והביאו **הרמ"א** (סימן רמה סעיף ח), ו**בלבוש** (סימן רמה סעיף ח), מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

מקור מופלא לכך, מבואר **במדרש אגדה** (פרשת קדושים סימן כג), ו**מדרש תנחומא** (פרשת קדושים סימן יד) ומובא ברע"ב (על המשנה באבות), **באברבנאל** (בפירושו לאבות), ו**באור החיים** (ויקרא פרק יט פסוק כד), ו**בערוך השלחן** (סימן רמה סעיף ב), על לשון **הפסוק** (ויקרא פרק יט פסוקים כד-כה), שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל - קודם גיל 3 שעדיין אינו מדבר, אטומים שלא יצא מהם צפצוף תורה שהוא

פרי מאכל. ו**בשנה** הַרְבִּיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלָם לָהּ - בשנה הרביעית שהתחיל לדבר, ילמדו אותיות ונקודות ולומר תורה צנה לנו משה, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וזה יקרא קודש הילולים. ו**בשנה** הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי הַלְּוִסִיף לְכֶם תְּבוֹאָתוֹ: שבגיל חמש מתחיל ללמדו מקרא ויתחיל להיות עץ מאכל.

3. התחלת לימוד התורה

משנה באבות: מבואר **במשנה** (אבות פרק ה משנה כא) דברי יהודה בן תימא, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה. בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד.

גמ' בבא בתרא: מבואר **בגמ'** (בבא בתרא דף כא.) תקנת יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ובכל עיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע. אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: עד גיל שש לא תקבל ללמדו, כי עדיין אינו יכול לסבול טורח הלימוד, מגיל שש קביל וספי ליה כתורא, כלומר תלמדהו תורה בעל כרחו, כמו שנותנין עול על צווארי השור - **רש"י**, וכמו שמאכילין ומשקין את השור - **רבינו גרשום**.

גמ' כתובות: מבואר **בגמ'** (כתובות דף נ.) באושא התקינו, שיהא מתגלגל עם בנו עד שתיים עשרה שנה, מכאן ואילך יורד עמו לחייו. שואלת הגמ' ממה שאמר רב לרב

תורה. ומפורש בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ז), ובערוך השולחן (יו"ד סימן רמה סעיף א), ושו"ת צפנת פענח (חלק ב סימן י), ומנחת חינוך (מצוה ב). וכן נקט הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (בנתיבות ההלכה חלק מט עמוד 617), ובשו"ת משנה הלכות (חלק ט סימן רמא), שגם בגדול יש מצוה על האב ללמדו תורה, והדגיש בתשובות והנהגות (חלק ב או"ח סימן רלז), שהמצוה קיימת גם לאחר נישואי הבן וגם לאחר שנולדו לו בנים.

וכן מדויק מלשון הב"ח (סימן רמה אות א), והשו"ע (סימן רמה סעיף א), שחייב אדם ללמד את בנו תורה, ולא הגבילו את החיוב עד גיל מסוים, משמע שחייב כמה שיכול.

והסיק בשו"ע הרב, ששכר הלימוד של בנו גדול אין לשלם מכספי מעשר, אבל הוצאות הכשר הלימוד דינו כצדקה שמותר לשלם מכספי מעשר. והוסיף שעל זה נאמר בגמ' (ביצה דף טז), כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה.

תחת רשותו: וביאר החפץ חיים (שמירת הלשון שער התורה סוף פרק ז) שמחויב ללמד את בנו כל זמן שהוא תחת רשותו, דאטו קטנים כתיב בקרא.

כל החיים: ומצינו שגדולי ישראל אדירי התורה למדו עם בניהם גם בגיל גבורות כדי לקיים המצוה, וכפי שהעיד הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דרך שיחה חלק א עמוד תצה, ספר אלא עמוד רנח) שאביו הסטייפלר זצ"ל למד עמו בכל שבת עד כחודש לפני פטירתו, כדי לקיים את המצוה, עד סוף ימיו כאשר נחלה בי"ז תמוז, והוסיף הגר"ח ק' כנראה שסבר שעדיין יש המצוה עמי'. ואף הגר"ח נהג במשך שנים רבות ללמוד בקביעות עם כל אחד מבניו יום יום, אפילו בתשעה באב ויום הכיפורים, עד השנים האחרונות שנחלש והיה קשה לו הלימוד בחברותא עמהם.

יש לציין למה שכתב בדרך אמונה (הלכות ביכורים פרק יא הלכה ב ביאור ההלכה סוף ד"ה כשיגדל), שאין מקור מפורש שחייב ללמד בנו תורה גם אחרי שגדל, כי יתכן לומר שברגע שהבן הגדיל ומחויב בעצמו ללמוד תורה שוב אין חיוב על האב ללמדו.

רק בקטן: מאידך לדעת שו"ת דברי יציב (ח"מ סימן מח אות יב) חייב ללמד את בנו דוקא כשהוא קטן, אבל כאשר הגדיל והחיוב מוטל עליו נפקע החיוב מאביו לגמרי, דבן משמעותו קטן ולא איש גדול. ורק אם בנו חכם יש חיוב ללמדו מדין תלמיד, ומדברנן יש לו קדימה על אחרים. ומפרש בכך כוונת הברכה 'ברוך שפטרני' שהולך על הפטור מהמצוה ללמד את בנו תורה.

ויום כלומר בתחילת שש, 'כבר שבע' פירושו 6 ויום כלומר בתחילת שבע, וחולק על פירוש התוס' ש'כבר שית' פירושו 6 ויום ו'בר שבע' פירושו 7 ויום.

בדעת השו"ע (סימן רמה סעיפים ה, ח), נחלקו הנושאי כלים, לפי הש"ך (ס"ק ג) כוונת השו"ע כדעת תוס', כל ילד לפי כחו מכניסים אותו למלמד תינוקות, פחות מגיל 5 לא מכניסים, בריא לגמרי מכניסים בגיל 5, כחוש קצת מכניסים בגיל 6, כחוש הרבה מכניסים בגיל 7. מאידך לפי באר הגולה (שם), וביאור הגר"א (ס"ק יז), כוונת השו"ע כדעת הרמב"ם. ועיין בלבוש (סימן רמה סעיף ח) שנקט להלכה כדעת הרמב"ם.

מהלך ג' - מתחיל קצת: לשיטת הב"ח (סימן רמה), והשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א), והערוך השולחן (יו"ד סימן רמה סעיף ב), בן חמש למקרא, הכוונה שמאז מגלגל עמו ומכניסים אותו קצת בעול לימוד מקרא, שמלמדו האב בביתו תורה שבכתב מעט מעט. ובגיל 6 בבריא ובגיל 7 בכחוש מוליכו למלמד תינוקות לקרות בתורה כל היום.

במהלך דומה כותב התשב"ץ (חלק ב סימן סה, בתירוצו השני), שדברי המשנה 'בן חמש למקרא' הכוונה שאביו מלמדו בביתו לחנכו, ודברי הגמרא שלא להכניס את הילד עד גיל שש שבע הכוונה להוליכו למלמד תינוקות.

המציאות בזמננו: יש לציין שהמציאות כיום בכל התלמודי תורה, שמסיבת חומש ותחילת לימוד חומש הוא בכיתה א' והגיל תלוי בתלמודי התורה השונים, יש תלמודי תורה שהילדים הם בגיל ממוצע של 5 שנים, ויש תלמודי תורה שהילדים הם בגיל ממוצע של 6 שנים. כיום בהרבה תלמודי תורה המציאות שמתחילים לימוד החומש כאשר הילדים בגיל 6.

והוסיף הג"ר יעקב מאיר שטרן שליט"א (אמרי יעקב סימן רמה ביאורים ד"ה ובפחות) מה ששולחים כיום את התינוקות לכיתות גן ומכינה אין זה בתורת לימוד תורה, שהרי מפורש בסוגיא שלפי כל הדעות אין מכניסים פחות מגיל חמש, אלא רק בתור מסגרת חינוך כמו ששולחים ילדות לגן, ולא מכבידים עליהם שום עול רק מרגילים אותם בניחותא כפי גילם, ויש להוסיף על דבריו, ששולחים אותם כדי לקיים את חובת האב ללמד את בנו פסוקים ואותיות ונקודות.

5. עד איזה גיל חייב ללמדו

גם בגדול: מבואר בגמ' (בבא בתרא דף כא.) ומכניסין אותו כבן ט"ז כבן י"ז. עוד מבואר בגמ' (קידושין דף ל.) מחלוקת תנאים אם הגיל ללמדו הוא מ-16 עד 22, או מ-18 ועד 24, משמע שגם בגדול יש מצוה ללמד את בנו

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 392 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הר"ר גד פרוסקין שליט"א
כולל 'נחלת משה' ביתר עילית

שאלה: מהו תקנת יהושע בן גמלא, ואיך הוא נוהג בזמננו?

ביצד מקיימים למעשה את מצות לימוד התלמידים, בלימוד מקרא משנה וגמרא, ובשינון וידיעת הלימוד? איך היה הסדר בזמן חז"ל, ומהו הסדר הראוי בזמננו?

מקורות: גמל (בבא מציעא דף פה: בבא בתרא דף כא.), שו"ע (סימן רמה סעיף ה), שו"ע הגר"ז (הלכות תלמוד תורה פרק א סעיף ג, קונטרס אחרון א), הקדמת מעדני יו"ט (ריש מסכת ברכות), ערוך השלחן (יו"ד סימן רמה), חתם סופר (ב"ב דף כו: ב"ח יו"ד סימן רמה), ש"ך (שם ס"ק ה) גור אריה (דברים פרק ו פסוק ז), תפארת ישראל (פרק נו), נוסילות חיים בחינוך (חלק א עמוד 140), שבט הלוי (חלק יא סימן רכו), ויואל משה (מאמר לשון הקודש עמוד חכה, דברי יואל אבות פרק ה משנה כא), מעשה איש (חלק ו עמוד נו), תשובות והנהגות (כרך ב סימן תנז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה, ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

ככדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוח 4
2. בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"נ בעל ה'אמרי יוסף'
הרה"ק ר' יוסף מאיר ב"ר שמואל צבי ווייס מספינקא
זצוק"ל נלב"ע ו' אייר תרס"ט ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. פסוקים: קטן היודע לדבר (שמבין ולא מדקלם) אביו מלמדו לומר פסוקים, תורה צויה לנו ופסוק ראשון של קריאת שמע, וזה בגיל כ"א חודש או שנתיים. בן ג' שנים אביו מלמדו אותיות ונקודות כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.
- ב. מקרא: נחלקו הפוסקים מהו הזמן הראוי לתחילת לימוד מקרא:
לתוס' - בריא לגמרי 5, כחוש 6, חלוש 7.
לרמב"ם - בריא 5, כחוש 6.
לב"ח - ללמדו קצת 5, בריא 6, כחוש 7.
- ג. משנה וגמ': בן עשר למשנה לגלגל, ובן שתים עשרה לספות לו כתורא. בן חמש עשרה לגמרא.
- ד. גדול: הרבה פוסקים כתבו שהמצוה ללמד את בנו הוא גם בבנו גדול, ויש שכתב שאין מצוה בבנו גדול.

עדכוני הלכה

ללמוד להיות מלמד

אכשר דרא שהמלמדי תינוקות לצעירי הצאן בחיידרים כיום מובחרים מעם, ולומדים היטב איך לעשות את מלאכתם נאמנה. והעיר גאון אחד שליט"א שהרי בכל מקצוע לפני שמתחילים להתעסק בו, צריך ללמוד היטב את ההלכות שלו, כגון שוחט, מוהל, מסדר קידושין וכדומה, כך צריך המלמד ללמוד תחילה את הלכות תלמוד תורה המופיעים בשו"ע יו"ד סימנים רמ"ה רמ"ו, ולא יתכן שמכשירים ומחכימים את המלמדים בקורסים שונים, ולא מלמדים אותם את סימנים רמ"ה רמ"ו, ויתכן שיש מלמדים שלא יודעים היכן בשו"ע מופיע הלכות תלמוד תורה.

נושא הגיליון הבא:

'מנהג תלמודי התורה בזמננו'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לעילוי נשמת

הגאון הצדיק ר' משה חיים ב"ר אברהם יצחק שלנגר זצ"ל משגיח רוחני בישיבת פורת יוסף נלב"ע י' אייר תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.
הוקדש על ידי בני המשפחה שליט"א

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי
02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 234

פרשת אמור

תשפ"ג

- בדיני קיום מצות עשה דאורייתא 'ונקדשתי' באמירת קדושה ♦ הרב אורי יצחקי
- ספר ספה"ע בסעודה שלישית האם יכול לומר 'רצה' בבהמ"ז? ♦ הרב זאב פראנק
- סופר בביה"ש דאפוקי יומא ושומע ברכה מהסופר עיולי יומא ♦ הרב אליסף פרלמן
- חיוב תפלה מדין ממנ"פ כשהזכיר גשם באוסטרליה וארגנטינה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

קיום מצות 'ונקדשתי' באמירת קדושה

הנהגת היחיד כש"צ אומר קדושה, וביאור החיוב לשמוע קדושה ושהוא עדיף מתפלה בציבור

א. בשו"ע סימן ק"ד ס"ז: (העומד בשמונה עשרה) אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה, אלא ישתוק ויכוין למה שאומר ש"צ, ויהא כעונה, ע"כ, ומקורו כתב הב"י במש"כ רש"י בסוף פרק לולב הגזול (סוכה ל"ח ע"ב ד"ה הוא אומר ברוך) אהא דאמרינן דשומע כעונה. ובפרק מי שמתו (כ"א ע"ב) כתבו התוספות (ד"ה עד) שר"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק, וה"ר יונה (י"ג ע"ב ד"ה ויש) והרא"ש (סי' י"ח) כתבו מחלוקת זו בפרק מי שמתו ולא הכריעו, ובסוף דבריו כתב ה"ר יונה "ודבר שתלוי בעמודי עולם אין לנו כח להכריע ביניהם ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ובלבד שיכוין לבו לשמים". והתוספות כתבו בפרק מי שמתו (שם) ונהגו העולם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג וגם הר"ן כתב בסוף פרק לולב הגזול (י"ט ע"ב ד"ה וכתב) שדברי רש"י עיקר וכן הלכה, ע"כ.

הנה מדברי רש"י שהסכים עימו השו"ע משמע להדיא שיש חיוב לשמוע ולומר קדושה, דאל"כ לא היו מתירים לפסוק באמצע שמונ"ע אפילו בשתיקה, וכן יש להוכיח ממה שפסק השו"ע בסימן ק"ט ס"א דמי שנכנס לבהכ"נ ומצא צבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"צ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל אע"פ שמפסיד תפלה בציבור, דשמיעת ואמירת קדושה עדיפה על תפלה בצבור.

ש"צ האומר קדושה בלחש מונע את הציבור מעניית קדושה שהיא מ"ע גמורה לד' רבים

ב. ידוע כי רבים מהש"צ אינם אומרים את הקדושה בקול רם שיוכלו הציבור המאריכים בשמונ"ע לשמוע ולכוין לצאת יד"ח קדושה, ולפעמים אומר הש"צ את הקדושה בקול נמוך כ"כ עד שגם מי שאינם עומדים בשמונ"ע אינם שומעים כלל ואינם יכולים לענות קדושה, ונמצא שרבים אינם מקימים כלל מצות אמירת קדושה.

הנה מדברי הרבה מרבנותינו מבואר דיש באמירת קדושה קיום של מצות עשה של "ונקדשתי", חדא ידועים דברי המשנ"ב בסימן קכ"ה ס"ק ד' בשם הבאר היטב שהביא מהזה"ק שצריך לכוין ביותר בקדושה לקדש את השי"ת כדי שישירה עליו קדושה ממעלה, ויכוין לקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל. והאר"י ז"ל היה מזהיר מאוד ע"ז, ע"כ, וכ"ה בספר תורת הבית לחפץ חיים במאמר "עת לעשות", שלדעת הזהר מקיימין בזה כשאומרים קדיש וקדושה מצות עשה של ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכן כתב הח"ח בפשיטת במרגניתא טבא הנדפס בסו"ס אהבת חסד וז"ל: יזהר מאד בעניית קדושה שהיא מצות עשה דאורייתא כמבואר בזוהר עכ"ד. ועיין בהגהות "דרשו" בסימן קכ"ד הערה 14 שהביא כן גם מהיעב"ץ, יעו"ש.

עוד הביאו מהתשב"ץ שכתב שלהוציא את הרבים ידי חובתם בדברים שבקדושה ובקריאת התורה הוא מצות עשה מן התורה שהרי בדברים שבקדושה מבואר בגמרא "מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר ונקדשתי". ובבן איש חי כתב: קודם הקדושה של נקדישך יכוין האדם לקיים מצות עשה זו שנצטוונו בפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" דפרשוהו בזוהר הקדוש שנתחייבנו לקדש שמו יתברך בסוד קדושת נקדישך ונעריצך.

דעת הראשונים דחיוב קדושה אינו אלא מדרבנן

ג. אך כבר העירו שמדברי הראשונים מבואר לכאורה דאינו חיוב גמור, הרא"ש (ברכות פרק ז' סימן כ') כתב שלשמוע קדושה הוא דין דרבנן שלא מצינו לו עיקר מן התורה, ובספר האורה ובמחזור ויטרי כתבו שלא מצינו בכל התלמוד חיוב בקדושה אלא חביבה היא לנו, ועוד העירו מדברי הר"ן במגילה [בדף י"ג ע"ב מדפי הר"י], על דברי הגמרא שם "מנא הני מילי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה", כתב על כך הר"ן וז"ל: ומיהו הני מילי כולהו אסמכתא דרבנן נינהו דסדר תפילה גופא דרבנן, ע"כ.

ובשו"ת חתם סופר [ח"ה חו"מ סימן קס"ה] כתב: מה שכתב מעלתו ונקדשתי הוא מצות עשה דאורייתא, אמת הוא שאם יזדמן לאדם לקדש שמו ברבים בעשרה מקיים מצות עשה זו אבל שיהיה חיוב לקדש שמו בכל יום מן התורה לית דין ולית דיין, וישראל קדושים מקיימים מצות עשה זו על ידי קדיש וקדושה בעשרה והמתעצל בזה הוה כבועט ומתעצל אבל אינו עובר על שום ציווי, עכ"ל.

יסוד מרן הגר"ח ק שאע"פ שאין חיוב אבל יש קיום מצוה דאורייתא

ד. הנה בדברי הרא"ש יש קצת סתירה, שבתחילה כתב בביאור דברי הגמרא בברכות שם "מצוה דרבים שאני", דאלימ עשה דרבים דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה רבים, ע"כ, דמשמע דהוי מצוה עשה מה"ת, ואח"כ כתב "ואפילו הוי מלתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה", דמשמע דאינו מצוה מן התורה רק מדרבנן, אך מבואר דאעפ"כ דחי עשה דיחיד כמוש"כ הרא"ש בסו"ד, ולכאורה אם אינו מצוה דאורייתא כיצד ידחה לאו דאורייתא דיחיד.

ומצאתי בזה בספר "חלקו של יעקב" [פרק ג' עמוד קע"ז] תשובתו של הגר"ח קניבסקי זצ"ל שכתב לו על דברי הר"ן שהובאו לעיל וז"ל: הא דבעי עשרה הוא דרבנן אבל מקיים בזה מצוה אבל אינה חיובית ואין בזה בל תוסיף (א.ה. בא בזה לתרץ את הקושיא על הנסכר בסידורים לכוין בענית קדושה לקיים מ"ע דאורייתא, ועיין בסמוך בשם מרן הגריש"א זצ"ל, עכ"ל. סבירא ליה להגר"ח קניבסקי זצ"ל שדברי הר"ן שדין זה שכל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה אינו אלא אסמכתא נאמרו רק על הא דבעי עשרה, אבל באמירת קדושה מקיים מצות עשה מן התורה של ונקדשתי, אלא שמן התורה אינו חייב לומר קדושה, אך אם אומר קדושה מקיים בכך מצות עשה מן התורה, והביא עוד שכך כתב לו גם הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל ביתר הרחבה וז"ל: ונראה דכל פעולה שעל ידה מרבים כבוד שמים

ט. ועיין ברמב"ם הלכות תפלה פ"ח ה"ו שהביא את דברי הגמרא בברכות לענין דאין היחיד אומר קדושה ודברי המשנה והגמרא במגילה דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, ומבואר שאמירת קדושה אינה אלא בעשרה, וקשה קצת שמדברי הרמב"ם בהלכות יסוה"ת פ"ה הלכה י' זו ולעיל בהלכה ד' מבואר ששייך קידוש השם גם ביחיד, וצ"ל כנ"ל דזהו דין פרטי באמירת קדושה ואינו אלא מדרבנן, שלא יבואו לזילות השם בהזכרתו בכל עת, וכשאר נוסחי התפלות והברכות, וכיון שהוצרכו חז"ל ליתן צורה מסוימת לאמירת הקדושה, וקבעו אותה רק בתפלה, וחייבו התפלה עצמה בציבור אינו אלא מדרבנן, לכן א"א לחייב אדם לומר קדושה כשאר מצות עשה, אבל כשנמצא האדם בציבור ויכול לקיים מצות קידוש השם באמירת קדושה י"ל דהוי חיוב גמור אפילו מדאורי, וכן בהיפך אם בשאט נפש ימנע עצמו מלומר קדושה הרי זה מחלל את השם רח"ל.

וביסוד זה יבואר לן גם מש"כ בספר אשי ישראל בפרק ל"ג הערה ל"א בשם שו"ת שלמת חיים סימן צ"ב, דאף דקדושה עדיפא מתפלה בציבור, אינו חייב לטרוח עבור שמיעת קדושה אפילו כמו שחייב לטרוח לתפלה בציבור דהיינו ד' מילין לפניו ומיל לאחוריו, והביא שם בספר שיח תפלה בסימן ק"ט ס"ק א' דצ"ל דקדושה עדיפא מתפלה בציבור דוקא כשנמצא כבר בבית הכנסת, ולפי משנת"ב כך היתה תקנת חכמים שקבעו גדרים לקיום המצוה דוקא באופן זה, כמו שמצינו במצות ברכת כהנים, ואכמ"ל.

מבאר ע"פ דברי הרמב"ם את שיטת רש"י שיש קיום מצות ונקדשתי מדין שומע כעונה

י. עוד יש לדון לפי הנ"ל במש"כ רש"י ופסק השו"ע שאדם השומע קדושה ושותק ומכוין לצאת יד"ח מקיים מצות עשה מדין שומע כעונה, ולכאורה יש בזה חידוש דהא אין ניכר כלל אמירתו ובמה נוסף קידוש השם בשתיקתו, אלא דצ"ל דכיון דכבר נתבאר שיטת הרמב"ם דמצות קידוש השם מתקיימת גם ביחיד, בניד"ד כששותק ושומע את אמירת הקדושה מפי הש"צ ומתכוין לקדש את שמו יתברך, הרי לדידה ודאי יש כאן קיום של קידוש השם, וממילא מקיים את המצוה, וה"ה אם בשאט נפש ממשך בתפלתו (לא מפני שחושש לאובדן כונתו ולא משום שחושש לשיטת התוס' שע"י דין שומע כעונה נחשב הפסק בתפלתו), הרי זה נכנס בחשש חילול השם, וצ"ע.

העולה מכל הנ"ל שיש חיוב גמור על הש"צ לומר קדושה בקול רם

יא. הנה לפי משנת"ב דיש קיום מצוה גמור באמירת קדושה, ודאי יש חיוב גמור על הש"צ לומר קדושה בקול רם, וכ"כ בספר אשי ישראל פרק כ"ד סעיף כ"ה והערה פ"ד בשם שו"ת לברשי מרדכי [ח"א סי' י"ז] ושו"ת אג"מ [אר"ח ח"ג סי' ד'], דאם אומר בלחש מונע מהעומד עדיין בתפילת לחש לשמוע ממנו את הקדושה (וכתב שם עוד טעם נכון שצריך לומר בקול דכיון דקדושה היא חלק מהברכה השלישית בחזרת הש"ץ, אם לא אומר בקול מחסיר מהציבור לשמוע כל חזרת הש"ץ).

הנה לפ"ז לכאורה צע"ג על הנהגת חלק מהש"צ שמחמת חוסר ידיעה אומרים את הקדושה במרוצה ובקול חלש שאינו נשמע אפילו לקרובים אליהם, ונמצא מונע מחלק מהציבור - ובעיקר מהעומדים עדין בשמונ"ע - את החיוב של אמירת קדושה, ולפי הזוה"ק מבטלים ממצות עשה גדולה ונוראה של "ונקדשתי".

אם יש סרך חילול השם במי שנמנע מעניית קדושה מחמת שאינו שומע את הש"צ

יב. אך בזאת אני מסתפק אם יש צד חילול השם במי שאינם שומעים את הש"צ ולכן נמנעים מלומר קדושה, שכיון שמקצת הציבור אומרים קדושה והם נמנעים מזה אע"פ שהם אנוסים, הרי סו"ס נמנעים מלקדש את השם בהיותם בתוך ציבור המקדישים, או דילמא אינם נידונים כמחללים את השם באונס או כמבטלים מצות עשה באונס, אלא נידונים כשאר אינשי הנמצאים חוץ לבית הכנסת שלא נתחייבו במצוה כיון שלא שמעו את אמירת הש"צ, וכמו כהן שהיה חוץ לבית הכנסת בעת קריאת הש"צ "כהנים" או אפילו היה בבית הכנסת ולא קראוהו לעלות שאינו נחשב כמבטל מצות עשה אפילו באונס אלא כאינו מחויב בדבר כיון שלא נתקיימו כל תנאי החיוב אע"פ שמינעה זו אינה אלא מדרבנן, חשוב כאונס בתקנת חכמים ופטור מן המצוה.

ולחומר הענין ושכיחותו היה ראוי למצוא לימוד זכות ולצדד כצד השני, ואעפ"כ ליבי מגמגם בזה, כי מצד עיקר צורת ההלכה היה נראה יותר שיש בזה סרך חילול לשמו יתברך, ואיך שלא יהא יש להזהיר מאוד לכל מי שניגש אל הקודש להיות ש"צ שיקיים את הדין כצורתו דאל"כ נכנס בחששות גדולים, ה' יזכנו להיות ממקדישי שמו ברבים אמן.

מקיימים מצות עשה ונקדשתי, ומה שאומרים הראשונים ז"ל שזה אסמכתא אולי רק על הלימוד שצריכים עשרה לדבר שבקדושה, ע"כ, ורצה לפרש עד"ז גם את דברי הרא"ש. וע"ע בהערות "דרשו" בסימן קכ"ד הערה 14 שהביא כן מהשדי חמד.

הוראה למעשה ממרן הגריש"א זצ"ל

ה. אך כל זה הוא ביאור דברי הרא"ש והר"ן והחת"ס, אך מדברי האר"י הק' הלא מבואר דהוי מצות עשה גמורה, וכן משמע שנקט המשנ"ב, וצ"ע איך יש לנהוג בזה, ומצאתי בספר חלקו של יעקב שם בסו"ד באות ז' שכתב וז"ל: הלכה למעשה שלחתי שאלה זו להג"ר דוד מורגנשטרן שליט"א וזוהי התשובה שקבלתי: יש לכוון לקיים מצוות ונקדשתי בלי לכוון דוקא על מצות עשה מן התורה אלא לפי רמת החיוב כלפי שמיא, כן שמעתי ממר"ר שליט"א, עכ"ל, דהיינו שמרן הגריש"א זצ"ל באמת היה מסופק בזה, ולכן הורה שמחמת הספק יכוין בסתם כפי הדין. והרואה יראה שאין מדברי מרן סתירה על תירוץ הגר"ח ק, וא"כ מסתבר שמודה שיש קיום דאורי' באמירת קדושה.

דן בד' הרמב"ם ומסיק דגם הרמב"ם מודה בכ"ז

ו. וראיתי מי שרצה לדייק מדברי הרמב"ם דס"ל דאמירת קדושה היא מדרבנן, והוא לפי שבספר המצות השמיט ענין זה ולא הזכיר בכלל מצות "ונקדשתי" רק מסירת נפשו להריגה, גם ברמזי המצות שבריש הלכות תפילה כאשר מנה את המצות הנכללות בהלכות תפלה לא הזכיר רק שתי מצות עשה, אחת לעבוד את ה' בתפלה שנייה לברך כהנים את ישראל בכל יום, ואם איתא דבאמירת קדושה מקיים מ"ע דונקדשתי היל"ל דאיכא גם מצות אמירת קדושה, אלא מדלא כתב הכי משמע דס"ל דהוי מדרבנן ודו"ק, עכ"ל.

ולענ"ד אין מכ"ז ראייה כדברי הרב הנ"ל, דהא מדברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה י' משמע דלא רק מסירת נפשו להריגה נכללת במצות עשה של ונקדשתי, אלא כל מצוה שהאדם עושה בלא רווח והנאה רק לשם קדושת שמו יתברך הוא מקיים בזה מצות עשה, וכן בהיפך רח"ל, עיי"ש, ולכאורה אמירת קדושה לא גרע מכללא שכלל כאן הרמב"ם. ואע"פ שבדברי הרמב"ם נאמרו על הפורש מעבירה או עשה מצוה, ובנידו"ד ע"ז גופא אנו דנים אם יש קיום מצוה באמירת קדושה, אך הלא כבר נתבאר מדברי האחרונים שלכו"ע יש קיום מצוה באמירת קדושה. ומה שהשמיט דבר זה ברמזי המצות בהלכות תפלה הוא משום שס"ל כהראשונים שאין בזה חיוב אלא קיום בלבד.

מכריח מדברי הרמב"ן והרבינו יונה שיש קיום מצות עשה של קידוש השם באמירת קדושה

ז. שוב התבוננתי דמש"כ דיש קיום מצות עשה באמירת קדושה בעשרה הוא פשוט ומוכרח, וקרוב הדבר לחיוב גמור, ממש"כ הרמב"ן בסו"פ בא שכוונת כל המצות וכוונת היצירה, שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, ע"כ, וכיון שהוא כוונת הקבה ביצירה ודאי יש באמירת קדושה בבתי הכנסיות בעשרה קיום מצות עשה של קידוש שמו יתברך. וגם בספר שערי תשובה לרבינו יונה כתב בשער ג' אות קמ"ח כי הדבר ידוע כי מדרכי קידוש השם יתברך להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדין והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו - עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, כמו שכתוב (קהלת יב): "כי זה כל האדם", ודבר זה כבוד השם יתברך, ע"כ, הרי מפורש בדבריו שכל כה"ג הוא מדרכי קידוש השם, וא"כ הוא בכלל מ"ע של "ונקדשתי".

אע"פ שיש קיום מצוה דאורי' מ"מ גדרי הקיום הם כפי מה שגדרו חז"ל

ח. אלא ביאור הדבר הוא דודאי שכל שמתכנסים עשרה בבתי כנסיות ואומרים קדושה יש בזה קיום של מ"ע של "ונקדשתי", אלא שחז"ל קבעו לקיום זה גדרים ידועים, כמו שקבעו לברכת כהנים, אף שיש בע"י כמה מהגדרים מתבטלת המצוה לפעמים כמוש"כ הפוסקים, וכמו שברכת כהנים היא מצוה גמורה מה"ת אע"פ שא"א לקיימה אלא בתפלה שהיא עצמה רק דרבנן, ה"ה מצות "ונקדשתי" באמירת קדושה היא דאורי' אע"פ שא"א לקיימה רק בתפלה שאינה אלא דרבנן, וממילא כשאנו דנים על גדרי החיוב א"א לומר שיש חיוב דאורי' לומר קדושה בעשרה כיון שעצם ההתכנסות לתפלה אין בה חיוב דאורי', וזהו שכתבו הרא"ש והר"ן שאין חיוב אמירת קדושה והכריחו כן משום שתפלה עצמה אינה אלא מדרבנן, אך כשנתקיימו התנאים לאמירתה כגון שכבר התכנסו הציבור ומתפללים שמונ"ע קרוב הדבר להיות חיוב גמור אפילו מדאורי'.

אכילתו משום תרתי דסתרי [מהגר"א שלוסברג].

אבל אם נימא כנ"ל, דהתרת דסתרי הוא מצד עצם מה שאחר שנהג מנהג יום הבא שוב מזכיר יום שעבר, שוב אין לחלק בין איסור חמץ לאיסור חדש, דסו"ס אכילת חדש היא מנהג ליל י"ח, ואיך יזכיר אחריה מעין המאורע דיום.

עוד נמסר משמו של הגר"ל, ששאלוהו על ספה"ע אם יש בה משום תרתי דסתרי, והשיב דכיון דספה"ע שייכא כבר מפלג המנחה, אין זה ניהוג לילה להיות כתרתי דסתרי עם הזכרת מעין המאורע דיום.

וזה לא הבנתי, דהלא מ"ד דספה"ע כבר מפלג המנחה טעמו כמש"כ הבה"ל (תפ"ט ס"ג ד"ה מבעוד) דכיון דחשיב תחילת לילה לק"ש ותפילה, הכי נמי חשיב לילה לענין ספה, והרי תפילת ערבית חשיבא תרתי דסתרי עם הזכרת 'רצה', ואפילו התפלל מעריב מבעוד יום כמפורש במג"א (קפ"ח סק"ז), ומה לי מעריב ומה לי ספה"ע.

עשה מלאכה קודם בהמ"ז של סעודה שלישית

ונבוא בס"ד למי שעשה מלאכה קודם בהמ"ז דסעודה שלישית, אם יוכל לומר 'רצה' בבהמ"ז, דלפום ריהטא דומה לאכילת חמץ שכתב המ"ב דאית בה משום תרתי דסתרי. אמנם לכאור' יש לפקפק בזה טובא, ובהקדם מה שתמה הגר"ח זוננפלד (שו"ת שלמת חיים סי' ש"ט) על דברי המ"ב, דאטו אם שגג ואכל חמץ בפסח להסוברים שמברך בהמ"ז, וכי לא יאמר 'יעלה ויבוא', אבל החילוק מבואר, דאימת דיינינן לאכילת חמץ כתרתי דסתרי עם הזכרת פסח, דוקא כשהאכילה מבטאת ניהוג דיום הבא, שאוכל החמץ במוצאי פסח שהוא זמן היתר, והיינו תרתי דסתרי שאחר שנהג מנהג היום הבא חוזר להזכיר בבהמ"ז היום שעבר, אבל באוכל חמץ בפסח, הרי ממה נפשך אכילת איסור היא, ואין בה ביטוי של תחילת היום הבא כדי להיות סתירה עם הזכרת פסח בבהמ"ז.

ומעתה גם לענין עשיית מלאכה משחשיכה קודם בהמ"ז, הרי כיון שלא הבדיל וגם לא אמר 'ברוך המבדיל' נמצאת עשיית המלאכה באיסור, ואיך נוכל לראותה כניהוג היום הבא וכסימן לתחילת הלילה, והרי גם אחר תחילת הלילה אסור במלאכה עד שיבדיל, אלא שעשה המלאכה באיסור, וא"כ שמא יום גמור הוא ועשה המלאכה באיסור, ואין כאן ניהוג המורה על תחילת היום הבא, ודומה לאכל חמץ בפסח ועשה מלאכה בשבת שבודאי מזכיר מעין המאורע בבהמ"ז.

וסייעתא לזה, דהנה בכגון שאכילת החמץ שבמוצאי פסח היתה בלא כוונה, שלא ידע בו שהוא חמץ או שלא ידע שכבר חשכה, לכאור' מסתבר דמ"מ איכא משום תרתי דסתרי מחמת עצם המעשה, ולא ככוונה תליא מילתא, וא"כ כל שנכשל במלאכה או טלטל מוקצה בשבת מפלג המנחה ואילך, וכי לא יוכל לומר 'רצה' בבהמ"ז, שהרי עשאו לילה בעשיית המלאכה, דומיא דתפילת ערבית מפלג המנחה ואילך, ועל כרחין דכל במילתא דאיסורא, לא נוכל לראותו כביטוי לתחילת הלילה ומנהג היום הבא.

עצה למי שאמר 'ברוך המבדיל' לצאת מספק

חיוב הזכרת 'רצה'

ויש להוסיף בזה חידוש נפלא, במי שאמר 'ברוך המבדיל' שכתב המ"ב דצ"ע אי חשיב תרתי דסתרי עם הזכרת 'רצה', והוא במג"א (סקל"ג) שנסתפק דשמא דוקא כשהתפלל תפילת חול לא יאמר 'רצה', אבל כשאמר 'המבדיל' לחוד רשאי לומר 'רצה', ע"כ, ולענין מעשה הנה בחיי אדם (כלל מ"ז דין כ"ד) כתב שיאמר 'רצה', ואילו הגר"ז (קפ"ח ס"ז) כתב דשב ואל תעשה עדיף, שהרי יש אומרים שעולם אינו מזכיר של שבת אחר שיצא היום, דלכאור' יש לו עיצה לצאת מן הספק ע"י שיעשה איזו מלאכה, שהרי אחר שאמר 'ברוך המבדיל' עשיית המלאכה בהיתר, ויש בה ביטוי לתחילת הלילה וניהוג היום הבא, וממילא דשפיר איכא משום תרתי דסתרי מצד המלאכה גופה, ודינו דאית דאיסורא שלא לומר 'רצה' בבהמ"ז.

העולה מכל זה דשלוש חילוקי דינים הם, שאם רק אמר 'ברוך המבדיל' ספק הוא אם יאמר 'רצה' בבהמ"ז, ואם רק עשה מלאכה ודאי שיכול לומר, ואם אחר שאמר 'ברוך המבדיל' גם עשה מלאכה ודאי דדינו שלא לומר 'רצה'.

הדליק נר חנוכה קודם בהמ"ז דסעודה שלישית

ומעשה שהיה בשבת חנוכה במי שנזכר באמצע סעודה שלישית שכבר יצאה שבת, ומיהר להדליק נר חנוכה בתוך הסעודה, ולאחר שבירך 'להדליק נר של חנוכה' נזכר שלא אמר 'ברוך המבדיל', ודנו בדבר אם אחר שידליק הנר יוכל לומר 'רצה' [מהגר"ש בדלנדר].

ולפי דרכינו, אע"פ שבשבת דעלמא אין בהדלקת נר קודם בהמ"ז

ספר ספה"ע בתוך סעודה שלישית האם יכול לומר 'רצה' בבהמ"ז

עובדא הוה בנערה שבתוך סעודה שלישית של שבת אחר צאת הכוכבים ספרה ספה"ע בברכה, ויש לעיין אם שוב תוכל לומר 'רצה' בבהמ"ז, אם דומה למש"כ המ"ב (קפ"ח סק"ב) שאם התפלל מעריב קודם בהמ"ז, שוב אינו מזכיר של שבת בבהמ"ז, דמיחזי כסתרי אהדדי. וכן בשאמר 'ברוך המבדיל' וכו' כתב המ"ב (רס"ג סק"ז) דצ"ע אם יכול אח"כ לומר 'רצה' בבהמ"ז, כיון שעשהו מתחילה לחול. ובמי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבע"י עד הלילה, כתב המ"ב (תצ"א סק"א) שאם עדיין לא בירך בהמ"ז, בודאי אין לו לאכול חמץ, דהרי יצטרך לומר 'יעלה ויבוא', וא"כ יהיה תרתי דסתרי. ולכאור' הוא הדין והוא הטעם במי שספר ספה"ע שהוא מנהג לילה, דשוב לא יוכל להזכיר שבת בבהמ"ז משום דמיחזי כתרתי דסתרי אהדדי.

בדבר שאינו סותר לעצם קדושת היום אם יש

משום תרתי דסתרי

והנה היה מקום לדון דספה"ע ואמירת 'רצה' לא חשיבי תרתי דסתרי, ומשום דדוקא כשעשה דבר הסותר לעצם קדושת היום שהיא מחייב ההזכרה הוא שמצינו דחיישינן משום תרתי דסתרי, כגון באוכל חמץ שהאיסור ביום מצד י"ט דפסח, ולהכי אם יאמר 'יעלה ויבוא' אחר שאכל חמץ הויין תרתי דסתרי, וכן בתפילת ערבית, לא מיבעי אם הבדיל בה כדינו, אלא אפילו לא אמר 'אתה חוננתנו', מ"מ עצם עם שהתפלל תפילת חול היא סתירה לשבת, [וכ"כ בספר ברכת הבית שער ל"ז סקמ"א בדרך אפשר], וגם בסעודת ר"ח ופורים וחנוכה שכתב המ"ב (שם סקל"ד) שאם התפלל ערבית אינו מזכיר בבהמ"ז, היינו משום שלא אמר בתפילה 'יעלה ויבוא' ו'על הניסים', וה"ל מנהג חול להיות סתירה להזכרת מעין המאורע בבהמ"ז, אבל ספה"ע אין בה סתירה לעצם קדושת השבת כדי שתהיה עם הזכרת שבת תרתי דסתרי.

אבל לכאור' משמעות דברי הפוסקים דלאו הכי הוא, ותפילת ערבית דהויא תרתי דסתרי עם הזכרת מעין המאורע היינו מצד עצם תפילת ערבית שהיא מנהג היום הבא, וסותר להזכרת קדושת היום שעבר, וכ"ה לשון הגר"ז (שם ס"ז): מ"מ יהא נראה שדבריו סותרים זה את זה, שתחילה התפלל תפילת יום שלאחריו ואח"כ מזכיר יום העבר, ע"כ, ומעתה כל שכן לספה"ע שפירש להדיא 'היום כך וכך בעומרו' ותפס היום הבא, דאיכא משום תרתי דסתרי בהזכרת מעין המאורע דיום שעבר.

משכחת לה תפילת ערבית שאינה חלוקה

מתפילות היום שעבר

והנה משכחת לה לחד שיטתא גם תפילת ערבית שאינה חלוקה מתפילות היום שעבר, והוא בשני ימי ר"ח שלדעת הבנין אריאל (בשעה"צ ק"ח סקנ"ד) מי שלא אמר 'יעלה ויבוא' במנחה של א' דר"ח, לא יתפלל שתיים בליל ב' דר"ח, ומשום דשני ימי ר"ח הוא מספק, וממה נפשך אי ביום היה ר"ח איך יאמר 'יעלה ויבוא' בלילה, ואם בלילה הוא ר"ח א"כ ביום אינו ר"ח ולא טעה כלל בתפילתו ביום, ואיך יתפלל עתה בתשלומין של תפלת היום, ע"כ, ולזה באכל ביום א' דר"ח ומברך בלילה שאומר 'יעלה ויבוא', לכאור' היינו רק משום דאזלינן בתר תחילת הסעודה, דאל"ה הא ממה נפשך או רק האכילה ב' דר"ח או רק הברכה, ומעתה משכחת לה שקודם בהמ"ז התפלל מעריב דליל ב' דר"ח שמזכיר בו 'יעלה ויבוא' כמו בתפילות היום, ומ"מ לא יוכל לומר 'יעלה ויבוא' בבהמ"ז, למה שנתבאר דהתרת דסתרי אינו מצד שינוי נוסח התפילה, רק מצד עצם מה שהיא תפילת היום הבא.

בן חו"ל שאכל חדש במוצ"ש של שנה זו אם

יאמר 'רצה' בבהמ"ז

ונפקא מינה נמי למה ששמעתי משמו של מרן הגר"ד לנדו שליט"א, שדן בפסח של שנה זו ש"ז בניסן חל בשבת, וחדש אסור לבני חו"ל עד ליל י"ח, בכגון בן חו"ל שבמוצ"ש קודם בהמ"ז של סעודה שלישית אכל חדש [ומיירי בארץ ישראל דלית ביה משום מוקצה], אם דומה לאכילת חמץ שכתב המ"ב דאית בה משום תרתי דסתרי, ד"ל דדוקא חמץ שאיסורו מחמת קדושת ה"ט דפסח, אבל איסור חדש אינו ענין לקדושת השבת כדי שיהא בהזכרת שבת אחר

השומע בא לספור ספירה של היום הקודם, וא"כ כיון שהברכה מתיחסת למנין של היום הבא שמברך חברו על המנין שלו, א"כ איך יועיל זאת למנין של חברו, אמנם יש לחלק ולומר דהט"ז מיירי שהוא טעה וחשב רק על יום אחר אבל הכא י"ל דחברו מעיקרא יכוין על שתי הימים שכל אחד יצא בו על המנין שלו, אך יש לדון בזה דאפשר דמאחר דלהט"ז הוא לעיכובא שיהא הברכה על הספירה של אותו יום, משמע דכל ספירה עומדת בפני עצמה באופן שהברכה צריכה להתייחד עליה, ואפשר דזה עצמו סותר שיהא מכיון בברכתו על שתי ספירות שונות.

ג] אכן גם אי נימא דאין זה מעכב להט"ז, וכן לשאר אחרונים דס"ל דהברכה אינה מעכבת דוקא על הספירה הזאת, דבפשטות הינו משום דהברכה באה בעיקרה על עיקר מצות הספירה ושינוי המנין הוא שינוי באופן הקיום המוטל על הגברא, אך אינו שינוי בקיום המצוה, וא"כ שפיר יכולה הברכה לעלות לשתיהם, אלא דאכתי יש לדון דלא מהני הכא לצאת לשתיהם מאחר דהם תרתי דסתרי שהרי אם באותה שעה הוא כבר נחשב למנין החדש אשר בשל כך סופר חברו בברכה א"כ כבר ליכא קיום מצוה בספירת היום שעבר, ואיך ישתמש בה השומע לספירת היום שעבר.

ואמנם אפשר לומר דיצא ממה נפשך, שהרי המברך יכול לסמוך מעיקר הדין שהוא יום הבא ולספור בברכה משום כך דספק דרבנן לקולא, ואילו הבא לצאת ממנו על ספירת יום שעבר הוא רק מחמת הצד דאפשר דעדיין ימא הוא, והרי עד כמה שצד זה נכון אכן הברכה איננה מועילה למברך אלא רק לשומע שיוצא בה, ומאי אכפ"ל דאית ליה להמברך דין לנקוט ודאי דהוא לילה, הא מיהת דכיון דבעיקרו של יום הוא הרי ספיקא א"כ שפיר יוכל לכיון דעד כמה שאכן אין זה לילה יצא חברו בהך ברכה, ומ"מ אין זה סותר דהוא מברך כעיקר דינו לנקוט דזהו לילה.

והנה אצל המברך ע"י הספד"ר לקולא נקטינן דהוא בודאי לילה ועל כן יכול לברך, אכן אצל השומע אפשר דלא נקטינן דהוא ודאי יום שהרי אינו סופר בברכה, וסגי שיש לו להקל במצב של הספק, שיוכל לספור ובשלמא אי הוי נקטינן דכל מה דאפשר לספור את ספירת היום הקודם הוא רק מחמת דהספק דרבנן לקולא הוא בגדר של תפיסת צד ודאי דהוא ודאי יום אצלו, א"כ לכא' הוי אמרינן דעדיין יש כאן סתירה דאצל המברך נקטינן דהוא ודאי לילה ואצל השומע נקטינן דהוא ודאי יום, אבל מאחר דנתבאר דאצל השומע הוא אינו בגדר של תפיסת ודאי שהוא יום רק הוא קולא במצב של הספק שמא עדיין הוא יום א"כ י"ל דשפיר אפשר לו לצאת ע"י המברך.

ואפשר לומר לאו הכי, אלא גם אם כל אחד תופס בודאי כצד אחר, וא"כ הם תרתי דסתרי, הא מיהת דעיקר היום לא נעלם ספקו, וא"כ סו"ס יש מעלה דממה נפשך מה שהוא היום באמת באותה שעה יועיל הברכה או למברך או לשומע, אפילו אם בעיקר דינם הם סותרים, וכגון שאם הוא יום באמת, יצא השומע ולא אכפ"ל דבדינו הוא סותר למברך לענין מה שהוא נוקט דהוא ודאי יום.

ד] אך אכתי יש לדון האם שייך שנאמר דהוא ערב על ספירת חברו ובכדי שנאמר דשייך שיוציא את חברו דזהו בעיקרו מדין ערבות, ולכא' בשביל שיהא אצלו דין ערבות צריך שיהא עומד באותה שעה בספיקא אמיתית של שמא ימא הוא, וכיון דכל מה שהוא יכול לברך זהו אך משום שהוא נוקט בודאי דהשתא ליליא הוא ולא ימא, א"כ היאך הוא יכול באותה שעה לדון בו דין ערבות על ספירת חברו שמחייבת רק משום הצד דימא הוא.

ואמנם אפשר דענין הערבות איננו מחייב להיכנס לפרטי חיובו של חברו, אלא כל שחברו עומד בחיוב מצוה, א"כ יש דין ערבות כלפיו, וממילא מאחר דאצל השומע הוא בספיקא שמא ימא הוא ומוטל עליו חיוב מצוה א"כ גם המברך דלדידיה הוא כבר לילה ובשל כך הוא מברך מ"מ אינו מסלק בכך את דינו של חברו והמצוה העומדת לפניו, שהרי סו"ס מצד המציאות יש מקום לדינו של חברו דלא נסתלק הספק מצד המציאות שמא ימא הוא ושפיר מוציא אותו.

ה] אכן הנה מצינו שנחלקו הפוסקים, דהנה כתב הפרי חדש דמי ששכח פעם אחת ולא ספר ספירת העומר אינו יכול לברך להוציא את המחויב לברך, ומקורו מירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) דבן עיר אינו מוציא אבן כרך, דכבר אינו מחויב בדבר והכנה"ג (אר"ח סימן כט) מביא שרבנן סלוניקי הורו דאע"ג דק"ל דמי שחיסר יום אחד לספור אח"כ בלי ברכה, מ"מ אם יש לו להוציא לאחר החיוב יכול לספור בברכה ויכוין בברכתו להוציא גם לחבירו, ובעל כנה"ג משיג עליהם דהאי גברא לאו בר חיובא כלל לברך לשנה הזאת על הספירה אינו מוציא לאחרים, עכ"ד.

ולכא' היה נראה דנידון דידן נמי תלוי בפלוגתתם, דלפי הפר"ח דכל שאינו יכול לקיים את המצוה אינו יכול להוציא, אע"ג דהוא שייך בעלמא במצות ספירה, א"כ גם הכא הלא המברך כבר נסתלק מעמו

משום תרתי דסתרי, מ"מ הדלקת נר חנוכה שאני, דבהדלקת נר דעלמא אנו דנים מצד עצם עשיית המלאכה, וכיון שלא אמר 'ברוך המבדיל' ולעולם עשיית המלאכה באיסור, אין כאן ביטוי לכניסת הלילה ומנהג חול כדי להיות תרתי דסתרי עם הזכרת 'רצה', אבל מצות הדלקת נר חנוכה משתייכת ללילה ויש בה משום ניהוג לילה, וה"ל תרתי דסתרי מצד המצוה שבה דומיא דתפילת ערבית.

אכל ביוה"כ לפיקוח נפש ובלילה הוסיף לאכול שלא במקום סכנה

והנה משכחת לה שאכל ביום המחייב בהזכרה ונתחייב להזכיר בבהמ"ז מעין המאורע, ומ"מ אם ימשיך לאכול ביום חול שלאחריו יהא דינו שלא להזכיר. והוא במי שחולה שאכל ביוה"כ לפיקוח נפשו, דק"ל בש"ע (תר"ח ס"ו) שאומר 'יעלה ויבוא' בבהמ"ז, וקודם שבירך בהמ"ז חשכה לו, ושוב הוסיף לאכול שלא במקום סכנה, דלכא' דינו שלא לומר מעין המאורע בבהמ"ז, כי אכילה שלא במקום סכנה דבר האסור הוא ביוה"כ, וממילא דמה שאכל בלילה בהיתר ניהוג לילה הוא ומעשה חול להיות תרתי דסתרי עם הזכרת יוה"כ בבהמ"ז, דומיא ממש לאכל חמץ במוצאי פסח שכתב המ"ב.

מסקנת הדברים

א] אכל ביום המחייב הזכרה בבהמ"ז, וקודם שבירך התפלל מעריב, שוב לא יזכיר מעין המאורע בבהמ"ז, דמיחזי כתרתי דסתרי, ולכא' היינו מצד עצם התפילה ששייכת ליום הבא, גם אם בנוסח התפילה שווה לשל יום שעבר. ב] ספר ספה"ע בתוך סעודה שלישיית של שבת, לכא' לא יאמר 'רצה' בבהמ"ז, ומשום דה"ל תרתי דסתרי. אמנם בשם הגרד"ל שליט"א נמסר שאין בזה משום תרתי דסתרי, וצ"ע. ג] אכל בשביעי של פסח ומשחשיכה קודם שבירך בהמ"ז אכל חמץ, לא יאמר 'יעלה ויבוא'. ד] שגג ואכל חמץ בפסח, יאמר 'יעלה ויבוא' בבהמ"ז, שאכילת איסור היא ולא מנהג לילה. ה] בן חו"ל שבמוצאי שבת חוהמ"פ קודם בהמ"ז אכל חדש, דן הגד"ל שליט"א שלא יאמר 'רצה' בבהמ"ז. ו] עשה מלאכה קודם בהמ"ז דסעודה שלישיית, לכא' יוכל לומר 'רצה', כי הרי גם בלילה אסור במלאכה עד שיבדיל, וממה נפשך מעשה איסור הוא ולא מנהג לילה. ז] אמר 'ברוך המבדיל' קודם בהמ"ז, צ"ע אם יאמר 'רצה'. ואם יעשה איזו מלאכה לכא' ודאי שדינו שלא לומר, מצד המלאכה שנעשה בהיתר. ח] הדליק נר חנוכה קודם בהמ"ז, לכא' ניהוג לילה הוא מצד קיום מצות ההדלקה, ולא יאמר 'רצה'. ט] אכל ביוה"כ לפיקוח נפשו והוסיף לאכול בלילה שלא במקום סכנה, לכא' לא יאמר 'יעלה ויבוא', דומיא דאכילת חמץ במוצאי פסח.

הרב אליסף פרלמן

הסופר בביה"ש של היום הקודם ובא לצאת בברכה מהסופר את היום הבא

א] יש לדון מה הדין באדם ששכח מלספור ספירת העומר ונזכר ביום המוחרת בבין השמשות והשתא בא לספור, דהרי הוא עדיין ספק יום ולפי חלק מהפוסקים הרי בזה קיים את חיוב הספירה של יום זה, וע"ז גם כן יציל את המשך הספירה שלו בשאר ימים בברכה, אלא שהוא אינו יכול לברך שהרי אפי' בספירת יום ודאי כבר אין מברכים, ויש לדון האם יש לו רווח לצאת ידי חובה של הברכה ע"י שישמע מאחר שמברך באותה שעה את הברכה על הספירה מה שהוא סופר עבור היום הבא, שהרי מעיקר הדין אפשר בשעה זו לספור את היום הבא בברכה וכמבואר במשנ"ב תפ"ט ס"ק יד' שכן הוא מעיקר הדין.

ב] והנה כתב השו"ע תפ"ט ס"ו וז"ל אם פתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ד', שהוא סבור שהם ד', ונזכר וסיים בה', והם ה' או איפכא, שהם ד' ופתח אדעתא דלימא ארבעה, וטעה וסיים בה', אינו חוזר ומברך. עכ"ל. ובביאור הלכה הביא את דברי הט"ז דביאר דהך טעות בפתיחה ובסיום מיירי בתחילת יוסים הברכה עצמה, אבל אם בכל מעשה הברכה טעה בדעתו במספר היום, הרי גם אם ספר כהוגן אינו מועיל לו הברכה על זאת, ומבואר דס"ל דבעינן שיהא הברכה על הספירה של עכשיו ובלא זה אינו ברכה, ובבה"ל ומשנ"ב הביא דכמה אחרונים פליגי בזה על הט"ז, וס"ל דכיון שספר כהוגן מהני.

ולכא' לפי שיטת הט"ז אי אפשר שיצא את הברכה ע"י חברו, שהרי חברו שהוא מברך על הספירה הוא מברך על הספירה של מחר ואילו

הרב אברהם זנגר

חיוב תפלה מדין ממנ"פ כשהזכיר גשם בחצי כדור הארץ הדרומי

בחצי כדור הארץ הדרומי הימים הם כעת ימי החורף (כגון מדינות ברזיל ארגנטינה דרום אפריקה ואוסטרליה), ובדורות האחרונים עקב התיישבות גדולה של יהודים בארצות אלו נתעורר פולמוס גדול מה דינם לגבי הזכרת טל ומטר, ונחלקו בזה הפוסקים עד הדור האחרון, ועיקר הנידון הוא לגבי ימות הקיץ שלהם (מסוכות עד פסח), אולם לגבי ימות החורף שלהם (מפסח עד סוכות) נקטו רוב האחרונים דדינם כמבואר בשו"ע (סי' ק"ז ס"ב) לגבי ארצות הצריכות מטר בימות החמה, דלכתחילה אין להזכיר טל ומטר בברכת השנים, אבל בדיעבד אם טעה והזכיר אינו חוזר.

שורש הכרעה זו הוא מפני שנחלקו הראשונים אם זמן הזכרת טל ומטר מפסח עד סוכות הוא זמן קבוע לכל העולם, או שזמן זה נקבע לא"י, אבל בשאר הארצות הזמן הוא לפי צורך הגשמים בכל מקום, וכן דעת הרא"ש. ולדינא נקטינן כדעה הא', אבל בדיעבד אם הזכיר טל ומטר חוששים לד' הרא"ש שיצא יד"ח ואינו חוזר ומתפלל (עי' ב"י וביאור הגר"א). אולם כתב השו"ע דיכול לחזור ולהתפלל בתורת נדבה, כלומר להתפלל בדרך תנאי, דאם הדין כדעה הא' הוא מתפלל לשם חובה, ואם הדין כהרא"ש הוא מתפלל לשם נדבה.¹

[ונחלקו השו"ע והרמ"א אם חייב לחזור ולהתפלל בתורת נדבה או רק רשות להתפלל בתורת נדבה (ואף דכל אחד יכול להתפלל נדבה, יש בזה נפ"מ דאין צריך לחדש בה דבר, כ"כ הלבוש והגר"ז), ומ"מ כתב המשנ"ב (סק"א) דאם לא היתה עצירת גשמים באותה מדינה, עליו להתפלל נדבה לכר"ע, מפני שיש דעות באחרונים דאם לא היתה עצירת גשמים גם הרא"ש מודה דאין להזכיר טל ומטר ע"ש].

חילוק מחודש באיזה אופן צריך להתנות תפלתו בנדבה כשהזכיר גשם בימות החמה

ונראה להציע דבר חדש בדין זה, דהנה יש לעיין איך הדין אם נזכר רק בתפלה הבאה שטעה והזכיר טל ומטר בתפלה הקודמת, האם יש תפלת תשלומין בכה"ג (והיינו לד' השו"ע יאה חייב להתפלל תשלומין בתנאי נדבה, ולד' הרמ"א יאה רשאי להתפלל תשלומין בתנאי נדבה בלא לחדש בה דבר), ולא מצאתי בזה דברים מפורשים בפוסקים, ובפשוטו יש בזה דין תשלומין, וכן נראה מדברי החזו"א (סי' י"ח סק"ח), ויבואר בסוף הדברים מה שיש לדון בו.

ואם אכן יש בזה דין תשלומין, נראה לומר חילוק מחודש בזה, דרק אם חוזר ומתפלל לאלתר עליו להתנות את תפלתו בנדבה, אבל אם נזכר רק בתפלה הבאה ומתפלל תשלומין, א"צ להתנות את תפלת התשלומין בנדבה. ואף שהדברים נראים תמוהים עד מאד, איך יתכן שהמתפלל תשלומין עדיף מהמתפלל בזמנו, יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא, אבל ביאור הדברים הוא כדלהלן, ונקדים להציע כמה יסודות בענין זה.

בכל דיני התורה דנים על כל מעשה בפני"ע

הנה מדברי המשנ"ב (ביה"ל סי' ק"ד ס"ד ד"ה ואפילו וסי' ק"ז ס"ב ד"ה ושאל) והחזו"א (סי' י"ח סק"ח) מבואר שנקטו בפשיטות לד' הרא"ש הזכרת טל ומטר בארצות הצריכות מטר בימות החמה מעכבת כמו בימות הגשמים.² ונמצא דאדם זה שהזכיר טל ומטר בתפלה אחת ובתפלה הבאה נהג כד' השו"ע ולא הזכיר טל ומטר, אם לא חזר והתפלל בתנאי נדבה (כד' הרמ"א הסובר שאינו מחויב בכך), ידוע לנו בוודאות גמורה שחסרה לו אחת מב' התפלות הללו, שהרי לדעה

ברכותיו לבטלה לפ"ד הרא"ש כיון שכבר יצא יד"ח בראשונה, אולם אם מתכוין לנדבה תפלתו תפלה אף לדעת הרא"ש. [ובספר בירורי ברכות (הערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח') הבאנו ראיות רבות ליסוד זה].

² אמנם כבר העירו בזה, דל' הרא"ש הוא (שו"ת הרא"ש כלל ד' סי' י') דארצות הצריכות מטר בימות החמה 'נכולים' לשאול בברכת השנים ולהזכיר הגשמים כבני ארץ ישראל בחורף, ועוד כתב שם דכיון שבמקומו לא נהגו להזכיר טל ומטר לכן 'גם אני חזרתי בי מלשאול ולהזכיר בבית הכנסת שאני מתפלל בו, אע"פ שהייתי יכול לשאול וכו' מ"מ לא רציתי לעשות אגודות אגודות' עכ"ל, וכן ל' המהר"י אבוהב שהובא בב"י 'הרא"ש כתב באותה תשובה שאע"פ שהוא יחיד היה יכול לשאול וכו' אלא כדי שלא יאה נראה שהם כאגודות אגודות [לא שאל] וכו' והאמת נראה כדברי הרא"ש דאפילו ביחיד יש לו מקום

חיוב הברכה של היום הקודם, וכיון דלית ליה חיוב א"כ אינו יכול להוציא את השומע, משא"כ לפי רבני סלוניקי הרי יכול הוא בכה"ג להוציא את חברו מחמת החיוב המוטל על חברו וקרינן ביה דאיהו נמי בר חיובא במצות ספירת העומר.

[1] אך לכא' יש לחלק ולומר דהכא לכר"ע אינו יכול להוציא, דהנה לפי השיטות הסוברות דכל יום ויום הוא מצוה בפני עצמה א"כ הרי המצוה מה שהיה ביום הקודם כבר נסתלק אצל המברך דאצלו הוא כבר לילה וא"כ לא דמי להתם, דהתם אע"פ שהוא אינו יכול לקיים את המצוה כאשר שכח יום אחד הא מיהת דהוא בכלל הציוי משא"כ הכא דהוא כבר אינו ביום הציווי כלל ולא רק שאינו יכול לקיים את חיובו, והרי זה ממש כבן עיר ובן כרך שיום חיובם שונה הוא ואינו מוציא כדברי הירושלמי.

וגם לפי השיטות דס"ל דכל יומי הספירה הם מצוה אחת, הא מיהת דחלקי המצוה לענין עשייתה היא בכל יום ויום, וחלק מעשה המצוה השייך ליום שעבר כבר אינו קיים ביום זה וא"כ המברך שהוא כבר שייך ליום הבא ועפ"י הוא סופר בברכה א"כ הוא כנסתלק מחיוב היום הקודם על מעשה המצוה דספירה של יום שעבר, ושוב י"ל דבהכי לכר"ע אינו יכול להוציא את חברו שעדיין קיים בחיוב יום שעבר שלו.

אך בזה יש לדחות ולומר דאין דנים בזה לפי חלקי המצוה וזמנם אלא לפי המצוה עצמה, שנמשכת בכל ימי הספירה וא"כ חשיב בר חיובא כמו השומע ושפיר יכול להוציא, ולא דמי כלל לבן כרך ובן עיר דכל אחד בחיוב אחר לפי יומו, ואם כן הרי שיש לומר דגם הפרי חדש מודה בכה"ג דיכול להוציא, ולא דמי כלל למי ששכח דהתם כבר פקע ממנו קיום המצוה בשאר הימים ועל כן הוא דחשיב דאינו בר חיובא בשאר הימים, וא"כ נמצא דאם כל יום הוא מצוה בפני עצמה יש לדון אם כבר אינו יכול להוציא משא"כ אם המצוה נמשכת שפיר יש בידו להוציא.

[2] והנה מעיקר הדין הספק דרבנן להקל הוא לומר בסוף היום שכבר לית ליה חיוב ברכה למי שעדיין לא ספר, שהרי עכשיו הספק הוא על עיקר חיובו אם עדיין חייב הוא בספירה ואין זה רק ספק אם יכול הוא לצאת ידי חיובו בשעה זו, ונמצא דכל מה שהוא בא לברך הוא רק כחומרא בעלמא לספור אע"ג דמעיקר הדין הוא כבר פטור.

ויש לדון אם שייך ערבות בכה"ג דידן שאין לו חיוב מאחר דקרינן ביה ספק דרבנן להקל אלא חומרא בעלמא, או דילמא כיון דעכ"פ על הצד דאכן הוא עדיין ימא ולשיטות הפוסקים דימא בכלל ברכה הוא א"כ עדיין שייך ערבות על הצדדים האלו, ומה שבפועל זה אינו מחייבו מחמת הספק איננו מסלק את הדין ערבות אם על פי האמת הוא בכלל החיוב.

[3] ונמצא בסוף דבר דאי אפשר לנו לדחות לגמרי ולומר דאין שייך שיצא ע"י חברו את הברכה ושפיר יש רווח בכך שישמע מחברו את הברכה, אלא דאפשר שע"כ חברו יכול לסכן קצת את ברכתו שהרי לפי ה"ט"ז יש צד שאינו יכול לכיון את הברכה לשתי הספירות וא"כ אפשר שהוא מפסיד לעצמו, וגם לפי הצדדים שהעלינו שמה אי אפשר לצאת לשתיהם א"כ כשמכוין לחברו אפשר שמפסיד גם לעצמו, וצריך לשתנה המברך שעיקר ברכתו לעצמו ואם יכול נמי להוציא את חברו בברכה זו הוא מכוין להוציא.

והנה שיטת תוס' מנחות דף סו. דאפשר לספור את ספירת היום הבא גם קצת מבעוד יום סמוך לחשכה, ולפ"ז יש לדון בכה"ג האם יכול להוציא את מי שבא לספור את ספירת היום הקודם, ואפשר דבכה"ג אינו סותר כלל שיוציא את חברו, מאחר דבפשטות אין ספירתו של המברך מועילה מחמת דדנים זאת דהוא כבר לילה, אלא משום דס"ל דשייך לספור את היום מקודם שהוא מתחיל אלא סמוך לתחילתו, ונמצא דאכן הוא עדיין יום הקודם ומהני לספור בו את יום הקודם אע"ג דכבר שייך לספור בו גם את היום הבא ונמצא דשפיר יכול להוציא בברכתו את ספירת היום הקודם.

¹ רבים תמהו בדין זה, דהנה מה שחוזר ומתפלל בתורת נדבה ולא בתורת חובה הוא משום דחיישינן שיצא יד"ח כדעת הרא"ש ואם יתכוין לשם חובה תפלתו לבטלה, אך תמוה דלדעת הרא"ש גם אם מתכוין לשם נדבה אין תפלתו תפלה, דהא אינו מזכיר ותן טל ומטר, ולדעת הרא"ש הרי הזכרת טל ומטר מעכבת כמו בימות הגשמים (כן נקטו המשנ"ב והחזו"א, והובא להלן).

ויש שציידו דשמא בתפלת נדבה אין ההזכרות מעכבות, ובספר חו"ב (ברכות כא. ד"ה י"ש-ולהאמור) דן בזה והסיק דדינה כתפלת חובה לכל דבר. ובספר דברי מרדכי (להגר"מ ועקנין שליט"א) הביא תמיהה זו בשם מ"ר הגר"א גנחובסקי וצ"ל והאריך בזה טובא, וכתב להוכיח מזה דגם מי שלא הזכיר טל ומטר בימות הגשמים תפלתו תפלה, ולכן מועלת הכוונה לנדבה לצאת מספק ברכות לבטלה, דאם יתכוין לחובה

היא לדעה הא' חייב בתשלומין על התפלה הקודמת, ולדעת הרא"ש לא יצא יד"ח בתפלה הבאה. [ורבים תמהו למה לא הקשה החזו"א באופן פשוט ע"ד השו"ע כמו שהקשינו לעיל, ויבואר להלן].

חיוב תפלה מדין ממנ"פ למי שהתפלל מנחה ומעריב קודם השקיעה

עוד יש להקשות כעין קושיא זו על המבואר במשנ"ב (סי' רל"ג סק"א) בשם האחרונים דציבור שהתפללו מנחה לאחר פלג המנחה וא"א לקבצם שנית לתפלת מעריב הקילו האחרונים שמותר להם להתפלל מעריב סמוך למנחה קודם השקיעה ע"ש, וכן יחיד שהתפלל מנחה ומעריב בזא"ז לאחר פלג המנחה יצא יד"ח בדיעבד. וצ"ע דהא לד' ר' יהודה לא יצאו יד"ח מנחה (דלדבריו זמן מנחה הוא עד פלג המנחה), ולד' רבנן לא יצאו יד"ח מעריב (דלדבריהם זמן מעריב הוא רק בלילה), וא"כ אף שאנו דנים על כל תפילה בפנ"ע ולענין מנחה אנו מקילים כד' רבנן שיצאו יד"ח, ולענין מעריב אנו מקילים כד' ר' יהודה דיצאו יד"ח, מ"מ למה לא יהיו חייבים להתפלל שוב בלילה מדין ממנ"פ, דהא ידוע לנו בוודאות דלכר"ע חייבים להתפלל שוב בלילה, או מעריב או תשלומין למנחה.

[בעיקר הדבר דאפשר להתפלל תפלה בתנאי של תשלומין, כלומר שתעלה לחובה או לתשלומין, מצאנו כן להדיא בביה"ל (סי' רל"ג ס"א) דמי שמתפלל אחר שקיעה שיתפלל על תנאי דאם הוא יום יעלה לו למנחה ואם הוא לילה יעלה לו למעריב, ובלילה יתפלל מעריב ויתנה דאם הוא חייב מעריב הרי הוא מתפלל לשם מעריב ואם הוא חייב תשלומין למנחה הרי הוא מתפלל לשם תשלומין ע"ש].

יש לדון בכמה אנפי בישוב קושיות אלו;

א"א להתפלל מדין ממנ"פ כי לא יזכיר טל ומטר

א. החזו"א כתב ליישב דאינו יכול להתפלל בדרך ממנ"פ, דהא כשחוזר ומתפלל הרי אינו מזכיר טל ומטר, וא"כ אינו יוצא בזה יד"ח לד' הרא"ש.

ומו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל תמה על דבריו, דהא יכול להזכיר טל ומטר בשומע תפלה כמבואר להדיא בשו"ע שם דאע"פ שפסק השו"ע כדעה הא' דאין להזכיר טל ומטר בברכת השנים, מ"מ כתב השו"ע דיכולים להזכיר טל ומטר בשומע תפלה, ובאופן זה הלא יוצא יד"ח גם לד' הרא"ש [כמו מי ששכח להזכיר טל ומטר בימות הגשמים, דאם הזכיר בשומע תפלה יצא יד"ח]. ובלבוש שם מבואר להדיא דגם מי שטעה והזכיר טל ומטר בברכת השנים וחוזר ומתפלל בתנאי דנדבה יכול להזכיר שוב טל ומטר בשומע תפלה, והביאו בעטרת צבי וכתב 'פשוט הוא', וא"כ בודאי יוכל להתפלל כן בדרך ממנ"פ בלא תנאי דנדבה⁴. [בר אלמוגים סי' ע"ג, ופנינים משלחן רבינו פ' תזריע מצורע תשע"ז].

ועוד תמה הגר"א גנחובסקי זצ"ל, דאכתי תקשי באופן שטעה והזכיר מוריד הגשם במנחה בשבת [לד' הביה"ל (סי' ק"ד ס"ד ד"ה ואפילו) שצידד דאם יש עצירת גשמים אינו חוזר ומתפלל בלא תנאי דנדבה], ובשחרית התפלל כדן (ולא הזכיר מוריד הגשם ולא מוריד הטל כמנהג אשכנז, דלא יצא יד"ח לד' הרא"ש), או שהזכיר מוריד הגשם בשחרית ובמנחה התפלל כדן, ובאופנים אלו אין מקום לתירוץ של החזו"א, דהא יכול לחזור ולהתפלל מדין ממנ"פ ולצאת יד"ח גם לד' הרא"ש ע"י שיאמר מוריד הטל, דהאומר מוריד הטל יוצא יד"ח גם בימות הגשמים.

וכן יש להעיר באופן שטעה במנחה בערב שבת והזכיר מוריד הגשם ובליל שבת התפלל כדן, או שהתפלל במנחה בערב שבת כדן ובליל שבת הזכיר מוריד הגשם, למה לא יוכל להתפלל שנית בליל שבת מדין ממנ"פ, דהא יוכל לצאת יד"ח גם לד' הרא"ש בלי הזכרת מוריד הגשם, לפ"ד הגרע"א דאין הזכרת מוריד הגשם מעכבת בליל שבת

אם למי שהזכיר טל ומטר בשומע תפלה.

⁴ והנה ד' הביה"ל (ר"ה ושאל וכן בסי' ק"ד ס"ד ד"ה ואפילו) דלפ"ד הרא"ש גם הזכרת מוריד הגשם מעכבת, וכיון שכשחוזר ומתפלל אינו מזכיר מוריד הגשם לא יצא יד"ח לד' הרא"ש. אבל גם זה אינו, דהא יכול להזכיר מוריד הטל, ואם מזכיר מוריד הטל יצא יד"ח גם לד' הרא"ש כמו בימות הגשמים (כמש"כ הביה"ל שם להדיא). ואף אם הוא נוהג תמיד כמנהג אשכנז שלא להזכיר מוריד הטל בימות החמה, הלא בודאי אין איסור להזכיר, ובודאי מסתבר שעדיף להזכיר מוריד הטל ולצאת יד"ח גם לד' הרא"ש וכן להמנע מתפלת נדבה (עי' ערוך השולחן סי' ק"ז ס"ז) להתפלל בתורת נדבה אנו מרחיקין מזה מפני העדר כוונתו כמ"ש רבינו הבי"ב בסיומן ק"ז), מאשר להתנות בנדבה וגם לא לצאת יד"ח לד' הרא"ש.

הא' לא יצא יד"ח בתפלה הראשונה, ולד' הרא"ש לא יצא יד"ח בתפלה השניה.

ומ"מ אין בכך כלום, כי כך הוא הדין וכך היא המדה בכל דיני התורה שדנים על כל מעשה בפני עצמו, כמו שכתב בקה"י (ברכות סי' א') דבדין ספיקא דרבנן לקולא פשיטא דמותר להקל ביום אחד כצד אחד של הספק וביום השני כצד אחר של הספק וא"ז נחשב תרתי דסתרי, והביא דוגמא לזה ממתני' (טהרות פ"ה מ"ג) דשני שבילין ברה"ר שידוע שיש טומאה באחד מהם, מי שהלך באחד מהם הרי הוא מוחזק כטהור מדין ספק טומאה ברה"ר טהור ואם נגע בטהרות הרי אלו טהורות, ואם לאחר שנגע בטהרות טבל והלך בשביל השני הרי הוא מוחזק שוב כטהור מדין ספק טומאה ברה"ר ואם נגע בטהרות הרי אלו טהורות, ואע"פ שאנו יודעים בוודאות גמורה שבאחד מהפעמים הוא נטמא והטהרות שנגע בהם באותו פעם טמאות, מ"מ אין בכך כלום, כי אנו דנים על כל מעשה בפני עצמו. [ורק בבאו לישראל בבת אחת וכיר"ב יש דין תרתי דסתרי דא"א להורות היתר על שניהם בבת אחת].

אולם כתב המשנ"ב (בביה"ל שם) דבאופן שממנ"פ לא יצא יד"ח באותה תפלה לפי ב' הדעות פשוט דחייב לחזור ולהתפלל מדינא, כגון אם הזכיר מוריד הגשם ולא הזכיר טל ומטר, או להיפך, ופשוט.

למה אינו חייב להתפלל מדין ממנ"פ של חובה או תשלומין

ומעתה יש לתמוה ע"ד השו"ע, דגם אם הזכיר מוריד הגשם וגם ותן טל ומטר, למה אינו חייב לחזור ולהתפלל מדין ממנ"פ, דהא לדעה הא' לא יצא יד"ח, ולד' הרא"ש לא יצא יד"ח בתפלה הקודמת ונמצא שהוא חייב להתפלל עתה מדין תשלומין, וא"כ ממנ"פ הוא חייב עתה לחזור ולהתפלל³.

חיוב חטאת מדין ממנ"פ בב' שבילין

ודוגמא לזה יש להביא מהדין הג"ל בב' שבילין ברה"ר, דמבואר בברייתא (כריתות יח): דאם נכנס לבית המקדש לאחר שהלך בשביל הראשון ואח"כ טבל והלך בשביל השני ונכנס שוב לבית המקדש, חייב חטאת, כי ידוע לנו בדרך ממנ"פ שנכנס לבית המקדש בטומאה, ואע"פ שעל כל אחד מהפעמים שנכנס לבית המקדש יש הכרעה של ספק טומאה ברה"ר שהיה טהור באותה שעה שנכנס לבית המקדש, מ"מ כיון שידוע בוודאות שנכנס פעם אחת בטומאה מדין ממנ"פ, חייב חטאת, [ואע"פ שאין ידוע על איזה מעשה הוא מביא את החטאת לית לן בה]. וה"נ בניד"ד אע"פ שלגבי כל אחד מהתפילות בפנ"ע מקילים כהדעה שיצא בזה יד"ח ואינו חייב לחזור ולהתפלל, מ"מ מדין ממנ"פ ידוע לנו בוודאות שהוא חייב עתה לחזור ולהתפלל, מחמת התפלה הנוכחית או מדין תשלומין לתפלה הקודמת, ומאי שנא.

חיוב הסיבה בכוסות אחרונות מדין ממנ"פ

עוד דוגמא יש להביא מדברי הגרע"א (פסחים קח). לגבי ספק הגמ' אם תקנת הסיבה היא על ב' כוסות ראשונות או על ב' כוסות אחרונות, וכתב הגרע"א דאף אם היה הדין דא"צ להסב בראשונות מדין ספיקא דרבנן לקולא, מ"מ בב' אחרונות לא יתכן לומר ספיקא דרבנן לקולא, דממנ"פ חייב להסב, דאם התקנה להסב היא בב' אחרונות חייב להסב בהם, ואם התקנה היא בראשונות הרי לא יצא יד"ח הראשונות וא"כ ב' האחרונות הם הראשונות וחייב להסב בהם מדין ראשונות, וכ"כ בשו"ת בית הלוי (ה"ג סי' א' ענף ט'). וזה דומה לניד"ד.

ומצאנו בחזו"א (סי' י"ח סק"ח) שהקשה כן באופ"א, דהא בתפלה הבאה יתפלל כדן השו"ע ולא יזכיר טל ומטר, וא"כ באופן שלא חזר והתפלל בתנאי דנדבה (כד' הרמ"א הסובר שאינו מחויב בכך), למה לא יהא חייב להתפלל תשלומין לאחר התפלה הבאה מדין ממנ"פ,

להתפלל וכו' עכ"ל, ומשמע מל"ז דגם לד' הרא"ש יכול להזכיר טל ומטר אך אינו חייב להזכיר, וצ"ע.

³ ושם י"ל דהשו"ע איירי באופן שהזכיר טל ומטר בתפלה הקודמת בשומע תפלה, ולכן אינו חייב להתפלל מדין ממנ"פ, דהא יצא יד"ח בתפלה הקודמת לכר"ע ואין לו חיוב תשלומין, אבל אם לא הזכיר טל ומטר בתפלה הקודמת אה"נ י"ל דחייב להתפלל מדין ממנ"פ.

אבל זה דוחק, דהא לא כתב השו"ע דיש חיוב להזכיר בשומע תפלה אלא רק רשות (עי' ט"ז סק"ב), ועמד בזה בשו"ת דברי יהושע ח"ב סי' י"ד סקט"ז דמוכח מזה דלכתחילה א"צ לחוש כלל לד' הרא"ש ולהזכיר בשומע תפלה, וא"כ הו"ל לשו"ע או לנו"כ לבאר דאין חיוב לחזור ולהתפלל מדין ממנ"פ כי

תפלת חובה ותשלומין ב' חיובים שונים הם

אכן גם דרך זו אינה מיישבת את הקושיא שהקשינו מדין מנחה ומעריב לאחר פלג המנחה. אך שמא י"ל קצת באופ"א, דתפלת חובה ותפלת תשלומין ב' חיובים שונים הם, ע"י אשר לשלמה (מועד סי' א') דתפלת תשלומין שונה לגמרי בגדר חיובה מתפלת חובה, דחיובה הוא בקשת רחמים גרידא ולא תפלה, ויש בזה כמה נפ"מ, וכבר האריכו בזה רבים, (וע"ע ספר שיעורי מן הגר"ש אלישיב, ברכות עמ' רמ-רפח-שג). וגם יש נפ"מ פשוטה מצד הכוונה, דהמכוין לשם תשלומין אינו עולה לו לחובה (כמבואר בשו"ע סי' ק"ח ס"א דאם התפלל תשלומין קודם החובה לא יצא, ומשמע דלא עלתה לו כלל, לא לתשלומין ולא לחובה), וכן המכוין לשם חובה אינו עולה לו לתשלומין (כמבואר בט"ז סי' ק"ח סק"י) דמי שהתפלל ב"פ לשם חובה לא יצא יד"ח (תשלומין). ואמנם אפשר לעשות תנאי בתפלתו, אך מ"מ שפיר י"ל דנחשבים כב' חיובים שונים.

היכ"ת מופלאה ששכח רצה בברהמ"ז ומחמת כן צריך לחזור ולברך על המחיה ולא ברהמ"ז

ויש לדון עוד נפ"מ ע"פ יסוד זה, דהנה ידועים דברי הקה"י (ברכות סי' כ"ה) שהאר"י לדון אם יוצאים יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין, וכתב ב' נפ"מ מצויות; א. אם אכל מהב"כ בשבת בבוקר ואח"כ אכל סעודת פת ושכח רצה בברהמ"ז, דאם יצא יד"ח בפהב"כ נמצא סעודת הפת שלאחריו היא סעודה שלישית והזכרת רצה אינה מעכבת בסעודה שלישית. ב. אם ההזכרה מעכבת בברכת על המחיה שמברך על הפהב"כ, דאם יצא יד"ח סעודת שבת באכילה זו, מעכבת בה ההזכרה, וע"ש שהניח דין זה בספק, וספק ברכות להקל. ובספר בירורי ברכות (סי' קנ"ג) כתבנו לדון איך הדין אם אירעו ב' הנפ"מ הנ"ל כאחד, כגון שאכל מהב"כ ובירך על המחיה ושכח להזכיר רצה, ואח"כ אכל סעודת פת ובירך ברהמ"ז ושוב שכח להזכיר רצה, ועדיין לא עבר שיעור עיכול מהפהב"כ, דלפי דברי הקה"י נמצא דידוע לנו מכח ממנ"פ דחייב לחזור, או על ברכת על המחיה של הפהב"כ או על ברהמ"ז של הסעודה, וא"כ י"ל דדינו כמי שאכל מאכל שהוא ספק פת וספק פהב"כ, דהדין הוא לברך על המחיה מספק כמבואר בכמה דוכתי, וה"נ בזה עליו לברך על המחיה.

אולם לפי היסוד האמור נראה דפטור מלברך, כי יש כאן ב' ספקות על ב' חיובים שונים, וכיון שעל כל אחד מהם הדין הוא ספיקא דרבנן לקולא, אין לחייבו מכח ממנ"פ לברך ברכה שתועיל ב' החיובים. ושו"ר כעין דברינו בספרו של מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (בר אלמוגים סי' ע"ג).

אולם עדיין צ"ע בניד"ד מה שהקשינו לעיל ע"ד החזו"א, דאף אם אינו חייב לחזור ולהתפלל, מ"מ אם הוא חפץ לחזור ולהתפלל, למה צריך להתנות את תפלתו בנדבה, והלא יכול להתנות את תפלתו בתשלומין של התפלה הקודמת.

חידוש בדין תפלת תשלומין

ג. נראה לומר בזה דבר חידוש בדין תפלת תשלומין, דכל שהתפלל כדיון וכהלכה אין לו כלל חובת תשלומין אע"פ שלא יצא יד"ח התפלה לפי דעה אחת שלא נפסקה להלכה, דהא חובת תשלומין אינה המשך של חובת התפלה בזמנה אלא תקנה בפנ"ע היא שתקנו חז"ל למי שנאנס ולא התפלל בזמנו, וכדחזינו בלתי תקנו תקנה זו למזיד וכן למי שהיה פטור מהתפלה בזמנו כגון אונן או עוסק במצוה (עי' משנ"ב סי' ע"א סק"ד, סי' צ"ג סק"ח, וסי' ק"ו סק"ג), וא"כ י"ל דכל שהתפלל כדיון וכהלכה אינו בכלל תקנת תשלומין אף לפי אותה דעה שלא יצא יד"ח בתפלה זו, והואיל ולפי ההלכה לא היה מוטל עליו כלל להתפלל כדעה זו, והרי זה כמו מי שהיה פטור מהתפלה בזמנו דאינו בכלל תקנת תשלומין.

יצא יד"ח תפלה ולכן חייב לחזור ולהתפלל, וא"כ הדק"ל.

אולם י"ל דמ"מ מי שלא הזכיר טל ומטר בימות הגשמים דהחסרון הוא משום העדר ההזכרה ולא משום סימן קללה כמו בהזכרת טל ומטר בימות החמה, בזה החיוב הוא רק להשלים הזכרת טל ומטר בתפלה, [עי' קה"י (ברכות סי' ט"ז) שו"ת ארץ צבי (סי' כ"ד) ושו"ת הר צבי (סי' ו"ד) שביארו דזהו יסוד פלוגתת הראשונים שהביא השו"ע (סי' ק"ח ס"א) ותלו בזה הנידון במי ששכח יעלה ויבא בר"ח כסלו וחזר והתפלל ושכח טל ומטר, אם יצא יד"ח בצירוף ב' התפלות או צריך להתפלל פעם שלישית, ואכמ"ל], ולפ"ז ניחא. אך בספר בירורי ברכות (הערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח') הארכתי להוכיח שלא כדבריהם, וצ"ע.

ועוד צ"ע, דאפי' אם נמצא טעם לומר דאינו חייב לחזור ולהתפלל, מ"מ לכא' אם הוא חפץ לחזור ולהתפלל אין כאן חשש ברכה לבטלה, כיון שלכונ"ע הוא חייב להתפלל מדין התפלה הנוכחית או מדין תשלומין, וא"כ למה כתב השו"ע דאינו יכול לחזור ולהתפלל אלא בתורת נדבה, והיינו משום חשש ברכות לבטלה, והלא יכול להתנות תנאי אחר, דאם הדין כדעה הא' הוא מתפלל לשם תשלומין, ואם הדין כהרא"ש הוא מתפלל לשם חובה של אותה תפלה.

ועוד צ"ע דתי' החזו"א אינו מיישב את הקושיא שהקשינו מדין מנחה ומעריב לאחר פלג המנחה.

יסוד גדול בגדר חיוב מדין ממנ"פ; חלוק חיוב אחד מב' חיובים שונים

ב. נראה לדון יסוד גדול בגדר חיוב מדין ממנ"פ, דרק באופן שידוע לנו מכח ממנ"פ שהוא חייב בחיוב אחד, אע"פ שאין ידוע אם החיוב חל עליו מחמת מעשה אחד או מחמת מעשה שני וכי"ב, הרי הוא חייב לקיימו והואיל ויש שום ספק בדבר החיוב המוטל עליו, אבל אם יש ספק על ב' חיובים שונים, וידוע לנו מכח ממנ"פ שהוא חייב באחד מהם, בכה"ג אף אם יש אפשרות לקיים את ב' החיובים ע"י אותו מעשה, לא אמרינן שהוא חייב לעשות את אותו מעשה מכח ממנ"פ, כי הנידון כלפי החיוב המסופק, וכיון שיש לפנינו ב' חיובים מסופקים, ובכל אחד מהם בפנ"ע ההכרעה היא לקולא, א"א לחייבו מדין ממנ"פ לעשות מעשה שיכול לפטור את ב' החיובים.

ממנ"פ חיוב חטאת וממנ"פ חיוב אשם או שלמים

ודוגמא לחילוק זה, דהסוגיא הנ"ל בכריתות מייירי במי שידוע לנו מכח ממנ"פ שחייב חטאת, ואף דיש ספק מחמת איזה מעשה הוא חייב חטאת, או על איזה מעשה איסור הוא מביא את החטאת, מ"מ עצם חיוב הבאת קרבן חטאת ברור כשמש, אבל אם ידוע לנו מכח ממנ"פ שאדם חייב אשם או שלמים, אף אם יכול לקיים את החיוב ע"י הבאת קרבן בתנאי (כדברי ר"ש בזבחים עו). י"ל דאם הוא פטור מכל קרבן בפנ"ע מספק (מדין ספק טומאה ברה"ר טהור, או לד' הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכי"ב), אזי אינו חייב מדין ממנ"פ בהבאת קרבן בתנאי, כי יש כאן ב' ספקות נפרדים של חיוב אשם ושלמים, ועל כל אחד מהם בפנ"ע הדין הוא דספקו לקולא, וא"א לדון דין ממנ"פ אלא בחיוב אחד ממש.

תפלה של ימות הגשמים ותפלה של ימות החמה ב' תפלות שונות הן

ולפ"ז י"ל דבניד"ד אין חיוב מדין ממנ"פ לחזור ולהתפלל תשלומין, דאם היה עליו חיוב של אותה תפלה מדין ממנ"פ ניחא, אבל בניד"ד הלא לד' הרא"ש החיוב הוא להתפלל תפלה של ימות הגשמים, ולדעה הא' החיוב הוא להתפלל תפלה של ימות החמה, דהא זהו כל עיקר יסוד החיוב להתפלל שנית, מפני שהתפלל תפלה אחת של ימות הגשמים ותפלה אחרת של ימות החמה, ולכן ממנ"פ הוא חייב להתפלל שנית, או תפלה של ימות החמה או תפלה של ימות הגשמים, ולכן אע"פ שיש לו עצה לצאת יד"ח שניהם ע"י שיזכיר טל ומטר בשומע תפלה וכן מוריד הטל, מ"מ כיון שאין כאן ממנ"פ על אותו חיוב, אין חיוב מדין ממנ"פ, ונשארה ההכרעה על כל תפלה בפנ"ע דאזלינן לקולא.

ולא דמי לדברי הגרע"א שהבאנו לעיל שנקט בפשיטות דחייב להסב בב' כוסות אחרונות מדין ממנ"פ, דהתם הוא חיוב אחד, דחייב להסב בב' הכוסות שעומד לשתות, ואף דיש ספק אם נחשבים ב' כוסות ראשונות או אחרונות, מ"מ עצם החיוב הוא חיוב אחד להסב בב' הכוסות שעומד לשתות, אבל בניד"ד יש ספק איזו תפלה חייב להתפלל. [אולם א"א לבאר כדברינו בכוונת תי' החזו"א, כי לפ"ז אין מקום להמשך דברי החזו"א שם שהקשה עפ"ז על דברי המשנ"ב ע"ש היטב].⁵

⁵ אופנים אלו תלויים בדין מי שטעה בהזכרת טל ומטר בערב שבת, אם יש לו תשלומין בליל שבת, ואכמ"ל. ומ"מ משכח"ל באופן שהזכיר טל ומטר בערב שבת בשומע תפלה, ובאופן זה הנידון הוא רק מצד הזכרת מוריד הגשם.

⁶ שוב התבוננתי דאף אם היסוד נכון, מ"מ יש לפקפק אם ניד"ד בהזכרת טל ומטר דומה לזה, דהנה פשוט דתפלת ימות הגשמים ותפלת ימות החמה אינם חיובים שונים בעצמותם, אלא יש רק חיוב אחד של תפלה, ודיני התפלה משתנים לפי זמן התפלה, ולכן מסתבר דגם מי שהזכיר טל ומטר בימות החמה דחזרו ומתפלל, אין הכוונה דיש עליו עתה חיוב מסוים של תפלת ימות החמה, אלא הכוונה דלא

וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייהו ואזל איהו ועבד כאידך], ולכן אם התפלל כד' הרא"ש נקטינן דלא יצא יד"ח וחייב לחזור ולהתפלל, אלא דמשום חומר איסור ברכה לבטלה יש להחמיר ולחוש לד' הרא"ש ולנהוג בזה כדין ספיקא דדינא דצריך לחזור ולהתפלל בתנאי דנדבה כדמצינו בשו"ע (סי' ק"ח ס"א) לענין ספק חיוב תשלומין, אולם ד' הרמ"א להיפך, דהעיקר להלכה כד' הרא"ש, אלא שהרא"ש בעצמו כתב שלא נהג כן מפני שאין לעשות כנגד מנהג העולם כדי שלא יהיו אגודות אגודות, ומנהג העולם קובע שאין בזה משום שינוי ממטבע שטבעו חכמים בתפלה, אבל בדיעבד אם הזכיר טל ומטר ואנו דנים אם חייב לחזור, לענין זה לא שייך הטעם הנ"ל של מנהג העולם ושיעשו אגודות אגודות, ולכן בכה"ג הדינן לעיקר הדין כד' הרא"ש דיצא יד"ח לכתחילה.⁷ [וכן ביאר היטב בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' י"ד אות טז-יז].

נמצא לפ"ז דלד' הרמ"א אם הזכיר טל ומטר כד' הרא"ש יצא יד"ח מעיקר הדין, ולפ"ז מסתבר דאין לו תשלומין, ואע"פ שקודם שהתפלל היה דינו שלא להזכיר טל ומטר מחמת המנהג, מ"מ אחר שהזכיר יצא יד"ח מעיקר הדין, ולפ"ז מסתבר דאין חובת תשלומין בכה"ג לפי היסוד הנ"ל.

אכן נראה דהחזו"א לטעמיה אזיל, שלא פירש כן ד' הרמ"א, אלא כתב דנקטינן לעיקר דלא כד' הרא"ש וחשיב שינוי ממטבע שטבעו חכמים בתפלה, אלא דמ"מ בדיעבד סומכים עליו משום שהוא נחשב שעת הדחק, או משום דקיים בזה הכלל 'דעבד כמר עבד' כמו שמבואר בגמ' לגבי פלוגתת ר"י ורבנן בזמן מנחה ומעריב לאחר פלג המנחה ע"ש. [ובשו"ת דבר יהושע שם תמה מאד ע"ד החזו"א, דמדברי הפוסקים משמע להדיא שלא כדבריו].

ויש בזה נפ"מ גם לנידון שפתחנו בו, איך הדין אם נזכר רק בתפלה הבאה שטעה והזכיר טל ומטר בתפלה הקודמת, האם יכול להתפלל תפלת תשלומין בתנאי דנדבה. ומדברי החזו"א עולה דיש לו תשלומין בכה"ג, אולם לדברינו עולה דאין לו תשלומין לד' הרמ"א. וצ"ע בכ"ז.

לא התפלל שחרית ובמנחה טעה והזכיר טל ומטר

נסתפק מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (פנינים משלחן רבינו פ' תזריע מצורע תשע"ז) איך הדין במי שלא התפלל שחרית ובמנחה טעה והזכיר טל ומטר, מה יעשה בתפלת התשלומין, דהא בודאי עליו להתפלל תשלומין בלא הזכרת טל ומטר כדעה א', דזוהי הכרעת השו"ע להלכה, אולם לדעה זו הרי לא יצא יד"ח התפלה הראשונה, וקיי"ל דאין תשלומין כי אם לאחר שהתפלל תפלת החובה. והסיק דלית לן בה, דהא כתב המשנ"ב (סי' ק"ח סק"ט) וז"ל; 'אם התפלל השניה לתשלומין והראשונה לשם חובה וטעה בשל חובה ולא אמר בה טל ומטר באופן דצריך לחזור ולא נזכר זה עד אחר תפילה שניה, אפ"ה השניה עלתה לתשלומין ויתפלל אח"כ לשם חובה, ואף שהתפילה החיובית בטעות היתה לא אמרינן כמאן דלא התפלל כלל דמיא לענין זה, משום דמ"מ בעת שהתפלל השניה לתשלומין היה זמן תפילה, וכן כל כיוצא בזה שהתפלל תפלה הראשונה לחיובא וטעה בה ששכח או הוסיף באופן שצריך לחזור ולהתפלל אותה' עכ"ל. והנה מה שכתב 'או שהוסיף' וכו' לכאן כוונתו כשהזכיר טל ומטר בימות החמה, ומבואר דגם בכה"ג יצא יד"ח התשלומין, [ועי' קה"י ברכות סי' י"ז מש"כ לבאר בדין זה]. עכת"ד מו"ר זצ"ל.

ויש לדון בזה מטעם אחר, דהנה לדעה הא' חסרים לו כעת ב' תפלות, תפלה הקודמת ותפלה הנוכחית (שהזכיר בה טל ומטר), ובודאי אם יש לאדם אפשרות להתפלל תפלת חובה או תפלת תשלומין, תפלת חובה קודמת, אלא דלגבי התפלה הנוכחית א"א לחזור ולהתפלל משום חשש ברכה לבטלה לפ"ד הרא"ש, וא"כ י"ל דיכול להתנות דאם הדין כדעה הא' מתפלל לשם חובה, ואם הדין כהרא"ש מתפלל לשם תשלומין ויזכיר טל ומטר בשומע תפלה. [ומלבד זאת יכול אח"כ להתפלל שוב ולהתנות דאם הדין כדעה הא' מתפלל לשם תשלומין, ואם הדין כדעה הרא"ש מתפלל לשם נדבה, וכמו לגבי תפלת החובה שכתב השו"ע דיכול לחזור ולהתפלל בתנאי דנדבה]. וצ"ע בדין זה.

שמן הדין היה צריך להזכיר גשם, אבל נמנעים מזה מטעם שלא לעשות אגודות אגודות, וכל זמן שלא מזכירים כל הציבור גשם לכתחילה אין להזכיר גשם [וממילא לא נחשב כמשנה ממטבע שטבעו חכמים], אבל בדיעבד עלתה תפילתו כיון שזה הנוסח הראוי מן הדין, ובודאי אינו נחשב כמשנה ממטבע שטבעו חכמים. וה"נ יש לבאר דין הרא"ש בזה לביאור הב"י ומהר"י אבוהב.

ולפ"ז ניחא, דאם התפלל את התפלה הקודמת כד' השו"ע ולא הזכיר טל ומטר אין לו תשלומין לתפלה זו אף לד' הרא"ש, כיון שהתפלל כדין וכהלכה, ולכן לא שייך לחייבו להתפלל מדין ממנ"פ. וכן לגבי מי שהתפלל מנחה ומעריב לאחר פלג המנחה, מאחר וקיי"ל דאפשר להקל לכתחילה להתפלל מנחה לאחר פלג המנחה כד' רבנו, לא חל חיוב תשלומין על תפלה זו גם לד' ר' יהודה, [ואף מי שרגיל להתפלל בכל יום מעריב לאחר פלג המנחה כד' ר' יהודה, דאסור לו לכתחילה להתפלל ביום אחר מנחה לאחר פלג המנחה משום תרתי דסתרי כמבואר בשו"ע שם, מ"מ א"י איסור מצד עצם זמן תפלת המנחה, אלא איסור כללי על אדם לנהוג בהנהגה של תרתי דסתרי, ולכן מסתבר דא"י נפ"מ לחיוב תשלומין, כי מצד עצם התפלה יכול כל אחד להתפלל לכתחילה מנחה לאחר פלג המנחה].

ולפ"ז מיושבת גם הקושיא הנ"ל למה צריך להתנות את תפלתו בנדבה, והלא יכול להתנות את תפלתו בתשלומין. אכן לפי האמור אין דין תשלומין כלל לתפלה הקודמת, ולכן בע"כ צריך הוא להתנות את תפלתו בנדבה.

חילוק בין תשלומין לתפלה שהזכיר בה טל ומטר לבין תפלה שלא הזכיר בה טל ומטר

אך מ"מ נראה לחלק בזה בניד"ד, דאם בתפלה הקודמת התפלל כדעת השו"ע ובתפלה הנוכחית התפלל כדעת הרא"ש אינו יכול להתפלל בדרך ממנ"פ, כי אין לו חובת תשלומין על התפלה הקודמת שהתפלל כדין וכהלכה כמו שנתבאר, אבל אם התפלל כדעת הרא"ש ובתפלה שלאחריה התפלל כד' השו"ע, בכה"ג יכול להתפלל בדרך ממנ"פ, כי יש לו חובת תשלומין לדעה הא', שהרי היה מוטל עליו להתפלל תפלה בלא הזכרת טל ומטר בברכת השנים לפי הכרעת השו"ע, ואע"פ שבדיעבד לאחר שהתפלל כד' הרא"ש והזכיר טל ומטר נקטינן דאינו חוזר בלא תנאי דנדבה מחמת שחוששים לד' הרא"ש, מ"מ א"י אלא הכרעה בדיעבד, ועוד דסו"ס כיון שקודם שהתפלל היה מוטל עליו להתפלל כד' השו"ע, יש לו תשלומין, כמו מי שהיה חייב בתפלה בתחילת היום ואח"כ נעשה אונן או עוסק במצוה ונפטר מהתפלה, דיש לו חובת תשלומין מאחר והיה חייב בתפלה בתחילת היום (כמבואר במשנ"ב סי' ע"א סק"ד), וה"נ י"ל בניד"ד.

ולפ"ז נמצא דכל הקושיות מיושבות מלבד קושיית החזו"א העומדת במקומה, מ"ט אין חיוב תשלומין בתפלה הבאה מדין ממנ"פ. ומבואר היטב ד' החזו"א ממה שתמהו עליו רבים למה לא הקשה קושיא פשוטה יותר, שיחזור ויתפלל לאלתר מדין תשלומין תפלה הקודמת כמו שהקשינו עליו. ועוד הקשינו ע"ד החזו"א, דתירוצו אינו מיישב את הקושיא מדין מנחה ומעריב לאחר פלג המנחה. אכן לפי האמור ניחא, דלגבי התפלה הקודמת שהתפלל כדין אין עליה דין תשלומין, משא"כ כשהתפלל כד' הרא"ש נקט החזו"א דיש לו דין תשלומין מאחר והתפלל שלא כדין. [ובישוב קושיית החזו"א צ"ל כאחד מב' הדרכים הקודמים].

ומעתה נשוב לחידוש שפתחנו בו, דנראה לומר דרק אם חוזר ומתפלל לאלתר עליו להתנות את תפלתו בנדבה כדברי השו"ע, אבל אם נזכר רק בתפלה הבאה ומתפלל תשלומין, א"צ להתנות את תפלת התשלומין בנדבה. וביאור החילוק הוא, דבכה"ג יכול להתפלל בדרך ממנ"פ ולהתנות דאם הדין כדעה הא' הוא מתפלל לשם תשלומין, ואם הדין כהרא"ש הוא מתפלל לשם חובה של אותה תפלה. אך זהו רק אם מתפלל תשלומין בתפלה הבאה, אבל אם חוזר ומתפלל בזמנו אין לו דין תשלומין לתפלה הקודמת שהתפלל כדין בלא הזכרת טל ומטר, ולכן כתב השו"ע דבע"כ עליו להתנות בנדבה.

אולם באמת נראה דחילוק זה שנתבאר בד' החזו"א, דמי שהתפלל כד' השו"ע אין לו תשלומין, אבל מי שהתפלל כד' הרא"ש יש לו תשלומין, הרי זה תלוי בפלוגתת השו"ע והרמ"א אם יש חיוב לחזור ולהתפלל נדבה, דיעו' היטב בב"י וביאור הגר"א, ועולה מדבריהם דיסוד הפלוגתא הוא אם העיקר להלכה כדעה הא' או כד' הרא"ש, דד' השו"ע דהעיקר להלכה כדעה הא', דהכי הוא סוגיין דעלמא [והגר"א ציין בזה לגמ' (סנהדרין ו.) 'היכי דמי טעות בשיקול הדעת, כגון תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי אהדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר

⁷ והראוני דוגמא לזה במזכיר גשם בליל שמיני עצרת שכתב המשנ"ב (סי' ק"ד סק"ב, ומקור הדברים מהרא"ש בביאור הירושלמי) וז"ל; 'וראויה היה מן הדין להתחיל להזכיר מיד בליל יר"ט האחרון, אלא לפי שבתפילת ערבית אין כל העם בבה"כ נמצא זה מזכיר וזה אין מזכיר ויעשו אגודות אגודות וכו' ואם טעה והזכיר שריב הרוח ומוריד הגשם במעריב של שמ"ע או בשחרית אינו חוזר' עכ"ל. מבואר בזה שיש זמן

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת אמור

ירושלים: 6:46 מוקדם: 6:36

בני ברק: 7:02 מוקדם: 6:52

מודיעין עילית: 6:55 מוקדם: 6:45

חיפה: 6:56 מוקדם: 6:46

טבריה: 6:52 מוקדם: 6:42

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

ביאור בדברי רשב"י במסכת שבת קיח: "אלמלי משמרין ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים"

וכבר הבאנו מהבן איש חי בספרו בן יהודע שהביא שני שבתות זה שבת אחת "עם תוספת שבת" שבזה זוכים לגאולה, וכן כתב הבעל הטורים ע"ז: "את שבתותי תשמורו" הרי שכתב שמירה אחר השבת, "שמור את יום השבת" הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין לפניו בין לאחריו, והוא תוספת מחול על הקודש. וכן כתב האור החיים שנשמכה שבת לאיסור ע"ז ששניהם שקולים כנגד כל התורה, (ע"ש). ומאידך דברי הדעת זקנים: הוקש שבת למקדש, מה שמירת שבת לעולם שנאמר אות היא לעולם, אף מורא מקדש לעולם שאף בחורבנו אסור להכנס בו.

נאמר בפסוק: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'" הטעם שזה נאמר בלשון רבים, ולא אמר את השבת תשמורו, ועוד למה הסמיך לזה ומקדשי תיראו.

נראה עפ"י מה שאמר רשב"י בשבת קיח: "אלמלי משמרין ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים", וזה שאמר הכתוב אם את שבתותי דהיינו שני שבתות תשמורו אז תזכו שיגיע "ומקדשי תיראו" ויבנה המקדש, ואז יזכו גם ל"אני ה'" שהרי אין ה' שלם עד שימחה עמלק ויבוא המשיח. (עפ"י רש"י בפר' בשלח יז טז).

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א: מה ההתפעלות של רשב"י ובנו מההדסים בערב שבת?

עם שני הדסים, זה הרי לא דאורייתא ולא דרבנן ומה כל כך התפעלו? התשובה - הם ראו כאן חביבות של מצוה, אדרבה היא הנותנת מה שזה לא חיוב אלא רק חביבות אישית שלו זה מראה שהמצוות זה מרכז החיים שלו, מזה הוא חי ואת זה הוא מחבב, ובכזה עולם רשב"י ובנו רוצים לחיות.

וזה נוגע בערבי שבתות וחגים, כאשר אנחנו עומדים לפני פסח שיש כל כך הרבה טריד טירדא דמצוה - נקיונות לפסח, קניות ליום טוב, מצות, קמחא דפסחא וכו' וכו', בשמים עיקר החשיבות זה לא רק קיום המצוה אלא החביבות שיש לאדם למצוה, האורחות צדיקים בשער השמחה כותב ז"ל מי שעושה את המצוות בשמחה יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשוך וחבל להפסיד את המעלה הזו בכל כך הרבה מצוות.

הגמרא המפורסמת בשבת לג' על ר' שמעון בר יוחאי ובנו ר' אלעזר, שיצאו מן המערה אחרי יב' שנה וראו אנשים עוסקים בחיי עולם, ולא הבינו איך אנשים מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, וכל מקום שנתנו עיניהם בו מיד נשרף, יצאה בת קול ואמרה להחריב עולמי באתם? תחזרו למערה, ויצאו עוד פעם אחרי יב' חודש וראו יהודי רץ ברחוב עם שני הדסים שאלו אותו למה זה? ענה להם לכבוד שבת, ולמה שני הדסים? אמר להם אחד כנגד זכור והשני כנגד שמור, ואז נרגעו ואמרו כן בכזה עולם כדאי לחיות,

ואני שואל אתכם - האם בדורו של רשב"י לא היו כוללים? לא היו ישיבות? לא היו אנשים שעוסקים בחסד? ולמה כל זה לא הרגיע אותם? ומה כן הרגיע אותם כשראו יהודי רץ

הגה"צ רבי אורי ויסבלום שליט"א, משגיח ישיבת 'נחלת הלויים': כיצד ירומם האדם את יום השבת.

מתוך הקדמת ספרו 'הארת התפלה' שבת. וזה לשונו:

חדושים והארות פנימיות. "אם נגש אל השבת בגישה התחלתית, כאלו זאת לנו השבת הראשונה, מתוך התבוננות בתפלותיה, במצוותיה ובאזהרותיה - יפתחו בפנינו שעריה!..."

משהו חדש נוסף, העיד רבי משה טורק זצ"ל שהכיר את מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל בצעירותו, ששמע מחבריו מאותה תקופה, כי בשבת אחת כיבה הרב וואזנר בשוגג את מנורת החשמל, וכתשובת המשקל קיבל על עצמו לגמור מאה פעמים את כל מסכת שבת!... כמו"כ בשבועות האחרונים לחייו של מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, התפרסם בעולם התורה כי רבי משה ערך סעודת סיום גדולה על שזכה לסיים את מסכת שבת בפעם האלף!!

"מדוע איננו מתיחסים אל השבת כפי גודל רוממותה? מפני שאנו מורגלים בה! למעלה מחמישים שבתות ישנן בשנה - לכן כל כך הורגלנו בה, עד שנחלשה הרגשתנו בה... "כך עלינו לגשת אל שבת קדש: ההתבוננות בתפילות שבת נותנת לנו מרחבים ומעמקים חדשים במה שטמון בה. פסוקי 'קבלת שבת' מעוררים כמיהה אל הגאולה העתידה. תפילת ליל שבת מחזירה אותנו אל השבת הראשונה אחר ששת ימי המעשה - 'שבת בראשית'. תפלת שחרית מחזירה אותנו אל מתן תורה, שהרי כולם מודים שבשבת ניתנה תורה - שבת נבחרה ליום שבו תינתן התורה. תפילת מנחה מעוררת תשוקתנו אל העולם הבא, אל 'יום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים'. ככל שנתבונן בטמון בה - יתגלו לנו

"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים"

קול קורא מרבינו מרן בעל החפץ חיים זיע"א לחובת לימוד ולהקמת שיעורים בהלכות שבת

כל ענינים המוסרים המזרזים לשמירת שבת כראוי לא יועיל לו, וכדאיתא במדרש משלי, לדעת חכמה ומוסר, אם יש בידו של אדם חכמה יכול הוא ללמוד מוסר, ואם אין בידו של אדם חכמה אין יכול ללמוד מוסר, והכוונה דאם הוא טועה בעיקר הענין

(מתוך הקדמת המשנה ברורה להלכות שבת)... אך באיזה ענין נוכל לבוא לזו המדרגה שישמור שבת בכל פרטיו, העצה היעוצה לזה שיראה לזרז את עצמו ללמוד הלכות שבת, ולחזור עליה תמיד, כדי שידע האסור והמותר, דאי לאו הכי אפילו אם ילמוד

והטמנה הוא הלכתא רבתי מאוד בהרבה חלוקי דינים הנוגע למעשה, וכבר העיד הגאון בעל אורים ותומים בספרו יערת הדבש כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמוד כל הדינים על בורים היטיב היטיב.

והנה אחת מהסיבות אשר ימנע להעולם הידיעה בהלכות שבת הוא מפני שהלכה חמורה היא מאוד, ואי אפשר להבינה היטיב מתוך השו"ע אם לא שידע מתחלה מקורי הדין מגמרא ופוסקים, ולזה אין לאדם פנאי בזמנינו מפני רוב הטרדה ומצוקות הזמן בעו"ה, לבד מה שיש כמה חלוקי דעות בין הפוסקים בכל פרט ופרט, וכאשר הארכתי בהקדמתי לחלק הא' ע"ש. לזאת קמתי ונתעוררתי בעזה"י לבאר גם הלכה זו החמורה כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים.

ואקוה בעז"ה שמי שילמוד עתה ההלכה ידע כל דין בטעמו ונימוקו להלכה ולמעשה. וראוי ונכון לכל ירא וחרד לדבר ה' לכוון חבורת ללמוד הלכות שבת כדי שלא ישלולו בו, וכדאיתא בילקוט ריש פרשת ויקהל, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת. וידוע ששמירת שבת כתקונה הוא קירוב לגאולה כמו שאמרו חז"ל אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין וכו'.

אזהרתו של האריז"ל:
 כתב רבינו חיים ויטאל: גם החמיר לי מורי (האריז"ל) מאד בעניין השבת לשמרו ולכבדו יותר מכל שאר המצוות כולם. (שער הגילגולים הקדמה לח דף נא): נשתדל ללמוד הלכ' שבת כדי לא להכשל באיסורי שבת החמורים.

שחושב שאין זה בכלל איסור מה יועיל לו המוסר בזה, והכי נמי בענינו אם הוא חושב על איזה דבר שאין זה בכלל מלאכה או שבות לא יועיל לו שום מוסר.

או דרך משל, שקרה שנדלקה המפה שעל השולחן בשבת, הנה אדם בהול על ממונו יתכן שמפני זה ימהר לכבות גם כי יודע שהוא אסור, והכל מפני שאינו יודע אופן המותר, אבל אם הוא לומד הלכות שבת ידע אופן המותר הזה, דהיינו שישפוך מים על המקום שלא אחז האש, או שיקרא לעו"ג לכבות.

וכן באיסור בורר מצוי מאוד להכשל מפני חסרון ידיעה, דרך משל, כי כשיש לו בשר של שני מיני עופות מחולקין, ורוצה לברור מין אחד מחברו ולהניחו אלאחר זמן, דאיסור גמור הוא, כמבואר בפוסקים, אלא יקח מהן מה שהוא רוצה לאכול עכשיו, והשאר ישאר ממילא. וכן ללקוט השומן שעל החלב בצמצום יש בזה משום בורר, אלא יניח מעט לצד החלב, או שיקח מהחלב עמה. ועוד כמה וכמה הלכות בעניני בורר.

וכן במלאכת דש, ולישה, ומלבן, ובשאר אבות מלאכות, ומי שלא למד יוכל בנקל להכשל בהן, שנמצא בכל אחד כמה פרטי הלכות שנוגע באיסור דאורייתא, ובפרט בענין בישול ושהיה

דברי חיזוק מרבינו הגדול רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל בחובת לימוד הלכות שבת

קרוב מאד שיכשל, וככה יש עוד הרבה דברים שמאד מאד יכול להיכשל, ואם הוא לא לומד הוא לא יודע ויכול להיכשל.

ממילא זה דבר גדול מאד, שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת, שאפילו אם למד שלוש פעמים, יכול ללמוד פעם רביעי ג"כ. כי אם היעזרות דבש אומר פעמיים ושלוש, אפשר גם ארבע וחמש פעמים. ולא הכוונה ללמוד כל היום רק הלכות שבת, אפשר ללמוד עוד לימודים, אבל גם אם כל אחד ילמד כל יום אפילו רק עשרה רגעים או רבע שעה הלכות שבת, כדי שיחזור תמיד על הלכות שבת, זה דבר גדול, כי בלי זה אפשר מאד להיכשל. בפרט כאלה הלכות שיכול להיות שיכשל בדאורייתא כמו הלכות ברירה. והרי אנחנו רוצים שכלל ישראל מאד יתחזק בזה, וזה שישתדלו בכך כאן יהיה זכות לא רק ליהודים האלה שעושים את זה אלא זה יוסיף ג"כ לעוד מקומות. ו

שמעתי שיש מקומות אחרים ששמעו שכאן התחזקו, והם רוצים ג"כ להתחזק, וזה יכול לגרום שחלק גדול מאד מכלל ישראל יתקרב לשבת ויהיה בזה זכות גדול. והרי חז"ל אומרים (שבת קיח, ב) 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אם שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאליים', ממילא יכול להיות, והלואי שנזכה עי"ז. אני לא יודע אם נזכה כ"כ מהר שיהיה שתי שבתות בכל כלל ישראל, אבל אפילו אם חלק גדול מכלל ישראל ישמרו שבת בודאי שיהיה בזה תועלת גדולה לקרב את הגאולה האמתית. ונזכה במהרה בימינו לגאולה האמתית אמן סלה (קובץ חסד לאברהם עמ' יג"ט).

...והנה מצינו, במסכת שבת (לג, ב) מביאה הגמ' את הסיפור שרבי שמעון בן יוחאי היה במערה שתיים עשרה שנה, ואחרי שיצא כל דבר שראה מיד נשרף, שהיה אומר האיך מניחין חי עולם ועוסקין בחיי שעה, ויצאה בת קול חזרו למערתכם, אתם רוצים לשרוף את העולם, וחזרו למערה וישבו שם עוד שנה, אחרי שנה יצאו, וכבר נחה דעתו של רבי שמעון, אבל בכל זאת עדיין לא נחה דעתו לגמרי כנראה, וכשראה יהודי זקן רץ עם שתי חבילות הדסים לכבוד שבת כדי להריח בהם, שאל אותו למה שתיים, אמר אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, אמר לו רבי שמעון לרבי אלעזר בנו ראה כמה מחבבין ישראל את המצוות, ואז נחה דעתיה.

כשראה יהודי מניח תפילין לא התפעל, כשיהודי לובש ציצית לא התפעל, רק ממה התפעל, כשראה יהודי מחבב את השבת, היות ויהודי שם שימת לב מיוחדת לכבוד את השבת, זה כ"כ שוקל שכבר נחה דעתו, כיון שבזה רואים שמחבבין את המצוות, ונרגע. קודם לכן לא היה כ"כ מרוצה, אע"פ שראו שאר מצוות בכל זאת לא היה מרוצה. א"כ איזה אושר שיש לאדם אם הוא יכול לכבד את השבת, אושר שאי אפשר לתאר. (וכמה פעמים ביאר רבנו את דברי הגמ' באופ"א).

ואני רואה שהיהודים כאן רוצים מאד לכבד את השבת, אשרי חלקכם, והקב"ה יעזור שתראו להוסיף עוד ולעשות, כמו שהיעזרות דבש אומר שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת. יש ענינים קשים מאד, ולמשל הלכות ברירה, הרי כמעט כל דבר קשור לענין של ברירה, ואם אדם לא לומד הלכות ברירה

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

משיעוריו הנפלאים של מורנו
הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
על חלק יור"ד שבש"ע

ג'תתס"ט 129

תוכן הגיליון:

- א. אל יבזבז יותר מחומש איסור או עצה טובה?
- ב. היתרים ממון החפץ חיים מתי מותר לתת יותר מחומש?
- ג. האם צריך להפריש חומש לצדקה?

הלכות צדקה

אל יבזבז יותר מחומש

הובא בגמרא (כתובות נ.) א"ר אילעא באושא התקיננו, המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש. מבאר רש"י (ד"ה המבזבז) לעניינם. מבואר ש'אל יבזבז' נאמר רק במצוות הצדקה.

אמנם הרמב"ם (הל' ערכין פ"ח הי"ג) כתב וז"ל: 'לעולם לא יקדיש אדם וכו' ואין זו חסידות אלא שטות, שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות ואין מרחמין עליו, וכו'. אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש' (כתובות נ.). וכו'. מבואר שתקנת אל יבזבז יותר מחומש קאי על כל המצוות, וגם על מצוות הצדקה.

וכן פסק הרמ"א (סי' רמט ס"א) ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות. (ב"י בשם הגמרא פ' נערה שנתפתתה) ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה (ג"ז שם פ' מציאת האשה ומייתי לה ר"ף ורא"ש ור"ן ומרדכי).

וכן כתב הרמ"א (או"ח סי' תרנו) ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, א"צ לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת, עכ"ל. ויעו"ש בביאור הלכה (ד"ה יותר), ומשמע דעיקר תקנת אושא נאמר על הצדקה וכרש"י, אמנם, ילפינן מזה לשאר המצוות, ולדינא לכו"ע אל יבזבז יותר מחומש קאי על כל המצוות.

איסור או עצה טובה?

כתב האגרות משה (שו"ת יו"ד ח"א סי' קמג) הנה מלשון הגמ' משמע שאסור, וכו'. והרמ"א שכתב ואל יבזבז יותר מחומש, ודעת הרמב"ם והמחבר צ"ע. עכ"פ למעשה אין לבזבז יותר מחומש אם לא לחשש פיקוח נפש, עכ"ל. (אבל עשיר מופלג שאין חשש שיעני אפילו יתן הון רב לצדקה!

אמנם, כתב האגרות משה (שו"ת ח"ה סי' מג"ז) וז"ל: אבל לשון המחבר בשו"ע הוא, שיעור נתינתה אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים, ואם אין ידו משגת כל כך יתן עד חומש מנכסיו מצווה מן המובחר. שהשמיט בדין אין ידו משגת הלשון שכתב הרמב"ם, נותן לו כפי השגת ידו וכמה, והוסיף תיבות כל כך. משמע לכאורה שסובר שאם הוא עשיר גדול, שאף אחר שיתן להעניים כל צרכם יהיה עדיין עשיר גדול, ליכא בהו שיעור חומש, אלא צריך ליתן כל צורך העניים אפילו כשהם יותר מחומש. ורק אם אין ידו משגת כל כך, היינו שאינו עשיר גדול, בזה נאמר שיתן עד חומש נכסיו, עכ"ל. (וכ"כ באהבת חסד פרק יט א בהגהה)

אמנם, המנחת יצחק (שו"ת ח"ה סי' לד) כתב וז"ל: והנה בתשו' אגרות משה שם, וכו', (יעו"ש באריכות שכתב לדחות דברי האגרות משה) וא"כ להלכה למעשה, כמו בזמן הזה, שבכל עת יש עניים נצרכים לפנינו, וביותר, עניי ארץ ישראל, שפיר יכול מי שידו משגת לבזבז יותר מחומש, ומצוה קעביד, וכן נראה דס"ל להלכה בספר שבילי דוד (ביו"ד) שם, עכ"ל.

וכן לשון הרמ"א (או"ח תרנו) 'אין צריך לבזבז' משמע שאינו איסור! וכן בלשון הביאור הלכה (שם) 'אין נכון יותר מחומש'.

ויעו' באהבת חסד (ח"ב פרק יט אות ד בהגהה) דכשידו משגת צריך ליתן חומש מעיקר הדין, ומידת חסידות אפילו יותר מחומש, וכשאין ידו משגת, חיוב חומש הוא מצוה מן המובחר ואיסור לתת יותר מחומש!

היתרים ממון החפץ חיים' לתת יותר מחומש!

כתב מרן החפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"כ) התקיננו חז"ל באושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות, אם לא מי שהוא עשיר מופלג משמע בפוסקים דעליו לא היתה התקנה (עיינן ב"ק ט: בתוד"ה אילימא, ובחכמת אדם הל' צדקה).

ב. וכן, לבזבז קודם מותו, שבזה לא שייך שמא יצטרך לבריות, ג"כ מותר לבזבז הרבה (ביו"ד רמט ס"א בהג"ה פסק דיכול לחלק קודם מותו כמה שירצה ועיין באחרונים שהביאו ד"א עד שלישיתו או עד מחצה ולא יותר) כדאמרינן (כתובות סז): במר עוקבא שאמר קודם מותו כשהתבונן בצדקה שעשה בימי חייו אמר

אורחא רחיקתא וזוודין קלילא ופלגינהו לנכסיו לצדקה.

ג. וכן, י"א דהא דאמרינן אל יבזבז יותר מחומש היינו בשרוצה מעצמו לחפש אחר עניים, ולחלק להם צדקה, אבל כשבאו לפנינו עניים רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם, כאשר אמרה התורה די מחסורו אשר יחסר לו או שיראה שביום שהוא חייב לפדותם כאשר צוה השי"ת ורצונו לתת ע"ז יותר מחומש רשאי ומדת חסידות הוא.

ד. ודע דמה שהתקינו חז"ל שלא לפזר יותר מחומש נראה דהיינו דוקא כשמבזבז נכסי ביתו וכו', אבל בדבר מיעוט כגון שיש לו איזה מלאכה או עסק קבוע שמשתכר בה כדי מחיתו כל שבוע ויותר מעט, מותר לו לפזר היותר לצדקה אף שהוא עולה יותר מחומש לפי ערך, עכ"ל. והביאור בזה שאם משתכר לשבוע, ומתוך אותו הסכום נותן יותר מחומש אין חשש שיבוא עיד"ז לידי עניות.

ה. ודע עוד דכל עיקר התקנה הוא לסתם צדקה, אבל להחזקת התורה מצדד בשיטה מקובצת (כתובות מט) דלא שייך זה כלל, כמו שמצינו ביששכר וזבולון, ששבט זבולון היה מחזיק לשבט יששכר, והיה נוטל חלק בשכר תורתו, וכו', ואין נאמר שבדורותינו נמנע מזה? מכל זה משמע שהחזקה היה הרבה יותר מחומש, אלא ודאי דכיון שיש לו על ידי החזקה בשכר תורתו אין שייך ע"ז שיעור וכמו שיוסיף להחזיק כן יתוסף לו חלק בשכר התורה, עכ"ל.

מקור תקנת אל יבזבז יותר מחומש

הובא **בגמרא** (כתובות נ) א"ר אילעא: באושא התקינו, המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש. וכו', אמר רב נחמן וכו' מאי קרא? "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

ובפשטות הפסוק הוא אסמכתא מהתורה לתקנת אושא, אמנם **בירושלמי** (פאה פ"א ה"א) מעשה ברבי ישבב שעמד והחליק את כל נכסיו לעניים, שלח לו ר"ג והלא אמרו חומש מנכסיו למצות, ור"ג לא קודם לאושא היה? ר' יוסי בר' בון בשם ר' לוי כן היתה הלכה בידם ושכחוהו, ועמדו השנים והסכימו על דעת הראשונים, ללמדך שכל דבר שבית דין נותנין נפשן עליו הוא מתקיים, כמה שנאמר למשה מסיני, עכ"ל.

כתב רבינו **הגר"א זיע"א** (שנות אליהו פאה פ"א מ"א) בירושלמי דיש לה שיעור דתנן המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. והוא מן התורה, עכ"ל. אמנם, מדברי הרמ"א (לעיל) מבואר שאין איסור לבזבז יותר מחומש, וצ"ע שמא יודו באין ידו משגת דהוא איסור (דאורייתא).

האם מצוה לתת חומש לצדקה!?

כתב **הרמב"ם** (מתנ"ע פ"ז ה"ה) וז"ל: 'בא עני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו, וכמה, עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה, ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל בשנה, וכל הנותן פחות מזה לא קיים מצוה'.

מבאר **הבית יוסף** (יו"ד ריש סי' רמט) ואף על גב דלא משמע מהכא שיהא מצוה לבזבז חומש, דלא קאמר אלא שאם בא לבזבז אל יבזבז יותר מכן, מהירושלמי (פאה פ"א ה"ה) נראה שהוא מצוה, וגם מתלמודא דידן יש לדקדק דמצוה מן המובחר לבזבז חומש דמיייתי להא דתקנת אושא מדכתיב (בראשית כח) "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" כלומר תרין עישורי דהיינו חומש, עכ"ל.

וכן פסק **בשולחן ערוך** (סי' רמט ס"א) שיעור נתינתה, אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו, מצוה מן המובחר; ואחד מעשרה, מדה בינונית; פחות מכאן, עין רעה. (ובהבנת חסד י"ט ד בהגהה כתב בידו משגת חייב עד חומש נכסיו, וכשאינו ידו משגת מצוה מן המובחר עד חומש)

דאורייתא או דרבנן

וביאר **המהר"ם שייף** (כתובות נ): וז"ל: התקנה הוי שלא יבזבז יותר מחומש, משמע אבל חומש נזכר עכ"פ מקודם, רק הם תקנו שלא יבזבז יותר, עכ"ל. משמע שנתנית חומש הוא מן התורה כמש"כ בירושלמי, ואילו אושא תקנו שלא יבזבז יותר מחומש!

ולכאוף כך סבר רבינו **הגר"א זיע"א** שכתב (באגרת הגר"א שכתב לאשתו כשרצה לעלות לא"י) וז"ל: 'ולמען השם שתפרוש את החומש כאשר צויתך ואל תפחות מאשר הזהרתך. כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין ושקול כאלו כפר בתורה הקדושה ח"ו, עכ"ל. (בשו"ת חשב האפוד ח"ג סי' לג הביא דאכן בירושלים עיה"ק מחמירים מאד במעשר כספים והיא הוראה מהגר"א ז"ל, ויש אפילו הרבה מחמירים ליתן חומש לצדקה). (וכן משמע בתוספות תענית טי ע"פ הספרי).

וכתב **הגר"ח קנייבסקי זצ"ל** (דרך אמונה ציון ההלכה מתנ"ע פ"ז) וז"ל: ועי' בכתר ראש להגר"ח מוולוז'ין (סי' קג) שכ' בשם הגר"א השומר מעשר מובטח שלא יבא לידי היזק והשומר חומש מובטח שיתעשר, וכן הזהיר מרן החזו"א ליתן מעשר כספים, עכ"ל.

אמנם, **באורחות רבינו** (ח"א עמ' רצד) הובא בשם הסטייפלר זצ"ל, שכוונת הגר"א היא לבעלי מדרגות גבוהות. וכן אמרו בשם **הגרש"ז אויערבך** זצ"ל שאין להפריש חומש אלא אם כן יש לו כל מה שצריך.

וכן, **הגרי"י פישר** זצ"ל אמר לי שאברך שקשה לו – איננו יודע אם זו עצה טובה שיפריש חומש, עכ"ד.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת אמור תשפ"ג

כמה שהוא בעצמו נעשה בו מעשה ריבוי ומשיחה, ולא סגי בעצם מה שהוא כהן גדול.

ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלוקיו. (כ"א, י"ב). מבואר דכשהכהן גדול יוצא מהמקדש יש בזה חילול המקדש, וצריך ביאור איזה חילול יש בזה שיוצא מן המקדש.

וברש"י כתב מן המקדש לא יצא אינו הולך אחר המיטה. ודין זה שאינו הולך אחר המיטה כמדומה שהוא רק איסור דרבנן שמוא יטמא, וקרא דמן המקדש לא יצא אסמכתא בעלמא הוא. וצ"ב מהו כונת הפסוק.

ונראה לומר בביאור הדבר, דהנה הרמב"ם (פ"ה מכלי המקדש ה"ז) כתב וז"ל, ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד כלילה או שעה או שתים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם. הרי דיש קיום דין של כבוד ותפארת, כמה שהכ"ג יושב במקדש כל היום ואינו יוצא משם ולא זו משם.

ויש לומר דזהו הדין דכתיב הכא בקרא דמן המקדש לא יצא, דהכהן מוזהר שלא לצאת מן המקדש, משום דביציאתו הוא מחלל את כבוד ותפארת המקדש. [ולפי"ז נמצא דמש"כ הרמב"ם שזהו כבודו ותפארתו לא קאי על הכ"ג, אלא שזהו כבודו ותפארתו של המקדש].

אשר יקריבו לה' לעולה וגו'. כל אשר מום בו לא תקריבו וגו'. ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' וגו' תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" (כ"ב, י"ח - כ"א). הנה חלקה התורה דין בעל מום בעולה ודין בעל מום בשלמים בציונים נפרדים, ציווי אחד לעולה וציווי בפני עצמו לשלמים. וצריך ביאור אמאי חלקינהו לתרתי ולא כללם בהדדי, והרי כל שהוא מום בעולה, הוא מום בשלמים.

ונראה לבאר בזה, דהנה עולה אינה באה אלא מן הזכרים, אבל נקבה פסולה, והמקריב נקבה לעולה לוקה משום בעל מום, הרי דנקבה אינה רק דין פסול אלא היא גם נחשבת כבעל למום. [יעוי' תום' תמורה דף ז' ד"ה אפילו]. א"כ נמצא דחלוק דין בעל מום דעולה משלמים, ושפיר חילקו הכתוב לתרתי.

ובאמת דבגוף הפסוק מבואר כן, דהרי בפסוק דעולה העוסק בדין בעל מום כתוב 'לרצונכם תמים זכר', וצריך ביאור מה ענין דין זכרות לדין בע"מ דבה איירי הקרא, ולמה הביא דין זכרות בתוך דין מומין.

המבואר מזה דמשום דנקבה יש בה פסול דבע"מ, ושפיר שייך דין זכרות לדין בע"מ. ומבואר דקרא איירי להדיא בדין פסול בע"מ דנקבה, וזהו הרי רק בעולה ולא בשלמים, ושפיר חילקו הכתוב לתרתי.

כי אם לשאר הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו'. (כ"א, ב'). הנה בכהן הדיוט הזכיר הכתוב קודם את אמו ואח"כ את אביו, ולהלן אצל כהן גדול כתוב ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו וגו', הזכיר הכתוב קודם את אביו ואח"כ את אמו.

ויש לבאר החילוק דהנה באמת אמו היא ודאי, אבל אביו אינו אלא חזקה שהוא אביו, ובתורת כהנים איתא להדיא דהפסוק מדבר ממי שהוא רק בחזקת אביו, ואינו ידוע בודאי.

מעתה יש לבאר דבכהן הדיוט שבא להתירו, איכא רבותא טפי באביו מבאמו, דאמו היא ודאי ואביו אינו אלא בחזקה, לכן הזכיר הכתוב תחלה את אמו ואח"כ את אביו, משא"כ אצל כהן גדול שהכתוב בא לאוסרו, בזה הוא להיפוך שהרבותא לאיסור היא באמו טפי מבאביו, ולכן הזכיר הכתוב קודם את אביו ואח"כ את אמו.

דהכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשיחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא וגו'. (כ"א, י'). הנה הכתוב מאריך שהכהן גדול נתכהן ע"י משיחה וריבוי בגדים, וצריך ביאור למה נחית כאן בפרשה זו לפרש איך נתמנה להיות כהן גדול, ובפשיטות היה צריך לכתוב דהכהן הגדול מאחיו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום.

ונראה לבאר בזה, דהנה דעת הראב"ד (פ"ב מביאת מקדש ה"ה) דאיסורים אלו אינם אלא בכהן גדול, ולא בכהן הדיוט. והקשה בחידושי רבנו חיים הלוי דא"כ אמאי לא חשבו בין אותם הדברים שחלוק כהן גדול מכהן הדיוט, כבריינתא בהוריות דף י"ב דתניא שם דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט אלו הן, ולא חשיב חילוק זה דכה"ג מוזהר על יציאה מן המקדש, וכהן הדיוט אינו מוזהר.

וכתב הגר"ה, דמזה מוכרח דאין איסור זה תלוי בכהן גדול וכהן הדיוט כלל, אלא העיקר תלוי אם נתרבה הוא בעצמו בריבוי של כהונה במשיחה ובגדים או לא, ומה שכהן גדול אסור בזה, אינו מחמת שם כהן גדול, אלא מחמת שנתרבה בעצמו ונעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, ואם יהא כהן הדיוט שנתרבה בעצמו ויהא נעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, גם יהא בו איסור זה.

ובזה מיושב למה לא חשיב כבריינתא איסור זה בחילוקים שבין כהן גדול לכהן הדיוט, דאינו חילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט, אלא חילוק בין מי שנתרבה לכהונה במשיחה וריבוי בגדים, למי שלא נתרבה הוא בעצמו לכהונה.

אשר לפי זה מבואר היטב הא דאמר הכתוב כאן, שמינויו היה ע"י ריבוי ומשיחה, דרק מחמת כן הוא דיש בו האיסור, ובהו האיסור תלוי,

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו'. (כ"ג, כ"א). כבר העירו המפרשים, למה דוקא הכא כהג השבועות, כתוב שהוא בעצם היום הזה, מה שלא כתב כן בשאר המועדים ובשבת. [וזולת יום הכיפורים, ועיין ברמב"ן שעמד בזה].

ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר על פי דעת הרמב"ם דאפילו אם באו עדים בסוף החודש, הוזרין למנות לאותו החודש מיום שלושים של החודש הקודם, ולפי זה נמצא דבשאר המועדות יוכל להיות דבעצם היום המקודש עדיין אין המועד קדוש כלל, דאם יבואו עדים לאחר שעבר המועד, ויקדשו את החודש למפרע, נמצא דהמועד היה בזמן שאינו קדוש כלל, משא"כ בעצרת, דאין זמן המועד תלוי ביום החודש, אלא הוא תלוי בספירת החמישים יום מהבאת העומר, ונמצא שאינו תלוי אלא בקידוש החודש של ניסן, ושוב אינו יכול להשתנות זמנו. ולפי זה פירש דזהו דכתיב וקראתם בעצם היום הזה, שבמועד זה דעצרת, הרי כבר בעצמו של יום מקודש המועד, משא"כ בשאר מועדות שאפשר שישתנה זמנם ואינם מקודשים, עכ"ד.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה מבואר בגמ' במנחות דף ס"ז ע"א, דבמצות ספירת העומר איכא תרתין, מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי.

ונראה לומר דממילא גם בדין יו"ט דעצרת יש בו שני עניינים, ושתי תורות הג ביה, חדא דהוי יו"ט של יום אחד, מכח המצוה דמנין הימים, ועוד יש בו תורת חג של שבועה ימים, מכח המצוה דמנין שבועות, וכשם שבספירת הימים יש בסיום הספירה יום מיוחד, כן גם בספירת השבועות, השבוע שאח"כ הוא מיוחד ליו"ט, וכמבואר בגמ' ר"ה דף ה' ע"א דכל השבוע הוא תשלומין לעצרת, שאם לא הביא קרבן, יכול להביא כל השבוע,

והנה יש לחקור בגדר ימי התשלומין, אי הששה ימים שאחר עצרת, הויין ימי חול ככל שאר ימות השנה, ורק שניתן להקריב הגיגת היו"ט בהנך ימים, או דהוי חלות דין בעצם הימים, דמיוחדים ומקודשים המה לתשלומי הגיגתו.

והנה בגמ' שם איתא דילפינן דין תשלומין לעצרת מדאמרה תורה מנה ימים וקדש חודש, ומנה ימים וקדש עצרת, מה חדש למנויו, אף עצרת למנויו, ומייתי דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ופירש רש"י מה חודש קדושו אחד ממנויו וכו', אף עצרת הבאת קרבנותיה באחד ממנוייה, והרי היא נמנית ע"י שבועים, שנאמר שבע שבתות תמימות תהינה. ומבואר דדין תשלומין כל שבועה בעצרת, אין זה רק דין כלפי הגברא שיכול להשלים הבאת הקרבנות, אלא הוא דין בגוף הימים שהם ימים מקודשים לתשלומין, וכמו שיום החמישים מקודש בסוף הספירה, כן גם השבוע דבסוף הספירה מקודש להבאת הקרבנות.

מעתה יש לומר, דעל כן נקט הכתוב וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, לומר, דאע"פ שבאמת כל השבוע מקודש, וכל השבועה ימים יש בהם דין יו"ט דעצרת, אבל מ"מ אין זה אלא לגבי תשלומין, דכל השבועה ימים מקודשין הם לתשלומין, אבל מקרא קודש אינו אלא היום החמישים, ולא כל השבועה ימים, ואינם אסורים בעשיית מלאכה, והאיסור מלאכה אינו אלא בעצם היום הזה.

זמערך וכתות וגו', ובארצכם לא תעשו. (כ"ב, כ"ד). וברש"י כתב דאתא לרבווי כל בהמה וחיה אשר בארצכם ואפילו טמאה, דאי אפשר לומר דאיסור סירוס נוהג רק בארץ ישראל, דאיסור סירוס חובת הגוף היא, וכל חובת הגוף נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ועוד יש לומר בזה, דהנה בענין הכניסה לארץ ישראל נאמר בפרשת משפטים (כ"ג, כ"ט) 'פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה, מעט מעט אגרשנו מפניך', היינו דיש חשש דתרבה חית השדה, ומבואר דריבוי חית השדה הוא דבר המפריע לשוב הארץ, וריבוי חית השדה הוא סתירה לשוב הארץ, ואם כן יש לומר דהווא אמינא דכשביל ישוב ארץ ישראל יסרם החיות כדי שלא ירבו, לכך אתא קרא לאשמועינן, דאפילו בארץ ישראל יש איסור סירוס.

וועיין בגמ' גיטין דף ה' ע"ב דבמקום ישוב ארץ ישראל, לא גזרו רבנן על שבות.

והיה העולם שמם

מתוך משא פתיחת הזמן - אייר תשפ"ג

בגמרא ביבמות כתוב, 'אמרו, י"ב אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד אנטיפרס, וכולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם'. שממה היינו ריקנות, וכמו שכתוב בפרשת בחוקותי 'היתה ארצכם שממה', וכתב בתרגום 'ותהי ארעכון צדיא', ובבראשית כתוב 'והארץ היתה תוהו ובוהו', וכתב התרגום שם 'ארעא הות צדיא וריקניא', הרי מבואר דשממה הוא ריקנות. ואם כן 'והיה העולם שמם', היינו שהיה העולם ריק, העולם היה תוהו, והיה כמו קודם ששת ימי בראשית.

ויש להתבונן בזה, דהן אמת שמתו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא, אבל הרי עדיין היו רבבות אלפים של אנשים בעולם, והמוני בעלי חיים, וכל המציאות והבריאה הכלולה בתבל ומלואו, כולם היו בעולם, ואם כן למה היה זה בגדר של 'והיה העולם שמם'. ורואים מכך, כי כשאין בעולם תורה, וכשנשתכחה תורה מישראל וכמו שכתב רש"י שם, זה לא רק שחסר תורה בעולם, אלא זה בגדר שהעולם שמם, שהעולם ריק, שהעולם הוא תוהו, שאין בו שום דבר ושום מציאות, כי באמת אין שום מצ יאות ושום דבר בעולם חוץ מתורה, ועל כן אם אין תורה, העולם הוא ריק, כי המציאות הנצחית והקיימת בעולם היא רק התורה, וכל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כינים, הכולל בתוכו המוני אנשים ובעלי חיים ובניינים והרים וגבעות וריבוי עצום של פריטים, הכל אין בו שום טיפה של השיבות, רק התורה היא ממלאת את כל הללו של עולם, ועל ידה אין העולם שמם, ובלעדיה העולם מוגדר שממה ותוהו, ממש כמו שהיה קודם ששת ימי בראשית, כך צורת העולם לפי השקפת חז"ל.

ובאמת שזה מבואר גם בדברי הגמרא בעבודה זרה 'תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו וכו', וכתב רש"י 'שני אלפים ראשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה', הרי למדנו מזה, דכל זמן שלא ניתנה תורה, נחשב העולם בגדר תוהו, ולא זו בלבד שבשעת הבריאה היה תנאי שיתקיים העולם רק על מנת שיקבלו ישראל את התורה, אלא דבלעדי התורה אין נחשב כלל שיש עולם.

נחל אליהו

לא ישרטו ♦ לאמו 'ולאביו' ♦ איסור תרומה לזר ♦ בן י"ח לחופה ♦ ממחרת 'השבת' ♦ ועוד

לכהן להיטמא לאבא, אם זה לא אבא שלו הרי הוא לא כהן. קושייה עצומה, את הקושייה הזאת הקשה בשו"ת הרשב"א [תשובה כ"ז, כמדומה הוא נשאל מר' יצחק הצרפתי]. הרשב"א מתרץ שהיה הוה אמינא להגיד שהיות והוא לא ודאי אביו אזי אין מצוה, אין חיוב להיטמא. מבואר בדברי הרשב"א שבמקום שאין חיוב אז לכן יהיה כבר אסור להיטמא, צריך להבין את עומק דברי הרשב"א. חוזרת הקושייה ממה נפשך, על הצד שהוא אבא שלו אז יש חיוב, הצד שאין חיוב זה שהוא לא אבא שלו, אם הוא לא אבא שלו הוא לא כהן.

כנראה שעומק דברי הרשב"א זה כך, שהיות ואבא זה דבר לא ודאי היה הוה אמינא להגיד שדבר לא ודאי אז גם על הצד שזה אבא שלו אינו נטמא אליו זה לא בגלל שאין חיוב בגלל שאני תולה שזה לא אבא שלו, אלא כתוב כאן דבר עמוק, דבר שהודאות שלו לא מוחלטת אז אין חיוב בכלל גם על הצד שזה כן אבא שלו. זה לכאורה הפשט ברשב"א, אבל אמא שיש ודאות שהיא אימו הרי גם החיוב הוא ודאי. דרך אגב אמרנו בדרך צחות, רבי חיים מברסק זיע"א שאל פעם את התלמידים כתוב בגמרא, האבא אומר לכן השקני מים והאמא אומרת השקני מים, מי קודם, האבא. שאתה ואימך חייבים בכבוד אימך. שאל רבי חיים אבל יש גם את העדיף את האמא, האמא זה ודאי והאבא זה רק חזקה, מה ר' חיים ענה לתלמידים, למה אבא זה לא ודאי? כי אולי האמא זינתה, אז הוא הולך לתת לאמא כוס מים למה, כי הוא אומר לה את ודאי, האבא יכול להיות שזנית. זה כיבוד, אין לך ביזיון גדול מזה.

לפי איך שלמדנו פשט בתשובות של הרשב"א אפשר לדון בדברי ר' חיים. מה שהוא לא נותן לאבא, מקדים את האבא לאמא זה לא בגלל הצד שהיא זינתה. היות וזה לא דבר מוחלט אז גם על הצד שהוא כן אבא זה כבר החיוב נהיה יותר קלוש. ברשב"א אנחנו רואים שאבא שהוא לא מוחלט זה עושה קלישות בחיוב גם על הצד שהוא כן אבא הוא פחות חיוב מהאמא. אחרת חוזרת הקושייה של ממה נפשך. אם זה הפשט ברשב"א אז יש כאן השגה על דברי ר' חיים, הוא לא אומר לאמא שהוא מעדיף אותה בגלל שהוא תולה את הצד הזה, אלא בגלל שהאבא הוא לא מוחלט אז גם על הצד שהוא כן אבא דבר לא מוחלט גם על הצד שכן הוא חיוב יותר קלוש מדבר מוחלט.

אבל עדיין לא הגענו לחידה הקשה. העונג יום טוב רוצה לתרץ על הקושייה של הרשב"א, הוא אוחז שזה כזה תירוץ טוב שהוא שואל למה הרשב"א לא תירץ את זה [עי' ריש אבן העזר סימן ק"כ].

אומר העונג יום טוב הרי הוה אמינא שאסור לו להיטמא כי חוששים שמא אימו זינתה מכהן ואז הוא גם כהן וזה לא אבא שלו. זה אומר העונג יום טוב. אבל העונג יום טוב דן בזה ג' צדדים, מה הדין כהן ממזר, יש צד שכהן ממזר הוא בכלל לא כהן, יש צד שכהן ממזר הוא כהן והוא חלל, יש צד שהוא כהן והוא לא חלל. מצד אחד הוא יותר גרוע מחלל, אסור לבוא בקהל, אומר העונג יום טוב אם נגיד שכהן ממזר הוא כהן והוא לא חלל יש כאן תירוץ על קושיית הרשב"א. עד כדי כך הוא אוחז שזה תירוץ טוב שמזה שהרשב"א לא תירץ את זה הוא מוכיח שהרשב"א סובר שאי אפשר להגיד שהוא כהן כשר.

אלא שקשה על דבריו קושייה חמורה. אם כל החשש שאסור לו להיטמא שמא אימו זינתה מכהן. וכל אחד שמוחזק כישראל יש בדיוק את אותם סיכויים אולי אימו זינתה מכהן. ואז הוא כהן והוא נטמא לאחד שמוחזק אבא שלו, ובאמת הוא לא אבא שלו. אז מה הוא יותר חמור מכל ישראל, פלא גדול דברי העונג יום טוב. זה החידה השניה.

ועוד חידה נשאל. כתוב בהמשך הפרשה "וכל זר לא יאכל קודש" בסוף מסכת

בשיעור הזה נתחיל עם כמה חידות מעניינות על פרשת השבוע. חידה אחת של הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א איך יכול להיות שאחד עושה עבירה אחת, מעשה אחד, והוא חייב על זה שש מיליון מלקות? שש מיליון כפול שלושים ותשע מלקות.

אתם יודעים מה התשובה, כתוב "ובבשרם לא ישרטו שרטות" חז"ל דורשים מסכת מכות אם אחד שורט חמש שריטות על מת אחד חייב חמש, ואם הוא שורט שריטה אחת על חמש מתים גם חייב חמש. אם כך עכשיו מה התשובה? אחד שרט שריטה אחת על כל שש מיליון שנהרגו בשואה, אז הוא חייב שש מיליון פעמים מלקות של שלושים ותשע. שש מיליון כפול שלושים ותשע, מסתמא מצד עומד בית דין יפסיקו באמצע אבל זה החיוב שלו.

רבתי, אבל מה שצריך לזכור יש עבירות שאין עליהם מלקות. היום רחמנא ליצלן, יש איסור לשון הרע, יש היום מה שנקרא 'רשתות חברתיות', לא יודע, כל מיני דברים שלשון הרע, הוצאת שם רע על מישהו וזה מגיע לרבבות אנשים. אדם היום יכול אפילו אם הוא לא אמר את זה שם, הוא אמר למישהו וזה התפרסם שם בגללו אז אדם יכול היום כל לשון הרע אחד כתוב שזה מגדיל עבירות עד לשמים איסור שהוא שקול כעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

נמצא שהיום אדם יכול בלשון הרע אחד, או בהוצאת שם רע אחד לצבור לעצמו גיהנום, עבירות, מה שפעם אי אפשר היה גם בשבעים שנה שפוקר הכי גדול בשבעים שנה לא יכל להגיע לכל כך הרבה עבירות מה שאפשר היום על ידי לשון הרע אחד, רח"ל.

אבל זה לעומת זה, מידה טובה מרובה, הקב"ה גם עשה שאפשר גם להיפך, אפשר גם לעשות זיכוי הרבים בצורה של בציבור בכמויות. אפילו אחד ביישיבה שעושה משהו טוב וכולם למדים ממנו אז זה משפיע על הרבה. ויש הרבה פעמים תוצאות שמשפיע על אחד ואחר כך הילדים שלו ואחר כך הנכדים שלו. אי אפשר לדעת כמה אפשר מה זה חשבון של זכות הרבים.

נפטר לפני חודש יהודי צדיק מזכה הרבים גדול, הר"ר ירחמיאל קראם זצ"ל. בלויה שלו ניגשה אישה ואמרה בהתרגשות היא לא נותנת למיטה לזוז, אח שלה המתגורר בפנמה המכהן שם ברבנות רוצה להספיד. מה הוא הספיד? הוא אמר בבכיות נוראות שהם כולם במשפחה היו בחינוך חילוני, ור' ירחמיאל שכבר קרוב לששים שנה מתעסק בזיכוי הרבים ובקירוב רחוקים תפס את אח שלו הגדול, תפס אותו בשערות ואמר לו, מה יצא ממך בחיים האלה, אתה רוצה לחיות כמו בהמה, אתה רוצה לחיות כמו... הכניס אותו ליישיבה בעקבותיו כל האחים הלכו. אחת עשרה אחים במשפחה הוא אומר. זה סיפור לפני קרוב לשישים שנה מאז יש כבר נכדים, צאצאים. הוא אומר יש שם מהאחים תשע רבנים מרביצי תורה, שלוש מאות צאצאים כולם, מה שאפשר לעשות במעשה אחד.

נשאל עוד חידות. כתוב "לאביו ולאימו יטמאו" כהן הדיוט "לאביו ולאימו לאחיו ולאחותו..." אומר התורת כהנים: יאמר אימו ולא יאמר אביו. אומר התורת כהנים אם היה כתוב אימו היו אומרים שרק לאימו מותר ליטמא, כיון שאימו זה ודאי, ואילו אביו זה אינו ודאי אביו. אולי אימו זינתה, זה רוב, חזקה, הרי יש חשש רחוק שאולי זה לא אביו לכן הוה אמינא להגיד שלאביו אסור להיטמא, לכהן. לכן מפורש בקרא גם איסור להיטמא לאביו. יש פה חידה קלה, שהרי יש תמיהה בדברי התורת כהנים, הרי הוא אומר שאם היה כתוב שכהן מותר להיטמא לאימו היו אומרים לאימו מותר להיטמא כי היא ודאי אימו, ואילו לאביו אסור להיטמא כי אולי הוא לא אבא שלו, אולי אימו זינתה וזה בכלל לא אבא שלו, זה רק חזקה. אלא שקשה שהרי ממה נפשך מותר לו להיטמא, אם זה אבא שלו מותר

יומא יש משנה שמי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דברים טמאים. זה פיקוח נפש. והגמ' אומרת שיש הלכה שמאכילין הקל הקל תחילה. הגמרא דנה אם יש לנו אפשרות להאכיל אותו או תרומה או טבל מה עדיף, שואלים האחרונים אנחנו יכולים להציל אותו גם מאיסור טבל גם מאיסור תרומה, ניקח את הטבל ונפריש ממנו תרומה. אלא מה נגיד, כשמדובר שהוא צריך לאכול את כל הכמות. ניקח את הטבל נפריד ממנו תרומה, ניקח את החתיכת תרומה שהפרשנו ונערב אותה חזרה בתוך הטבל ואז מדאורייתא זה בטל ברוב ואז אין לנו לא איסור טבל ולא איסור תרומה. אפשר להיציל משני האיסורים. קושיה. ר' יעקב עמדין בשאלת יעב"ץ מתרץ את זה על פי ירושלמי בדמאי, חידוש גדול, שאם אתה לוקח תרומה שהפרשת אותה על פירות ואתה מערב אותה בתוך הפירות האלה שממנה הם הופרשו אז היא חוזרת לטבלה, מתבטל ההפרשה. או שהיא חוזרת לטבלה או שלא מתבטל. אז הוא אומר אין פתרון להפריש תרומה ואחר כך להחזיר אותה לתוך הסל שממנה לקחנו אותה כי אז יתבטל ההפרשה, חוזרת לטבלה. זה הפירוש של השאלת יעב"ץ. ומה שאנחנו רוצים לשאול גם על פי החידוש של הירושלמי עדיין לא העלנו ארוכה לקושיה של הפרשת דרכים והחכם צבי. למה לא העלנו ארוכה לקושיה? יכול להיות שהתרומה זה תפוזים והטבל זה אשכוליות, למה עדיין יש קושיה, נדמה לי שמסופר על מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך צ"ל שאל את גאב"ד טשיבין צ"ל ונהנה מהקושיה. למה לא נאמר שיחלק את זה לשניים, לשני סלים, סל א' וסל ב'. יפריש תרומה מסל א' לתקן את סל א', אחר כך יפריש תרומה מסל ב' יתקן את סל ב', אחר כך יקח את התרומה שהופרשה מסל א' יערב אותה לתוך החולין המתוקנים של סל ב'. יקח את התרומה שהופרשה מסל ב' יערב אותה בחולין המתוקנים של סל א', אז עדיין יש לו פתרון.

כתוב "והוא אישה בבתוליה יקח" אומר החיד"א בשם הקדמונים 'והוא' בגימטריה 81. וגם הסופי תיבות של אישה בבתוליה יקח זה גם 81. יש פה שני רמזים שכן שמונה עשרה לחופה. הזכרנו פעם שיטת הרמב"ם שכתוב שזמן חופה זה בן 71 ויום אחד. הרמב"ם לומד שמה שכתוב באבות בן שמונה עשרה לחופה הכוונה כשנכנס לשנת שמונה עשרה. לכאורא יש קושיה על הרמב"ם שהרי באותה משנה כתוב בן שלוש עשרה למצוות, ושם שלוש עשרה מלאים - שלוש עשרה, באותה משנה חלק מתפרש כך וחלק מתפרש כך. אבל זה קושיה.

אבל אנחנו מצאנו מרגינתא טובה מקור נפלא לרמב"ם, כתוב בפרשת ויגש "ובני בנימין וכוי" רש"י מביא מחז"ל שכל שמונתם היו על שם יוסף. למה הוא קרא לו חופים, אני לא ראיני חופתו והוא לא ראה חופתי. המדרש הזה נמצא בתרגום יונתן, התרגום יונתן מוסיף לא ראיני חופתו כשהוא פרש מאבא שלי, כשהוא פרש מיעקב, והוא היה אז בגיל שמונה עשרה לחופה, הוא היה ראוי לחופה. מה כתוב אצלנו בחומש, מתי הוא פרש מיעקב, בן שבע עשרה שנה. התרגום יונתן אומר הוא היה אז בן שמונה עשרה לחופה. מקור נפלא לרמב"ם שזה שבע עשרה ויום אחד.

דרך אגב, ברמב"ם כתוב שמשמגיעים לגיל עשרים כל יום שלא נושאים אישה עוברים בעשה. מגיל עשרים כל יום עוברים בעשה, לא פשוט, צריך לדעת אלה שמתעכבים צריך סיבה חזקה. ההיתר בשביל להתעכב זה רק אחד, כתוב שמונת מי שחשקה נפשו בתורה, ריחיים על צווארו והיה עוסק בתורה. אז אם הוא יושב ולומד זה בשביל לא לצאת אחרי גיל עשרים להתעכב ההיתר צריך להיות כפול, א' שהוא מונח חזק בלימוד וב' שהשקיעות הזאת שיש לו בלימוד לא יכולה להיות לו אחרי החתונה. סוג לימוד כזה שאחרי החתונה לא יכול להיות ההיתר, לא פשוט ההיתר. ואם לא, הוא עובר כל יום בעשה.

מישהו אמר לי שהוא שמע ממרן הגר"ש וואזנר צ"ל, הרי הרמ"א מביא שיש נוהגים לא לעשות חופה בחצי השני של החודש [יש חסידים שמקפידים על זה]. אמר הרב וואזנר שברור לו שהרמ"א דיבר רק לפני עשרים, אחרי גיל עשרים לדחות את החתונה בגלל עניינים? לא יעלה על הדעת. בתחילה זה היה נראה לי חידוש, אחר כך חשבתני איזה חידוש זה. תארו לכם שהיה תינוק שהיה חולה ביום השמיני דחו את הברית שלו, מילה שלא בזמנה, עכשיו הוא בן חודש, חודשיים, שלושה. תארו לכם שהיה רמ"א יש אומרים שמילתו לא בזמנו לא לעשות בחצי השני של החודש, מה, בשביל עניינים דוחים מצות עשה דאורייתא? ברמב"ם כתוב כל יום שעובר ביטול מצות עשה, אז צריך שההיתר יהיה.

כתוב "והכהן אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומילא את ידו ללבוש את

הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם". איך כהן גדול נהיה כהן גדול, עד זמן יאשיהו זה היה על ידי שמן המשחה, בזמן יאשיהו בסוף בית ראשון נגנז שמן המשחה מאז זה נהיה ע"י מרובה בגדים. התורה אומרת יש שני אופנים לקדש אותו, או אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, או מילא את ידו ללבוש את הבגדים. זה מאוד מתאים, יש פה שתי אזהרות בפסוק, אזהרה אחת - את ראשו לא יפרע, ואזהרה השניה - את בגדיו לא יפרם. ראשו לא יפרע זה כנגד אשר יוצק על ראשו, שהקידוש הוא דרך הראש. ובגדיו לא יפרם זה כנגד מילא ידו ללבוש את הבגדים. כנגד שני הדברים שמקדשים אותו זה שני הדברים שהוא מזהר לא לנהוג בהם מנהג של אבילות. של זלזול בקדושת הכהונה.

נעבור להמשך הפרשה. כתוב "בסוכות תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתיו". מובא בקדמונים, אני לא יודע אם זה בעל הטורים או ראשונים אחרים, ג' במסורה. יש מסורה על אותיות שוות שנמצאות בתנ"ך וזה ניתן להידרש מעין גזירה שווה. שלוש מקומות כתוב כי שבמסורה זה ענין אחד, כי - ויאמרו לא כי בא ברחוב נלין, כי נר מצוה ותורה אור, כי בסוכות הושבתיו. הוא אומר מה הקו המשותף של שלושת הדברים האלו? זה מרמז שלושה דברים, 'כי' זה כף ויוד. נתחיל עם סוכות, סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשר אמות פסולה, זה כ' 'שפחות מעשרה טפחים פסולה, כ' הוא שהשיעור של סוכה זה בין כ' אמה ל' טפחים, אבל גם זה מרומז במילה "כי".

מה זה "כי ברחוב נלין" אותו דבר יש הלכה במבוא, מבוא גם צריך להיות מעשרה טפחים עד עשרים אמה, כי ברחוב. מבוא עושים ברחוב. מה הדבר השלישי? "כי נר מצוה ותורה אור", על מה זה הולך? על נר חנוכה, שם זה קצת שונה. למעלה מעשרים אמה פסולה, ומצוותו לכתחילה עשרה טפחים זה מצוותו עד עשרה טפחים, אבל גם זה מרומז במילה "כי".

ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תישרף" וסמך ליה והכהן הגדול אשר יוצק, החיד"א בספר "נחל קדומים" אומר בשם הרוקח רמז נפלא. מה כתוב על יהושע הכהן הגדול, "ויהושע היה לבוש בגדים צואים והוא עומד לפני המלאך", זה אחת מההפטרות שקוראים אותה פעמיים בשנה. בהעלותך ובחנוכה.

כתוב שם שיהושע לבש בגדים צואים, מבואר שבגלל שבניו נשאו נוכריות ובנותיו זינו אז לכן זה השפיע גם עליו כשהליכו אותו לכבשן האש, כתוב שצדקיהו נכנס יחד. אז כתוב שהבגדים שלו נשרפו. אומר החיד"א זה מרומז "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה מחללת באש תישרף" החילול של האבא מגיע גם על הכהן הגדול, אם האבא הוא כהן גדול כמו יהושע הכהן הגדול.

כתוב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה", והשיאו אותם עוון אשמה", מה זה והשיאו אותם, רש"י אומר זה אחד משלושה מקראות שר' ישמעאל היה דורש את עצמם. איזה עוד מקראות? ויקבור אותו בגיא ויאמר לו שימני וגו' השאלה למה באמת התורה כתבה כזאת תורה והשיאו אותם, למה התורה לא כתבה כמו תמיד ונשאו עוון אשמה? למה כתוב והשיאו אותם עוון אשמה.

נראה בעזר ה' לפרש שהתורה רמזה פה ללומד ע"ס. זר שאוכל תרומה מצד מה האיסור, מצד חילול התרומה או מצד שעל הגברא יש פה מאכלות אסורות כמו שאר מאכלות אסורות, למעשה תרווייהו, זה גם איסור מצד חילול התרומה, אסור גם מי שלוקח תרומה ותוחב אותה בבית הבליעה של קטן זר או זה שתוחב עובר על איסור של חילול התרומה, אבל לא יהיה לו על זה מיתה בידי שמים לתוחב, אבל הוא עבר איסור. מי שאוכל תרומה, זר שאוכל תרומה יש לו איסור בידי שמים.

רואים פה שיש חיוב גם מצד חילול התרומה כי רואים שגם אחד שמאכיל את הזר מצד חילול התרומה, וגם יש איסור מצד שזה איסור אכילה כי רואים שמי שאוכל יותר חמור ממי שמאכילים אותו. חילול זה אותו דבר, מי שאוכל ומי שמאכיל אחרים. יש מיתה בידי שמים יש גדר של מאכלות אסורות, גם יתכן לבאר וכבר יש ע"ז במכתבים בסוף ספר הגר"ז על הרמב"ם, יכול להיות שזה התורה רמזה פה. דבר ראשון ולא יחללו את קודשי בני ישראל אשר הרימו לה' שתרומה שאוכלים אותה זר וטמא זה חילול התרומה. התורה אומרת מלבד חילול התרומה יש פה גם עבירה בגברא כמו שאר מאכלות אסורות והשיאו אותם את עצמם עוון אשמה.

שאלנו למה לא כתוב ונשאו עוון אשמה, כי יש פה דגש שמלבד החילול שלא יחללו את קודשי שגם הגברא יש לו איסור, לכן כתוב בלשון והשיאו אותם, הדגש שיש פה גם אותם יש פה גם איסור מצד הגברא.

ועלת הן

אמור תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

האם לכבד הכהן הויא מצוה דאורייתא או דרבנן

"וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא מקריב קדוש יהיה לך" וגו' (כ"א, ח') ופרש"י וז"ל, קדוש יהיה לך, נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה. עכ"ל.

א- נחלקו הראשונים האם מצות וקדשתו להקדים כהן לכל דבר הויא מצוה דאורייתא או דהוי מצוה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

הרמב"ם בספר המצוות (עשה ל"ב) כתב וז"ל, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו, וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא מקריב, ובא הפירוש, וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, ולשון ספרי וקדשתו על כרחו, לומר כי זה צווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן. וכן אמרו קדושים יהיו לאלקיהם על כרחם. והיו קדש, לרבות בעלי מומין, שלא תאמר אחר שלא יאות להקריב לחם אלקיו למה זה נתן לו מעלת הקדמה וכבוד, על כן אמרו והיה קדש כל הזרע הנכבד ההוא תמים ובעל מום וכו'. עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש ה"א.

וכן כתב החינוך (פרשת אמור מצוה רס"ט) וז"ל, לקדש זרע אהרן וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה, ואם מיאנו בזה לא נשמע אליהם וכו' שנא' וקדשתו כי את לחם אלוקיך וגו'. ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון וכו', והיו קדש לרבות בעלי מומין וכו'.

ומבואר ברמב"ם ובחינוך דהוי מצוה עשה דאורייתא, ואין הכהן יכול למחול על זה, וכן כתב המגן אברהם (סימן ר"א ס"ק ד').

אולם התוספות במסכת חולין (פ"א א' ד"ה וחייובו) וכן הרא"ש (שם פ"ו סימן ח') והמרדכי (שם) והטור (יר"ד סימן כ"ח) כתבו דמצוה זו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ובשר"ע הגר"ז (א"ח סימן ר"א) ובחיי אדם (כלל ל"א ס"ז) ובקיצור שו"ע (כלל קמ"ד ס"ח) ובמשנה ברורה (סימן ר"א ס"ק ג') וכן בחפץ חיים בפתיחה עשין (מצוה ט') כתבו דהוי מצוה עשה דאורייתא וקדשתו, שנצטוינו לנהוג בהם כבוד הרבה.

ב- האם המצוה וקדשתו היא רק בפניו או גם שלא בפניו

בחפץ חיים בפתיחה (עשין ט') כתב וז"ל, ואם על מי שמספר הוא כהן וגנהו בזה בפניו, עובר גם כן על מצות עשה דוקדשתו, שנצטוינו בזה לנהוג בהן כבוד הרבה, וכיון שמדבר עליו לשון הרע או רכילות ומבזהו בזה, בודאי אינו מכבדו, ועובר. עכ"ל.

והנה החפץ חיים כתב, וגנהו בזה בפניו, משמע שאם מדבר עליו לשון הרע או רכילות שלא בפניו אינו עובר על מצות עשה של וקדשתו, ולכאורה צ"ב אם נאמר שהמצוה של וקדשתו היא לכבד את הכהן גם שלא בפניו, א"כ גם כשמדבר עליו לשון הרע או רכילות שלא בפניו, הרי מבזהו שלא בפניו, ושיעבור על מצות עשה של וקדשתו.

ונראה דמוכח מהחפץ חיים דס"ל דהמצות עשה של וקדשתו הוי רק בפניו. וכן מוכח מהסוגיא במסכת מגילה (כ"ב ע"א) דאמרינן רב קרא ראשון במקום כהן וכמו רב הונא שקרא במקום כהן, ומקשינן בשלמא רב הונא קרא במקום כהן דאפילו רב אמי ורב אסי דכהני חשיבי דארעא ישראל מיכף כייפו ליה לרב הונא, אלא רב הא איכא שמואל דכהנא הוה, ודבר עליה, ופרש"י וז"ל, הא איכא שמואל, בנהרדעא שהוא ממדינת בבל דכהנא הוה, ודבר עילויה, נהוג היה להיות למעלה מרב וכו' עכ"ל. ומשינינן שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב, ורב הוא דעבד ליה כבוד, וכי עביד ליה בפניו שלא בפניו לא עביד ליה וכו', ופרש"י, ושמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא עכ"ל. ולכאורה הרי שמואל היה כהן, וא"כ האיך קרא רב בכהני, הרי זה פוגע לכאורה במצוה של וקדשתו, ומשמע דהמצוה של וקדשתו לכבד את הכהן זה רק בפניו, וכיון ששמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא, אין כאן המצוה של וקדשתו.

ג- האם כהן חייב במצות וקדשתו לכבד כהן אחר

הרמ"א בהלכות נשיאת כפים (סימן קכ"ח סעיף מ"ה) כתב וז"ל,

אסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך. (מרדכי בהגהות דגיטין). עכ"ל.

וכתב הביאור הלכה ד"ה אסור וכו' וז"ל, וכהן בכהן אפשר שמותר (ישועות יעקב וכן כתב במגן גבורים בשם הפלאה) וכו'. ומכל מקום בשריות בזויות בודאי נכון לזהר עיין שם, עכ"ל. ובמנ"ח (מצוה רס"ט) כתב ומצאתי במקנה (קידושין כ"א ע"ב ד"ה והנה), וכתב דכהן רשאי להשתמש בכהן, על כן מיעטה התורה אותו מרציעה עיי"ש.

והנה האור החיים הקדוש כתב (אמור כ"א ח') וז"ל, ואומרו אני ה' מקדשכם, נותן טעם לחיוב ישראל בדבר זה, כי באמצעות קדושת כהן, ה' ברוך הוא משרה שכירתו בתוכנו ומקדש אותנו, ואם אין כהן אין עבודה ואין מקדש ואין שוכן. עכ"ל. ומלשונו שכתב, נותן טעם לחיוב ישראל בדבר זה וכו', משמע שהמצוה וקדשתו היא רק על ישראל ולא על הכהנים, וכמו שכתב הביאור הלכה אפשר שמותר.

"בסכת תשבו שבעת ימים"

"בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". (ויקרא כ"ג מ"ב - מ"ג)

וכתב ספר זרע שמשון וז"ל, הנה אמרו ז"ל (סוכה דף ו' ע"ב) שנים חסרים ואחד מלא. (ב' פעמים כתוב סכת חסר וא"ו, ואחד מלא סכות עם וא"ו). וצריך טעם למה דוקא האחרון הוא מלא והראשונים חסרים, ולמה כתבה התורה כך כדי לרמוז דבעינן שלשה דפנות.

והנה דאיתא בזוהר (פרשת אמור) אמאי בקדמיתא תשבו, בסכות תשבו, ולבתר ישבו בסכות כדאמא לאושפיזין, תניינא לבני עלמא, עכ"ל. ומשום הכי הראשונים הם חסרים, שהראשון הוא ציווי לאושפיזין לבדם, והשני לישראל לבדם, ולפיכך הם חסרים. אמנם השלישי שהוא למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל שהקיפם אז בענני כבוד ובאורות העליונים והיו שם בני ישראל וגם המלאכים משום הכי כתב בסכות מלא. עכ"ל.

והנה בספר יסוד ושרש העבודה (שער י"א פרק י"ג) כתב (בשם הזוה"ק פרשת אמור מתורגם ללשון הקודש) וז"ל, בוא וראה בשעה שאדם יושב במדור הזה, שהוא צל האמונה, השכינה פורשת כנפיה עליו מלמעלה, ואברהם וחמשה צדיקים ודוד המלך שמים משכנם עמו וכו'. וצריך האדם לשמוח בכל יום ויום בפנים מאירים באורחים הללו השורים עמו וכו'. רב המנונא סבא כשהיה נכנס לסוכה היה שמח ועומד על פתח הסוכה מבפנים ואומר נזמין את האורחים וכו' ואומר בסכת תשבו, שבו אורחים עליונים שבו, שבו אורחי האמונה שבו וכו', ועל כל זה צריך לשמח את העני, מהו הטעם, משום שחלקם של האורחים שהזמין לסעדתו, שייך לעניים וכו'. ואל יאמר אדם אוכל ואשבע וארוה תחלה, ומה שישאר אתן לעניים, אלא תחלת הכל הוא של האורחים, ואם משמח את האורחים ומרוה אותם, הקב"ה שמח עמו ואברהם קורא עליו, אז תתענג על ה'. וכו'. עכ"ל. ומוסיף היסוד ושרש העבודה, כי מבואר בספרים מלשון המאמר הזוה"ק, שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו, אף אם הוא צדיק גמור, אינם באים בסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא ולקרוא אותם כל אחד בשמו וכו' עיי"ש עכ"ל.

והנה הזוה"ק כתב שבתחלה כתב פעמים סכת חסר וא"ו, וכתוב בסכת תשבו, שזה הכונה על האושפיזין, ואח"כ כתוב כל האזרח בישראל ישבו בסכת חסר וא"ו שזה על כלל ישראל, וכיון שעדיין המצוה לא בשלימות שבני ישראל והאושפיזין אינם ביחד לכן כתבו חסר וא"ו, אולם בפעם השלישי שכתוב כי בסכות הושבתי את בני ישראל שהקיפם הקב"ה בענני

כבוד ובאורות העליונים והיו שם בני ישראל וגם המלאכים לכן כתבו סכות מלא וא"ו.

והאדם כשאומר זה ומזמין את האושפיזין וכן מזמין את האורחים העניים, צריך לשמוח מאד כי זוכה עכשיו להכנס לסוכה שנמצאים שם האושפיזין והמלאכים והאורות העליונים, וכן זוכה לשלימות המצוה ולטעם של קיום המצוה, למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים.

הקשר בין שבת למועדים

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון" וגו'. (כ"ג, ג).

א- ומפרשי" וז"ל, מה ענין שבת אצל מועדות, ללמדך שכל מחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות (תו"כ) עכ"ל.

וכותב הכתב סופר וז"ל, וצריך לבאר איך על ידי חילול מועדות חילל שבתות? נ"ל, הנה שמירת שבת הוא טוב לאדם כדי לנוח מעבודתו, ואלוהי ינוח יום אחד בשבוע יחלש ויאבדו כוחותיו, וידוע שמשם תיקן לשבות ביום השבת במצרים ואמר לפרעה שאי אפשר לעשות ולעבוד כל ימות השבוע בלי הפסק יום אחד, וקבע ובהר יום השבת. אלא שאין זה כונת שמירת שבת, אלא משום שאות היא ביני וביניכם ויום השבת קודש הוא, ולכן צריך לקדשו ולזכרו על היין, הנה גם מועדות וימים טובים הם לכוונה זאת מקראי קודש וזכר ליציאת מצרים כמבואר, ומי שמשמר שבת כדי שינוח גופו מעבודתו אינו משמר יו"ט, כי ללא צורך הוא לו לשבות ממלאכתו כל כך פעמים בשבוע כמובן, ולכן מי שאינו משמר המועדות מחלל שבתות כי מזה נראה ששבת בשבת רק להנאתו, אבל המקיים המועדות מקיים כל השבתות כי מזה נראה שמקיים לתכלית אמיתית כנ"ל נכון וכו' עכ"ל.

ב- יציאת מצרים והאמונה בחידוש העולם קשורים זה בזה

עוד נראה לבאר על פי דברי הרמב"ן בפרשת ואתחנן (ה', ט"ו) כתוב, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם וגו'. על כך צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת. וכתב הרמב"ן וז"ל, והראוי יותר לומר, כי בעבור יציאת מצרים מורה על אלוהיך קדמון מחדש חפץ ויכול וכו', על כן אמר בכאן אם יעלה בלבבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכרון, והנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכרו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל רצונו, כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית, וזה טעם על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת. והנה לא פירש כאן טעם השבת, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, שכבר הוזכר פעמים רבות בתורה (שמות לא יז), אבל אמר בקצרה ויום השביעי שבת לה' אלוהיך, שהוא יתעלה שבת בו וינפש, וביאר להם כי מיציאת מצרים ידעו שהוא אמר והיה העולם ושבת ממנו וכו', עכ"ל.

ועל פי דברי הרמב"ן שביציאת מצרים ידעו בני" שהקב"ה הוא אמר והיה העולם, והשבת הוא זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת. ולכן מבואר הקשר של שבת אצל המועדות, כי המועדות פסח שבועות וסוכות הם זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים מורה על שיש לעולם אלוהי קדמון מחדש חפץ ויכול, ואם יעלה בלבבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהוא לך לראיה ולזכרון כמו שכתב הרמב"ן, והנה שמירת השבת הוא כשהאמונה בשלימות שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ושבת בשבת וקדשו וברכו. והחיוזק לאמונה זה על ידי שמירת המועדות שזה מביא חיזוק לזכור את יציאת מצרים, ולכן מביא רש"י את התו"כ, שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, שכיון שהוא מחלל את המועדות ואינו מאמין ביציאת מצרים, זהו כאילו חילל את השבתות שאינו מאמין שיש בורא עולם שברא את העולם בששה ימים ושבת בשבת, ואף אם ישמור ולא יעשה מלאכה בשבת, אולם כיון שחסר באמונה זה כאילו חילל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות, כיון שהוא מקיים את המועדות ומאמין ביציאת מצרים.

זה מביא חיזוק לאמונה בהקב"ה שברא את העולם בששה ימים ושבת בשבת, ולכן יש לשמירת שבת שלו חשיבות גדולה, ולכן כאילו קיים את

השבתות בדרגה גדולה באמונה שלימה.

ג- ביאור בקידוש תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים

הטור אר"ח סי' רע"א כותב וז"ל, 'זכרון למעשה בראשית' פירוש שאנו שובתים ביום ששבת בו הקב"ה אחר תכלית מעשה בראשית. 'תחילה למקראי קודש' שהשבת מוזכר תחילה בפרשת המועדים קודם לכולם, זכר ליציאת מצרים, אפשר לומר שהשבת תחילה למקראי קודש שהם זכר ליציאת מצרים, שכל המועדים הם זכר ליציאת מצרים. והרמב"ן כתב שהשבת עצמו זכר ליציאת מצרים כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוהי קדמון מחדש חפץ ויכול, על כן כתב בדברות שניות 'זכרת כי עבד היית בארץ מצרים' וגו' על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת' (דברים ה טו), שאם יעלה על לבך ספק על השבת שמורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהוא לך לראיה ולזכור, והנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכרו בו ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן אותות ומופתים ועושה הכל כרצונו, כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית. עכ"ל. והב"ח מביא שם וז"ל, בפרק ערבי פסחים (ק"ז ע"ב) אמר רב אחא בר יוסף וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וכתיב התם זכור את יום השבת לקדשו, וכתבו התוספות ולכן קבעו זכר ליציאת מצרים וכו'. עכ"ל.

ומבואר בגמ' ובתוספות ובטור שחז"ל קבעו שיאמרו בקידוש זכר ליציאת מצרים, ולפי פירוש הרמב"ן שיציאת מצרים זהו מחזק את שמירת השבת, שעל ידי שזוכרים ומאמינים ביציאת מצרים, מתחזקים באמונה בשמירת השבת, שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ונח בשבת, וקדשו וברכו את יום השבת, ובקידוש שמקדשים את השבת זוכים להמשיך עלינו את קדושת השבת.

עמל התורה של רשב"י ובנו רבי אלעזר

הגמרא במסכת שבת (ל"ג ע"ב) מספרת על רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר שהתחבאו במערה, ואיתרחיש להו ניסא, איברי להו חרובא ועינא דמיא, חרוב לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות, והיו משלחי מנייהו (פושטין בגדיהם), והווי יתבי עד צוארייהו בחלא (בחול), כולי יומא גרסי (למדו), בעידן צלווי (בזמן התפלה) מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו, כי היכי דלא ליבלו, איתבו תריסר שני במערתא וכו', אזול איתבו תריסר ירחי שתא וכו'. יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם וכו', שמע רבי פנחס בן יאיר חתניה, ונפק לאפיה, עייליה לבי בניה (בית המרחץ), הוה קא אריך ליה לבשריה (מתקן ומחליק), חזי דהוה ביה פילי בגופיה (בקעים וסדקים מחמת החול), הוה קא בכי, וקא נתרו דמעוה עיניה וקמצוחא ליה (ירדו דמעוה מעיניו של רבי פנחס בן יאיר, וגרמו לרשב"י שיצעק, שהדמעוה מלוחץ ומכאיבין את המכה). אמר ליה אוי לי שראיתך בכך, אמר ליה אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רשב"י קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לבסוף כי הוה מקשה רבי פנחס בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבע פירוקי וכו' עיי"ש.

ומבואר בגמרא שרשב"י אמר שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, שאם היה לומד תורה כל השלש עשרה שנים, אבל לא היה גופו נעשה בקעים על מסירות נפשו לתורה, לא היה מגיע למדרגה הזאת שהגיע, רואים מכאן כמה אפשר להשיג על ידי עמל התורה וצריך להיות שמח בצער על התורה, כמו שאמר רשב"י אשריך שראיתני בכך.

וגם שאצלינו לא שייך כזה עמל התורה, אבל שייך אצל כל אחד לפי דרגתו וכמו שכתוב בפרקי אבות (פרק ו משנה ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, וגם דרגה כזאת אין מבקשים מכל אחד, אולם כל אחד לפי דרגתו שימעט קצת מתענוגי העולם הזה וישתדל להיות שקוע בתורה, ואז יזכה אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, וצריך להיות שמח בצער שמצטערים על יגיעת לימוד התורה. וזהו 'בחקות' תלכו שעל ידי שתהיו עמלים בתורה, זוכים שעולים מדרגה לדרגה.

והגמרא בבא מציעא (פ"ה ע"א) מספרת על רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון בר יוחאי, כי נח נפשיה אמתוהו למערתא דאבוה, הוה הדרא לה עכנא למערתא, אמר ליה עכנא עכנא פתח פתח ויכנס בן אצל אביו, לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה, ע"ש. ופרש"י וז"ל, צער מערה שנתחבאו שם רשב"י ורבי אלעזר בנו י"ג שנה, במסכת שבת, עכ"ל. ורואים מכאן שללמוד תורה בצער וביגיעה זה דרגה אחרת, ומזה לימוד לכל אחד לפי דרגתו מה שלומד יותר בצער וביגיעה, זוכה יותר.

הספירה לאחור והספירה קדימה – "בעומר" או "לעומר"

בפרשה זו הנקראת בין פסח ושבועות, בימי ספירת העומה, קוראים על החגים ובתוכם גם על הציווי לספור את ספירת העומה.

שיטת הרמב"ם היא שמצוות ספירת העומר בזמן הזה דאורייתא (רמב"ם סוף פרק ז' הל' תמידין ומוספין וז"ל: "מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן").

והביא הגאון רבי משה שטרנבוך בשם ר' חיים מבריסק שלפי האומרים שבטלה בימינו קדושת המקדש ממילא אין מצות עומר בזה"ז והספירה דרבנן ואילו הרמב"ם פוסק בפ"ו מהל' בית הבחירה שקדושת המקדש לעולמים וממילא יש מצוות עומר גם בזה"ז (אלא שאי אפשר שאין מזבח) על כן פסק שמצוות ספירת העומר היא מצוה מדאורייתא גם בזמן הזה. לדבריו של ר' חיים ברור לכולי עלמא שמהות הספירה היא ספירת הימים שבין הקרבת קרבן עומר שעורים להקרבת שתי הלחם חטים וכדמשמע מפשוטו של מקרא "תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה"

לולא דבריו היינו אומרים שלפי הרמב"ם ספירת העומר אינה קשורה רק לקרבנות (עומר ושתי הלחם) וגם בשעה שאין קרבנות ואין שתי הלחם ולא קרבן העומה מצוות הספירה היא מדאורייתא. אחרים חולקים ואומרים שבזמן שאין קרבנות הספירה היא מדרבנן. לאמור: עיקר מצוות הספירה היא לספור את הימים שבין קרבן העומר לקרבן שתי הלחם, בין קרבן השעורים לקרבן החיטים.

למ"ד שהספירה מדאורייתא גם בהעדר בית מקדש ובהעדר קרבנות משמעותה של הספירה היא להביע את ההתרגשות וההשתוקקות לקראת חג השבועות מבטאת היא את התשוקה בעת היציאה ממצרים להגיע אל פסגת ההר, פסגת הר האלוקים להשתתף במעמד ולקבל תורה. ומבטאת היא את הקשר האמיץ שבין יציאת מצרים למתן תורה ופסק הזמן שבין שני האירועים אינו אלא טיפוס בסולם הדרגות שהביא את העם מעמקי טומאת מצרים לפסגת הר האלוקים.

למ"ד שהספירה מדאורייתא אינה אלא בזמן שבית המקדש היה קיים הרי ספירה זו היא ספירה בין קרבן העומר לקרבן שתי הלחם ומהותה ההשתוקקות לצאת ממצב של שעורים למצב של חטים. שעורים - מאכל בהמה וחטים מאכל אדם וזה פשר

המסלול יציאה מהמצב ששעורים מסמלים אותו ועליה במעלה ההר אל אוכלי החטים בבחינת "אתם קרואים אדם".

אם הספירה היא ההשתוקקות להגיע למתן תורה הרי כל יום מתרחקים ממצרים ומתקרבים להר סיני ולשם נשואות עינינו ואם הספירה היא לצאת ממצריאות השעורים ולהגיע לדרגת אוכלי חטים יש שתי אפשרויות. יש אפשרות להבין שהמטרה היא להתנתק מהשעורים - מהמצב הבהמי ולהגיע אל המציאות הגבוהה של היותם ראויים לבחינת אדם. ויש אפשרות להבין שהמטרה היא לאסוף גם את השעורים ולקדשם, לקדש גם את הבחינות הבהמיות שלנו ולהעלותם אתנו אל פסגת הר האלוקים, אל פסגת הר סיני, אל היום בו מקריבים לחם חטים. אל היום בו נאמר עלינו "אתם קרויים אדם". ספירה כזו אינה רק ספירה עם המבט קדימה זו גם ספירה לאחור, לאסוף את מה שהיה למה שיהיה.

אם המטרה היא להתרחק מהמצב הבהמי המתבטא על ידי השעורים הנוסח ההולם הוא "לעומר" כי האות ל' מבטא שאיפה להתקדם, האות ל' מביטה קדימה - אני רוצה לצאת ממשוהו להגיע לאן שהוא. ואילו אם המטרה היא למזג את השעורים ולהעלותם אל החטים הרי הנוסח ההולם הוא "בעומר" כי האות ב' מבטאת כניסה לתוך מצב קיים.

הוא שנאמר שאין לומר לאדם "לך בשלום" אלא "לך לשלום" כמאמר הגמרא: "ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה לך לשלום עלה והצליח, דוד שאמר לו לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה. ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום, שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום" (ברכות ס"ד ע"א). לך לשלום ב-ל' פירושו להתקדם לשלום ואילו לך בשלום ב-ב' פירושו להשאר במקום בו נמצאים ולכן הנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום כי החיים נקראים הולכים, מתקדמים, ואילו המת נקרא עומד. במקום אליו הגיע שם הוא עומד.

הוא שאמרנו אם בספירת העומר אנו מבטאים את רצוננו לקשר את השעורים עם החטים ולרוממם ולעשותם חטיבה אחת מתאים לומר "בעומר" אך אם כוונתנו להסתכל קדימה, לצאת ממצב השעורים ולהתרומם למצב החטים מתאים לומר "לעומר".

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת אמור

צריכים לקבץ את ריסי עיניהם בכדי לדקדק בראייה, - ויל"ע האם לכהנים שבהם יש עניין לעשות טיפולי לייזר, בכדי לרפא את מאור עיניהם, שיוכלו לראות טוב גם בלא משקפיים.

או"ד דבזמן הזה אין עניין לכהנים להיות שלמים בלא מום, כיון שעדיין לא זכינו לבניין ביהמ"ק, ואין בזה נפ"מ כעת.

והנה ב'אילת השחר' (ויקרא כא, כא) כתב בזה"ל, 'בבכורות (מה:): איתא שאיטר נחשב לבעל מום... - והנה סיפרו על כהן ששאל לבעל הקה"י זצ"ל, אם להרגיל את בנו האיטר לכתוב ביד ימין, בכדי שלא יהא בעל מום לעתיד, - וענה לו שלא צריך, משום שמבואר בחז"ל שכל המומים יתרפאו לעתיד (עי' סנהדרין צא:), ויהי ראוי לעבודה'.

וכתב ע"ז ב'אילת השחר', 'וקשה לדבריו, למה הרמב"ם מביא את המומים הפוסלים בכהנים, מאחר שזה לא יהי' נוגע למעשה (שהרי כל המומים יתרפאו), - [ותירצו דנפ"מ גם בזה"ז... דהרמ" (בית הבחירה פ"ו הט"ו) פסק שמקריבים אע"פ שאין בית, ומשום זה מפרש מה נחשב למום, - ועוד יתכן דהרמב"ם לא ס"ל כמדורש זה, ולשיטתו דפסק (מלכים פי"ב ה"ב) שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד] עכ"ל, וע"ע בספר 'תולדות יעקב' (עמי שב).

והעולה מזה דלדעת הקה"י י"ל, דאין לכהנים עניין לעשות טיפולי לייזר, בכדי לרפא את מאור עיניהם שיוכלו לראות טוב גם בלא משקפיים, משום שבין כך כל המומים יתרפאו לעתיד לבוא.

- ג -

ואמנם מאידך ידוע המעשה במרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל, שכאשר חלה והוצרך להכנסת קוצב לב לגופו, ביקש בתחילה לעיין בדבר, ולאחר זמן השיב בחיוב, - ולשאלת בני ביתו מה הי' הנידון שהסתפק בו, השיב ר' משה: שהסכמתו להשתלת הקוצב בגופו הייתה רק לאחר שהתברר לו שאין בזה משום הטלת מום בגופו, שתפסול אותו מלכהן בסנהדרין לכשיבוא גואל צדק במהרה! (עי' בהקדמות לאג"מ או"ח ח"ה, עמי 29).

ואע"פ שלעתיד לבוא כל המומים יתרפאו, אך מ"מ י"ל שהגרמ"פ זצ"ל חשש להיות בעל מום, משום הדעות הסוברות שחידוש הסנהדרין יהי' עוד לפני תחיית המתים, ויתכן שהמומים יתרפאו רק לאחר תחיית המתים, ואכמ"ל.

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו: (כא, טז-יז).

הנה מסופר על מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שבזקנותו כאבו לו השיניים, אך הוא סירב בהחלטיות ולא הניח שהרופאים יעקרו אותן, למרות הסבל שנגרם לו מהשיניים, בנימוק: כהן אני! (וכהן שניטלו שיניו נפסל לעבודה).

וגם כאשר חלה בכליותיו, והתברר שמוכרחים לכוות מגופו את הכליה הנגועה, הי' מצטער וחוכך בדעתו אם להינתח או לא, כיון שעל אף שהרמב"ם פוסק להלכה, שכהן שניטלה כולייתו עבודתו כשירה, אך מ"מ אינו כהן מהודר, ורק בדיעבד נקטינו שלא חילל העבודה ('הרב מפוניבז', ח"א עמ' ס).

והנה לדעת הסוברים שגם בזמן הזה שעדיין לא זכינו לבניין ביהמ"ק, מ"מ יש עניין שהכהנים ישמרו על עצמם מלהיות בעלי מומים שפסולים לעבודה, יל"ע במה שלצערנו עדיין מצוי בזמנינו, שישנם אנשים שהחלימו מנגיף הקורונה, אך חוש הריח לא שב אליהם גם לאחר חודשים ארוכים מאז שהחלימו מהמחלה עצמה.

ויל"ע האם לכהנים שבהם יש עניין להשתדל בכל מיני רפואות, בכדי לנסות להשיב לעצמם את חוש הריח, או"ד שאין עניין בזה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יעוי' במש"כ בשו"ת 'חות יאיר' (סי' רכ), שכהן תתרו (שאין לו חוש ריח) אינו פסול לעבודה, משום שתתרנות אינה נחשבת כמום לגבי כהנים, - ורק לגבי אשה שצריכה להתעסק בתבשילים ובטעימתם, וע"י חיסרון החוש לא תרגיש בסירחונם ועישונם, לגביה תתרנות הויא מום, - וע"ע ביבית שמואלי (סי' צ, כב) ובשו"ת 'תורת חסדי' (ח"ב אה"ע סי' לה, ב).

וא"כ י"ל שמצד זה אין עניין לכהנים שהחלימו מנגיף הקורונה, להשתדל בכל מיני רפואות בכדי לנסות להשיב לעצמם את חוש הריח, כיון שתתרנות אינה מום לגבי כהנים, וכהן תתרו אינו פסול לעבודה.

- ב -

והנה קיי"ל ברמ" (ביאת המקדש פי"ח, ו), שכהן שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שהוא רוצה לדקדק בראייה, פסול לעבודה, - והנה בימינו ישנם רבים שזקוקים למשקפיים, באופן שללא המשקפיים הם

- ד -

ומעתה שוב יש מקום לדון גבי כהנים בעלי מום (וכגון אלו שראייתם לקוייה וכנ"ל), דיתכן דגם בזה"ז יש להם עניין לרפאות את מומיהם, משום שיש דעות שסוברות שבניין ביהמ"ק יהי עוד לפני תחיית המתים (עי' בתוי"ט מע"ש פ"ה הי"ב), ויתכן שהמומים יתרפאו רק לאחר תחיית המתים, ואכמ"ל.

ואמנם בספר 'השקדן' (ח"ב עמ' 39, וכן בעמודו של עולם עמי סט) הובא, שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל פיקפק במעשה הנ"ל שסופר על הגרמ"פ זצ"ל, וכך נכתב שם: אחד ממקורביו סיפר לפניו, שנכתב בספר אחד אודות רבי משה פינשטיין, שבערוב ימיו אחרי שעבר ניתוח לב ושתלו לו קוצב לב, דן האם לפי הדין נעשה בעל מום הפסול לשבת בסנהדרין.

והגיב ע"ז הגריש"א: אתה רואה שא"א להאמין לסיפורים שכותבים? והרי רבי משה היה כבר זקן מופלג, וקיי"ל דאין מעמידין זקן מופלג בסנהדרין!

- ה -

והנה לגבי הנידון שפתחנו בו בתחילה, בעניין אלו שהחלימו מנגיף הקורונה אך חוש הריח לא שב אליהם גם לאחר חודשים ארוכים מאז שהחלימו מהמחלה עצמה, - באמת יש מקום לדון, שלכולם (גם לישראלים שבהם) יש עניין להשתדל ברפואות, בכדי לנסות להשיב לעצמם את חוש הריח, כיון שע"ז ירוויחו שיוכלו לשוב לקיים בכל שבוע את המצוה של בשמים במוצ"ש.

והנה ידוע המעשה עם מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל, שכאשר התגורר בשוויץ לאחר נישואיו עם הרבנית ע"ה, הם שמו ליבם לכך שנכנס לביתם ריח של ע"ז מהכנסיה הנוצרית הסמוכה, והם נחרדו מכך מאוד, אך לא מצאו דירה אחרת לעבור אליה, - ומשכך, החליטו מרן זצ"ל והרבנית ע"ה להתפלל לה' שיטול מהם את חוש הריח, בכדי שלא יריחו בעל כורחם את ריח הע"ז! - והקב"ה קיבל את תפילתם, ומאז פסק מהם חוש הריח!

וכידוע שבכל ימיו מרן זצ"ל לא בירך על הבשמים בהבדלה, משום שניטל ממנו חוש הריח, אלא הי' נותן לאחד מהנוכחים שם לברך על הבשמים (עי' בגליון כאיל תערוג, הוספה לפרשת יתרו תשע"ח עמ' 14).

- ו -

ויל"ע בזה, דהרי מעיקר הדין לכאוי הי' מותר לו להריח את ריח הע"ז, כיון דלא התכוין לזה (עי' במש"כ בח"ח, ה' לה"ר כלל ו, בהגה"ה על במ"ח אות יד), - וא"כ יל"ע מדוע התפלל לה' שיטול ממנו את חוש הריח, והרי הוא יפסיד מחמת כך בכל שבוע ושבוע, שלא יוכל לקיים את המצוה של בשמים במוצ"ש.

[ואין נראה שהי' שם ריח חזק כ"כ, עד שגם אילו היו סותמים את האף היו מריחים אותו, שאז הי' זה נחשב כפ"ר שאסור בכה"ג, ואכמ"ל].

וי"ל שכיון שמצות בשמים במוצ"ש אינה חובה כ"כ, וכדקיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רצז, א) 'מברך על הבשמים

אם יש לו, ואם אין לו אי"צ לחזר אחריהם', לכן העדיף מרן זצ"ל להתפלל לה' שיטול ממנו את חוש הריח, בכדי שיוכל להדר ולהחמיר בעצמו שלא ליהנות כלל מריח של ע"ז, - ואע"פ שיפסיד משום כך את מצות בשמים במוצ"ש, דמ"מ לא הפסיד ע"ז מצוה חיובית ממש.

- ז -

ומעתה י"ל, דה"ה נמי בנידון אלו שהחלימו מנגיף הקורונה וחוש הריח לא שב אליהם, די"ל דאינם צריכים להשתדל ברפואות, בכדי לנסות להשיב לעצמם את חוש הריח, כיון שקיי"ל שאם אין לו בשמים אי"צ לחזר אחריהם, וא"כ י"ל דה"ה דאם אין לו את חוש הריח, אי"צ לחזר אחריו בשביל מצות בשמים.

ואמנם יעוי' במש"כ ב'ערוך השולחן' (שם, ב), שאע"פ שמעיקר הדין אי"צ לחזר אחר מצות בשמים במוצ"ש, אך מ"מ המדקדקים רואים שיהיה להם בשמים להבדלה, וכן עושים כל יראי ה', - וא"כ לפי"ז י"ל, דלאלו המדקדקים יש עניין להשתדל ברפואות בכדי לנסות להשיב לעצמם את חוש הריח, בשביל שיוכלו לקיים את מצות בשמים במוצ"ש.

- ח -

ומלבד זאת יש מקום לדון עוד, דיש להם עניין להשתדל להשיב לעצמם את חוש הריח, בכדי שלא יכשלו באמירת דברים שבקדושה במקום שיש ריח רע.

[ואמנם על מרן הגראי"ל זצ"ל אין להקשות, מדוע לא חשש שאם ינטל ממנו חוש הריח, הוא עלול להיכשל באמירת דברים שבקדושה במקום שיש ריח רע, - כיון די"ל דמרן זצ"ל הכיר בכוחותיו הגדולים, שיוכל להישמר תמיד שלא לומר דברים שבקדושה, במקום שיש אפי' צד רחוק שיש שם ר"ר.

וכפי המסופר שכאשר הי' מתפלל בביהכ"נ, ובסמוך למקום שעמד בשעת ברכת כהנים הניחו שם הכהנים את נעליהם, והיו הרבה מאד כהנים, - חשש רבינו שיש ריח של זיעה מריבוי המנעלים והתרחק מהם (גליון כאיל תערוג, פרשת נשא תשע"ז), ודו"ק ונפלא].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

להקלטת תגובות הערות והוספות
קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

מהיכן יצא

ויצא בן אשה ישראלית... בתוך בני ישראל, וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי, ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל... ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן, ויניחוהו במשמר... ורגמו אותו כל העדה [אמור כד יב]. פלא, דור יוצאי מצרים שראו את הניסים הגדולים, קריעת ים סוף מן באר ענני הכבוד מעמד הר סיני, איך יתכן שיהיה בתוכו נוקב שם.

ברש"י, ויצא, מהיכן יצא, רבי לוי אומר מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא וכו', מתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא [רש"י כד י], מה כל כך משנה מהיכן יצא.

בחז"ל בריה בן בנו של דן, נשא אשה משבטו, שלומית בת דברי למטה דן, ובאותו הלילה באו עליו נוגשי פרעה והרגוהו, ובאו על אשתו והרת, והכל הולך אחר הזרע, אם מתוק מתוק, ואם מר מר, והתחיל מחרף ומגדף שנאמר ויקב בן האשה [פדר"א פ' מ"ח].

חז"ל חפשו סיבה לקללתו של המקלל, והם מצאו את זה במה שציינה התורה, 'ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן', רבי אומר דהות פטפטנית, רב יצחק אומר שהביאה דבר על בנה [ויק"ר לב ה], אין דבר שנעשה במקרה, ואין דבר שנעשה ללא סיבה, לכל דבר לכל מעשה, בין מעשה קודש ובין מעשה חול יש 'שורש', שהוא הסיבה שבגללה נעשה המעשה, אדם לא עושה סתם במקרה מצוה או עבירה, יש לכך סיבה ושורש שהביאו אותו לעשות את מה שעשה.

משום כך אמרו חז"ל הכל הולך אחר הזרע, אם מתוק מתוק ואם מר מר, כל אילן שגדל כל צמח שמלבלב הגיע לאן שהגיע כי כך הוא זרע, כי זה הוא הכלל מה שזרעת יצמח, ומה שלא זרעת לא יצמח, אם זרעת מתוק יצמח מכך מתוק, ואם זרעת מר יצמח מכך דבר מר, לעולם לא יצמח מה שלא זרעת.

לפיכך שואלים חז"ל ויצא בן אשה ישראלית, מהיכן יצא, מה 'השורש' שהביא את המקלל להיכן שהגיע, מה הביא אותו עד כדי לקלל בשם. רבי לוי אומר מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא [ויק"ר לב ג], ומתניתא תניא מבית דינו של משה יצא [תרו"כ אמור יד], רבי אליעזר אומר אמו הביאה עליו [פדר"א פ' מ"ח].

*

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה 'גוררת' מצוה ועבירה 'גוררת' עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה [אבות ד ב], 'גוררת' זו עובדה, זו מציאות.

האדם נגרר אחר המעשה הקודם שעשה, אין מעשה שנעשה בפתע פתאום, המעשה שנעשה עכשיו מושרש ונעוץ במעשה שנעשה מקודם, אם מצוה מצוה ואם עבירה עבירה.

ולפיכך אמר בן עזאי הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה, כי המצוה שתרוץ אחריה תביא אותך לעוד ועוד מצות, ואילו העבירה שלא הספקת לברוח ממנה תביא אותך לעוד עבירה ועוד עבירה עד שתגיע לאבדון.

*

טעם הדבר הוא כפי שאמרו חז"ל, אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי האדם עץ השדה [דברים כ יט], וכי האדם עץ השדה הוא, אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, וכתיב אותו תשחית וכרת, הא כיצד אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו תאכל ואותו לא תכרות וכו' [תענית ז א]. האדם משול לעץ השדה, ועץ כדרך כל עץ זקוק 'לשורש', וכפי ערך גודל וחוזק שורשיו, כך יגדל העץ יפרח וישגה. צדיק, אמר דוד המלך כתרם יפרח, כארז בלבנון ישגה, שתולים בבית ה', בחצרות אלוקינו יפריחו [תהלים צב ג].

*

הימים שבהם אנו נמצאים, הם ימי הכנה למועד הבעל"ט, מועד חג השבועות זמן מתן תורתנו, שבו נגלה הקב"ה בראש ההר לעיני כל ישראל, ודבריו שמענו מתוך האש, אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים [יתרו כב ב].

מדוע בהתגלות הראשונה שבו ניתנה תורה ונעשו ישראל לעם, נאמר להם 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', מה זה משנה כל כך מהיכן יצאו. התשובה היא, כפי שכבר אמרנו, שום דבר לא מגיע סתם. גם דבר כה גדול כמו מעמד הר סיני לא מגיע ללא סיבה וללא שורש וללא דבר הגורר, וידבר אלוקים את כל הדברים האלה 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' [שמות כ א], זה מתכון לומר שיציאת מצרים היא 'שורש' למתן תורה, ולכל ההתגלות הגדולה של מעמד הר סיני.

הרמב"ן אומר שיציאת מצרים היא 'שורש' לכל התורה כולה [רמב"ן סו"פ בא, רבינו בחיי ואתחנן ו כ], ומכאן אנו למדים שיציאת מצרים היא גם 'שורש' למעמד הר סיני להתגלות הבורא לנתינת התורה ועשרת הדברות [יסוד זה שיצ"מ מהווה 'שורש' לקבלת התורה, נראה גם ברמב"ן (שמות כ ב) מטעם נוסף ע"ש].

*

מועד חג 'הפסח' מועד 'יציאת מצרים' הוא 'שורש' הקיום ושורש ההיות של כנסת ישראל. משום שכדי לזכות למעמד הר סיני, לתורה, להיות לו לעם סגולה ממלכת כהנים וגוי קדוש. צריך לפני כן להיות 'יוצא מצרים' להיות מופקע ממצרים ממעשה ארץ מצרים מהחומר ותאוותיו.

ואתכם לקח ה' ויוצא אתכם מכור הברזל להיות לו לעם נחלה [דברים ד כ], כור הוא כלי שמזקקין בו את הזהב [רש"י], כלל ישראל שהם הזהב גוי קדוש הונחו בכור הברזל, במצרים שכל מציאותה פחיתות החומר התעסקות בגוף ובתאוותיו, משום כך מצרים היא כור ההיתוך להוציא משם את כלל ישראל, גוי קדוש שמובדל ומופרש מפחיתות החומר, ומוכשר לקבל תורה.

משום כך ניתנו לנו בחג הפסח מועד יציאת מצרים מצוות רבות, שכל עניינם לזכך אותנו להיות 'מוכשרים' לקבל תורה, וכגון: 'קרבן פסח' ויקרא משה... משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ועשו הפסח [בא יב כא], רבי אליעזר אומר משכו ידיכם מע"ז [מכילתא דרשב"י יב כא], 'אכילת מצה' שיהיה הכנה לטהרת גופם שלא להיות נמשך אחר תאוות יצרו וכו' [שיח יצחק בשלח], 'איסור חמץ' הוצרכו ישראל להמנע מן החמץ, להיות ממעטים בעצמם כח היצה"ר והנטיה החמרית, ולהגביר בעצמם 'ההתקרבות' אל הרוחניות וכו' [דרך ה' ד ח], ויזונו ז' ימים אלה בשנה מן המצה, שהוא מזון מבחינת יצה"ט לבד וכו', ובהיותם ניזונים בזה נשאר התולדה הטובה להיות כל השנה 'מוכנים' לקדושה [רמח"ל מאמר החכמה].

בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים [הגדש"פ], וכל כך למה, כי בפסח אנו בונים את 'השורש' שמביא אותנו למעמד הר סיני לקבלת התורה ולהיות ממלכת כהנים וגוי קדוש.

*

בפרשתנו, וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות... עד ממחרת השבת השביעית, תספרו חמישים יום... [אמור כג טו], התורה מצוה אותנו לספור מפסח עד שבועות. הספירה מחברת ומשייכת את פסח לשבועות, משום שפסח הוא 'שורש' לשבועות ולמתן תורה. לפי האמור, הספירה לא רק מחברת את פסח לשבועות, אלא היא גם קובעת את פסח 'כשורש' לשבועות, כי כשאנו סופרים, אחד שנים שלוש וכו', אחד הוא 'שורש' לשנים, ושנים הוא שורש לשלוש, כי בלי אחד לא יהיה שנים, ובלי שנים לא יהיה שלוש, וכן הלאה. יוצא אפוא שמצות ספירת העומר עניינו הוא לקבוע את מועד 'חג הפסח' מועד 'היציאה ממצרים', 'כשורש' למועד חג השבועות לקבלת התורה ולהיותנו ממלכת כהנים וגוי קדוש.

*

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב [תנדבא"ר כה], למה צריך לומר כך, משום שהאבות ענקי עולם היו ושגבה מעלתם עד רום, וכדי שיזכה אדם לקלוט משהו ממעלתם, זקוק האדם להפוך את האבות 'לשורש', שע"ז תצמח מעלתו כאילן הצומח מן השורש.

תניא, שלשה סימנים [שהם ניכרים במידות הללו מתוך שאר אומות, מהרש"א], יש באומה זו [ישראל, רש"י], רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, רחמנים דכתיב ונתן לך רחמים ורחמן והרבך וכו' [יבמות עט א], ותניא, ונתן לך רחמים ורחמן, כל המרחם על הבריות בידוע שהם 'מזרעו של אברהם אבינו', וכל שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו [ביצה לב ב].

מעלתם של ישראל שעל ידם הם נבדלים משאר אומות באה להם מן האבות מאברהם יצחק ויעקב, כי האדם עץ השדה, וכעץ השדה שעסיס פירותיו ומעלת ענפיו כמעלת השורש, כך מעלתם של ישראל כמעלת אבותיהם רחמנים ביישנים וגומלי חסדים.

*

נמצאים אנו בתקופה שכל הסימנים שאמרו חז"ל על עת הגאולה נתקיימו כבר, מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל חזר וקרא להתכוון ולהתעורר, כי במוצאי שביעית בן דוד בא. אם כך, למה מתעכבת הגאולה.

לפי האמור נראה שהוא משום שגם הגאולה זקוקה 'לשורש', כשם שמתן תורה זקוק לשורש, וכשם שכל מעשה ומעשה זקוק לשורש, כך גם הגאולה זקוקה 'לשורש'.

את 'צמח' דוד עבדך מהרה תצמיח [תפילת י"ח], הגאולה שתגיע בקרוב לא תבוא כי כך יהיה, היא תבוא רק אם יוקדם לה שורש, שיצמיח אותה.

האחריות להעמדת השורש לגאולה היא חובה המוטלת עלינו. שכן כך אמרו חז"ל אין ישראל נגאלים אלא בזכות התורה [פס"ז ואתחנן ד לב], אלא בזכות השבת [ויק"ר ג א], אלא בזכות התשובה [סנהדרין צ ב], אלא מתוך תפילה [ירושלמי תענית א א], אלא בזכות הצדקה [סנהדרין צח א], עד שיהיו כולם באגודה אחת [ב"ר פח ו].

תורה שבת תשובה תפילה צדקה אהבת חנים הם שורש ומפתח הגאולה, יצירת השורש והבאת המפתח היא חובה הרובצת על כתפו של כל אחד ואחד מאתנו. כי לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא... ולא מעבר לים היא... כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיק ובלבבך לעשותו.

*

גם מלך המשיח, שתפקידו לבנות את בית המקדש ולתקן העולם במלכות שדי, זקוק 'לשורש'. כפי שנאמר, ויצא 'חוטרי' מגזע ישי ונצר 'משורשיו' יפרה, ונחה עליו רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה' [ישעיה יא א].

הקב"ה בחר בדוד להיות מלך על ישראל, ויקחהו ממכלאות צאן, מאחר עלות הביאו, לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו [תהלים עח ע], והקב"ה גם כרת 'ברית' עם דוד, שלעולם תהיה המלכות מבית דוד, כפי שנאמר, כרתי ברית לבחירי, נשבעתי לדוד עבדי... ושמתי לעד זרעו וכסאו כימי שמים... לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה... כירח יכון עולם... [תהלים עח].

עם זאת, כשיגיע העת המוכשר לגאולה, ומלך המשיח מזרעו של דוד יהיה מזומן, לא תחל הגאולה עד שתעשה מלכות בית דוד 'שורש' למלכותו של מלך המשיח, ויצא 'חוטרי' מגזע ישי, ונצר 'משורשיו' יפרה [ישעיה יא א].

*

הוא היה אומר, כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרובין 'ושרשיו מועטין', והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב [ירמיה יז], אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מועטין 'ושרשיו מרובין', שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר [ירמיה יז] והיה כעץ שתול על מים, ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבא חום, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי [אבות ג כא]. מבואר במשנה שמה שמעמיד את החכמה היא 'שורשיו מרובים', מעשיו מרובים מחכמתו.

נמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, ימים שנקבעו לימי הכנה לקבלת התורה, מן המשנה אנו למדים שלא שייך לבוא להר סיני, לקבל תורה ללא הכנה וללא להכות 'שורשים'. העושה כן ומגיע להר ללא הכנה, ובשורשים מועטים, הרי הוא כערער בערבה, ולא יראה כי יבוא טוב. כדי לזכות לתורה, לחכמה שהיא מתקיימת, צריך הכנה, צריך להצטייד 'בשורשים מרובים', במעשים שהם מרובים מן החכמה. 'לספור' מפסח עד שבועות, לעשות את יציאת מצרים 'שורש' לקבלת התורה, להיות יוצא מצרים, לפרוש מהחומר, מהגוף ותאוותיו, לקנות מעלות 'שמכשירות' לקבל תורה, מעלות שבונות 'שורש', שמכוחם ועל ידם נזכה לאור התורה ולאור החכמה, להיות כעץ שתול על מים, שעל יובל ישלח שרשיו - ולא ימיש מעשות פרי.

בסיועה דשמא

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת אמור התשפ"ג גליון 257

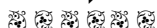
מעלת דברים קטנים

שאלה: האם צריך לתת יחס לדברים קטנים?

א. ויקרא כא, א: "אמור אל הכהנים בני אהרן, ואמרת אלהם. פירש רש"י (ומקורו בתורת כהנים, וביבמות קיד.) "אמור אל הכהנים – (למה כפל ואמר) 'אמור ואמרת', (כדי) להזהיר גדולים על הקטנים". (וכן מצינו ברש"י שמות כ, י וביקרא יז, יב. והנה ביבמות ריש קיד: עשו צריכותא מדוע הזכיר זאת דוקא לגבי דם, שרצים וטומאת כהנים. ועיין בגור אריה את א שהאריך בזה מאוד). ויש שפירשו בדרך דרש שבא להזהיר את הגדולים בדעתם על הדברים הקטנים, כלומר שבכוחם לבחון את הפרטים הקטנים. והאדם נמדד דוקא בדברים הקטנים שאין בני האדם משגיחים בהם, משום שאדם גדול יודע להזהיר אף באלו. וזהו שמספרת הגמרא (בבא בתרא י: ופסחים נ.) שרב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי עלה לשמים וסיפר שראה עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה. והשיבו לעומתו: עולם ברור ראית. כי כל אחד בנסינו, ולכן אפילו שבעולם הזה היה למשל 'ראש ישיבה' גדול, אבל יתכן שלא בזה היה נסיונו בעולם הזה, כי בדברים אלו פשוט שהיה עליו להצליח, וכל נסיונותיו היו דוקא אם יתנהג כראוי גם בדברים קטנים.

וכן מצינו אצל גדולי ישראל שידעו להתייחס ולהחשיב כל מיני דברים שניראו כפעוטים, ובפרט דברים הנוגעים לאחרים. ובעלי המוסר אמרו שאדם גדול הוא מי שיוודע להעריך דברים קטנים [ולהלן (סוף דברים ח"ג קהלת ז, טז-יז 'מעלת הקצת ברוחניות) הרחבנו שגם הרואה שלא יוכל לקיים את המצוה בשלימותה, ישתדל לפחות לקיים את חלקה (ולא יזלול בשום חלק ולו הקטן ביותר מן המצוה), בפרט שאפשר שלבסוף תתקיים בידו גם כל המצוה. והבאנו שם כיצד ידע הגר"ד בענגיס וצ"ל להעריך רגעים פעוטים אשר בצירוף כולם הספיק לגמור ש"ס שלם]. **וזהו שמצינו (שמו"ד ב, ב) שהקדוש ברוך הוא בחן את הצדיקים אם יכולים להיות מנהיגים על ידי מרעה הצאן, את דוד המלך בדיק בצאן, ומצאו רועה יפה, שהוציא את הקטנים לרעות, כדי שירעו את העשב הרך, אחר כך את הזקנים (כדי) שירעו את העשב הבינוני, ואחר כך את הבחורים (כדי) שיאכלו את העשב הקשה. אמר הקדוש ברוך הוא: מי שיוודע לרעות את הצאן כל אחד כפי כוחו, ירעה את עמי ישראל. ואף את משה רבינו בדיק בצאן, פעם ברח ממנו גדי ורץ משה אחריו עד שהגיע למקום שהיתה שם בריכת מים ועמד הגדי לשתות, משהגיע אליו משה, אמר: לא ידעתי שרצת מפני היותך צמא, מסתמא אתה עיף ולכן הרכיבו על כתיפו והלך. אמר הקדוש ברוך הוא: הואיל ויש לך רחמים לנהוג את צאנו של בשר ודם, כך תרעה את צאני – ישראל (ובשמות ב, יא 'נושא בעול עם חבירו', ויש ג, א 'מבחן הצדיקים' כתבנו בזה). **גם הגמרא (בבא בתרא י: ופסחים נ.) מספרת שרב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי עלה לשמים וסיפר שראה עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה. והשיבו אביו: עולם ברור ראית. ופירשו התוספות (בבא בתרא שם ד"ה עליונים) בשם רבינו חננאל שקיבל מהגאונים רב מפי רב, שראה את שמואל הרב של רב יהודה יושב כתלמיד לפני רב יהודה תלמידו, משום שפעם באה אשה לפני שמואל בעת השיעור וצווחה לפניו על עניותה, ושמואל לא השגיח בה, אמר לו רב יהודה תלמידו: וכי רבינו לא חש לפסוק (משלי כא, יג) 'אוטם אזנו מזעקת דל, גם הוא יקרא ולא יענה', ולכן בישיבה של מעלה נעשה רב יהודה הרב ושמואל רבו נעשה התלמיד. ויש בזה חידוש עצום (כמו ששמעתי מהגר"ב מ אורחי שליט"א, ראש ישיבת 'עטרת ישראל'), כי אף שאפשר ששמואל רבו לימדו את כל התורה, ואילו רב יהודה לימד את רבו הלכה אחת בלבד. אבל היא הלכה שתופסת את מהותו של האדם, ובפרט רב ומנהיג, שעם כל עיסוקיו הרבים, יודע להקשיב גם לכל יחיד ויחיד. וזהו גם בכלל האמור שאדם גדול יודע לתפוס ולהתייחס לדברים קטנים, ולכן בבית דין של מעלה שמו את מי שהיה נחשב כאן 'תחתונים' שהוא ה'תלמיד' ל'עליונים' שהוא ה'רב', כי שם מעריכים את מי שיוודע להשגיח גם על פרטים קטנים.****

תשובה: אדם גדול יודע להעריך גם דברים קטנים וגמדר בהם ומצליח.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושחבל הולך אחר היתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (פני"ג), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה להחנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות 40: דקות על ש"ס משניות, ושימועם בקול הלשון בשם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', ובקו ישיר: 0733.211.612 ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל וצ"ל ויבכחט"א (לפי סדר א"ב): אהבת תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבווארות (ביאורים ובידורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נעים פרה וטהרות), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי וצ"ל שתשובותיו במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בהלב ותעובות ו"ד פו-קא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאורים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבועה הלוקים שהם בראשית שמות ויקרא במדרש דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופירושים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הקיפורים והיתר (בשר בהלב ותעובות ו"ד פו-קא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאורים), זמנים ומועדים חלק ב' (כ"ל בתנאים כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, ספח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות ותשובות פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משובלים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תולדות אדם (באניני גילאים ושנות האדם מקודם לדתו עד אחר פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רהוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבת אחים' – רמות פולין' (שלושה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

לסדר את הפרשה

לפניכם דשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשחציתו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. לידת ראובן שמעון לוי ויהודה
- ה. יעקב עובד אצל לבן תמורת צאן
- ב. תחבולות יעקב ועושרו
- ד. יעקב ולבן מתדיינים בגלעד
- ו. הלום יעקב בבית אל ונדרו
- ג. השי"ת נגלה ליעקב שיחזור לא"י
- ל. יעקב עובד 7 שנים ראשונות
- מ. ברית יעקב ולבן ופרידתם
- י. יעקב בורח מחרן
- כ. יעקב נושא את לאה ורחל
- צ. מעשה הוודאים ולידת יששכר זבולון ויוסף
- י. יעקב בבאר בחרן
- ק. לבן רודף אחר יעקב והשי"ת מזהירו בחלום
- ר. יעקב נושא את השפחות והן יולדות

שאלה לשולחן שבת

"וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך"

בגמרא (כתובות ג.) כתוב: 'א"ר אילעא, באושא התקינו: 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו'. תניא נמי הכי: 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו, שמא יצטרך לבריות'... אמר רב נחמן ואיתימא רב אחא בר יעקב, מאי קרא? "וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך" (דהיינו מעשר ועוד מעשר שהם חמישית). למדנו, שאין לאדם להוציא את כל יותר ממעשר, ובוודאי שלא את כל ממונו עבור מצות עשה.

ויש לבאר אם כן, את הגמרא (פסחים מט:): 'תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם'?

מטרת השאלה

הינה לעודד דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ויאמר לבן לא יעשה כן במקומונו לתת הצעירה לפני הבכירה"

יש לפרש את דברי לבן ומה שתירץ ליעקב את מעשיו בכך שזהו 'מנהג המקום'. שבעצם הוא, הרמאי המדופלם, ניסה להוכיח ולהטיף מוסר ליעקב: אין אנו מתנהגים בצורה מכוערת כמוך, כמו שאתה קנית במרמה את הבכורה, אלא אצלנו בכורה זו בכורה, וצעירה זו צעירה, ולא יעשה כן במקומונו' - מה שאתה עשית שם בבית אביך. (בית הלוי)

"ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים... ויקרא שם המקום שהוא מחנינים"

ישנם שני סוגי מלאכים: מלאכים שנבראו בבריאת העולם, ומלאכים הנבראים ע"י מצוות ומעשים טובים של האדם, ככתוב במשנה: "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד". תמיד ליוו את יעקב מלאכיו שלו, אשר נבראו ע"י מעשיו הטובים. אולם, הפעם, כאשר הלך לדרכו, שלח השי"ת אתו גם את ה-"מלאכי אלקים". הכיר בהם יעקב שאין אלה מלאכיו, לפיכך קרא את שם המקום "מחנינים" - כלומר, שני מחנות ישנם כאן, מלאכי עצמו ומלאכי עליון. ברם, כששלח מלאכים לעשו, נאמר: "וישלח יעקב מלאכים לפניו" - מן המלאכים שהיו "לפניו", של עצמו. שאין זה דרך ארץ להשתמש במלאכים שאינם שלו. וכמו שמפרש רש"י שם: "מלאכים ממש", ראשי תיבות, ממעשה מצוות שעשה, שהם מלאכים שנבראו מכח המצוות שעשה. (ע"פ בינה לעתים)

"ושבתי בשלום אל בית אבי"

כתוב בגמרא (ברכות סד.): "ואמר רבי אבין הלוי, הנפטר מחברו אל יאמר לו 'לך בשלום' אלא 'לך לשלום'. שהרי יתרו שאמר לו למשה 'לך לשלום' עלה והצליח. דוד שאמר לו לאבשלום 'לך בשלום' הלך ונתלה". ויש לבאר אם כן, מדוע כאן אומר יעקב לקב"ה ומבקש על עצמו שישוב 'בשלום' לבית אביו ולא 'לשלום' כמו שכותבת הגמרא שיש לומר? ויש לומר: א. עדיין חז"ל לא למדו דין זה שהתחדש רק לאחר המקרה עם יתרו ואבשלום. (עיון יעקב) ב. כל ההקפדה היא דווקא באדם שאומר לחברו ולא במי שמברך את עצמו. ג. כוונת יעקב היא אכן שישוב בשלום בשעת מיתתו לאביו שבשמים, בלא חטאים. (ליקוטי יהודה) ד. יש לחלק בין ללכת לבין לשוב שבלשון זה אין בעיה. ה. 'לשלום', הכוונה להוסיף עוד ועוד בלשונות האדם ומידותיו, אך 'בשלום' הכוונה שהשלום כבר שלם ושאין הוספה. וכאן אומר יעקב שהלוואי שישוב בשלום אל בית אביו ולא יחסר ממדרגתו שהולך הוא אל בין אנשים רשעים כדוגמת לבן. ו. ההקפדה היא רק במילים 'לך בשלום' ממש. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א 'שאלה לשולחן שבת' תשפ"א)

העתנה המושלעת לחנוכה

ניתן להשיג ב"מקרא" הוצאה לאור, ובטלפון:
052-7665775

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:
1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

הזמינו את הספר המהודר
'טמונה בפרשה'
והכניסו ברכה לבתיכם

חידון א' ת'

החשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה

- א. הייתה על פי הבאר בחרן
- ב. שפחת רחל
- ג. מזל (טוב)
- ד. ראובן מצאם בשדה
- ה. "לך פן תדבר עם יעקב"
- ו. "ויעקב הלך לדרכו _____ בו מלאכי אלקים"
- ז. שפחת לאה
- ח. סוג כבשים שלקח יעקב בשכרו
- ט. יעקב לא החזיר ללבן בהמה כזו
- י. רחל הייתה
- כ. יעקב הפריד אותם
- ל. אחד מבני לאה
- מ. כך קרא יעקב למקום בו פגעו בו מלאכי אלוקים
- נ. מבניה של בלהה, שלרחל הייתה שפחה
- ס. רחל מסרה אותם ללאה (רש"י)
- ע. מספר הפעמים שהחליף לבן את משכורת יעקב
- פ. יעקב נשבע ב _____
- צ. רחל רעתה את _____ אביה
- ק. צד מזרח
- ר. עיני לאה היו
- ש. כך יעקב הגדיר את המקום שבו חלם
- ת. רחל גנבה אותם

חידון א' ת' הפוך

החשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה

- א. כך נקרא הגלעד בפי לבן
- ב. חום, שרב
- ג. " _____ את המקלות ברהטים"
- ד. שם המקום בו כרתו יעקב ולבן ברית
- ה. יעקב יצק עליה שמן
- ו. לבן לקח אותם עמו למרדף אחרי יעקב
- ז. שמה הקדום של בית אל
- ח. יעקב סבל מזה בלילה
- ט. שם נרדף לשוקת
- י. "ויאמר לבן ליעקב _____ אתה _____ חנם"
- ך. לבן שם בין צאנו שבידו ליעקב _____ שלושת ימים
- ל. כך נקראת ערמה של אבנים
- ם. שני סוגי עיזים שאותם לקח יעקב בשכרו
- ן. שלושה מבני לאה, שהיא הבת הגדולה
- ס. "עשה את כל הכבוד הזה" - רש"י מפרש 'עשה'-
- ע. ד' אמר ללבן לא לדבר עם יעקב מטוב ועד-
- ף. לבן ליעקב: "ואשלחך בשמחה ובשירים וב _____"
- ץ. לבן _____ לקראת יעקב
- ק. לבן _____ ו _____ את יעקב כשנפגשו
- ר. יעקב _____ להשי"ת בבית אל
- ש. יעקב ישן בבית אל, כי בא ה- _____
- ת. לבן האשים את יעקב שהנהיג את בנותיו כ- _____

ואלה שמות

"ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה"

איזו אישה נוספת בתנ"ך נקראה דינה? (לא כתוב מפורשות אלא בתרגום)

מן המדרש

אבא תחנה חסידא (כך היה שמו) נכנס לעירו ערב שבת עם חשכה, וחבילתו מונחת לו על כתפו. לפתע מצא איש אחד מוכה שחין אחד מוטל בפרשת דרכים באסיפת כוחות. אמר לו: "רבי! אנא עשה עמי צדקה וחסד והכניסני לעיר". אמר אבא תחנה בליבו: 'אם אני מניח חבילתי כדי לעזור לזה, מהיכן אתפרנס אני וביתי, ואם אני מניח את מוכה השחין הרי אני מתחייב בנפשי'. מה עשה לבסוף? המליך את היצר טוב על היצר הרע, נטל את מוכה השחין והכניסו לעיר. לאחר מכן, חזר בזריזות נטל את חבילתו, חזר ונכנס לעיר עם דמדומי חמה. היו כל רואיו תמהים ואומרים זה לזה: "זה הוא אבא תחנה חסידא?!". אף הוא הרהר בעצב בליבו, ואמר: 'האם יתכן שאולי חיללתי את השבת?!' באותה שעה, הזריח הקדוש ברוך הוא את החמה, כמו שכתוב (מלאכי ג, כ): "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה". אך עדיין התחבט אבא תחנה והרהר בליבו, ואמר: 'הייתכן שלא נתקבל שכרי?!', מיד יצאה בת קול ואמרה לו: "לך אכל בשמחה לחמך, ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך" - נתקבל שכרך". (ע"פ מדרש רבה קהלת)

מילה בפרשה

**שליח אליו יבוא,
וימצא שיבוש במכתבו,
לאה רוב ימיו,
ממאמץ עבודת כפיו.**

המונח המבוקש הינו מילה
בת 4 אותיות המופיעה בפרשה.
אשר כל שורה בחידה
דומת להקשר שונה שלה.
(יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות
בעלי הגיה דומה)

החשובה תחפרסם א"ה בגליון הבא

"וילן שם כי בא השמש"

איך יתכן שילך האדם בלילה לבדו ללא אף יצור חי, בידיים דיקות, ולא יחשב הדבר שהולך יחידי?

"אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה"

מדוע ציין לבן את הגל כעד לשניהם אבל הוסיף ליעקב את עדותה של המצבה? כתוב בגמרא (סנהדרין דף נז:) שר' יעקב בר אחא מצא כתוב בספר אגדתא דבי רב: 'בן נח נהרג בדיין אחד ובעד אחד'. וכעת מובן שהרי כלפי לבן שהיה בן נח מספיק עד אחד לחיבו, לכן אמר רק "עד הגל הזה". אבל ליעקב היה דין ישראל: "על פי שני עדים יקום דבר" - לכן הוסיף לבן את המצבה שתעיד יחד עם הגל על יעקב. (מהרי"ל דיסקין)

"קראה שמו דן... ותקרא את שמו גד"

מלבד דן וגד בפרשתנו, אלו אנשים נוספים בתנ"ך נקראו בשמות בני שתי אותיות? (נסו למצוא לפחות עוד 7 בחומש בראשית, 2 בנביא 21 בכתובים)

מצאו נא בפרשה:

1. שם עצם שמוזכר חמש פעמים בפסוק אחד.
2. מי מילדי יעקב לא מוזכר סיבת שמו.
3. אלו אותיות אינן מופיעות בשמותיהם של השבטים.
4. מילה עם אות ו' מיותרת.
5. ארבעה פסוקים שמתחילים באות ו' ומסיימים באות א', כשם הפרשה: ויצא.
6. שתי מילים רצופות, שכל אחת מהן נקראת ישר והפוך.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת ויצא מסופר על מסע יעקב לחרן וחזרתו לא"י, "ויקרא שם המקום ההוא מחנים". בפרשת ויצא ישנם 148 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה האחרונה בפרשה: "מחנים" = בגימטריא = 148

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: באיזה אופן כיבוד תלמיד חכם פחות חמור מכיבוד אשת תלמיד חכם? היא לא יכולה למחול על כבודה כמוהו. (מנ"ח רנז, 2) **לסדר את הפרשה** - "וילך ארצה בני קדם". **חידון א' ת'** - אבן, בלהה, גד, דודאים, השמר, ויפגעו, זלפה, חומים, טרפה, יפת תואר ויפת מראה, כשבים, לוי, מחנים, נפתלי, סימנים, עשרת מונים, פחד יצחק, צאן, קדמה, רכות, שער השמים, תרפים. **חידון א' ת' הפוך** - יגר שהדותא, חורב, ויצג, גלעד, מצבה, אחיו, לוי, קרח, רהט, הכי אחי ועבדתני, דרך, גל, טלואים נקודים, ראובן שמעון זבולון, כנס, רע, תף, רץ, חייב נישק, נדר נדר, שמש, שביות (-חרב). **שעשועי דאורייתא** - בחומש בראשית: שת נח חם שם מש חת ער. בנביא: נר אביו של אבנר, וחן בן צפניה (זכריה ו, יד) ובכתובים: 'רם' אבי עמינדב המוזכר בסוף מגילת רות ו'בן' בדברי הימים א' (טו, יח). עוד: גד הנביא. 'סף' מבני ערפה (שמואל ב כא, יח). 'אל' (שם נוסף ליעקב בפרשת וישלח עיין מגילה יח). בשמונת שמותיו של חזקיהו, יש 'עד' ו-'שר'. ישנן דעות (עיין ברכות נד.) שבפסוק "את והב בסופה" שבפרשת חקת, הכוונה לשני מצורעים שהלכו בסוף מחנה ישראל 'את' ו'הב' שמם. 1. אהל: "ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל". 2. דינה. 3. ח, ט, צ, ק. 4. "כי לוא אוכל לקום". 5. "ויפגע במקום... במקום ההוא", "ויבא יעקב... בלילה הוא", "ויגנב יעקב... כי ברח הוא", "ורחל לקחה... מצא". 6. "לא אל די". **ואלה שמות** - לאשת איוב קראו דינה, כך ע"פ התרגום באיוב (ב, ט). **מילה בפרשה תולדות** - תם. "זך וטהור בתפקידו שמר" - זך וטהור=תם כמו 'בתם לב', שניה אחת לפני שנגמר" - נגמר=תם, בא וצעק שלם הצוואר" - שאיבריו שלמים הוא תמים ותם, "פתי מאמין לכל דבר" - פתי=תם. **טמונות בפרשה** - 1. "סולם... וראשו מגיע השמימה" (כח, יב). 2. ארמון: "ולוז וערמון" (ל, לז). 3. הסמל של המועצה האזורית "בית אל" (כח, יט). 4. חטוי: "אנכי אחטנה" (לא, לט). 5. "פני לבן... איננו... כתמול שלשום" (לא, ב). 6. "ובהעטיף הצאן" (ל, מב). 7. "ועיני לאה רכות" (כט, יז ורש"י שם). 8. "ויגנוב יעקב את לב לבן" (לא, כ). 9. 3 אבנים בפרשה: "האבן אשר שם מראשותיו" (כח, יח), "על פי הבאר" (כט, ב), "ויקח יעקב אבן וירימה מצבה" (לא, מד). 10. "כי נסתר איש מרעהו" (לא, מט). 11. "דודאים" (לי, יד). 12. "וקרח בלילה" (לא, מז). 13. "ויאכלו שם על הגל" (לא, מו). **טמונות בהפטר** - 1. "עגלים ישקון" (יג, ב). 2. "יפרחו כגפן" (יד, ח). 3. "כדב שכול" (יג, ח). 4. "וכעשן מארובה" (יג, ג). **שאלה לשלוח השבת לך לך** - שאלנו: מדוע בברכת הקב"ה לאברהם הקדים הכתוב הברכה לקללה, למרות שכתוב שיש להקדים לצדיקים את הקללה בשונה מהרשעים (בלעם)? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. באברהם הסיימת אף היא בברכה: "ונברכו בך", שהרי סופן של צדיקים שלווה. (רמב"ן תולדות). 2. מפני שיש חילוק בין לשון רבים ליחיד. (שם). 3. יש לחלק בין המברך למתברך. שהמברך עצמו אומר קודם את הברכה כי חפץ הקב"ה יותר לברך - אבל לאדם התועלת היא קודם לבטל את הקללות. 4. אברהם כולו חסד וברכות. 5. אין זו ברכה אלא הבטחה. (מהר"ל)

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunatabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. ב: 'לדעה', אידישער וינקל' (באידיש) ודרשו. בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

כל הזכויות שמורות לאהרן ביין
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קויפמן 17, ירושלים
temunatabaparashah@gmail.com

לקראת שובת מלכתא

”אמר אל הפהנים פני אהרן ואמרת אלהים (כ”א, א)”

‘להזהיר גדולים על הקטנים’

”אם אין גדיים אין תיישים”

כמובן שאיני מתיימר להקיף את כל הלכות החינוך, כלליו, סייגיו ועניניו, על רגל אחת. אך כיון שנגעתי בנושא הקרוב לכל העוסק בחינוך אציין במילים אחדות כמה יסודות חשובים שאמורים ללוות הורים ומחנכים בתפקידם, למרות שעיקרם ידועים ונדושים. כי פשוט שכל חיזוק בדברים אלו, העומדים ברומו של עולם, מביאים תועלת רבה, ונותנים משנה מרץ לטפח ולשגשג את הנכס היקר ביותר שהופקד בידנו - צאצאנו ותלמידנו היקרים.

רק אציין בתחילת הדברים, כי **אבי מורי זצ”ל**, שימש עשרות שנים כמנהל חינוכי בתלמוד התורה ‘יסודי התורה’ בתל-אביב, בשליחותם של גדולי הדור. עדרים עדרים של תלמידי חכמים, רבנים ויושבי על מדין התחנכו על ידו, ומחלקם שמעתי את תחושותיהם, כי הם חבים לו את חייהם הרחניים.

במשך השנים קיבלנו ממנו יסודות חינוך חשובים, והם מהווים עבורנו תמרוזי דרך המכוונים את מלאכת הקודש, מהן מה שקיבל מרבנותיו ומהן מה שצבר מניסיונו האישי רב השנים.

חז”ל במסכת בבא בתרא (ח, ב) אומרים: “ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד - אלו מלמדי תינוקות”. באחד ממאמריו השתומם הגאון הצדיק רבי **חיים פרידלנדר זצ”ל**, משגיח ישיבת פוניבז’, מדוע נמשלו מלמדי תינוקות לכוכבים? והסביר כך: אנשים החיים כאן בעולם הזה ומביטים על הכוכבים בעיניהם, נדמה להם כי הכוכבים אינם אלא נקודות אור זעירות, אבל האמת היא שהכוכבים הם גופים ענקיים, ומהם יש שגדולים יותר מכל כדור הארץ עשרת מונים. כך בדיוק תפקידם של מחנכים ומלמדי תינוקות, אומר רבי חיים. למרות שבעת עבודתם לא מורגשת כל כך חשיבותם והשפעתם על התלמידים, אבל באמת כמעשיהם הם יוצרים עולמות ממש. כל תלמיד שיגדל וילך בדרך הטובה שהתוו עבורו נזקף לזכותו של המחנך וההורה, והרי זו תוצאה ברורה של השקעתם וטיפוחם. אם הצליחו בחינוכו, ההצלחה מתקיימת, נשארת ומשפיעה לדורי דורות, וכן להיפך, עיוות או קלקול בחינוכו מהווה עיוות לדורי דורות.

אין ספור פעמים שמעתי את אבא זצ”ל מזרז ושב ומזרז הורים ומחנכים, על חובתם הגדולה לנטוע שאיפות בתלמידים; זה בדיוק הזמן לעורר בהם אהבת תורה, ערך לתורה, לשנן באוזניהם את יסודות האמונה, ובעיקר לקבע בהכרתם את המושג הנעלה כי ‘שולחנך גדול משולחנם’. דהיינו, שאין חשיבות ואין שמחה כשמחת התורה וכי כל שאר ענייני העולם מתגמדים לעומת התורה הקדושה. גם אם בשעת מעשה אין הדבר ניכר כל כך, כמו שנראים בעינינו הכוכבים, אולם ברבות הימים הדברים שמוחדרים באדם בצעירותו צפים ועולים בבהירות ובחדות יותר, ומשפיעים על כל ה’הלךך ילך’ שלו למשך שנים רבות.

ישנם הרבה דרכים כיצד יכול המלמד לגרום לאווירה כזאת להציף את הכיתה; לדוגמא, **אבי מורי זצ”ל** מזכיר תמיד לשבח את אחד המלמדים החשובים בתלמוד תורה, שבכל הזדמנות היה אומר לתלמידים בכיתתו:

כל מי שזוכה לעסוק בחינוך ילדי ישראל, ומכיר מעט את הפן המציאותי בחינוך, יכול להודות באמיתות השקפת התורה; כמה חשוב, חיוני והכרחי להשקיע בחניכים דווקא בשנותם הצעירות, וכיצד כל עתידם הרוחני תלוי בשנים הללו. כשהחניך אינו עומד על דעתו ומרגיש תלוי באחרים, הוא עדיין מוכן לקבל, הוא מוכן להיות כנוע וצייתן, וכל מוסכמה שמבקשים להחדיר בו נקבעת בליבו לנצח.

דעת בעלי בתים ההפוכה מדעת תורה סוברת, כי החינוך משפיע דווקא בגיל יותר מתבגר, בהתחשבות באופיו ורצונו של החניך. אך התורה הקדושה מורה את ההיפך הגמור, ‘להזהיר גדולים על הקטנים’. אם חפצים שהדור העתידי יהיה מזוכך, מוכרחים להחיל בהם קדושה מגיל אפס. חובת החינוך מתחילה מהרגע הראשון שנושמים את אויר העולם.

מורן הגאון הצדיק רבי **ירוחם הלוי ליוואוויץ זצ”ל**, בספרו ‘דעת תורה’ (חומש דברים), כותב מאמר שלם העוסק בעניין החינוך, ומקדים לכתוב בלשון חריפה את השוני הקיים בין חינוך התורה לחינוך הכללי. הוא כותב כך: “העולם אין להם מושג בחינוך! מה שהעולם מבינים בעניין חינוך, הינן מחשבות מאוד פשוטות, רק התורה הקדושה היא היא שמגלה לנו את ערכה האמיתי של חינוך! רק היא מגלה לנו את המשקל שצריך האדם לשקול על גודל מהותו של חינוך!”

כאמור, בפרשה שלנו בולטת אחת הנקודות המרכזיות שמאפיינת מאוד את החינוך בהשקפת התורה, למול צמצום השכל המאפיין את החינוך של אלו שאינם יונקים את דרכם והשקפתם מהתורה. תהום עמוקה פעורה בין שתי השיטות הללו.

אצלנו התלמידים הם בבחינת ‘מגודלים בנעוריהם’, בעודם הם רכים בשנים כבר אנו דואגים לגדוש אותם בחכמה ודעת. בהיותם עוללים רכים כבר טעם זקנים משוך עליהם, וכך כשגדלים נותרים הם על מבועי התורה והיראה. אך החינוך הכללי מזניח את השנים הצעירות, נותנים לעוללים לעשות ככל העולה על רוחם, בטוענות שונות: “זה לא הזמן כעת לחנך”, “הילד עודנו קטן”, “מה אפשר לדרוש מפעוט?” וכדומה, וכך גדלים בעלי נטיות שליליות, עיר פרא.

ואכן, בשביל ללמד אומנות גשמית או חכמה מסויימת, הסברא נוטה יותר לומר כי יש ללמד את התלמידים את החכמה או האומנות דווקא בשלב מאוחר יותר, כשהשכל מפותח יותר ויש עם מי לדבר. אך אצלנו ביהדות יותר מאשר מה שאנו מלמדים את תלמידנו וצאצאנו, אנו מחנכים ומאמנים אותם לחיים מסוג אחר; לשאת עולה של תורה, לירא מהשם יתברך, להתרחק מן החטא, לתקן המידות, להתחשל ולהתחזק באמונה ובטחון.

ולכן, עלינו לרסן אותם כבר מנוער ברסן התורה, ולחנכם כבר מאז בקדושה, בטהרה ובזיכרון הרוח. להרגילם לחיים של תורה בטרם תגברנה תשוקותיהם הבהמיות ורצונותיהם השליליים, כדי שההרגל יהפוך אצלם לטבע שני, אשר גם כשיזקינו לא יסור מהם.

העבודה אושוויץ פגש נער צעיר, המהלך אנה ואנה ופיו ממלמל כל העת. ניגש אליו האדמו"ר ושאלו: "מה אתה ממלמל בפיך כל העת?". בתחילה נרתע הנער לאחוריו בבהלה, כולם היו נראים שם קרחים, בלי שום סממן יהודי על פניהם, ולא ידע מיהו היצור שנטפל אליו ומה הן כוונותיו. אך לאחר שהזדהה האדמו"ר ביהדותו, ענה הנער: "אני ממלמל כל העת בפי את הפסוק הנצחי 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'. את הפסוק הזה שיננה אמי השם יקום דמה באוזני בוקר וערב עוד בהיותי נתון על ערש לידתי... זה הפסוק היחיד שאני יודע בעל פה, והוא מלווה אותי בכל הקשיים שאני חווה כעת במלחמה הנוראה הזאת".

שמעתי ממורי ורבי הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א, ראש ישיבת פוניבז', כי בילדותו כשהתגורר בברנוביץ, המלמד שלו בחיידר היה רגיל ללמוד בצורה מאוד מרוממת. לדוגמא, תמיד אמר: "זאגט דער הייליגער תנא פון די הייליגע משנה א הייליגער דין", "אומר התנא הקדוש מהמשנה הקדושה דין קדוש" [כך גם שמעתי ממרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל, שכאשר למד גאון הדור רבי עקיבא איגר מסכת ביצה עם תלמידיו, פתח ואמר: "ביצה שנולדה ביום-טוב, בית שמאי אומרים שרצון השם יתברך תאכל, ובית הלל אומרים שרצון השם יתברך שלא תאכל". האזכור המכובד והעילאי הזה נתן לתלמידים גישה אחרת לתורה. זה החדיר בהם הערכה לתורה, וחרט בהם רישומים עמוקים.

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

והכהן הגדול מאחיו

אדם יולד אבל הוא עבד על עצמו והגיע לשלמות". במאור פניו הוא כבש את כולם, הוא היה מספר הרבה כי בילדותו, אביו זצ"ל היה לוקח אותו להתפלל בשבתות ובעיקר בחגים בישיבת חברון. לשיבה היו מגיעים להתפלל בוגרים רבים. במבט של ילד הוא זכר לאורך השנים את הארת הפנים שהייתה בין הנפגשים.

הוא זכר מביקורי חג עם אביו, למשל, את מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל כ'רב מחייד' למבוגרים ולילדים קטנים. והיה מספר שכשהגיע לגור בבני ברק לאחר נישואיו, כשהיו לו שאלות בהלכה הוא הלך לשאול את מרן הגאון רבי שמואל וואזנר זצוק"ל. לקח לו זמן רב עד שהרשה לעצמו להיכנס אליו. יראת הכבוד גרמה לו פחד להיפגש עמו. אבל הוא לא שכח את סבר הפנים היפות והחיך שבהם הוא קיבל אותו.

הוא תמיד ציין את מאור הפנים שמרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל קיבל את הבאים לביתו. לא רק תלמידים, אלא הרבה פעמים היה נכנס אליו עם קציני צבא שרצו לבקרו. הוא קיבלם בחביבות רבה, דיבר בפניהם תוך כדי שהוא עמד, ופניו הקרינו מאור פנים ואהבה כלפיהם.

פעם הוא חזר משמחה משפחתית מאד בהתפעלות. מה קרה? ישבנו בשמחה, ולפתע ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל יצא מהאולם, כשהוא נעזר משני צדיו בתלמידים העוזרים לו ללכת. לפתע הוא עצר ליד שולחננו, והושיט יד עם חיך רחב לכל אחד מהיושבים מסביב לשולחן. הדבר הדהים אותנו, כי קשה היה להבין איך הוא מסוגל בכלל ללכת, במחלתו ובמצבו הבריאותי. הוא לא הכיר את אף אחד מהיושבים, והוא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות הייתה כנראה חזקה יותר מכל חולשת גופו...

ולמרות החיך ומאור הפנים, אומרים לי בני המשפחה, אם אתם שואלים מה היה ה'סוד' שלו בבחינת 'העמידן על אחת' - מה שהוא דיבר עליו הרבה, והוא גם נתן לנו ולכל מי שהכירו דוגמא אישית של 'נאה דורש ונאה מקיים' זה: המחמאה!

להחמיא לשני תמיד. היו שואלים אותו: "לעשות הצגה?" והוא ענה:

"בלי נדר כשאפרוש לפנסייה אשוב מיד לכולל!... כרגע התפקיד שהוטל עלי משמים הוא לחנך את ילדי ישראל, אך בהזדמנות הראשונה שאוכל אזדרז לשוב ולהתרפק על הגמרא האהובה עלי... זו שאיפתי ורצוני". אצל אותו המלמד לא היו הדברים בבחינת 'מן השפה ולחוץ', אלא הוא באמת אהב ללמוד, ולכן דבריו עשו רושם עז על התלמידים. אבא זצ"ל טען כי בכל מגע איתם הורגש אהבת תורה מיוחדת, וזה משום שנשמו בכיתה כל העת אורה של תורה וערך לתורה, ושהכל סובב סביב התורה.

מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל, היה רגיל ללמוד עם בניו בילדותם בקביעות יום-יומית, ועם חלקם אף סיים את כל הש"ס קודם שהגיעו לגיל המצוות. פעם נשאל רבי חיים - מה היה הענין בזה? וכי ילדים צעירים מסוגלים לקלוט ולהבין סוגיות עמוקות בעירובין ובנדה? רבי חיים השיב במילים ספורות ומדודות כדרכו: "היה לי ענין להראות להם כי לגמור ש"ס זה לא סוף העולם, וזה עצמו ידרבן אותם ויתן להם שאיפות הלאה, ללמוד ולסיים".

אם אין גדיים אין תיישים, ואם אין תיישים אין גדיים. בשביל שצאצאנו יגדלו ברוח נכונה, צריך להחדיר בנשמתם הזכה כבר מקטנות את כל היסודות החשובים לנו. להשריש בליבם את מעלת התורה, את התשוקה להתגדל בה ולהשתלם במכמניה, גם כשהם זאטוטים קטנים ביותר.

כ"ק אדמו"ר מקאליב זצוק"ל סיפר, כי בשנות המלחמה כשהיה במחנה

בסלון הבית יושבים האחים הגאונים לבית כהן שליט"א אחד הבנים שליט"א פותח ומספר: יש פעולות שאתה חושב עליהן, אחרי מחשבה אתה מבין שככה צריך לעשות, אבל אצל אבא זצ"ל זה היה כלאחד יד, זו היתה תגובה מיידית. ספונטנית. למשל?

אבא היה מתפלל הרבה פעמים מנחה בשטיבלאך הסמוכים, בבית הכנסת פא". הוא סיים תפילת מנחה, ובאחד החדרים מחפשים 'צענטער' ושואלים אותו: "התפללת כבר?" תשמעו מה הוא הגיב: "הפסדתי כבר את הזכות להתפלל אתכם מנחה"... אתן לכם דוגמא נוספת: לאבא היה רכב עמו נע מצפון לדרום למסור הרצאותיו, ולקרב את ישראל לאביהם שבשמים. פעם מאן דהוא 'נכנס' בו ברכב וממש 'קיימט' אותו. מה הוא הגיב? "לרכב שלי היה קשה להיכנס לחניה, כעת הוא מעוון ויכול להיכנס בקלות יותר"...

סיפרה בת משפחה שהזמינה אותו להרצאה בדרום הארץ. הוא סיים את ההרצאה והיה אמור להמשיך משם להרצאה במקום מרוחק. הוא יוצא ומגלה שרכבו 'חסום' עם רכב אחר. הוא ישב ברכב והמתין בסבלנות. אותה בת משפחה המתינה מרחוק לראות איך הוא יגיב כשיגיע בעל הרכב החוסם. לאחר המתנה ארוכה הגיע בעל הרכב, ואבא משבח לו את רכבו שהוא מאד יפה ומיוחד, והתעניין על הרכב עוד פרטים, בלי להזכיר שהוא ממתין כבר זמן רב ומאחר בגללו להרצאה...

בבנין הסמוך אלינו שנבנה, בנו מקלט אטומי, ובזמנו בתקופת הבניה היה רעש שמחריש אזניים שהיה בלתי נסבל. ואבא, בתגובה אופיינית, הפטיר: "אם בית המקדש היה נבנה כאן, זה גם היה מפריע לך?! תחשוב שבונים כאן את בית המקדש"...

מה היה ה'סוד' שלו?

"הארת הפנים המיוחדת שלו. החיך שכולם מציינים. אנחנו שומעים מאחיו שהוא לא נולד כך. הוא עבד על עצמו. הוא עבד על עצמו להיות נעים הליכות. אתמול היה כאן גיסו, דודנו הגאון הגדול רבי יהודה עדס שליט"א והוא אמר: "בוודאי שהוא עבד על עצמו. כל אדם הוא 'עיר פרא

להרצאה. היא היתה מברכת אותנו בחמימות והוא היה עומד בכובד ראש ועונה אמן אחרי ברכתה.

כששאלנוהו פעם על כך, סיפר לנו שרבו המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל, היה אומר לבחורים לפני נישואיהם שיבקשו רשות מהאשה ללכת לכולל. "זה ודאי שהיא תרשה לך ללכת, אבל שתרגיש שהיא שולחת אותך לכולל!" על בסיס זה, הוא רצה לתת לאמא את ההרגשה שהיא שותפה בהרצאות. אם הוא יצא פעם והיא לא היתה בבית, הוא ביקש למסור לה כשחוזרת, שהוא יצא להרצאה ולא הספיק לבקש את ברכתה...

בשולחן שבת הוא נהג להמתין עד שאמא ע"ה תסיים לחלק את המנות בסעודה ואז להתחיל לאכול וכולם כמובן המתינו יחד עמו, כדי שיגרום לה קורח רוח שנהנים מבישוליה (אגב, אם מזכירים את נושא האוכל, הדבר היחיד שאבא היה בו 'נגד' ולא 'בעד' הוא האוכל. זה לא עניין אותו בכלל. גם אחרי האירוע מוחי שעבר ל"ע, ו'בחננו' אותו בבית חולים לראות מה הוא זוכר, כששאלוהו מה הוא אוהב? אמר שאין לו טעם באוכל...).

אני זוכר כילד, הלכתי למכולת לקנות 2 קופסאות גבינה, וברגע הראשון המוכר לא שם לב למחיר. כשחזרתי הביתה סיפרתי לו שכמעט 'הרווחתי' כמה שקלים, הוא הרים קול: "הרווחת? כמעט נכשלת בגזל". זה חדר לי לעצמות עד היום.

אני מעיר על 'תופעת התפוח'. והבנים שלי"א מבינים למה הכוונה, וכך שמענו בעבר מרבי שמחה זצ"ל: "אדם מקבל פרי לאכילה שאינו מכיר את טעמו, ונוגס בו לאכול, לוקח כמה שניות להכיר את טעמו, הטעם הוא אינו מהפרי שאתה אוכל כעת, אלא מהפרי שאכלת קודם. הדבר מורגש כשתתבונן איפה אכלת בפעם קודמת. למשל: אם ביקרת פעם בביתו של מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל וכובדת שם בפרי, כל פעם שתאכל את אותו פרי - יעלו בראשך הזיכרונות הנעימים ממחיצתו של מרן זצוק"ל. ולאידך, אם תכובד בפרי בביקור בבית סוהר, לא תהיה מסוגל יותר לאכול את אותו פרי".

הוסיף וסיפר לנו אז רבי שמחה: "כשלמדתי בישיבת פוניבז' לצעירים, מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצוק"ל מסר פעם שיחה על זהירות בכוונה בברכות, עד היום זה נחרט לי בעצמות בכל ברכה שאני מברך...". והבנים שלי"א מהנהנים בראשם: הוא מעולם לא זרק ברכה מפיו, היה מברך במתינות וכבוד ראש.

הוא פעם הסביר בשיחה לאברך: "אם הילד ישאל אותך בשולחן שבת על פלוני: הוא עשיר? אתה תתאר לו בהתפעלות עם כל הנשמה, אלו שטחים יש לו ועד כמה עשירותו. אחרי כמה שבתות, הילד ישאל אותך: 'אבא, הרב... תלמיד חכם? ותשיב בשפה רפה, 'כן הוא יודע את כל התורה כולה'. הילד לא צריך שום דרשות ושום הסבר ממה אתה מתלהב יותר...".

מטריות וקידוש השם

במסגרת ההרצאות שלו, היה מוסר גם הרצאות בצבא. וזה התחיל כשאביו הגאון רבי דב זצ"ל היה רב חיל האוויר, והוא ביקש ממנו ומעוד כמה אברכים לבוא למסור שיעורי הלכה בבסיסים. באחת הפעמים 'עלו' עליו שהוא מגיע לכאן ובעצם הוא רשום כאברך, ושללו לו את ה'ידחוי' וכך בעצם המשיך בתור 'מילואים' לומר שיעורים. בעקבות כך שהתקינו שלמסור הרצאות בצבא יכול רק יוצא צבא, הוא קיבל אישור, ובמסגרת זו קירב הרבה אחים טועים.

היה לו סיור קבוע בבני ברק עם הקצינים, אצל מרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצוק"ל, בישיבת פוניבז', באחד הת"תים (בדרך כלל זה היה ת"ת חסידי. אבא מאד היה מתפעל והיה מספר על כך. שמאד מרנין לשמוע אותם לומדים עם הרבי את החומש: "דער הייליגע רש"י זאגט" - מסופר, שגם מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל היה אומר כך בשיעוריו - זוהי תחושה אחרת. רש"י הוא לא חבר שלך. שיישאר איזה רושם מהלימוד,

"ואם אתה כועס זה לא הצגה?!", או, "מה אכפת לך לעשות חמישים שנה הצגה?! תמיד מילה טובה ומחמאה!". למשל, פעם בארוחה באמצע השבוע הוא פתאום התחיל לשיר 'ק-ה ריבון עלם ועלמא' וכולם התפלאו למה. והוא הסביר: "האוכל של אמא כל כך משובח מזכיר את טעם מאכלי שבת, אז אני מזמר זמירות שבת".

כנסע לשבתות לבתי מלון מטעם ארגוני הקירוב השונים (אגב, היו שחשבו שהוא נופש בבתי מלון. היינו מצטרפים תמיד עוד זוג מהילדים כדי שיהיה לאמא ע"ה מה לעשות שם, כי הוא כל השבת היה עסוק לשמוע ולהקשיב לשני) כשהיו מגישים בסעודה את הטשולנט למשל, היה מכריז בשולחן שלנו בקול לאמא: "אה! הטשולנט שלך משובח מאד!", והסביר, שכשאוכלים כאן ומרגישים את הטעם, מבינים עד כמה הטעם שלך בבית הרבה יותר טוב!

הוא היה 'מומחה' בנתינת מחמאות לאנשים. במוצאי יום כיפור היה עומד ובונה את הסוכה שיצאה מהבית. וכשהיה רואה יהודי עובר ברחוב היה קורא בשמו ומבקש ממנו ברכה. הלה לא הבין למה מבקש ממנו ברכה. אמר לו: "במוצאי יום כיפור כולנו נקיים וזכים, מי כמוך יכול לתת ברכה?". או כשהתפלל בבית כנסת תמיד הקפיד לתת מחמאה לשליח ציבור.

אגב, בסמינרים של 'ערכים' תמיד ההרצאה הראשונה היתה שלו. מדוע? כי כשמגיעים בני זוג לסמינר, לפעמים אחד יותר קרוב ליהדות ואחד רחוק יותר, ההרצאה הראשונה שומעים על שלום בית וזוגיות נכונה כשכל ההרצאה מעוגנת במקורות מדברי חז"ל, האשה אומרת לבעלה: "כדאי שתתקרב לדת, אתה תדע איך להתנהג בבית...".

מתי הוא התחיל לעסוק בנושאי 'הבית היהודי'?

מתי בדיוק, גם אנחנו לא יודעים. כבחור הוא למד בישיבת 'באר יעקב' ורבו המובהק היה המשגיח הרב וולבה זללה"ה. הרב וולבה היה ממריץ את הבחורים ללכת לדבר ברבים כדי שילמדו לדבר ולקרב יהודים לאביהם שבשמים. הזמינו אותו לדבר פעם כבחור בבית כנסת בבאר יעקב, אבל המשגיח אמר לו שלא ילך. כי הוא נועד להיות דרשן ואם כעת כבר יתרשם מהמקצוע, אחר כך לא ישקיע במה שהוא צריך עוד לעבוד כבחור.

למעשה, תחילת הפעילות שלו בהרצאות היתה בארגון 'אל המקורות' שהוקם אחרי מלחמת ששת הימים והחל גל ראשון של חזרה בתשובה, הארגון הוקם ע"י הגר"ח פרידלנדר זצ"ל והגר"צ במברגר זצ"ל ועוד, ואבא היה אחד מהמרצים וגם כתב מאמרים בכתב. היתה לו סדרת הרצאות קבועה על נושאים מסוימים, וככה התחיל לדבר גם על נושאי הבית היהודי.

אגב, הספר 'הבית היהודי' לפי החשבון שלנו, נמכר בלמעלה ממאה אלף עותקים, ואבא שמטרתו היתה לשם שמים, מכר אותו במחיר מצחיק של 02 שקל בלבד! בשנים האחרונות שהסברנו לו עד כמה זה אפילו לא מסבסד את הסוחרים, 'הסכים' להעלות את המחיר ל... 52 שקלים. המטרה שלו היתה באמת לזכות את הרבים.

נכנס לכאן אתמול בעל המכולת הסמוכה וסיפר: היה לו משלוחן בחנות שעשה משלוחים לבתים. באחד הימים הוא עשה משלוח לבית כאן, והמשלוחן מתמהמה מלשוב... אחרי תקופה, המשלוחן הקים בית בישראל! התברר שהוא הגיע כדרכו להניח את המשלוח, ואבא שם לב אליו, ושם לב שמאחורי המשלוחן יש יהודי שצריך עזרה. הוא שוחח איתו ועזר לו ובזכותו הוא הקים בית.

'הרווחת?! כמעט נכשלת בגזל...'

לפני שיצא להרצאה, ובדרך כלל זמנו היה לחוץ, היה נעמד וניגש לאמא ע"ה ומודיע לה: "אני הולך כעת להרצאה", ומבקש ממנה את ברכתו

להם שיחזירו ליד דלת ביתו, אבל לא חייבים).

כמה אבא כיבד כל אדם שבא במחיצתו. גם מי שבא לטיפול אצלו הוא כיבד. נכנס כאן אתמול אדם, וסיפר שלפני הרבה שנים הגיע אליו לטיפול בשלום ביתו. הוא שילם בכל טיפול כפי המחיר שנקבע. בפגישה האחרונה, אבא לקח מעטפה הכניס את כל מה שהלה שילם והשיב לו... כשהלה תמה על כך אבא הסביר לו, מלכתחילה ביקשתי ממך תשלום, כי כשמשלמים זה יותר 'רציני', אבל כעת אחרי שסיימנו, אני יכול כבר להחזיר לך... גם על הרצאות אפילו מסביב לעולם, ביקש מחירים 'מצחיקים' שבכלל לא מקובלים בתחום, אבל הוא - מטרתו העיקרית היתה להרבות כבוד שמים בעולם.

(אלחנן וינשטוק, מתוך 'יתד השבוע ט' בניסן תשפ"ג)

שאתה לומד כאן דבר של גדול הדורות. "דער הייליגער רש"י" נותן מושג לילד (גם למבוגר) הלומד, שמדובר כאן על משהו קדוש, ובאחד מארגוני החסד בעיר. באחת הפעמים שהגיע עם הקצינים לשיבת פוניבז', היה זה יום חורפי, וב'שערי אשר' בכניסה לשיבה, היו פתוחות מאות מטריות לייבוש. אבא חשב לעצמו, חבל שלא ביקשנו מראש שהיה מסודר, איך זה יראה אצל הקצינים...

בסיומו של הסיוור היו מבקשים 'משוב' איך הם התרשמו מהביקור בבני ברק, וחלקם ענו שהתרשמו בשיבת פוניבז' לראות את כל המטריות, איך שאף אחד לא לוקח את המטריה של השני (תמיד ביום הראשון שמתחיל לרדת גשם, הוא תופס את כולם בהפתעה ברחוב בלי מטריה. ואבא היה קונה כמות של מטריות, ומשאיל לאנשים ברחוב ואומר להם שאם 'זדמן'

"יהודים מתפללים תפילת שמונה עשרה שלוש פעמים ביום, ובזמן הזה הם נזכרים בכל הנשכחות וכל החשבונות עוברים בראשם בדיקה מחודשת, אבל הפריץ הוא הרי גוי, וגויים אינם מתפללים שמונה עשרה... מתי יהיה לו זמן להיזכר בכסף שאתה חייב לוו???"

שיחה מרתקת מפי הגה"ח רבי אליהו דינקל, משגיח רוחני דשיבת רוז'ין-סדיגורא בבני ברק, על הסגולה המיוחדת של חודש אייר, על פי דרכו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זיע"א.

אליעזר (לייזר) רוט

"זהו גם החודש היחיד בשנה שנתון כולו בתוך ימי ספירת העומר, ובוודאי יש לזה משמעות מיוחדת. מובא גם בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ, שהגשמים היורדים בחודש אייר טובים לרפואה, ולכן נהגו להתרטב מעט ממי הגשמים האלו, אם יורד גשם בחודש אייר, על אף שעצם ירידת הגשמים בחודש זה נחשבת לסימן קללה כפי שאמרו חז"ל במסכת תענית.

"אבל אני רוצה לומר כאן דבר פחות ידוע: התורה הקדושה מספרת לנו על מאורע מאוד מיוחד שאירע ביום הראשון של חודש אייר, בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים. ביום זה מתחיל בעצם חומש במדבר, והקב"ה אומר למשה רבינו למנות את בני ישראל, ובו ביום הוא גם נותן להם את מצוות הדגלים.

"התורה הקדושה בעצם מסדרת את השבטים, מעניקה לכל שבט דגל משלו, וגם קובעת באיזה צד של המחנה ירוכזו כל אחד מהשבטים, מי יהיה השבט הראשי ומי הם השבטים שיחנו על דגלו. המדרש ב'שיר השירים' אף אומר על הפסוק "צאו וראו..." "שביום חתונתו זה מתן תורה ו'ביום שמחת לבו' זה זמן הדגלים! היום שבו הקב"ה נתן לבני ישראל את מצוות הדגלים, זהו יום שמחת לבו של הקב"ה, שלכאורה הוא יום יותר שמח עבור הקב"ה מהיום שבו ניתנה התורה.

לכאורה צריכים להבין, מה השמחה הגדולה במתן הדגלים? הקב"ה נתן לנו כל כך הרבה מצוות, ולא נאמר על הימים האלו 'יום שמחת לבו', לא על מצוות מילה, לא על קרבן פסח, אפילו לא על שבת ודינים וכו', רק על מצוות הדגלים. הלא דבר הוא!!!

איש על מחנהו ואיש על דגלו

"אומר רבי דוד'ל מטאלנא: כתוב בתהילים "בשם אלוקינו נדגול, ימלא ה' כל משאלותיך", היום הזה והחודש הזה שבו הקב"ה נתן לנו את מצוות הדגלים, הוא נתן לנו יחד איתו מתנה נפלאה, מילוי כל המשאלות. מכאן אמר רבי דוד'ל, שבחודש אייר יש כח מיוחד לתפילות של עם ישראל. בכל שנה ושנה, בראש חודש אייר מתחדש הכח הזה מחדש, מתעוררת מידת הרחמים והתפילות שלנו מקובלות יותר לפני אדון כל. את הווארט הזה כותב רבי דוד'ל בספרו 'מגן דוד', וגם ב'ברכת דוד'.

"פעם, בעת שנפגשו שני האחים הצדיקים הרה"ק רבי דוד'ל מטאלנא והרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא, שאל רבי יוחנן את רבי דוד'ל, אמור נא לי אחי היקר, איך זה שאנשים באים אלי ומבקשים להתברך מפי, אני מברך אותם מעומק הלב ומתפלל עליהם בכוונה גדולה, ולא תמיד הברכות שלי מתקיימות, ואילו אתה, כל היוצא מפיך כך עושים בשמים, והברכות שלך משפיעות הרבה יותר מהברכות שלי.

"מה הוא הסוד הזה שגורם לברכות שלך לפעול בצורה טובה יותר???"

"ענה לו רבי דוד'ל, תשובה מיוחדת במינה: "כשמגיע אליך יהודי להתברך, אתה שואל לרצונו, מקשיב לו באריכות, מברך אותו מעומק הלב ברכה כפולה ומכופלת עם כל הכוונה, וכשהוא יוצא החוצה הוא מרגיש שהוא בידיים טובות ושאתה, הצדיק רבי יוחנן מרחמסטריווקא, כבר דואג לו ומסדר את כל העניינים שלו בשמים.

"אבל אצלי זה לא עובד כך", הוסיף רבי דוד'ל. "מי שנכנס אלי לחדר לבקש ברכה, בקושי מספיק לשפוך את צערו ושיחו וגבאים שלי כבר מגרשים אותו החוצה ומכניסים אחריו את הבא בתור. אני בקושי מספיק להפטיר אחריו ברכה בכמה מילים בודדות, וכשהוא יוצא החוצה הוא מרגיש שאפילו הרבי כבר לא יכול לעזור לו ולא מברך אותו, לכן הוא פותח ספר תהילים ומתפלל בדמעות שלישי לבורא העולם שיחליץ אותו מצרתו.

"נו... ", אומר רבי דוד'ל לאחיו רבי יוחנן, "אתה רוצה להתחרות בקב"ה? וכי יש לך ספק בכך שתפילתו של יהודי בלב נשבר ובדמעות שלישי לבורא העולם בכבודו ובעצמו שווה יותר מכל ברכה שאני ואתה יכולים לברך אותו???"

את הסיפור הנפלא הזה, שמענו מפיו של הגה"ח רבי אליהו דינקל, משגיח רוחני דשיבת רוז'ין-סדיגורא בבני ברק. לכבוד חודש אייר...

"חודש אייר הוא חודש מאוד מיוחד", פותח הרב דינקל את דבריו, "צדיקים אמרו ששמו של החודש מסמל את המילים "אני ה' רופאך", כששני ה'יודים שבאמצע המילה משקפים כמובן את שם ה'.

מותר, ומי אומר שהפריץ ייזכר בסכום החסר???

"ענה לו רבי דוד בדרך צחות, "איך ייתכן שהפריץ ייזכר בסכום שאתה חייב לו???" מילא אם היה יהודי, יהודים מתפללים תפילת שמונה עשרה שלוש פעמים ביום, ובזמן הזה הם נזכרים בכל הנשכחות וכל החשבונות עוברים בראשם בדיקה מחודשת, אבל הפריץ הוא הרי גוי, וגויים אינם מתפללים שמונה עשרה... מתי יהיה לו זמן להיזכר בכסף שאתה חייב לו???"

"למעשה הורה רבי דוד ל' ליהודי להחזיר את הכסף לפריץ, אבל האמירה הזאת היא נוקבת וחודרת חדרי בטן. איך נראית תפילת השמונה עשרה שלנו, ואיך היא היתה צריכה להיראות..."

אתם יכולים הכל, אני לא יכול כלום...

לסיום, בימים אלו מתחיל זמן הקיץ, ולפעמים קורה שבחור מרגיש שהוא לא התכונן מספיק בימי בין הזמנים, ואם הוא היה מתכונן טוב יותר הוא היה יכול להתחיל 'ברגל ימין', אבל עכשיו שהוא בא לא מוכן אז חלילה הוא עלול להיכשל...

"אני תמיד אומר לבחורים, את דברי קדשו של רבי דוד'ל מטאלנא שאומר שכל המצוות שבתורה צריכים להתכונן לפני שמקיימים אותן, צריכים ישוב הדעת, לקיים את המצווה כראוי. אבל יש מצווה אחת, שעצם הקיום שלה הוא ההכנה הטובה ביותר והוא זה שמביא את יישוב הדעת: לימוד התורה. התורה הקדושה היא 'משיבת נפש', היא נותנת לאדם רוגע ויישוב הדעת, היא מרוממת אותו והופכת אותו להיות מוכן ומוכשר יותר לקבל את ההארה שבכל המצוות וגם של ההארה שבלמוד התורה עצמו. ולכן בלימוד התורה אפשר לקפוץ מיד פנימה, גם בלי שום הכנה. אין אף דבר בעולם שגורם לאדם שהוא 'עדיין לא כשיר ללימוד תורה', פשוט להתחיל ללמוד, זאת ההכנה הטובה ביותר..."

"ואם כבר הגענו עד לכאן עם הסיפורים והווארטים של הרה"ק רבי דוד'ל מטאלנא זיע"א נשלים את דברינו בעוד סיפור אחד אחרון:

"פעם באו אליו כמה 'משכילים' ואמרו לרבי דוד'ל שהם רוצים לנהל עמו דיון בכמה מנושאי הליבה של הדת היהודית. הם רוצים לשמוע את דעתו, להשמיע את דעתם, ומי יודע אולי הוא יצליח לשכנע אותם. "אמר להם רבי דוד'ל, "אין לי שיג ושיח אתכם ואיני יכול לנהל עמכם דיון, כי אני מייצג את ההיפך הגמור ממה שאתם מייצגים". "שאלו ה'משכילים', ילמדנו רבינו, למה הרבי הפוך מאתנו עד כדי כך, ההיפך הגמור? למה? "ענה להם הרבי, אתם מכנים את עצמכם משכילים, מה זה משכיל באידיש הכוונה היא "איינער וואס קען" - אחד שיודע. אבל המילה 'קען' על ההטיות השונות שלה, יש לה משמעות כפולה. גם מלשון ידיעה, וגם מלשון יכולת. כלומר, 'משכילים' יכולים (יודעים) הכל.

"אבל אני, אני לא יכול. כל היום יש לי דברים שאני לא יכול לעשות. אני מתעורר בבוקר, איני יכול לקום מהמיטה לפני שנטלתי ידיים, אני לא יכול לומר דבר שבקדושה לפני שאמרת קריאת שמע, אני לא יכול לישון עד מאוחר כי אני עלול להפסיד זמן קריאת שמע חלילה, אני לא יכול להתפלל בבית, כי אני צריך להתפלל עם מניין ואני לא יכול לנעול נעל שמאל לפני שנעלתי נעל ימין".

"כך הוסיף רבי דוד'ל למנות בפניהם את כל הדברים שהוא לא יכול לעשות במשך כל היום כולו, כשלבסוף הוא משלח את המשכילים מלפניו ואומר להם: "אתם יכולים הכל, ואני לא יכול כלום. וכי לא זה מה שאמרת לכם שאני ואתם מייצגים שני הפכים גמורים???"

"זה דבר חשוב, שצריכים לדעת ולחיות עם זה, לא רק בראש חודש אייר אלא בכל החודש, כי הרי "גופא בתר רישא גריר", כל הגוף שהוא החודש עצמו, נגרר אחרי ראש החודש, וכל החודש הוא זמן מסוגל יותר לתפילה.

"ומה באמת כוחה של תפילה? יכול אדם לומר לעצמו חלילה וחס, מה שווה התפילה שלי? וכי אני צדיק מופלג שבשמים יש ערך לתפילות שלי? האם הן עושות בכלל רושם? הרי אני מכיר את עצמי ואני יודע שכבר כך וכך זמן לא פתחתי גמרא, כך וכך זמן לא פתחתי ספר תהילים, באיזו חוצפה אני יכול לבוא בכלל ולבקש בקשות מהקדוש ברוך הוא, מה פתאום שהוא יתייחס אלי???"

"יש ווארט נפלא ששמעתי בשם הרבי ה'ברכת משה לעלוב' שאמר משמו של רבי דוד'ל מטאלנא, על הפסוק "למנשה גמליאל בן פדהצור". גם לאדם שכביכול נשכח בשמים 'למנשה', מלשון 'נשני אלוקים', הוא כבר נשכח בתהום הנשייה, וכביכול אין לו שום ערך, אם הוא אומר "גמליאל", כלומר 'גם לי א-ל', אז הוא זוכה ל'פדהצור' - 'פדה צור'. הקב"ה שהוא צור כל העולמים, פודה אותו מצרתו. כי הקב"ה שומע תפילת כל פה, גם אם האדם שמתפלל כביכול אינו ראוי לכך.

זה לוקח זמן להבין שהוא עני

"אגב", מוסיף הרב דינקל, "מספרים שפעם בא יהודי עני להתברך מפי רבי דוד'ל מטאלנא, ונאלץ להמתין בתור זמן ממושך כי לפניו נכנס אל הרבי איש עשיר מאוד בעל עסקים חובקי עולם, והרבי הקדיש לו זמן יותר מהרגיל. מיד אחריו נכנס העני, פירט את בעיותיו, הרבי בירך אותו וזמנו בחדר הרבי הסתיים... אותו יהודי הצטער צער רב על כך שהוא אינו זוכה ליחס מכבד כמו העשיר.

"הרבי הרגיש בצער, ושאל אותו מדוע נפלו פניו, והיהודי העני העז, ושאל לא די בכך שאני עני ואביון, והוא התמזל מזלו והתברך בעושר, אני גם צריך להסתפק בשניות בודדות בחדר הרבי והוא מקבל יחס מכבד ומערץ, האם יש צדק בהתנהגות הזאת???"

"השיב לו הרבי: תראה כמה גדולה הטעות שלך. אתה נכנס אלי לפה, ומה הדבר הראשון שאתה אומר? רבי אני עני ואביון, אין לי פרנסה. הבעיה ידועה, אין צורך לחפש מה מעיק עליך, אני יכול לברך אותך שירווח לך ושתתפרנס בכבוד, ואתה יכול לצאת אחרי שבקשתך נתמלאה וקיבלת את הברכה לה אתה זקוק.

"אבל האיש העשיר הזה נכנס לכאן, ואני שואל אותו מה מציק לו. מה הוא עונה? לא חסר לו כלום, יש לו משפחה יפה, כסף, כבוד, עושר, יש לו עסקים במדינה פלונית ובעיר פלמונית, אני צריך הרבה מאוד זמן כדי לשמוע ממנו שאחרי כל החשבונות וניכוי כל הבעיות שיש לו והעניינים שעמם הוא נאלץ להתמודד בסופו של דבר הוא עני ואביון בדיוק כמוך...".

פריץ שמתפלל שמונה עשרה?

"ואם כבר הזכרנו עוד כה כמה ווארטים וסיפורים מהרה"ק רבי דוד'ל מטאלנא, אני רוצה להשלים את השיחה בסיפורים משמו, שנוגעים גם הם לעניין, מה גם שיומא דהילולא של רבי דוד'ל עצמו הוא ב' באייר, בעוד מספר ימים, ומן הראוי לעסוק בזכרו של אותו צדיק קדוש ונורא.

"רבי דוד'ל היה מרבה לדבר על העניין הזה של תפילה לבורא העולם בלב נשבר ומעומק הלב. פעם הגיע אליו אחד מחסידיו, וביקש להתיעץ. מאחר והוא עושה עסקים עם הפריץ באזור, ואירע מקרה שהפריץ טעה בחשבון ולקח ממנו סכום כסף קטן יותר ממה שהיה צריך לקחת, הוא מתלבט כעת עם עליו להחזיר לפריץ את הסכום המלא, מחשש פן ישים הפריץ לב לבסוף לכסף החסר ויתמלא בזעם עליו בחשד שניסה לגנוב ולהונות אותו, או שעדיף לא להחזיר לפריץ את הכסף, כי 'טעות עכו"ם

במעלות קדושים וטהורים

גילוי זהותו העלומה עד לאחרונה

של מחבר ה'פסקי תוספות'

רבינו **יעקב מנורטהויזן** זצלה"ה

והיאוד עלותו על המוקד עקה"ש עם קהילתו

ט"ז אייר ה' אלפים ק"ט

בפרעות הנוראות בתקופת המגפה השחורה

מעטים הם החיבורים שלא נודע שם מחברם. אחד הידועים שבהם היה ה"פסקי תוספות" שמלווה את מסכתות הש"ס, ובצד זאת לא נודע מי חיברו.

בתמוז תשע"ט פרסם הרה"ג רבי ישראל אייזנשטיין שליט"א, מאמר במאסף חצי גבורים, בו גילה את הלוט בן מאות השנים, והוכיח כי מחבר הפסקי תוספות הוא "רבי יעקב מנורטהויזן". כמו כן עומד הוא להוציא לאור מהדורה שלימה של הפסקי תוספות על כל הש"ס, במסגרת 'מכון ירושלים'.

שמו של רבי יעקב מנורטהויזן, נקשר במעשה קידוש ה' נורא הוד, במסגרת מסעי הטבח וההריגה בקהילות ישראל באשכנז בעקבות "המגיפה השחורה", בשנות ק"ח-ק"י.

במאמר זה, שהוא הראשון מבין שני מאמרים, שנכתב במיוחד עבור קוראי האוסף, מוצגת תמצית מהמאמר הארוך (בחצי גבורים) בדבר זיהוי המחבר של הפסקי תוספות, יחד עם תיאור ייחודי שנשתמר אודות עלייתו על המוקד בתוך בני קהילתו, שארעה בימים אלה, ט"ז אייר.

במאמר הבא, יורחב בע"ה אודות החיבור 'פסקי תוספות' ותועלתו ללומדים.

בתקווה כי נתקיים כאן 'להקים שם המחבר על נחלתו', ושיהא בעל השמועה הקדוש עומד לנגדנו, יחד עם זכרון כל קהילות ישראל שעלו בסערה השמימה בידי שונאי ישראל מחרפי א-ל, ויה"ר שנזכה בקרוב לקיום הזעקה בת אלפי שנים "אבינו מלכנו נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך".

הרה"ג רבי ישראל אייזנשטיין

וקיבלתי שיש לסמוך עליה אם לא שחלוקים עליה גדולי המחברים, כי פסקי תוספות נקראו ולא סימני תוס'. ע"כ.

יתירה מזו הביא בעל כנסת הגדולה בכללים לדרכי הפוסקים (נדפס בסוף שו"ע או"ח ח"א, ובחלק מהמהדורות סוף ח"ב) אות טז בשם הר"א קאפסאלי בתשובה כת"י: מקובלני בפי אבי מרי שאין לסמוך למעשה על דברי תוספות אם לא שביארו בהדיא שדבריהם הלכה למעשה, ועל פסקי תוספות יש לסמוך למעשה. ע"כ. וכ"כ בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל א סימן לו) להוכיח ממה שדברי תוס' לא הובאו להלכה בפסקי תוס', שהתוס' אינם עיקר. וז"ל: "ותו דהתוס' גופיהו לא עשו עיקר מדבריהם הללו שכתבו כאן, דבפסקי תוס' השמיטו לדין זה

קידושין (פ"א סימן יב) כשהוא מפרש דברי התוס': וכן מצאתי להדיא בפסקי תוספות,

הציור המקורי, בתוך ספר עתיק, שמספר על שריפת היהודים בתוך שוחה במסגרת פרעות המגיפה השחורה

מראשית הדפוס

מראשית הדפסת התלמוד (בדפוס שונציני, פיזארו וונציה), נדפס עם הש"ס בסוף כל מסכת ומסכת החיבור "פסקי תוספות". זאת גם בטרם נדפס עם הש"ס כל חיבור אחר מעבר לרש"י, תוס', ופסקי תוס'. מקום נכבד זה נשמר עבור החיבור גם במשך כל הדורות ברוב מהדורות הש"ס, ועד ימינו אנו. הדבר כמובן מורה על החשיבות המיוחדת שרחשו לחיבור זה במשך הדורות.

סמיכה שיש בה ממש

ואכן גדול כבודו של חיבור זה בעיני הקדמונים, וכן כתב מהרש"ל בים של שלמה

דתנחומא, וקבלה בידינו **דיותר יש לסמוך על פסקי תוס'** מעיקרן של דברים". וכ"כ בשו"ת פרח שושן (חו"מ כלל א סי' א ד"ה איברא שעדיין) "וידוע שיותר יש לסמוך על פסקי תוספות". וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד (יו"ד סימן קעא).

הגדיל לעשות החכמת אדם (בינת אדם שער איסור והתר סי' מב) בהקשר לפסיקת דברי תוס' שלא הובאו בפסקי תוס', וז"ל: "ועוד לפי הכלל המסור בידינו **שכל דברי תוספות שאינם נזכרים בפסקי תוספות לא קיימא לן הכי**, ודין זה לא נזכר בפסקי תוס' וכו'". (אמנם בעל כנסת הגדולה גופיה בשו"ת בעי חיי חו"מ סי' קפ, כתב דכלל זה אמור רק כשדברי התוס' מסופקים).

ואכן דברי בעל פסקי תוספות הובאו בפי כל גדולי הפוסקים לדורותיהם, והרבה הלכות נחתכו בבית המדרש עפ"י דבריו.

תעלומה ואין פותר

למרות יקרת הספר שהיה מצוי ביד כל לומד גמרא, זהות מחברו היה לוט בערפל, ובמשך הדורות הועלו השערות שונות לברר את זהותו של בעל החיבור האמור. החיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים ערך פסקי תוס') מסכם את ההשערות בענין: יש מי שכתב שחברם הרא"ש, והוא הרב המופלא מהר"י בכ"ר דוד בספרו הבהיר דברי אמת. ועתה ראיתי בספר משנה לחם להגאון מו"ה יעבץ בסוף פסחים שכתב שחיברם הטור. ואני בעניי לא ידעתי שורש לדברים הללו. עכ"ד החיד"א.

שורש דבריו של בעל הדברי אמת לייחס את החיבור להרא"ש נעוץ בדברי הספר יוחסין (מאמר ה) בעניין הרא"ש, והמע"י בדבריו יראה שהלשון אינו עולה כהוגן, ונפל שיבוש בדבריו. מלבד זאת החיבור אינו מיוסד על תוספות הרא"ש, ובמקומות רבים דבריו גם מנוגדים לפסקי הרא"ש. מסיבה זו גם לא ניתן לייחס את החיבור לבנו של הרא"ש - בעל הטורים, שכן אף הוא היה מייסד דבריו על תוספותיו של אביו. ועוד, שדברי הפסקי

תוס' גם מנוגדים להרבה מפסקי הטור.

אם כן אפוא נשאר לנו בגדר תעלומה מי הוא בעל החיבור הגדול הזה המקיף את כל התוספות על הש"ס, ודבריו נתקבלו להלכה?

להקים שמו על נחלתו

בשנת תר"ו נדפס בלייפציג ספר "דברים עתיקים" שכולל בו אוסף של כמה חיבורים קטנים שהיו בכתב יד, וביניהם קונטרס "שם הגדולים" לנינו של מהר"ש שליזשטט (מחבר ההגהות על המרדכי). מחברו חי במשוער בתחילת שנות הר', ותוכנו של הקונטרס להודיע שמות הראשונים מי הם, כגון: רמ"ה הוא רבי מאיר הלוי, ר"י אורליינש הוא ר' יעקב אורליינש, ריט"ע הוא רבי יוסף טוב עלם, וכיוצא ב, ובדבריו נמצא על שני חכמים שחיברו פסקי תוספות. וכן כתב (בעמוד 9): "מהר"ח הוא ר' (יחזקאל) [יחזקיה] והוא עשה פסקי תוספות, והיה דוד של רבי אליעזר מתוך, וכל מקום שתמצא דודי הוא מהר"ח. ובהמשך שם: **ר"י נורטהויזן היינו ר' יעקב נורטהויזן והוא עשה פסקי תוספות**".

הרי שהזכיר כן על שני מחברים, הראשון הוא מהר"ח שחיברו נודע לנו בשם "פסקי מהר"ח" הובאו רבות בהגהות אשרי, וחלקים רבים מהחיבור נדפסו בשנים האחרונות במאספים שונים. אם כן, אין זה הפסקי תוס' שנדפס בסוף הגמרות.

נותר לנו לשער כי פסקי תוספות המצויים הינם לר"י נורטהויזן. אך עדיין יש מקום לפקפק דכשם שמצינו שני מחברים שעשו פסקי תוספות, יתכן שהיה מחבר נוסף שעשה חיבור דומה, ושמה חיבורו של ר"י נורטהויזן לא הגיע לידינו. **אבל בס"ד נמצאו ראיות ברורות כי רבי יעקב זה הוא מחבר של פסקי תוספות שבידינו, על פי שלשה מקומות שציטטו הקדמונים מפסקי תוספות, וקראו את שמו של רבי יעקב נורטהויזן על החיבור**.

א. בהגהת ס' האגודה, בבכורות סי' יח:

"מצאתי בשם רבי יעקב מנורס הויזן, בכור שמת או נשחט בלא התרה, או בהיתר ונמצא טריפה, טעון קבורה עור ובשר ודם". ודברים אלו כלשונם ממש מופיעים בפסקי תוספות שלפנינו בבכורות (סימן עד). ומהר"ל בשו"ת (סימן עג) מביא הגהת אגודה זו, ושם כותב בהדיא מהר"י מנורטהויזן.

ב. בס' לקט יושר בסדר של פסח בעניין כוס של ברכה כותב: ר"י נורטהויזן נתן בו סימן, אין שמח"ה אלא בין. וכ"ה בפסקי תוספות שלפנינו (מכת"י) ברכות סימן שעו, וסימן זה לא נמצא בשאר ראשונים (בסמ"ג ובטור כתבו וסימנך חמש"ה). [מה שהזכרנו שהוא מכת"י, לפי שמה שנדפס בברכות כ'פסקי תוספות' הוא חיבור אחר, והנוסח האמיתי מופיע בכתבי היד השלמים של הפסקי תוס', וכפי שיוסבר בשבוע הבא בע"ה].

ג. בקיצור מרדכי כתב ר"ש מדורין: ראה קשת אומר וכו', וה"ר יעקב נורטהויזן אומר בלא חתימה בסוף וכו', והוא בפסקי תוספות שלפנינו בברכות שם (מכת"י) סימן תה.

וכדמות ראייה נוספת יש: בעל תרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן קה) כתב: "אח"כ הגידו לי שנמצא כן בפסקי ר"י רפ"ק (ועוד) [דע"ז] דליכא איסור צעב"ח אא"כ באין לו ריוח". ובהערות כתב: לא מצאנו. והוא בפסקי תוספות לע"ז סימן יא: צעב"ח אין איסור אלא כשמצירה בלי ריוח.

תקופתו של המחבר

אחר שנתברר לנו בס"ד שמחבר הספר "פסקי תוספות" הוא רבי יעקב מנורטהויזן, נותר לנו לברר באיזו תקופה חי, ומה הם תולדותיו.

בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סי' נג) כתב: "יש בידי תשובת הר"ר יעקב כ"ץ מנורטהויזן" וכו', ומעתיקה. תשובה זו גופה הביאה גם בשו"ת תרומת הדשן (סי' שיא) ושם כתב: "וכן מצאתי הועתק מתשובת גדול אחד מן הגדולים הראשונים". נמצינו למדים שר"י מנורטהויזן היה מן הגדולים הראשונים ביחס לזמנו של התרומת הדשן.

ציור עתיק נוסף המתאר את שריפת היהודים במגיפה השחורה

התורה באשכנז לימי זהרה. יש הרואים בגזירות אלו את סיום תקופת הראשונים, עכ"פ באשכנז (בספרד עדיין נשאר בדור שאח"ז הר"ן ותלמידיו שהמשיכו את מסורת התורה כבימי קדם). כחמישים שנה אח"כ החלו המהרי"ל ובני דורו לבסס מחדש את הישיבות, לשמר את המנהגים והמסורות וכיוצ"ב.

הד למצב התורני של היהודים שם ניתן לשמוע בדברי המהרי"ל (שו"ת סי' סז): "זה המחבר (בעל האגודה) היה קודם הגזירות, שידוע שאז היו גאוני ארץ, ועתה הדור היתום הזה שאין בו יודע בין ימינו לשמאלו".

במחול ושמחה בסערה השמימה

מבין עשרות הרבות של הקהילות שמסרו נפשם בימים ההם על קדושת השם, נותרה בידינו תעודת עדות המתעדת בתיאור מרטיט מעמד קידוש השם של קהילת נורטהויזן בראשותו של רבינו יעקב בעל הפסקי תוספות וישיבתו, ביום ג' לפרשת בהר, ט"ז אייר ה"א ק"ט.

התיאור הובא בהגהות מנהגות וורמייזא ליום כ"ג אייר, בתיאור תפילת אב הרחמים, מביא בעל ההגהות את אשר מצא על נייר

של קהילות הקודש בעיקר במערב אירופה (גרמניה והאזור), כאשר נהרגו עשרות רבות של קהילות קודש וישיבות קדושות רבנים וכו' (בקונטרס 'המקונן' הנ"ל, נמנו עשרות רבות של קהילות שהושמדו).

כמה מהפרעות התפרסמו ביותר: בבאזל האשימו את היהודים בזיהום הבארות של העיר, אספו את כולם (כ־600 במספר) לתוך צריף ענק והעלו את כולם באש. כחודש אחרי כן, אספו אזרחי שטרסבורג את יהודי העיר, שרפו כ־2000 מתוכם והיתר גורשו ונאסר על יהודים לגור בעיר 100 שנים.

קהילת יהודי פרנקפורט ד'מיין ראו את ההמון מגיע והקדימו להעלות את עצמם באש כדי שלא ליפול ביד הערלים ושלא להכנס בנסיון של המרת דת. אחרי כן הגל פרץ לאורך כל קהילות נהר הריין: מגנצה (6000 יהודים), ארפורט (3000 יהודים), וורמייזה (400 יהודים), והאש הלכה ואחזה בקהילות פרייבורג, קונסטנס, קרמס, עברה לספרד, בלגיה, צרפת, וכן הלאה...

תורה חגרי שק

מרכזי התורה המפוארים שבאשכנז חרבו, ומסירת התורה ירדה פלאים, ושוב לא חזרה

ר"ש מדורין שהבאנו לעיל שציטט את דברי רבינו כתב את הגהותיו בשנת ק"ט בקירוב, וא"כ רבינו היה קודם לזמן זה.

על קידוש ה'

בקונטרס הזכרת נשמות שנמצא בעדת ישורון, שהיה נוהג להזכיר באשכנז נשמות ההרוגים עקדה"ש (נכתב ע"י ר' אברהם בנו של בעל נוהג כצאן יוסף, ונדפס בקונטרס המקונן, עמוד 6) נכתב בין הקהילות שמסרו עצמם על קידוש ה' בגזירות שבשנת ק"ח-ק"ט: יזכור אלוקים נשמות הרוגי ושרופי קהילת נורטהויזן - מהר"ר יעקב הזקן. מזה נודע לנו שנהרג על קידוש ה' בשנת ה"א ק"ט בהיותו זקן.

נתאר מעט את הנסיבות בהן נהרגו קהילות הקודש עקדה"ש בגזירות שבשנת ה"א ק"ט, ובהן קהילת נורטהויזן ובראשם רבינו, הי"ד.

כתב הרמ"א בהלכות שבת סוף סימן רפד, בעניין אב הרחמים: ויש מקומות שאין אומרים אותו כשמברכים החודש מלבד ימי הספירה. ובמשנ"ב סקי"ח: משום שהיו הגזירות באותו זמן. וגזירות אלו הם מסעי הצלב, ולאחמ"כ עלילות הדבר השחור.

חשך משחור תארם

עלילות הדבר השחור (או: המגיפה השחורה) פרצו בעקבות המגיפה השחורה שהתפשטה בארצות אירופה משנת ק"ח. התמותה היתה מבהילה, עד שבין שליש למחצית מאוכלוסיית אירופה נספתה במגיפה זו.

בעקבות התוצאות הרות האסון, 'נמצאו' האשמים במגיפה, הלא הם היהודים שלפי ההאשמה שהעלו הכמרים, הם הרעילו את הבארות. (ישנה אגדה הטוענת כי בין היהודים אחוז התמותה היה נמוך, בעקבות ההקפדה על הגיינה יתירה, אך אין לדברים מקור נאמן, וכנראה זה חלק מהעלילה).

עלילה זו גררה גל נוראי של הריגות ושחיתות

תלמידיו ותורתו

כפי שראינו, ר' מאיר בנו היה אדם גדול אף הוא ונחשב מראשי הקהל. לעיל ראינו שהיה תופס ישיבה בעירו. מלבד זאת, מצאנו ידיעות על שניים שקיבלו מתורתו. האחד הוא מהר"ש מנישטט - רבו המובהק של מהר"ל, וכפי שהביא מהר"ל בשמו במנהגי מהר"ל הלכות שבת סימן לז: ואמר (מהר"ש) שכך קבלה בידו מרבו מהר"ר יעקב מנורטהויזן וכו'.

כמו"כ בשו"ת מהר"י וויל (סי' קצא) בסוף התשובה הביא: "שמעתי ממורי ז"ל ששמע מבערמן במעגענץ שאמר משם מה"ר יעקב מנורטהויזן ה"ד" וכו'. אך אין בידינו ידיעה מי הוא בערמן זה, ואם היה תלמידו או רק שמע ממנו שמועה.

דברי רבינו נתפשטו בקרב ישראל, ושמעויותיו נתבדרו בי מדרשא כבר בדור הסמוך לו. כבר הובאו לעיל דברי הר"ש מדורין שהביא בשמו, ומהר"ל שהביא דבריו שהועתקו בהגהת אגודה, ובשו"ת מהר"ל החדשות סימן רב נשאל כבר לבאר לו דברי פסקי תוספות, כמו"כ הובאו דבריו בתרומת הדשן בפסקים וכתבים סי' קה (הנ"ל). ובשו"ת תרומת הדשן סי' קח כתב בשם: **תוספות הקצרות** לברכות, ובלקט יושר העתיק דבריו וכתב כאן (הלכות פורים סי"ג) בפסקי תוספות דברכות, ואכן הוא בפסקי תוספות שלפנינו (מכת"י) סימן סט. בשבוע הבא בס"ד נעמוד על תוכן החיבור, ייחודיותו, והתועלת הגדולה שעולה ממנו הן לביאור והבנת דברי התוס', ולקיום גירסאות, הן לקביעת הלכה, וביותר לשחזור דיבורי תוס' שאבדו מאתנו בצוק העיתים.

[השם] יקום נקמתו וירחם על צאן מרעיתו. כל זה מצאתי על נייר ישן ומטושטש בשנת שע"ו לפרט, בשעה שמפנה העפר והאבנים מב"ה פה שחרבו המורדים. עכ"ל הגהת מנהגי וורמיזא.

התיאור אודות שריפת היהודים בתוך שוחה, מקבילה לציור המפורסם (המובא בשער ובתחילת מאמרנו) המתאר מאורע כזה. ויתכן שהוא צויר באותו מעמד.

"לא אוי ולא אבוי"

[מן העניין לציין בשולי התיאור נורא ההוד, לדברי התשב"ץ קטן (סימן תטו) בשם המהר"ם מרוטנבורג ז"ל שהיה אומר, כשהאדם גומר בדעתו לקדש השם, וימסור נפשו על קידוש השם, כל מה שעושין לו, הן סקילה הן שריפה הן קבורת חיים הן תליה, אינו כואב לו כלום. והמשיך וכתב שם: ותדע שכן הוא, שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באצבע קטנה באש [שלא] היה צועק, אפילו אם היה בדעתו לעכב עצמו לא היה יכול, ורבים מוסרים עצמם לשריפה ולהריגה על קידוש השם יתברך **ואינם צועקים לא אוי ולא אבוי**. ע"ש עוד בדבריו.]

גם הקינה "ציון אריוך בכי" שנתחברה על גזירות אלו (בכת"י המבורג 37), מתארת את הריגת בני נורטהויזן כשהם עטופים בטליתות (וכנ"ל):

נורטהויזן כמו סולת/ סלתה בשלשלת/ יהם חבצלת/ גזעי שתולייך.

רב יעקב משלם/ הורם וסר צילם/ יהלום והוא סולם/ מעלות שביליך.

הוא **וישיבתו**/ נשרפו וכל ביתו/ איש איש בטליתו/ אחוז גדיליך.

דומה כי אחר קריאת התיאור הנ"ל מקבלים המילים בתפילת אב הרחמים משמעות עמוקה יותר, וכל מילה מוטעמת ומתואמת ביתר שאת. הרנינו גוים עמו, כי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו, וכפר אדמתו - עמו.

ישן שנתגלה בשנת שע"ו, בעת פינוי בית הכנסת שהחריבו המורדים במקומו. ואלו דבריו על התיבות בחייהם ובמותם לא נפרדו:

ר"ל שאף בשעת מיתנתן לא נפרדו חד מחבירו ונתנו נפשם על קידוש השם, והלכו יחד להריגה כמו שהיו הולכים למשתה ושמחה, כמו שאירע בקהל הקודש **נורטהויזן** שקידש את השם ביום ג' פרשת בהר, ובקשו מ"ו **הרב ר' יעקב** ובנו הר"ר מאיר ה"ד מן העירונים (=הגוים התושבים) שיתנו להם רשות לתקן (=להכין) עצמם נגד הקידוש (=לקראת קידוש השם) והעירונים נתנו להם רשות. אז לקחו טליתותיהם ותכריכיהם אנשים ונשים בשמחה, והנה כרו להם שוחה על בית הקברות וחיפום לעיל בנסרים ארזים, ואש בערה סביב סביב, והנה החסידים והישרים והטהורים בקשו להשכיר להם משחק למחול במחולות, כדי לעבוד את י"י בשמחה ולבוא לפניו ברננה. אז אמר [הר"ר יעקב]: בית יעקב לכו ונלכה באור י"י, ולקחו איש את ידו ביד רעהו, אנשים, ונשים, מפזזים ומכרכרים בכל עוז לפני הש"י. ומוה"ר ר' יעקב הוא עובר לפניהם, ובנו הר"ר מאיר היה מאסף לכל המחנות, פן יתעכב שום אחד מהם באחרונה, ושרים כחוללים אל תוך הבור.

וממשיך המספר לתאר את המחזה נורא ההוד:

וכשהיו כולם אל תוך הבור אז קפץ הר"ר מאיר על שפתו והיה הולך סביבות הבור כדי לעיין אם נמלט איש מהם החוצה. וכשראוהו העירונים בקשו להחיות נפשו, והשיב: כלו אנחותינו, כי בשעה אחת עיניכם בי. וחזר לבור, וישליכו אש למעלה על גב הנסרים, ויצאו נשמתם בבת אחת, **בלא אוי ואבוי**. כל זה העיד השליח של ר' אליעזר בן יעקב ה"ד עליהם, כי בקשוהו לכונן שמה (=לפרסם גבורת אנשי העיר) לבשר שאחד מהם לא נותר, **ואפילו אחד מן הילדים לא אמר אוי ואבוי, ואפילו לא בכו**. (פרשת)

זה השולחן

נושא השיעור:

כשרות המאכלים

השיעור יימסר ע"י הרה"ג רבי יהודה שרשבסקי שליט"א
יועץ כשרות לבד"ץ מאור הכשרות

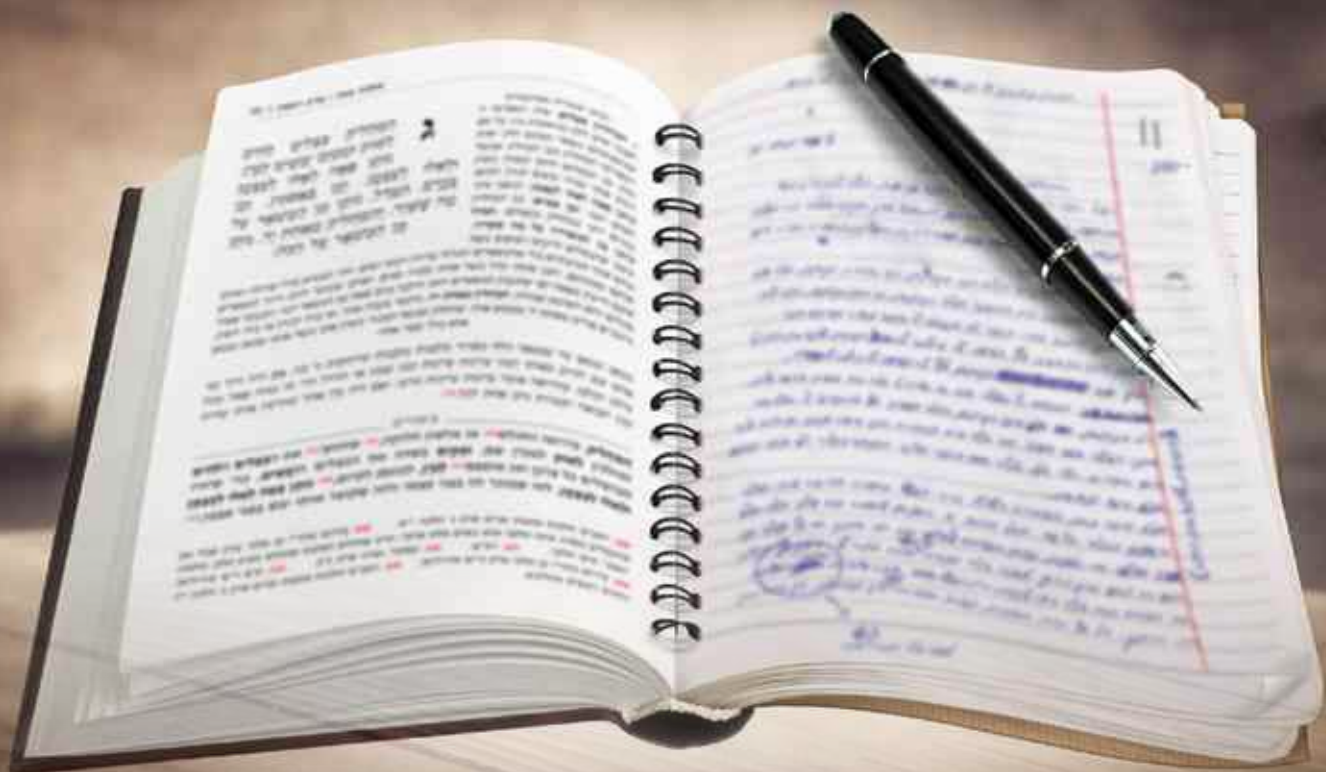
ביום חמישי פר אמור - י"ג אייר
בבית הכנסת פינסק קרלין
רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים
2:00-3:00 אחה"צ

במהלך השיעור נקבל ידע הלכתי מקיף
בדיני כשרות מאכלים שונים, ובדין חלב עכו"ם

שמעו ותחי נפשכם!

השיעור נתנם באמצעות זעדי יידי היילכתא
ע"י בד"ץ מאור הכשרות לעידוד הידיעות בהלכות אלו

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יח"צ פרסום הפצה הדפסה גרפיקה עימוד עריכה לשונית עריכה תורנית הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il

החדשים של צוף | ספרים חדשים מבית 'צוף' הוצאה לאור

חדש על המדף

שיעורי רבינו יהושע העשיל
יבמות נדרים
 משעוריו של רבינו הגאון הגדול
 רבי יהושע העשיל אייכנשטיין שליט"א
 ראש ישיבת 'יד אהרן'

כניסת כהנים לעבודה
 על הלכות כניסת הכהנים לעבודה
 מנחת חינוך, מעשה החביתין
 מאת הרה"ג יוסף ניסים כהן שליט"א

כבוד מועד
 ביאורים בהלכות יום טוב
 מאת הרה"ג איתמר יהושע
 ב"ר שלום גלבר שליט"א

ברכת יצחק
 כולל חידושים על ענינים שונים בש"ס
 וביאורים בשיטת הראשונים
 מאת הגאון רבי אברהם יוסף דוד שמושי שליט"א
 מחשובי כולל ישיבת פונוב'ז'

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס 072-2441670